

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิต

ปริญญาานิพนธ์

ของ

พระมหาปราโมทย์ วงศ์รำพันธ์ (โพธิวิโส)

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา

พฤษภาคม 2548

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

378.196
พ. 358 ส
ร. 3

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิต

บทคัดย่อ

ของ

พระมหาปราโมทย์ วงศ์ราพันธ์ (โพธิวิไล)

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา
พฤษภาคม 2548

๒ ๖๖๖๓

๕ 7 ก.ย. 2548

พระมหาปราโมทย์ วงศ์รำพันธ์ (โพธิวิโส). (2548). *สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิต*. ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม.(การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : อาจารย์ ดร.อรรณพ โพธิสุข, อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา.

การวิจัยนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ

1) ศึกษาทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการ และด้านอาคารสถานที่

2) เปรียบเทียบทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามสถานภาพ จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่กำลังศึกษา วิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษา สาขาวิชาเอกที่กำลังศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3) ประเมินทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลางที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-5 ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2547 จำนวนทั้งสิ้น 292 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของไลเคิร์ทมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's Method) และการทดสอบค่าที่

ผลการวิจัยพบว่า

1. พระนิสิตมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมทุกด้านว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านการบริการ และด้านอาคารสถานที่ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

2. เปรียบเทียบทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านจำแนกตามสถานภาพ จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่กำลังศึกษา วิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษา สาขาวิชาเอกที่กำลังศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า

2.1 พระนิสิตที่มีสถานภาพต่างกันมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านบริการ ที่พระนิสิตมีทัศนคติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 พระนิสิตที่มีจำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศต่างกันมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.3 พระนิสิตที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีต่างกันมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.4 พระนิสิตที่ศึกษาอยู่ในสาขาวิชาเอกต่างกันมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.5 พระนิสิตที่มีวิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษาแตกต่างกันมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.6 พระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน และด้านการบริการ พระนิสิตมีทัศนคติไม่แตกต่างกัน

3. ประเมินทัศนคติของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้าน เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ พบว่า พระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1-5 มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านมีความเหมาะสมอยู่ในระดับที่สูงกว่าเกณฑ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

THE ENVIRONMENT RELATED TO TEACHING AND LEARNING MANAGEMENT OF
THE FACULTY OF BUDDHISM MAHACHULALONGKORNRAJAVITAYALAYA
UNIVERSITY, BANGKOK AS PERCEIVED BY STUDENT MONKS.

AN ABSTRACT

BY

PHRAMAHA PRAMOTE WONGRAMPHAN (PHOTHIWANGSO)

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education Degree in Higher Education
at Srinakharinwirot University

May 2005

PHRAMAHA PRAMOTE WONGRAMPHAN (PHOTHIWANGSO). (2005). *The Environment related to Teaching and Learning Management of the Faculty of Buddhism Mahachulalongkornrajavitayalaya University, Bangkok as Perceived by Student Monks*. Master Thesis, M.Ed.(Higher Education). Bangkok ; Graduate School, Srinakarinwirot University, Advisor Committee : Dr. Annop Phothisuk, Ph.D, Dr. Rachan Boontima, Ph.D.

The purposes of this research were :

1. To investigate the perceptions of student monks toward environment related to teaching and learning management of the Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavitayalaya University, Bangkok in four aspects : teaching and learning, instructors, services, and physical facilities.

2. To compare the perceptions of student monks toward environment related to teaching and learning management of the Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavitayalaya University, classified by monkhood status, number of years in monkhood, class level, prior education certificate, major of studies, and grade point average.

3. To evaluate the perceptions of student monks toward environment related to teaching and learning management of the Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavitayalaya University, by comparing to the criteria. The samples were 292 first year through fifth year students registered in the second semester of the academic year 2004. 224 or 76.71 % of questionnaires were returned with completeness. A five-rating scale questionnaires with 97 items and open-ended questions was used to collect data. Percentage, mean, standard deviation, t - test one way analysis of variance statistics, and Scheffe's method were utilized to analysis data.

The results of the research were revealed as follows :

1. The student monks rated the environment related to teaching and learning management of the Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavitayalaya University Bangkok in overall at moderate level. When each aspect was considered, it was found that teaching and learning aspect, instructors aspect, were at high level but services aspect and physical facilities aspect were at moderate level.

2. The comparisons of the perceptions of student monks toward environment related to teaching and learning management of the Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavitayalaya University, classified by monkhood status, number of years in monkhood, class level, prior education certificate, major of studies, and grade point average. were :

2.1 There was no significant difference between the perceptions of student monks with different monkhood status in overall and each aspect except in services aspect.

2.2 There was no significant difference between the perceptions of student monks with different number of years in monkhood in overall and each aspect.

2.3 There was no significant difference between the perceptions of student monks with different class level in overall and each aspect.

2.4 There was no significant difference between the perceptions of student monks with different prior education certificate in overall and each aspect.

2.5 There was no significant difference between the perceptions of student monks with different major of studies in overall and each aspect.

2.6 There was significant difference between the perceptions of student monks with different grade point average in overall at the level of .05.

When each aspect was considered, there were no significant difference between the perceptions of student monks in teaching and learning aspect, instructors aspect and services aspect, except physical facilities aspect.

3. Student monks rated the environment related to teaching and learning management of the Faculty of Buddhism Mahachulalongkornrajavitayalaya University in overall and each aspect higher than the criteria with statistically significant level of .05.

ปริญญานิพนธ์

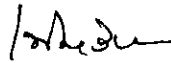
เรื่อง

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิต

ของ

พระมหาปราโมทย์ วงศ์ราพันธ์ (โพธิวิไล)

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

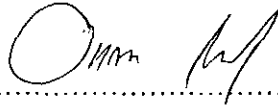

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)

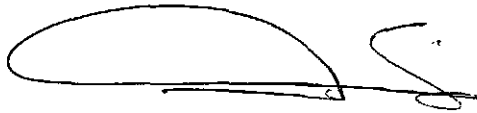
วันที่ 12 เดือน พฤษภาคม พุทธศักราช 2548

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

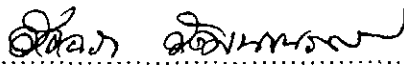
.....ประธาน

(อาจารย์ ดร.อรรณพ โพธิสุข)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา วัฒนานรงค์)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชำนะ พาชี้อ)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก อาจารย์ ดร.อรรณพ โพธิ์สุข ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา วัฒนานรงค์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชำนะ พาชื่อ กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติมสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ สุธรรมาภักดิ์ อาจารย์ ดร.สุพร ตั้งสมวรวงษ์ อาจารย์ ดร.จารุวรรณ สกุลคู ที่ให้ความกรุณารับเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม ผู้วิจัยขอเจริญพรขอบคุณอาจารย์ทุกท่านด้วยความเคารพยิ่งไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย ที่เมदानุเคราะห์ให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำพร้อมทั้งตรวจแก้ข้อบกพร่องต่าง ๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้อย่างมาก

ขอกราบขอบพระคุณหลวงพ่ोज้าประคุณสมเด็จพะพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ.9) เจ้าอาวาสวัดสระเกศฯ กรุงเทพฯ เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก และประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพะสังฆราช องค์พระอุปัชฌาย์ผู้ให้การอุปสมบทที่ให้ความเมदानุเคราะห์แก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา และหลวงพ่อบุญศรีปริญาภิรม (สุทิน สิริปัญญา น.ธ.เอก) เจ้าอาวาสวัดอินทรัสังฆะภูิจ้าคณะอำเภอกาญจนบุรี สกลนคร องค์พระอุปัชฌาย์ผู้ให้การบรรพชาที่ให้ความเมदानุเคราะห์อบรมสั่งสอน ส่งเสริมสนับสนุน และช่วยเหลือทุกสิ่งทุกอย่างแก่ผู้วิจัยตลอดมา

ขอขอบพระคุณพระครูปริยัติสุวรรณรังษี (ชุตักดิ์ ปิยวัฒน์ น.ธ.เอก,ป.ธ.3,ศษ.บ.) เจ้าอาวาสวัดอรุณแสงทอง เจ้าคณะตำบลนาแก้ว อำเภอกาญจนบุรี หลวงพ่อบุญปลัดลี สุขโน น.ธ.เอก เจ้าอาวาสวัดสุทธานิวาส ตำบลบ้านแป้น อำเภอกาญจนบุรี ที่สนับสนุนทุนการศึกษา และให้กำลังใจผู้วิจัยอยู่เสมอ หลวงพี่พระมหาภูมิตักดิ์ สุวรรณไตร ป.ธ.5,พธ.บ.,ศม. วัดสระเกศฯ คณะ 10 กรุงเทพฯ ที่เอื้อเฟื้อช่วยเหลือในการวิเคราะห์ข้อมูลและให้คำแนะนำอยู่เสมอ และคุณครูเกษนจันตะ ที่คอยช่วยเหลือทุกครั้งทีเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้งานไม่ได้

ขอขอบคุณพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ชั้นปีที่ 1-5 ปีการศึกษา 2547 ทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยในครั้งนี้อย่างดี

ขอเจริญพรขอบคุณพ่อพิเศษ-คุณแม่สมหมาย วงศ์ราพันธ์ ผู้ให้ชีวิตและอบรมเลี้ยงดู พร้อมทั้งให้กำลังใจตลอดเวลา พร้อมด้วยคุณหทัยรัตน์ ดอนสุวรรณ เจ้าหน้าที่ปกครอง 4 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ที่ให้การช่วยเหลือในการทำวิจัยด้วยดีเสมอมา

และท้ายที่สุดนี้ คุณค่าและคุณประโยชน์ที่พึงมีจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายเป็นเครื่องบูชาพระคุณอันประเสริฐของพระพุทธศาสนา และขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณอันประเสริฐของบิดามารดาและครูบาอาจารย์ทุก ๆ ท่านที่มีอุปการะคุณแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่ง.

พระมหาปราโมทย์ วงศ์ราพันธ์ (โพธิวิโส)

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	9
ความสำคัญของการวิจัย.....	9
ขอบเขตของการวิจัย.....	10
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	11
สมมุติฐานการวิจัย.....	14
2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย.....	16
การศึกษาสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษา.....	16
ความหมายของสภาพแวดล้อม.....	17
ความหมายของสภาพแวดล้อมสถาบันการศึกษา.....	18
ความสำคัญของสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษา.....	19
การศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมภายในสถาบันอุดมศึกษา.....	21
การศึกษาตัวแปรที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	27
องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมภายในสถาบันอุดมศึกษา.....	31
สภาพแวดล้อมด้านการจัดการเรียนการสอน.....	32
สภาพแวดล้อมด้านอาจารย์ผู้สอน.....	36
สภาพแวดล้อมด้านการบริการ.....	39
สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่.....	42
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	45
งานวิจัยในประเทศ.....	45
งานวิจัยในต่างประเทศ.....	49
ประวัติคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.....	50
สภาพการจัดการศึกษาคณะพุทธศาสตร์.....	52
ลักษณะของสภาพแวดล้อมด้านกายภาพของคณะพุทธศาสตร์.....	53
บุคลลากรของคณะพุทธศาสตร์.....	54
การแบ่งส่วนงานภายในคณะพุทธศาสตร์.....	56
การจัดการศึกษา.....	58
คุณสมบัติของผู้สมัครเข้าศึกษา.....	64

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
วิชาที่สอบคัดเลือก.....	65
การจัดและวิธีการศึกษา.....	66
การวัดผลประเมินผลการศึกษา.....	67
ความสำเร็จการศึกษา.....	68
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	71
การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	71
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล.....	72
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล.....	73
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	74
การจัดกระทำข้อมูล.....	75
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	75
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	76
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	78
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	78
การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	78
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	79
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	110
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	110
สมมุติฐานของการวิจัย.....	110
วิธีดำเนินการวิจัย.....	111
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	111
สรุปผลของการวิจัย.....	112
อภิปรายผล.....	115
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้.....	125
ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	128

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม.....	130
ภาคผนวก.....	141
ภาคผนวก ก หนังสือแนะนำและแบบสอบถาม.....	142
ภาคผนวก ข รายนามผู้เชี่ยวชาญและหนังสือขอเชิญ.....	157
ภาคผนวก ค ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามและค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ.....	161
ภาคผนวก ง หนังสือเชิญคณะกรรมการภายนอก.....	166
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	168

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	จำนวนกลุ่มตัวอย่างของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2547 จำแนกตามชั้นปี.....	71
2	จำนวนร้อยละของแบบสอบถามที่ส่งไปและได้รับกลับคืน จำแนกตามชั้นปี.....	75
3	จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานภาพ.....	79
4	จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ.....	80
5	จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามชั้นปีที่กำลังศึกษา.....	80
6	จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษา.....	81
7	จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสาขาวิชาเอกที่กำลังศึกษา.....	82
8	จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	82
9	ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้าน.....	83
10	ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ด้านการจัดการเรียนการสอน เป็นรายข้อ.....	84
11	ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ด้านอาจารย์ผู้สอน เป็นรายข้อ.....	87
12	ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ด้านการบริการ เป็นรายข้อ.....	90

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
13 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของทักษะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ด้านอาคารสถานที่ เป็นรายข้อ.....	93
14 การเปรียบเทียบทักษะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามสถานภาพ.....	95
15 การทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของทักษะพระนิสิตต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ด้านการบริการ จำแนกตามสถานภาพ เป็นรายคู่.....	96
16 การเปรียบเทียบทักษะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามจำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ.....	97
17 การเปรียบเทียบทักษะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามชั้นปีที่กำลังศึกษา.....	98
18 การเปรียบเทียบทักษะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามวิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษา.....	99
19 การเปรียบเทียบทักษะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามสาขาวิชาเอกที่กำลังศึกษา.....	100

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง

หน้า

20	การเปรียบเทียบทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	101
21	การทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของทัศนะพระนิสิตต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ด้านอาคารสถานที่ จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นรายคู่.....	102
22	การทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของทัศนะพระนิสิตต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมทั้ง 4 ด้าน จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นรายคู่.....	103
23	การประเมินทัศนะของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ โดยรวมและเป็นรายด้าน เปรียบเทียบกับเกณฑ์.....	104
24	ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง จากแบบสอบถามปลายเปิด.....	105

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ทฤษฎีประสมประสานเกี่ยวกับพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อม.....	20
2 โมเดล I-E-O สำหรับการศึกษาผลการเรียนรู้ของนักศึกษา.....	22

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ เนื่องจากจะช่วยให้คนมีคุณภาพ โดยรู้จักสร้างสรรค์ให้ตนเองมีความเจริญก้าวหน้า และสามารถพัฒนาสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ และถ้าคนส่วนใหญ่ในประเทศได้รับการศึกษาที่ดีแล้วย่อมเป็นกำลังสำคัญที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุนี้แผนพัฒนาการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) จึงได้เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางหรือเป็นจุดมุ่งหมายหลักของการพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาคนและสังคม เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของทุกคนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ให้เป็นคนดี มีความรู้คู่คุณธรรม มีความสามารถและมีทักษะในการประกอบอาชีพสามารถปรับตัวให้มีชีวิตที่เป็นปกติสุขในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (ทิพย์วรรณ หันหาบุญ. 2544 :1) ในศตวรรษที่มีการเร่งรัดปฏิรูปการศึกษาและมีการแข่งขันทางด้านการศึกษาเพื่อที่จะปรับปรุงโครงสร้างระบบการบริหารจัดการและรูปแบบในการดำเนินงานของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ อันจะเป็นการสนองตอบต่อแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540 - 2544) ที่มุ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาและการพัฒนาบุคคลโดยองค์รวม รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545-2549)โดยมุ่งเน้นให้มีการพึ่งพาตนเองมากขึ้น การที่คนจะพึ่งตนเองได้นั้น ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือกระบวนการคิดการปรับเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ ทำแบบใหม่ การทำงานเป็นระบบมองภาพรวมจึงจะสามารถทำงานร่วมกันได้(วิชัย วงษ์ใหญ่. 2542 : 24) ซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ที่ได้ปรับแนวคิดการพัฒนาจากเดิมที่เน้นการพัฒนาแบบแยกส่วน ยึดถือเศรษฐกิจเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาแต่เพียงมิติเดียวมาเป็นการเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาโดยมีจุดมุ่งหมายการพัฒนา สังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีดุลยภาพใน 3 ด้าน คือ สังคมคุณภาพสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 3)

↳ มหาวิทยาลัยจึงเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่สำคัญของประเทศเป็นแหล่งที่ให้ความรู้ ทักษะ วิจารณ์ญาณ การพัฒนาตนเองสู่การค้นหาค้นหาตนเอง เพื่อให้ผลของคำว่า “บัณฑิต” ที่เป็นผลผลิตของสถาบันอุดมศึกษามีความพร้อมที่จะออกไปปรับใช้ตนเอง ครอบครัวย ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ด้วยจิตวิญญาณในการแสวงหาความหมายและจุดยืนของตนเองในสังคม การศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาระดับสูงที่มุ่งเน้นที่จะพัฒนาคนเพื่อเข้าสู่วิชาชีพต่าง ๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศที่สำคัญรวมทั้งการมุ่งเน้นที่จะพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้น อันจะเป็นการเพิ่มพูนขีดความสามารถทางวิชาการระดับสูงในสาขาวิชาการต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือและฐานกำลังอำนาจทางความรู้ ความคิดและเทคโนโลยีระดับสูงให้กับประเทศต่อไป (พระมหาสุพิน ชินนะปัติ. 2546 : 1)

สอดคล้องกับผลงานวิจัย จันทรเพ็ญ หงษ์ทอง (2545 : 1) ที่กล่าวว่าในการพัฒนาประเทศนั้น สถาบันอุดมศึกษานับว่ามีความสำคัญและมีส่วนรับผิดชอบต่อการเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้แก่เยาวชนและพลเมืองในชาติ และการที่จะพัฒนาพลเมืองของประเทศให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีความรับผิดชอบต่อสังคมมีระเบียบวินัย ขยัน อดทน มีความสามัคคีและยึดหลักการปฏิบัติงานนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ ความคิด ความสามารถ และทักษะที่จำเป็นต่าง ๆ เพื่อการปรับตัวและดำรงอยู่ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์อย่างมีความมั่นคงนอกจากนั้น สถาบันอุดมศึกษา ยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ ภาระหน้าที่หลักของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศที่กำลังพัฒนา คือ การผลิตกำลังคนออกไปพัฒนาประเทศ บุคคลที่จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศจะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณภาพดีหรือมีความรู้ ความสามารถเป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ทั้งด้านวิชาชีพชั้นสูง สติปัญญา สังคม อารมณ์ ร่างกาย และจิตใจ กระบวนการผลิตบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาจึงไม่ใช่เพียงเฉพาะแต่การสอนนักศึกษาด้านวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการพัฒนานักศึกษาให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทุกด้าน (Integrated Person) เพื่อเป็นประโยชน์ต่อตนเองและประเทศชาติอีกด้วย (ประสาร อุพารธรรม. 2539 : 1) ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาจะต้องเป็นที่พึ่งของแผ่นดินด้วยการผลิต “ผู้รู้” “ผู้สร้างความรู้” และ “องค์ความรู้” ที่จะรองรับการพัฒนาขีดความสามารถด้านอุตสาหกรรมของประเทศ โดยเฉพาะการสร้างขีดความสามารถที่คนไทยในทศวรรษหน้าไม่เป็นเพียง “ ผู้บริโภคความรู้และเทคโนโลยี” แต่เพียงอย่างเดียวอีกต่อไป แต่คนไทยรุ่นใหม่พึงเป็นนักประดิษฐ์คิดค้น นักวิจัย นักวิทยาศาสตร์ให้มากขึ้น(อมรวิรัช นาคกรรพ. 2542 : 3) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ ที่กล่าวว่าอุดมศึกษาไทยจะต้องมุ่งเน้นความรู้และทางเลือกที่หลากหลายและจะต้องพัฒนาแต่ละทางเลือกให้เข้มแข็งอย่างจริงจังและอุดมศึกษาจะต้องมีทางเลือกที่หลากหลายให้สังคมและมีความลึกซึ้งในแต่ละทางเลือก จนกระทั่งสร้างให้เกิดเป็นความชำนาญให้สังคมได้ เป้าหมายสุดท้ายของอุดมศึกษาจึงอยู่ที่ชุมชนและสังคม (ไพฑูรย์ สินลารัตน์. 2542 : 20) ฉะนั้น สถาบันอุดมศึกษาในฐานะแหล่งรวมของภูมิปัญญาระดับสูงย่อมมีหน้าที่ที่ต้องนำพาสังคมให้ก้าวไปพร้อมความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างมั่นคงมี “เอกลักษณ์” มี “จริยธรรม” เข้มแข็งและมีศักดิ์ศรี ดังนั้น การผลิตบัณฑิตนับเป็นภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาซึ่งเป็นผู้นำทางภูมิปัญญาของสังคมต้องไม่ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดความรู้ที่เป็นทักษะวิชาชีพให้แก่บัณฑิตนักศึกษา แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น เพราะการเรียนรู้จากชั้นเรียนไม่เพียงพอสำหรับการศึกษายุคนี้ แต่ต้องมีหน้าที่ต้องสร้างให้นิสิตมีโลกทัศน์และวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลทันต่อความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีของโลกยุคปัจจุบันให้สามารถวิเคราะห์ วิจาร์ณ มองเห็นปัญหาและสามารถแก้ไขปัญหาได้ (สุวพร ตั้งสมรพงษ์. 2542 : 75)

จากสภาวะการณ์ในปัจจุบันที่มีการแข่งขันกันสูงในเชิงธุรกิจ สืบเนื่องมาจากโลกมีความเป็นสากล มีนวัตกรรมทางด้านเทคโนโลยี และมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น การติดต่อ การค้าขาย การแลกเปลี่ยน การคมนาคมต่าง ๆ มีการแข่งขันกันมากขึ้น ผู้คนในสังคมมีทางเลือกใช้ผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพตามความต้องการได้มาก จึงทำให้ทุกองค์กรต่างพัฒนาให้ผลผลิตมีคุณภาพเพื่อจะได้นำเสนอทางเลือกให้คนในสังคมพึงพอใจ ซึ่งส่งผลให้องค์กรสามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการแข่งขันและในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ และสถาบันอุดมศึกษาก็เป็นส่วนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้ต้องมุ่งเน้นให้การดำเนินงานที่มีคุณภาพเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยมีการบริหารงานด้านคุณภาพและนำระบบประกันคุณภาพการศึกษามาใช้ เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาดำเนินงานอย่างมีคุณภาพและทำให้ผู้เรียนและบัณฑิตมีความรู้ความสามารถและมีคุณภาพตามที่สังคมคาดหวัง การที่สถาบันอุดมศึกษาจะบรรลุเป้าหมายในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพได้ ส่วนหนึ่งจะต้องให้ความสำคัญต่อลักษณะธรรมชาติ ความต้องการ และความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาว่ามีความคาดหวัง และความพึงพอใจต่อสถาบันอย่างไร เช่นในด้านการจัดการศึกษา การดำเนินงาน และการจัดสภาพแวดล้อม ตลอดจนการให้บริการต่าง ๆ ของสถาบัน ในทางจิตวิทยาสภาพแวดล้อม (Environment) มีอิทธิพลต่อชีวิต ความเป็นอยู่ตลอดจนพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของมนุษย์เป็นอย่างมาก นักการศึกษาปัจจุบันเชื่อว่าสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งสามารถจัดสภาพแวดล้อมให้ดีแล้วจะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น (จันทร์เพ็ญ หงษ์ทอง. 2545 : 1-2) เพราะว่าสถาบันการศึกษาเป็นสถาบันทางสังคมที่สนองจากครอบครัวมีบทบาทในการป้องกันปัญหาและสร้างเสริมสุขภาพจิตที่ดีแก่นักเรียน/นักศึกษาและมีหน้าที่ที่สำคัญในการพัฒนา นักเรียนในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม เซาว์นปัญญา และการมีสุขภาพจิตดี ปัจจุบันบิดามารดาหรือผู้ปกครองมีความรู้สึกว่าตนไม่มีเวลาพอ ไม่มีความอดทนพอ ไม่มีความสามารถในการสอนทุกสิ่งทุกอย่างที่บุตรธิดาต้องการจึงส่งบุตรธิดามาโรงเรียน/มหาวิทยาลัย (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ ; และมัลลวีย์ อุดลย์วิวัฒน์ศิริ. 2527 : 27) ๕ กระแสโลกาภิวัตน์ในยุคปัจจุบันมีอิทธิพลต่อความคิดและวิถีชีวิตของนักศึกษาซึ่งการพัฒนาให้นักศึกษาให้มีคุณภาพโดยเป็นคนสมบูรณ์ทั้งทางสติปัญญา ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม รวมทั้งมีความเป็นวิชาการ และวิชาชีพชั้นสูงจนสามารถพัฒนาองค์ความรู้เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการในสาขาของตนได้ นอกเหนือจากการศึกษาในห้องเรียนแล้ว องค์กรประกอบหนึ่งที่ช่วยให้นักศึกษามีความรู้สู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ และเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มที่สมบูรณ์คือ องค์กรประกอบด้านการจัดสภาพแวดล้อมของสถาบันการศึกษา ได้แก่ สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ ด้านการบริหาร ด้านสังคมกลุ่มเพื่อน และด้านวิชาการ (ทิพย์วรรณ หันหาบุญ. 2544 : 2) ดังนั้น สภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาจึงมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของนักศึกษาเป็นอย่างมาก เป็นตัวกล่อมเกลายบุคลิกภาพ คุณลักษณะตลอดจนพัฒนาการด้านสติปัญญา ร่างกาย สังคม อารมณ์ และจิตใจ ฉะนั้น การจัดการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาจะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมดังกล่าวที่เป็นลักษณะของสิ่งเร้าอันมีศักยภาพ ได้แก่บุคคล สิ่งของ วัตถุ สถานการณ์ แนวคิด พฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ในชุมชนวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาทั้งที่เป็นรูปธรรมและ

นามธรรมด้วย (ประสาร อุพารธรรม. 2539 : 2) เพราะการที่นักศึกษาหรือมนุษย์ได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีก็จะส่งผลให้สุขภาพจิตดีไปด้วย ในเมื่อมีสุขภาพจิตที่ดีก็จะส่งผลต่อพัฒนาการด้านอื่น ๆ ของร่างกายด้วย เช่น เป็นผู้มองโลกในแง่ดี สามารถปรับตัวให้เข้ากับปัญหาและอุปสรรคของชีวิตได้โดยไม่เสียดุลยภาพ สามารถควบคุมอารมณ์ของตนได้ดี และมีบุคลิกภาพเหมาะสมกับเพศ วัย และบทบาทของตน ดังนั้น สถาบันต่าง ๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว สถาบันทางการศึกษา ตลอดจนทั้งหน่วยงานต่าง ๆ ในสังคม ล้วนเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการเสริมสร้างสุขภาพจิตที่ดีแก่บุคคลในสังคมนั้น ๆ (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ ; และมัลลวิทย์ อุดลย์วัฒนศิริ. 2527 : 17) จากรายงานวิจัยของ นวรัตน์ เครื่องคำ และจงกลณี มณีเดช ได้แบ่งสิ่งแวดล้อมออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ 1.) สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ภูเขา ดิน หิน น้ำ อากาศ ทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภท 2.) สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ชุมชน เมือง สิ่งก่อสร้าง ศิลปกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม (นวรัตน์ เครื่องคำ ; และจงกลณี มณีเดช. 2540:12) และสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัยในส่วนที่เป็นสิ่งที่ไม่ใช่ชีวิตที่ธรรมชาติสร้างขึ้นมาและสิ่งที่มีชีวิตที่คนสร้างขึ้นมา เช่น คณาจารย์ กลุ่มเพื่อน กิจกรรมนันทนาการ ประเพณีการต้อนรับน้องใหม่ ระบบอาจารย์ที่ปรึกษา เป็นต้นนั้น เป็นสิ่งที่นิสิตไม่อาจหลีกเลี่ยงสภาพแวดล้อมดังกล่าวนี้ได้เลย เพราะสภาพแวดล้อมเหล่านั้นจะมีอิทธิพลต่อนิสิตภายในสถาบัน ผู้บริหารสถาบันจึงจำเป็นต้องจัดสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัยให้ส่งเสริมต่อการเรียนและการพัฒนานิสิต (มนัส บุญประกอบ ; และฉันทนา ภาคบงกช. 2543 : 1) และนอกจากนั้นสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยยังเป็นตัวเร้าที่มีศักยภาพ มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพนักศึกษา สภาพแวดล้อมมีส่วนทำให้นักศึกษาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสบการณ์ของตน พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปนั้นมีหลายรูปแบบด้วยกัน เช่น การแสดงความวิตกต่อการเรียน การแข่งขันทางวิชาการ หรือการแสดงความก้าวร้าวทางวิชาการ ดังนั้น ถ้าหากมหาวิทยาลัยต้องการที่จะพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณภาพตามที่พึงปรารถนา ผู้บริหารมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องร่วมมือกันสร้างสภาพแวดล้อมและบรรยากาศภายในมหาวิทยาลัยให้สามารถส่งเสริมทัศนคติที่ดีต่อนิสิตต่อการเรียนรู้ สามารถศึกษาหาความรู้โดยลำพัง มีความรอบรู้กว้างในศิลปวิทยาการต่าง ๆ มีความกล้าคิดกล้าสร้างสรรค์รู้จักแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างฉลาด มีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์และมีคุณธรรมจริยธรรมอันดีงามเป็นตัวอย่างแก่คนอื่นได้ (ชนินฐา เกื้อมี. 2530 : 3) เพราะว่าการที่มหาวิทยาลัยในฐานะที่เป็นสถาบันวิชาการชั้นสูงที่มีภารกิจที่สำคัญคือการสอน การวิจัย การให้บริการวิชาการแก่สังคมและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมได้นั้น จำเป็นต้องมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเป็นพื้นฐาน (ระวี ภาวิไล. 2515 : 12) จากทัศนะและผลงานวิจัยที่ได้เสนอมานี้เป็นลำดับนั้น เป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาระดับสูงนั้น การมุ่งพิจารณาสภาพแวดล้อมภายในสถาบันอุดมศึกษาก็เป็นภารกิจที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารที่จะต้องมุ่งพัฒนาให้เอื้อต่อการเสริมสร้างศักยภาพของสถาบันอุดมศึกษา เพราะสามารถที่จะคาดหวังผลอันพึงปรารถนาต่อคุณภาพการผลิตบัณฑิตได้ เพราะการศึกษานับว่าเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่จะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้เป็นผู้มีคุณภาพ และศักยภาพในการที่จะพัฒนาประเทศชาติต่อไปและสิ่งที่จะขาดไม่ได้คือ สถาบันการศึกษาซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการที่จะขัดเกลาให้การศึกษาพัฒนาคน

การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่ได้มีการพัฒนามาโดยตลอดนั้น ก็ด้วยมุ่งหวังจะจรโลงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาและการให้โอกาสการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรตามพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ผู้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยของคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกายและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยของคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย หากแต่กระบวนการในการจัดการศึกษาของพระสงฆ์จะสัมฤทธิ์ผลได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยหลายประการ ทั้งจากหลักสูตร ผู้เรียน ผู้สอน สื่อการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล รวมทั้งอาคารสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล(มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. 2542, ก : 9) และการศึกษาของสงฆ์นั้นเป็นเรื่องที่ควรกำหนดอยู่ในนโยบายของรัฐบาลในแผนการศึกษาชาติมหาวิทยาลัยสงฆ์และมหาวิทยาลัยทางโลกควรจะร่วมกันพัฒนาหลักสูตรสำหรับการศึกษาของพระสงฆ์ (ประเวศ ะสี. 2540 : 36) มหาวิทยาลัยสงฆ์ยังมีเกียรติคุณที่ว่าในระยะเวลาที่สังคมเปลี่ยนแปลงไปมหาวิทยาลัยได้ให้การศึกษที่ทำให้ผู้สำเร็จการศึกษาไปแล้วไปพูดไปคุยกับคนสมัยปัจจุบัน เผยแผ่พระศาสนาได้ดีขึ้น ซึ่งเป็นส่วนที่ค่าฐสถาบันคณะสงฆ์หรือกิจการพระศาสนาให้อยู่ได้ (พระธรรมปิฎก. 2538 : 35) แต่ปัญหาที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)กำลังประสบเหมือน ๆ กันก็คือสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ สำหรับการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยขาดแคลน และไม่มีความพร้อมหลายอย่าง เช่น ห้องสมุดที่มีเอกสาร ตำราที่ทันสมัยไม่มาก วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนต่าง ๆ ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ ตลอดจนครูอาจารย์ของมหาวิทยาลัยก็ยังขาดการส่งเสริมในด้านวิชาการเพียงพอ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคในการพัฒนาการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยสงฆ์ (พระมหาสุพิน ชินนะปัด. 2546:1) ดังนั้น การที่พระนิสิตมหาวิทยาลัยสงฆ์แต่ละรูปจะประสบผลสำเร็จทั้งทางด้านวิชาการและพัฒนาการด้านต่าง ๆ เพื่อที่จะได้เป็นกำลังสำคัญของพระศาสนาและของสังคมตามที่นักวิชาการพระพุทธศาสนาได้กล่าวไว้มากนักน้อยเพียงใดนั้น สภาพแวดล้อมในสถาบัน เช่น ชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย การบริหารงาน บรรยากาศในการเรียนการสอน และอาคารสถานที่ ล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องเป็นอันมากต่อความสำเร็จของพระนิสิตในทุก ๆ ด้านนั้นเช่นกัน ดังที่ วชิรญา บัวศรี (พระมหาสุพิน ชินนะปัด.2546 : 22 ; อ้างอิงจาก วชิรญา บัวศรี. 2528 : 20) กล่าวว่านิสิตนักศึกษาควรมีความใฝ่รู้ในสรรพวิชาแสวงหาความรู้ไม่หยุดและรู้จักใฝ่หาความรู้ทุกวัน คุณลักษณะด้านการแสวงหาความรู้ดังกล่าวนี้สามารถพัฒนาขึ้นได้จากธรรมชาติและแรงจูงใจของนักศึกษา แต่สถาบันอุดมศึกษาก็ต้องช่วยส่งเสริมอำนวยความสะดวกให้นิสิตนักศึกษามีพัฒนาการในคุณลักษณะที่สำคัญนี้ เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การเตรียมความพร้อมของห้องสมุด การจัดเทคโนโลยีสารสนเทศให้สอดคล้องกับความต้องการของนิสิตนักศึกษาเป็นต้น ก็จะช่วยกระตุ้นให้นิสิตนักศึกษ สนใจที่จะศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้ใหม่เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นศิษย์ (Educated Man) ในอนาคตต่อไป

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและสัมภาษณ์พระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในส่วนกลาง พบประเด็นที่เป็นปัญหาดังนี้

ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่าอาจารย์ส่วนใหญ่ใช้วิธีการสอนแบบบรรยายและอธิบายเนื้อหาในตำราและเอกสาร อาจเป็นเพราะจำนวนพระนิสิตมีมากวิธีการอื่น ๆ ไม่สามารถที่จะใช้ได้ และการจัดการเรียนการสอนแต่ละวิชาในแต่ละภาคการศึกษานอกจากวิชาธรรมภาคปฏิบัติและการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานแล้วจะจำกัดอยู่เฉพาะภายในห้องเรียนเป็นส่วนใหญ่ (พระมหาชั้นแก้ว อธิปญโญ, สัมภาษณ์, 2547) นอกจากนี้ยังพบว่า การบรรยายของอาจารย์บางท่านไม่ชัดเจนและไม่ครอบคลุมในรายละเอียดเนื้อหาของวิชาพอที่จะทำให้พระนิสิตเข้าใจตรงตามจุดประสงค์ของวิชาได้ทุกแง่มุมเท่าที่ควร อาจเพราะอาจารย์มีภาระหน้าที่อื่น ๆ ที่ต้องรับผิดชอบมาก และนอกจากนั้นอาจารย์ท่านเดียวยังทำหน้าที่บรรยายมากกว่าหนึ่งวิชา(พระมหาไพรัช ธนปญโญ, สัมภาษณ์, 2547) และยังพบอีกว่าอาจารย์มอบหมายงานให้พระนิสิตศึกษาค้นคว้าทำรายงานมากเกินไป เวลาเรียนส่วนหนึ่งจึงต้องแบ่งให้กับการศึกษาค้นคว้าทำรายงาน พระนิสิตบางรูปทำรายงานส่งอาจารย์ประจำวิชาไม่ทันตามระยะเวลาที่กำหนดได้ ส่งผลกระทบต่อผลการเรียนปลายภาคการศึกษาและก่อให้เกิดภาวะความเครียดกับการศึกษา และการทำรายงานกลุ่มขาดความร่วมมือระหว่างพระนิสิตในการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลร่วมกันแต่อาจารย์ไม่ทราบ อาจเพราะขาดความคุ้นเคยสนิทสนมกันเนื่องจากการแบ่งกลุ่มเรียงตามเลขประจำตัวพระนิสิต และอาจารย์ไม่ดิ้นรน ไม่วิจารณ์ และไม่แจ้งผลคะแนนของการทำรายงานหรือชิ้นงานที่พระนิสิตส่งให้ตรวจ (พระมหาสุรพงษ์ เดชพล, สัมภาษณ์, 2547) ส่วนอุปกรณ์การเรียนการสอนโดยเฉพาะเอกสาร หนังสือและตำราเรียนในสำนักหอสมุดฯ มีมากแต่ไม่ค่อยตรงกับวิชาที่เรียนและไม่ทันสมัย หนังสือและตำราเรียนที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตรของคณะพุทธศาสตร์โดยตรงยังมีน้อยบางวิชาต้องอัดสำเนาจากหนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้อง อาจเพราะคณาจารย์ของคณะฯ มีน้อยแต่งานที่รับผิดชอบมีมากจึงไม่มีเวลาที่จะศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อผลิตตำราและผลงานทางวิชาการได้ การจัดตารางเวลาเรียนบางวันตึกเกินไปและการจัดตารางเวลาของการสอบปลายภาคการศึกษาใช้เวลาทำการสอบนานเกินไป อาจเพราะคณะฯ กำหนดเอาห้องเรียนซึ่งมีพื้นที่จำกัดจัดเป็นห้องสอบ จึงทำการจัดสอบได้วันละชั้นปีจนกว่าจะครบทุกชั้นปีและทุกวิชา (พระครูสังฆรักษ์โสภณ เดชโสภณ, สัมภาษณ์, 2547)

ด้านอาจารย์ผู้สอน พบว่า อาจารย์บางท่านมีความรู้เฉพาะสาขาตรงตามวิชาที่สอน แต่ขาดศิลปะการนำเสนอหรือถ่ายทอดความรู้ ในการสร้างสิ่งเร้าให้พระนิสิตมีความสนใจต่อเนื้อหาวิชาที่เรียนได้ และอาจารย์บางท่านขาดการส่งเสริมให้พระนิสิตมีส่วนร่วมในบทเรียนในการแสดงความคิดเห็นในขณะที่ทำการสอน บรรยากาศการเรียนการสอนบางวิชาขาดชีวิตชีวาไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ อาจเพราะอาจารย์ยังติดอยู่กับระบบเก่าเนื่องจากอาจารย์ส่วนใหญ่ก็เป็นศิษย์เก่าที่สอนช่วยเหลือสถาบันมาตั้งแต่ยังไม่เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เพราะในอดีตมหาวิทยาลัยยังขาดแคลนทุนทรัพย์ในการจ้างอาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษ จึงต้องอาศัยรุ่นพี่ที่จบก่อนมาช่วยสอนและคำตอบแทนก็ไม่สูง ระบบการสอนก็จึงเป็นแบบพี่สอนน้องเลยขาดการแข่งขันกันทางวิชาการและขาดความกระตือรือร้น (พระอธิพันธ์ จิตโสภณ, สัมภาษณ์, 2547) นอกจากนี้ ยังพบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่

ใช้วิธีการสอนแบบบรรยายไปเรื่อย ๆ ไม่เน้นให้เห็นเนื้อหาที่เป็นจุดมุ่งหมายของวิชาอย่างชัดเจนที่พระนิสิตจะต้องนำไปใช้ในชีวิตจริงในการดำเนินชีวิตและการเผยแผ่ได้ และอาจารย์บางท่านขาดความเอาใจใส่ในการสอน ไม่เข้าสอนตามตารางเวลาโดยที่ไม่แจ้งให้พระนิสิตทราบล่วงหน้าก่อน ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์บางท่านที่มีสถานภาพเป็นพระภิกษุและศฤงฆ์กับพระนิสิตไม่ค่อยดีเท่าใดนัก อาจเป็นเพราะในขณะที่ทำการเรียนการสอนพระนิสิตส่วนใหญ่ไม่ค่อยกล้าสนทนาหรือปรึกษากับอาจารย์เนื่องมาจากความเกรงใจและความไม่คุ้นเคย และอาจารย์ส่วนใหญ่ไม่ใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยมาประกอบการเรียนการสอน (พระมหาศรานนท์ ญาณเปโม. สัมภาษณ์. 2547) และอีกประการหนึ่งหลังจากมอบหมายงานให้พระนิสิตแล้วอาจารย์ไม่สอบถามไม่ติดตามถึงความคืบหน้าตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการศึกษาค้นคว้าทำรายงานของพระนิสิต และไม่ติชมไม่วิจารณ์และไม่ส่งคืนผลงานของพระนิสิตที่ส่งให้ตรวจ (พระมหาสุรพงษ์ เดชพล. สัมภาษณ์. 2547) และนอกจากนั้น อาจารย์ไม่เปิดโอกาสให้พระนิสิตได้ประเมินผลของการทำหน้าที่ของอาจารย์เอง และอาจารย์บางท่านทำหน้าที่สอนโดยไม่ให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างบุคคลของพระนิสิต และไม่เข้าถึงความรู้สึกรักของพระนิสิต นอกจากนี้ อาจารย์ศฤงฆ์บางท่านยังใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสมกับพระนิสิต (พระครูสังฆรักษ์โสภณ เดชโสภณ. สัมภาษณ์. 2547)

ด้านการบริการ พบว่า ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวข้องกับพระนิสิต เช่น การแจ้งผลของการสอบวัดผลปลายภาคการศึกษา เป็นต้น ยังมีความล่าช้ามาก ส่วนการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมตามพันธกิจของคณะพุทธศาสตร์หรือของมหาวิทยาลัยทางสื่ออื่น ๆ นอกจากทางอินเทอร์เน็ตแล้วยังมีน้อย แต่ถึงกระนั้นจำนวนคอมพิวเตอร์ก็ยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการและจำนวนของพระนิสิต นอกจากนี้ เอกสาร จุลสาร ตำรา บทความและสิ่งพิมพ์ทางวิชาการของคณะพุทธศาสตร์ยังมีน้อยเกินไป (สามเณรศรเพชร หมิ่นแพน. สัมภาษณ์. 2547) และพบว่า การให้บริการของเจ้าหน้าที่สำนักหอสมุดกลางไม่ค่อยดีเท่าที่ควร ไม่มีความกระตือรือร้นในการให้บริการและให้คำแนะนำไม่ได้ ในบางครั้งก็ใช้ถ้อยคำที่ไม่สุภาพและไม่ยิ้มแย้มแจ่มใสขาดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการให้บริการ ส่วนการบริการด้านแนะแนวในการเลือกสาขาวิชาเอกเป็นต้น ที่คณะฯ จัดปฐมนิเทศนั้นเป็นที่พอใจของพระนิสิตส่วนใหญ่ (พระมหาสุนทร สุนทโร. สัมภาษณ์. 2547) และนอกจากนั้นยังพบว่า ภายในสำนักหอสมุดกลางของมหาวิทยาลัยทั้งที่วัดมหาธาตุฯ ทำพระจันทร์ และที่ศูนย์วัดศรีสุदारาม บางขุนนนท์ ไม่มีเจ้าหน้าที่และเครื่องถ่ายเอกสารไว้คอยบริการพระนิสิตและผู้ที่ใช้บริการ และยังพบอีกว่า ที่สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัย ที่วัดมหาธาตุฯ ทำพระจันทร์ นิสิตไม่ได้รับความสะดวกในการค้นคว้า หยิบหนังสือที่ต้องการยืมด้วยตนเองไม่ได้ ตู้เก็บหนังสือถูกปิดล็อกด้วยกุญแจต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่เปิดตู้หยิบหนังสือให้ทุกครั้งและทุกเล่มที่ต้องการยืม พระนิสิตบางส่วนจึงเลือกที่จะใช้บริการที่สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัย ศูนย์วัดศรีสุदारาม บางขุนนนท์ เพราะได้รับความสะดวกกว่า (พระมหาสุรพงษ์ เดชพล. สัมภาษณ์. 2547) ส่วนน้ำดื่มสะอาดสำหรับพระนิสิตที่ทางมหาวิทยาลัยจัดไว้บริการนั้นยังไม่เพียงพอต่อจำนวนพระนิสิต บางครั้งพระนิสิตต้องซื้อน้ำดื่มเอง อาจเพราะทางมหาวิทยาลัยจัดไว้จุดเดียวในแต่ละชั้นของอาคารเรียนไม่ได้จัดไว้เป็นคณะ ๆ ทำให้พระนิสิตไม่ได้รับความสะดวก สำหรับบริวารรับส่งพระนิสิตนั้นค่าบริการไม่แพงเหมาะสม

กับระยะทาง แต่ปริมาณรถยังมีไม่เพียงพอกับจำนวนพระนิสิตบางครั้งเวลาเร่งด่วนต้องเบียดกันนั่ง ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยในการเดินทางได้ (พระครูสังฆรักษ์โสภณ เดชโสภณ. สัมภาษณ์. 2547)

ด้านอาคารสถานที่ ปัจจุบันพบว่าสภาพอาคารเรียนที่คณะพุทธศาสตร์ใช้ทำการเรียนการสอน ทั้งที่วัดมหาธาตุฯ และที่ศูนย์วัดศรีสุदारามอยู่ในสภาพดีกล่าวคือมีโครงสร้างที่แข็งแรง แต่ขนาดของอาคารเรียนยังเล็กเกินไปเมื่อเทียบกับจำนวนพระนิสิตในปัจจุบันที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งห้องเรียนบางห้องคับแคบและแออัดมาก โดยเฉพาะห้องเรียนพระนิสิตชั้นปีที่ 1 - 2 ห้องหนึ่งๆ จำนวนพระนิสิตมีมากถึง 40 - 50 รูป อาจเพราะคณะพุทธศาสตร์ไม่มีอาคารเรียนโดยเฉพาะ จึงต้องทำการเรียนการสอนในอาคารเรียนหลังเดียวกันกับคณะอื่นๆ ส่วนโต๊ะ เก้าอี้ อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ แต่ขาดอุปกรณ์สื่อและโสตทัศนูปกรณ์ที่ทันสมัยสำหรับใช้ประกอบการเรียนการสอน หรือมีแต่ไม่เพียงพอ ไม่ทันสมัย และขาดการซ่อมบำรุงรักษา (พระมหาชนันท์ อธิปญฺโญ. สัมภาษณ์. 2547) แต่บริเวณโดยรอบอาคารเรียนคณะพุทธศาสตร์ วัดมหาธาตุฯ ทำพระจันทร์ ไม่เอื้อต่อการใช้ประโยชน์เท่าใดนักเนื่องจากมีพื้นที่คับแคบ อาจเป็นเพราะมหาวิทยาลัยตั้งอยู่ในส่วนหนึ่งของวัด จึงมีเนื้อที่จำกัด การดำเนินกิจกรรมของคณะฯ จะถูกจำกัดอยู่เฉพาะภายในอาคารเรียน ด้านหน้าอาคารเรียนทางวัดใช้เป็นที่ให้บริการจอดรถแก่เอกชนที่มาเสียค่าบริการ จึงขาดการประดับตกแต่งไม่ดอกไม้ประดับและไม่มีไม้ยืนต้นที่พอให้ร่มเงาและความร่มรื่นและไม่มีที่นั่งพักผ่อนหย่อนใจ บรรยากาศโดยรอบไม่ส่งเสริมการเรียนรู้ มีเสียงรบกวนจากยานยนต์ที่สัญจรไปมา ส่วนบริเวณอาคารเรียนคณะพุทธศาสตร์ ที่ศูนย์วัดศรีสุदारาม ถึงแม้จะคับแคบแต่ก็เป็นสัดส่วนดี มีความสะอาด แต่ก็ขาดที่นั่งพักผ่อนหย่อนใจและไม่ร่มรื่นเพราะขาดไม้ยืนต้น (พระมหาไพรัช ธนปญฺโญ. สัมภาษณ์. 2547) และนอกจากนั้นที่คณะพุทธศาสตร์ วัดมหาธาตุฯ ทำพระจันทร์ ยังพบว่าภายในสำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยคับแคบ อากาศไม่ถ่ายเทอบ้ทึบ อากาศร้อน แสงสว่างไม่เพียงพอ ไม่มีเครื่องระบายอากาศหรือเครื่องปรับอากาศ และมีเสียงรบกวนจากเครื่องยนต์ของยานพาหนะที่สัญจรไปมาไม่เอื้อต่อการศึกษา ค้นคว้าเท่าที่ควร (พระมหาสุนทร สุนทรโร. สัมภาษณ์. 2547) ส่วนห้องน้ำห้องสุขาที่คณะพุทธศาสตร์ ทั้งที่วัดมหาธาตุฯ และที่ศูนย์วัดศรีสุदारาม มีเพียงพอกับจำนวนพระนิสิต แต่ที่ศูนย์วัดศรีสุदारามบางห้องก็ประตูหรือกลอนประตูชำรุดและควรดูแลรักษาความสะอาดมากกว่าปกติ (พระมหาศรานนท์ ญาณเปโม. สัมภาษณ์. 2547)

ด้วยสภาพปัญหาที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง โดยมุ่งพิจารณาในประเด็นของสภาพแวดล้อมด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการ และด้านอาคารสถานที่ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นในการวางแผนพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในคณะพุทธศาสตร์ เพื่อให้เกิดการตอบสนองแนวนโยบายของแผนพัฒนาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่กำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน และเพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนา และปรับปรุงการบริหารสภาพแวดล้อมของคณะพุทธศาสตร์ให้เหมาะสม สำหรับการพัฒนาส่งเสริมให้พระนิสิตเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพของพระพุทธ

ศาสนาดามปณิธานและความมุ่งหวังของมหาวิทยาลัย และเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพเพื่อการพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ

1. ศึกษาทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการ และด้านอาคารสถานที่
2. เปรียบเทียบทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านจำแนกตามสถานภาพ จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่กำลังศึกษา วิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษา สาขาวิชาเอกที่กำลังศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
3. ประเมินทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้าน เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ความสำคัญของการวิจัย

ผลจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้บริหารหน่วยงานมองเห็นสภาพปัญหาที่แท้จริงที่จะต้องรีบแก้ไขและจะใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแผนปรับปรุงสภาพแวดล้อมด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการ และด้านอาคารสถานที่ ของคณะพุทธศาสตร์ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น
2. ช่วยให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของคณะพุทธศาสตร์ พัฒนาบุคลิกภาพและศักยภาพของพระนิสิตให้สำเร็จเป็นพุทธศาสนิกชน (พช.บ.) ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรู้คู่คุณธรรม เป็นที่พึงประสงค์ของสังคม
3. ช่วยส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นสถาบันที่ทรงคุณค่าทางการศึกษา คำนึงว่า วิชาการชั้นสูงของพระพุทธศาสนาตามพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ผู้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ชั้นปีที่ 1-5 ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ภาคการศึกษาที่ 2 ของปีการศึกษา 2547 จำนวนทั้งสิ้น 292 รูป

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.1.1 สถานภาพ จำแนกเป็น

2.1.1.1 สามเณร

2.1.1.2 สามเณรเปรียญ

2.1.1.3 พระภิกษุ

2.1.1.4 พระมหาเปรียญ

2.1.2. จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ จำแนกเป็น

2.1.2.1 น้อยกว่า 5 ปี/พรรษา

2.1.2.2 5 -10 ปี/พรรษา

2.1.2.3 มากกว่า 10 ปี/พรรษา

2.1.3 ชั้นปีที่กำลังศึกษา จำแนกเป็น

2.1.3.1 ชั้นปีที่ 1

2.1.3.2 ชั้นปีที่ 2

2.1.3.3 ชั้นปีที่ 3

2.1.3.4 ชั้นปีที่ 4

2.1.3.5 ชั้นปีที่ 5

2.1.4 วิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษา จำแนกเป็น

2.1.4.1 ประโยคมัธยมศึกษาดอนปลายหรือเทียบเท่า(ม.6)

2.1.4.2 เปรียญธรรม 5-8 ประโยค (ประโยค ป.ธ. 5-8)

2.1.4.3 เปรียญธรรม 9 ประโยค (ประโยค ป.ธ. 9)

2.1.5 สาขาวิชาเอกที่กำลังศึกษา จำแนกเป็น

2.1.5.1 สาขาวิชาเอกสันสกฤต

2.1.5.2 สาขาวิชาเอกพระพุทธศาสนา

2.1.5.3 สาขาวิชาเอกศาสนา

2.1.5.4 สาขาวิชาเอกปรัชญา

2.1.5.5 ไม่สังกัดสาขาวิชาเอก

2.1.6 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำแนกเป็น

2.1.6.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับต่ำ

2.1.6.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับปานกลาง

2.1.6.3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสูง

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ทักษะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ใน 4 ด้าน คือ

2.2.1 ด้านการจัดการเรียนการสอน

2.2.2 ด้านอาจารย์ผู้สอน

2.2.3 ด้านการบริการ

2.2.4 ด้านอาคารสถานที่

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ทักษะ หมายถึง ความรู้สึก ความเห็น และการแสดงออกของบุคคลอื่น ๆ ต่อสิ่งต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ และความเชื่อมั่น ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงออก ซึ่งลักษณะใดลักษณะหนึ่งคือความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจ ชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ซึ่งอาจเป็นไปได้ในทางลบหรือทางบวก ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง ความรู้สึกหรือความรับรู้ของพระนิสิต คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใน 4 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการ และด้านอาคารสถานที่ ซึ่งสามารถวัดได้โดยใช้แบบสอบถาม

2. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมายถึง สถาบันอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ ฝ่ายมหานิกายที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ผู้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัยและตามพระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2540 มี 11 วิทยาเขตการศึกษาทั่วทุกภาค ของประเทศไทย ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในส่วนกลาง ซึ่งมีสำนักงานอธิการบดีตั้งอยู่ที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ แขวงท่าพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ อันเป็นห้องเรียนของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 3-4 และศูนย์วัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ อันเป็นห้องเรียนของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1-2

3. สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษา หมายถึง เหตุการณ์ สภาพการณ์ และลักษณะต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรม นามธรรม ที่อยู่ในมหาวิทยาลัยที่มี ศักยภาพและเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนในการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพ ได้แก่ บุคคล วัตถุ

สิ่งของ บรรยากาศ และลักษณะบริเวณอาคารสถานที่ซึ่งมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่และพัฒนาการของพระนิสิตทุกรูปทุกคน ทั้งในด้านวิชาการ ด้านสติปัญญา ด้านสังคม ด้านอารมณ์ ด้านร่างกาย และจิตใจ ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในส่วนกลาง 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

3.1 ด้านการจัดการเรียนการสอน ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เช่น หลักสูตร การจัดทำตารางสอน การจัดทำแผนการสอน การจัดทำตารางการสอบปลายภาค การจัดชั้นเรียน การจัดบริการอุปกรณ์การเรียนการสอน การใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอน การวัดผลประเมินผล เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้

3.2 ด้านอาจารย์ผู้สอน ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง ลักษณะและการปฏิบัติงานสอนของอาจารย์ผู้ที่ทำหน้าที่สอนในคณะพุทธศาสตร์ ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ บุคลิกภาพของผู้สอน ความเป็นผู้มีความรอบรู้ในสาขาวิชาที่สอน การอุทิศตนต่อภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อพระนิสิต ความมีคุณธรรมและจริยธรรมและแนะนำแหล่งความรู้ทางวิชาการ

3.3 ด้านการบริการ ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง การจัดดำเนินการที่เอื้ออำนวยความสะดวกและการช่วยเหลือลักษณะต่างๆ ที่เอื้อต่อพัฒนาการของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เช่น การให้บริการของเจ้าหน้าที่สำนักหอสมุดกลางในด้านการยืม/คืนและศึกษาค้นคว้าตำรา วารสาร และเอกสารทางวิชาการเพื่อการศึกษา การบริการของสำนักคอมพิวเตอร์ในการค้นคว้า การให้บริการข้อมูลข่าวสาร การประกาศผลการสอบปลายภาค การบริการนำดื่มสะอาดภายในอาคารเรียน การให้บริการของร้านค้าภายในมหาวิทยาลัย การแนะแนวและให้คำปรึกษา และการบริการด้านการถ่ายเอกสาร

3.4 ด้านอาคารสถานที่ ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง สภาพอาคารสถานที่ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ได้แก่ ความเพียงพอของห้องเรียน ห้องน้ำ ห้องสุขา บริเวณที่พักผ่อนหย่อนใจ ห้องสมุด และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ภายในอาคารเรียน รวมทั้ง แสง เสียง โต๊ะ เก้าอี้ ที่มีอิทธิพลต่อสภาพความเป็นอยู่และการศึกษาของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4. พระนิสิต ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง ผู้ที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นพระนิสิตระดับปริญญาตรี เรียบร้อยแล้วและมีสถานภาพเป็นทั้ง สามเณร สามเณรเปรียญ พระภิกษุ และพระมหาเปรียญที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ชั้นปีที่ 1-5 ในภาคการศึกษาที่ 2 ของปีการศึกษา 2547 ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติต้องตามความใน ข้อ 4 แห่งข้อบังคับของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2542 ที่ออกตามความในมาตรา 19 (1) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540

4.1 สามเณร ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง นักบวชในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทที่มีอายุยังไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์และยังไม่ได้รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ถือศีล 10 ข้อ

4.2 สามเณรเปรียญ ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง นักบวชในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ที่มีอายุยังไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์และยังไม่ได้รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ แต่สอบไล่ได้เปรียญธรรม ตั้งแต่ 3 - 9 ประโยค และได้รับพระราชทานประกาศนียบัตร (ประโยค ป.ธ.3 - 8) หรือปริญญาบัตร (ประโยค ป.ธ.9) และพักศจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถือศีล 10 ข้อ

4.3 พระภิกษุ ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง นักบวชในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทที่มีอายุ ตั้งแต่ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปซึ่งได้รับการอุปสมบทแล้ว ถือศีล 227 ข้อ

4.4 พระมหาเปรียญ ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง นักบวชในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปซึ่งได้รับการอุปสมบทแล้ว แต่สอบไล่ได้เปรียญธรรมตั้งแต่ 3 - 9 ประโยค และได้รับพระราชทานประกาศนียบัตร (ประโยค ป.ธ. 3 - 8) หรือปริญญาบัตร (ประโยค ป.ธ.9) และพักศจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถือศีล 227 ข้อ

5. จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง จำนวนปีที่เข้ามารับการบรรพชา และอุปสมบทในพระพุทธศาสนาของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

6. สาขาวิชาเอกที่กำลังศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง สาขาวิชาเอกที่จัดการเรียน การสอนในคณะพุทธศาสตร์ (Faculty of Buddhism) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วน กลาง สำหรับพระนิสิตที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 ที่เลือกจะศึกษา ใน 4 สาขาวิชาเอก ดังต่อไปนี้.-

1) สาขาวิชาเอกพระพุทธศาสนา	2) สาขาวิชาเอกภาษาสันสกฤต
3) สาขาวิชาเอกปรัชญา	4) สาขาวิชาเอกศาสนา

7. ไม่สังกัดสาขาวิชาเอก ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง พระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-2 ซึ่งยังไม่มีสิทธิ์ที่จะเลือกสาขาวิชาเอกและพระนิสิตชั้นปีที่ 5 ที่ศึกษาครบตามหลักสูตรพุทธศาสตร บัณฑิต ตลอดระยะเวลา 4 ปีหรือ 8 ภาคการศึกษาแล้ว ซึ่งกำลังปฏิบัติศาสนกิจในการสนองงาน ในกิจการคณะสงฆ์และงานตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยทั้งในและนอกประเทศตามความในข้อ 5 แห่งข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการปฏิบัติศาสนกิจ พ.ศ. 2546 ที่ออกตามความในมาตรา 19 (2) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540

8. วิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง วุฒิการศึกษาเก่า ของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1-5 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคการศึกษาที่ 2 ของปีการศึกษา 2547 ที่ใช้เป็นหลักฐานประกอบในการยื่นใบสมัครสอบคัดเลือกเข้าศึกษา ตามข้อบังคับมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2542 ข้อ 6 (1) และ (3) ที่ออกตามความในมาตรา 19 (1) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) จากโรงเรียน พระปริยัติธรรมสายสามัญศึกษาในสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (สพศ.) หรือเป็นผู้สำเร็จ

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญศึกษา (ม.6) จากโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา หรือ 2) เป็นผู้สอบไล่ได้เปรียญธรรมตั้งแต่ 5-8 ประโยค (ประโยค ป.๕.5 - 8) จากสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่กระทรวงศึกษาธิการเทียบโอนวุฒิการศึกษาให้เทียบเท่ากับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) หรือ 3) เป็นผู้สอบไล่ได้เปรียญธรรม 9 ประโยค (ประโยค ป.๕. 9) จากสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่ กระทรวงศึกษาธิการเทียบโอนวุฒิการศึกษาให้เทียบเท่ากับระดับปริญญาตรี

9. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง ค่าคะแนนเฉลี่ยสะสมของพระนิสิต ในครั้งล่าสุดโดยจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับต่ำ คือ มีคะแนนเฉลี่ยสะสม 2.50 หรือต่ำกว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับปานกลาง คือมีคะแนนเฉลี่ยสะสมระหว่าง 2.51 - 3.00 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสูงคือมีคะแนนเฉลี่ยสะสมมากกว่า 3.00 ขึ้นไป

10. เกณฑ์การประเมินทักษะ ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง ค่าคะแนนความคิดเห็นที่กำหนดไว้เพื่อเปรียบเทียบกับความคิดเห็นหรือทักษะของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ซึ่งกำหนดเป็นเกณฑ์ไว้ที่ 3.00 ถ้าค่าคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นหรือทักษะของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ สูงกว่า 3.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ถือว่า สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง มีความเหมาะสมสูงกว่าเกณฑ์ ถ้าค่าคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นหรือทักษะของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ต่ำกว่า 3.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ถือว่า สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง มีความเหมาะสมต่ำกว่าเกณฑ์ และถ้าค่าคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นหรือทักษะของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ เท่ากับ 3.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ถือว่า สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ไม่แตกต่างจากเกณฑ์

สมมติฐานของการวิจัย

ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานของการวิจัยเรื่อง สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลางในทัศนะของพระนิสิต ดังนี้

1. พระนิสิตที่มีสถานภาพต่างกันมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน

2. พระนิสิตที่มีจำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศต่างกันมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน

3. พระนิสิตที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีต่างกันมีทักษะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน

4. พระนิสิตที่มีวิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษาต่างกันมีทักษะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน

5. พระนิสิตที่ศึกษาอยู่ในสาขาวิชาเอกต่างกันมีทักษะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน

6. พระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีทักษะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน

7. ทักษะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้.

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาดำรง เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม ในสถาบันอุดมศึกษา และได้จำแนกสาระสำคัญนำเสนอ ดังนี้ต่อไป

1. การศึกษาสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษา
2. ความหมายของสภาพแวดล้อม
3. ความหมายของสภาพแวดล้อมสถาบันการศึกษา
4. ความสำคัญของสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษา
5. การศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมภายในสถาบันอุดมศึกษา
6. การศึกษาตัวแปรที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
7. องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมภายในสถาบันอุดมศึกษา
 - 7.1 สภาพแวดล้อมด้านการจัดการเรียนการสอน
 - 7.2 สภาพแวดล้อมด้านอาจารย์ผู้สอน
 - 7.3 สภาพแวดล้อมด้านการบริการนิสิต
 - 7.4 สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 8.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ
9. ประวัติคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
10. สภาพการจัดการเรียนการสอนคณะพุทธศาสตร์

การศึกษาสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษา

ปัจจุบันการศึกษาสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษา ได้เป็นที่สนใจและนิยมกันอย่างกว้างขวาง เพราะผลที่ได้จากการศึกษาสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาจะทำให้ให้นักการอุดมศึกษาเข้าใจลักษณะของสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ มากขึ้น และทำให้ได้ข้อมูลสำคัญไปใช้เพื่อการวางแผนพัฒนาสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ ให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเอื้ออำนวยต่อสัมฤทธิ์ผลของมวลสมาชิกในสถาบัน ในรอบ 20 ปีที่ผ่านมาได้มีการคิดค้นเทคนิควิธีและสร้างเครื่องมือประเมินผลสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาเป็นจำนวนมาก หากแต่ว่าเทคนิคและเครื่องมือเหล่านั้นแตกต่างกันออกไป ทั้งในแง่คำนิยามลักษณะของเครื่องมือและสภาพแวดล้อมที่ทำการศึกษา (สุคนธ์ วิเชียรรัตน์, 2528 : 16) สอดคล้องกับบุบผา การิเวท (2527 : 9 -10) ที่กล่าวว่าปัจจุบันการศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย ได้เป็นที่สนใจและนิยมกันอย่างกว้างขวางจากการศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยจะทำให้นักอุดมศึกษาเข้าใจลักษณะของมหาวิทยาลัยนั้น ๆ มากขึ้น และทำให้ได้ข้อมูลสำคัญไปใช้ในการวางแผน

พัฒนามหาวิทยาลัยให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เอื้ออำนวยต่อมวลสมาชิกในมหาวิทยาลัยในรอบยี่สิบปีที่ผ่านมาการศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาได้มีการคิดค้นเทคนิควิธีการและสร้างเครื่องมือประเมินผลสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีวิธีการประเมินและลักษณะแตกต่างกันไปตามจุดมุ่งหมายของการประเมินซึ่งนักวิจัยเองก็ไม่สามารถบอกได้ว่าวิธีใดจะดีที่สุด การศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยคือศึกษาสภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งเร้า(The Stimulus Approach)หรือสิ่งกระตุ้นให้นักศึกษาแสดงพฤติกรรม กิจกรรมหรือลักษณะต่างๆ ออกมา สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยที่เป็นสิ่งเร้านี้แบ่งได้เป็น 4 ประเภทคือสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน สภาพแวดล้อมในกลุ่มเพื่อน สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับการบริหารและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับอาคารสถานที่ สอดคล้องกับ โส พัฒนสระคู (2529 : 14) ที่กล่าวว่าความรู้ความเข้าใจเรื่องสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยเป็นประโยชน์ในด้านการวางแผนพัฒนามหาวิทยาลัยให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเอื้อต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของนักศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสมาชิกในสังคมมหาวิทยาลัยเป็นอย่างดี รวมทั้งเป็นประโยชน์ในการแนะแนวการศึกษาให้แก่บัณฑิตนักศึกษ่อีกด้วย

ความหมายของสภาพแวดล้อม

สภาพแวดล้อมตามความหมายของพจนานุกรม (Webster ' s New Collegiate Dictionary) ได้ให้ความหมายของคำว่าสภาพแวดล้อม (Environment) ว่าหมายถึง การรวมตัวของสภาพภายนอกที่มีอิทธิพลต่อชีวิตและการพัฒนาอินทรีย์ (ดุชฎี สรรประดิษฐ์. 2529 : 10) ส่วนวินัย วีระวัฒนานนท์ กล่าวว่าความหมายของคำว่าสภาพแวดล้อม(Environment) ตามที่ยูเนสโก (Unesco) ให้ไว้คือสภาพแวดล้อมเป็นสิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์ทั้งที่เป็นธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางสังคมของมนุษย์ด้วย ซึ่งกินความถึงสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น ระเบียบแบบแผนของสังคม ประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ศาสนา(ประสาร อุพารธรรม. 2539 : 10 ; อ้างอิงจาก วินัย วีระวัฒนานนท์. 2530 : 1)

และนอกจากนั้นสภาพแวดล้อมยังหมายถึง การรับรู้และความประทับใจของนักศึกษาที่มีต่อลักษณะต่างๆ ของมหาวิทยาลัย ได้แก่ ชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย การบริหาร บรรยากาศการเรียนการสอน พฤติกรรมเกี่ยวกับเพื่อนและอาคารสถานที่ซึ่งมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่และการพัฒนาของสมาชิกในมหาวิทยาลัยลักษณะต่างๆ เหล่านี้สามารถตรวจสอบได้ (นงลักษณ์ สันติวณิชย์. 2535 : 9) ส่วนในความหมายที่กว้างขึ้น สภาพแวดล้อม หมายถึง ระบบการศึกษา ระบบการปกครอง และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ตรงจนเกิดการพัฒนาดตนเองสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทศนคติและความสนใจ เช่น เมื่อบุคคลเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัย สภาพแวดล้อมทางด้านวิชาการและสังคมจะแตกต่างกันไปจากการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทางด้านวิชาการ นักศึกษาจะเรียนวิชาชีพหรือวิชาเฉพาะในชั้นสูงขึ้น จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้าอย่างกว้างขวางและต้องมีความรับผิดชอบมากขึ้น ทางด้านสังคมนักศึกษาจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ เช่น เข้าร่วมกิจกรรมของวิทยาลัย ปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนต่างเพศและต้องแสดงพฤติกรรมที่เป็นผู้ใหญ่ตามความคาดหวังของสังคมอีกด้วย (Harold. 1964 : 233)

ความหมายของสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษา

ประสาร อุพารธรรม (2539 : 12) ได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาว่าหมายถึง การรับรู้และความประทับใจของนักศึกษาที่มีต่อลักษณะต่างๆ ของสถาบัน ได้แก่ ชื่อเสียงสถาบัน การบริหาร บรรยากาศในการเรียนการสอน พฤติกรรมเกี่ยวกับเพื่อนและอาคารสถานที่ ซึ่งมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่และพัฒนาการของมวลสมาชิกในสถาบันลักษณะต่างๆ เหล่านี้สามารถสังเกตได้ ตรวจสอบได้ ดังนั้น สภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาจึงหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบๆ ตัวนักศึกษาในสถาบันทั้งที่เป็นรูปธรรม นามธรรม ปรัชญาการณทั้งหลาย กฎเกณฑ์ ระเบียบวินัย ค่านิยม ทัศนคติ การปฏิสัมพันธ์ บริเวณอาคารสถานที่ ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมวลสมาชิกในสถาบันซึ่งสามารถสัมผัสได้ด้วย กลิ่น เสียง แสง สี รส และความรู้สึกได้ และส่งผลต่อการพัฒนาในด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ สังคมและจิตใจของนักศึกษาในสถาบัน สอดคล้องกับคำกล่าวของ มันทนา แขวงโสภา (2538 : 9) ที่ว่าสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาหมายถึง พฤติกรรม เหตุการณ์ สถานที่ หรือลักษณะใดๆ ที่นักศึกษารับรู้ว่าก่อให้เกิดผลหรือขัดขวางความก้าวหน้าของการพัฒนาความรู้ ความคิด ทัศนคติ และทักษะในวิชาชีพที่ตนกำลังศึกษาเล่าเรียนและยังสอดคล้องกับคำกล่าวของ นางลักษณ์ สันติวณิชย์ (2535 : 9-10) ที่กล่าวไว้ว่าสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมหมายถึง สิ่งเร้าที่มีศักยภาพอันได้แก่ บุคคล สิ่งของ วัตถุ สภาพการณ์ทั้งที่เป็นรูปธรรม นามธรรม แนวความคิด ความรู้สึก เหตุการณ์ บรรยากาศ ระบบการศึกษา การปกครอง ศักยภาพของอาคารสถานที่และสิ่งต่างๆ ทั่วไป ที่มีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่และพัฒนาการด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม อารมณ์ และจิตใจของนักศึกษาในสถาบันการศึกษา และในเรื่องเดียวกันนี้แต่ โส พัฒนสระคู (2529 : 14) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยหมายถึง ลักษณะทางวัตถุ เหตุการณ์ ความคิดที่เกี่ยวกับระบบการปกครองและกิจกรรมต่างๆ ที่ทำให้นักศึกษาได้รับประโยชน์โดยตรง เกิดการพัฒนาตนเอง เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทัศนคติและความสนใจ ประจักษ์ให้นักศึกษาเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ และนอกจากนั้น สำเนา ขจรศิลป์ (2538 : 70) ได้อธิบายว่าสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษานั้นมีความหมายกว้างขวางมาก ซึ่งรวมทั้งสิ่งมีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิต และสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลสร้างขึ้น สิ่งที่มีชีวิตในที่นี้ คือ พืชและสัตว์ ส่วนสิ่งไม่มีชีวิตนั้นมีหลายอย่าง เช่น อาคารสถานที่ เครื่องมือ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ตลอดจนขนาดและสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษา ส่วนสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลสร้างขึ้น เช่น กฎ ระเบียบ นโยบาย สภาพสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนบรรยากาศที่บุคคลกลุ่มต่างๆ สร้างขึ้น

ดังนั้นจึงกล่าวสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษา หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ภายในสถาบันอุดมศึกษาทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม เช่น บรรยากาศ พฤติกรรมของบุคคล อาคาร ชื่อเสียงของสถาบัน เป็นต้น อันเป็นสิ่งเร้าที่มีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิกในสถาบันอุดมศึกษาให้สามารถพัฒนาในทุก ๆ ด้าน

ความสำคัญของสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษา

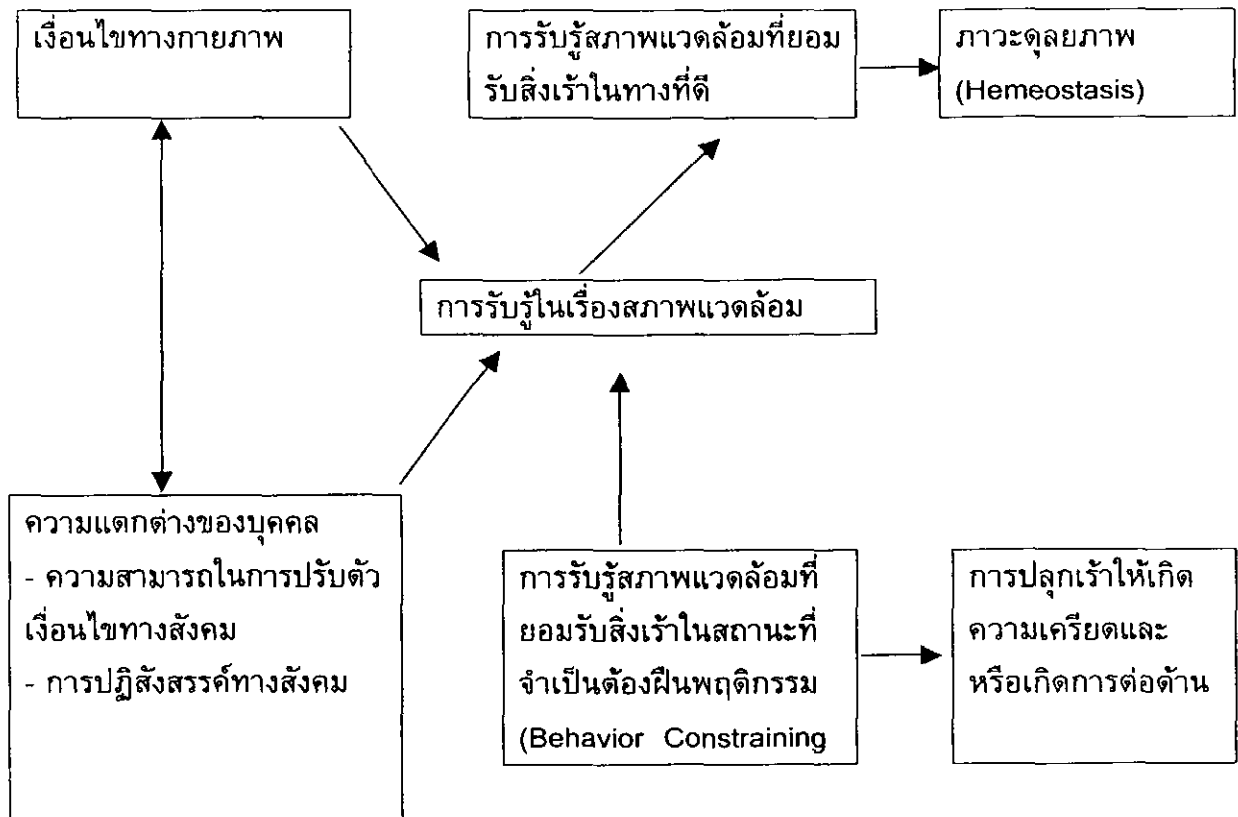
ซึ่งในเรื่องนี้สำเนา ขจรศิลป์ (2538 : 69) กล่าวว่าความเชื่อที่ว่าสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อมนุษย์นั้นมีมาเป็นเวลาช้านาน พฤติกรรมของบุคคลนั้นสามารถเข้าใจและทำนายได้ โดยพิจารณาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อมที่บุคคลอาศัยอยู่ ส่วนระบบนิเวศวิทยาของสถาบันอุดมศึกษา (Campus Ecology) คือ การประยุกต์หลักการที่เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อมมาใช้อธิบายปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับสถาบันอุดมศึกษา เพราะพฤติกรรมของนักศึกษามีส่วนสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษามาก พฤติกรรมที่ไม่ดีหรือไม่พึงประสงค์ของนักศึกษาอาจเกิดจากสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีของสถาบันอุดมศึกษา วิธีการพัฒนานักศึกษาที่ได้ผลอีกทางหนึ่ง คือการเข้าไปจัดการกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษา กับสภาพแวดล้อม เพื่อให้ให้นักศึกษาอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ช่วยส่งเสริมทั้งการศึกษาและพัฒนานักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ นิพนธ์ วรรณเวช (2538 : 2) ที่ได้กล่าวว่าการจัดการศึกษาเพื่อที่จะให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวนั้นจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างเป็นองค์ประกอบ ได้แก่คุณภาพอาจารย์คุณภาพนักศึกษา บรรยากาศทางวิชาการ การบริหารงาน รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมภายในสถาบันอุดมศึกษานั้นด้วย สภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาจึงนับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่ง และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ วิจิตรสินสิริ (2534 : 39,46) ที่กล่าวว่า การที่จะพัฒนาบุคคลหรืออินทรีย์ให้ได้ผลดีจะต้องพัฒนาสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปด้วย สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาสภาพแวดล้อมที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองจนสุดขีดความสามารถเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักศึกษาไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ คือ การเป็นศิษย์ดี

ดังนั้น สภาพแวดล้อมจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้การเรียนรู้ของนักศึกษาได้บรรลุวัตถุประสงค์ ในขณะที่เดียวกันก็สร้างความรู้สึที่ดี ความรู้สึกพึงพอใจ รักและผูกพันในสถาบันต่ออาจารย์และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ภายในสถาบันด้วย เมื่อมองในแง่การบริหารบุคคล การจัดการสภาพแวดล้อมที่ดีของสถาบันการศึกษามีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อองค์การและผู้บริหารปฏิบัติงาน ดังที่ มันทนา แขวงโสภา (2538 : 9) กล่าวไว้ ดังนี้-

1. สร้างความพึงพอใจและความสุขในการทำงาน
2. ลดการสูญเสียเวลาในการสอน
3. เพิ่มพูนประสิทธิภาพในการสอน การมีอุปกรณ์การสอนที่ครบสมบูรณ์มีหนังสือเพียงพอต่อการค้นคว้า ช่วยให้ผู้สอนทำงานด้วยความเต็มใจ เต็มความรู้ความสามารถ
4. สร้างสัมพันธภาพในการสอน เมื่อสภาพแวดล้อมมีความสะดวก มีความคล่องตัวในการเรียน การสอน ทำให้ผู้สอนมีความสุข มีทัศนคติที่ดีในหน่วยงาน
5. ลดอัตราการย้าย การลาออกของอาจารย์ผู้สอน เนื่องจากความไม่พึงพอใจในสภาพแวดล้อม และนอกจากนั้น ความสำคัญของสภาพแวดล้อมตามแนวคิดของกลุ่มพฤติกรรมนิยม เชื่อว่า สภาพแวดล้อมหรือสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของเอกัตบุคคล ให้เป็นไปในทางที่พึงปรารถนา เพราะสภาพแวดล้อมภายในสถาบันมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของบุคคล สามารถ

ส่งผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านความรู้ ความคิด เจตคติ ทักษะ พฤติกรรมและบุคลิกภาพของผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายของสถาบันคือความเป็นผู้ได้รับการศึกษาโดยสมบูรณ์

ส่วน เบลล์และคนอื่นๆ (จันทรพีญ หงษ์ทอง. 2545 : 17 ; อ้างอิงจาก Bell and Others. 1978 : 86 - 87) ได้เสนอแนวทฤษฎีประสมประสานเกี่ยวกับพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อม ในการอธิบายปรากฏการณ์ของความเครียดหรือการต่อต้าน นั่นคือ An Electric Model of Theoretical Perspective : Stress ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 ทฤษฎีประสมประสานเกี่ยวกับพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อม
ที่มา : จันทรพีญ หงษ์ทอง. 2545 : 17 ; อ้างอิงจาก Bell and Others. 1978 : 86 - 87

โดยกล่าวว่ามีปัจจัย 3 ส่วน คือ 1) เงื่อนไขทางกายภาพ (Physical Conditions) อันได้แก่ อากาศ เสียง มลภาวะ ประชากร เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระ หากแต่มีความสัมพันธ์เชิงพึ่งพิงต่อสังคม 2) เงื่อนไขทางสังคม (Social Conditions) สถานการณ์ (Situation) ซึ่งหมายถึง ลักษณะของการปฏิสังสรรค์ทางสังคม และ 3) ความแตกต่างของบุคคล (Individual Difference) หมายถึง ความแตกต่างของบุคคลในด้านระดับความสามารถในการปรับตัว ปัจจัยทั้ง 3 นี้ จะส่งผลให้บุคคลมีกรอบในการรับรู้ในเรื่องสภาพแวดล้อม (Perception of the Environment) ในกรณีที่มีการรับรู้ในเรื่องสภาพแวดล้อมนั้นเป็นสิ่งที่อยู่ในขอบเขตของบุคคลสามารถรับสิ่งเร้าได้ (Within Optimal Range of Stimulation) บุคคลก็จะอยู่ในสภาวะดุลยภาพ (Homeostasis) จะสามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างมีเสถียรภาพ ขณะเดียวกันหากการรับรู้ในเรื่องสภาพแวดล้อม เป็นสิ่งที่บุคคลยอมรับสิ่งเร้าไปแล้ว

เกิดสภาวะการณที่บุคคลหรืออินทรีย์จำเป็นต้องฝืน (Over or Understimulating and or Behavior Constraining)จะนำไปสู่การปลุกเร้าให้เกิดความเครียด(Arousal Stress)ซึ่งหากมีแนวโน้มรุนแรงขึ้นและเกินขีดจำกัดจะนำไปสู่การสะสมอาการอุปกติได้ เช่น ความผิดปกติทางจิต ความสิ้นหวัง และการสูญเสียเชิงการแสดงออกได้

ดังนั้น การรับรู้ในเรื่องสภาพแวดล้อมหากเป็นไปในลักษณะที่ยอมรับสิ่งเร้าในทางที่ดีก็สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้และไม่เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งเร้า นั้น ในทางกลับกันหากการรับรู้ในเรื่องสภาพแวดล้อมเป็นไปในลักษณะที่จำเป็นต้องฝืนพฤติกรรม (Behavior Constraining) คือไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้และมีความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งเร้านั้น เพราะฉะนั้น จากการศึกษาความสำคัญของสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาอาจกล่าวได้ว่า สภาพแวดล้อมเป็นสิ่งเร้าให้ผู้เรียนกระทำพฤติกรรมต่างๆ สิ่งเร้าที่เป็นสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งได้แก่ ผู้สอน เพื่อนร่วมชั้น ความเชื่อ ทัศนคติของผู้เรียนเอง อาคารสถานที่ ส่วนสิ่งเร้าที่เป็นสภาพแวดล้อมภายในได้แก่ ความสนใจใฝ่เรียนของผู้เรียน สภาพแวดล้อมมีความสำคัญต่อขบวนการพัฒนานิสิต ซึ่งจะหล่อหลอมทางพฤติกรรมของนิสิต หากสภาพแวดล้อมดีและนิสิตตอบสนองต่อสิ่งเร้าดีก็จะส่งผลให้นิสิตประสบความสำเร็จในการเรียน

การศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมภายในสถาบันอุดมศึกษา

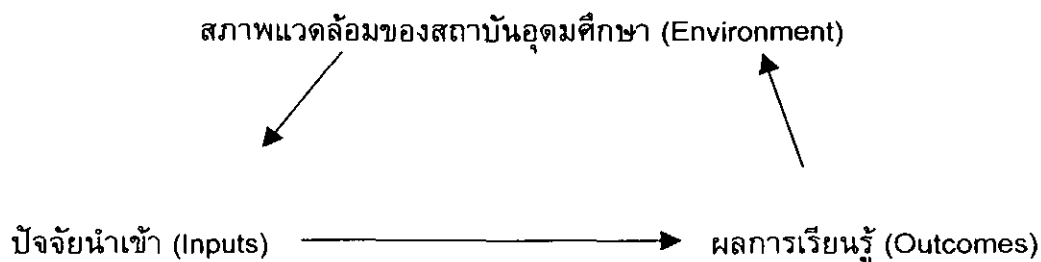
พาสคาเรลล่าและคณะ(จันทร์เพ็ญ หงษ์ทอง, 2545 : 20 ; อ้างอิงจาก Pascalella and Terenzini, 1991 : 50-51)ได้ศึกษาทฤษฎีอิทธิพลของสภาพแวดล้อมในสถาบันอุดมศึกษาต่อการเปลี่ยนแปลงของนักศึกษา(College Impact Models of Student Change)เห็นว่าการศึกษาสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาสามารถกระทำได้ด้วยการวัดคุณลักษณะในด้านต่าง ๆ ของสถาบันที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนานักศึกษานั้นเอง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการศึกษาสภาพแวดล้อมสถาบันคือการศึกษาคุณลักษณะต่างๆ ของสถาบันซึ่งเป็นสิ่งเร้าที่มีศักยภาพ(Potential Stimuli)ในการกระตุ้นให้นักศึกษามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สำหรับวิธีการประเมินสภาพแวดล้อมสถาบันนั้นแอสตินได้สรุปว่ามี 2 วิธีใหญ่ๆ (จันทร์เพ็ญ หงษ์ทอง, 2545 : 20 ; อ้างอิงจาก Astin, 1971 : 6-7)

1. วิธีการวัดภาพลักษณ์ของสถาบัน (The Image Approach) ตัวอย่างเครื่องมือวัด เช่น CCI(College Characteristics Index)ซึ่งพัฒนาขึ้นโดยเพสและสเติร์น (Pace and Stern,1958 : 264-277) มีข้อคำถามชนิดเลือกตอบจริง/ไม่จริง 300 ข้อ สอบถามเกี่ยวกับความประทับใจในสภาพแวดล้อมของสถาบันหรือบรรยากาศของสถาบันโดยภาพรวม ซึ่งต่อมาในปี 1960 และ 1963 เพสได้ปรับปรุงใหม่เรียกชื่อว่า CUES (College and University Environmental Scales) และปี 1979, 1990 เพสได้พัฒนาแบบสอบถามประสบการณ์ของนักศึกษา(The College Student Experiences : CSE) เพื่อสอบถามคุณภาพของความพยายาม(Quality of Effort)ของนิสิตนักศึกษาที่ได้ทุ่มเทให้กับการศึกษาเล่าเรียนในรายวิชาต่าง ๆ การทำความรู้จักคุ้นเคยกับสถาบันอุดมศึกษาในทุก ๆ ส่วน การเข้าร่วมกิจกรรมของชมรม หรือสโมสรภายในสถาบัน การใช้ห้องสมุดเพื่อการศึกษาค้นคว้า และการสร้างความสัมพันธ์ภาพอันดีกับอาจารย์ และเพื่อนนิสิตนักศึกษา ทั้งนี้ โดยมีการใช้ทรัพยากร

ที่สถาบันจัดหาให้และใช้โอกาสอย่างเต็มที่เพื่อการพัฒนาการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง แบบสอบถามชุดนี้แตกต่างจาก CCI (College Characteristics Index) และ CUES (College and University Environmental Scales) ซึ่งเน้นการวัดลักษณะสภาพแวดล้อมตามการรับรู้ของนักศึกษา แต่ CES เน้นการวัดพฤติกรรมในการทำกิจกรรมของนักศึกษาในสภาพแวดล้อมต่างๆ กัน CSE เป็นแบบสอบถามที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางในการใช้เป็นเครื่องมือเพื่อศึกษาการพัฒนาการศึกษา

2. วิธีการวัดคุณลักษณะของนักศึกษา (The Student Characteristics Approach) ตัวอย่างเครื่องมือวัด เช่น EAT (Environmental Assessment Technique) ซึ่งพัฒนาขึ้นโดยแอสติน และฮอลแลนด์ในปี 1961 สำหรับในงานวิจัยของแอสติน ได้มีการสร้างเครื่องมือใหม่อีกชุดหนึ่งชื่อ ICA (Inventory of College Activities) เพื่อสำรวจสภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งเร้า 4 ด้าน คือ สภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อน (Peer Environment) สภาพแวดล้อมในชั้นเรียน (Classroom Environment) สภาพแวดล้อมด้านการบริหาร (Administrative Environment) และสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ (Physical Environment)

และนอกจากนั้น แอสตินยังได้ทำการศึกษาและเสนอโมเดล I-E-O สำหรับการศึกษาค้นคว้าผลการเรียนรู้ของนักศึกษา (Astin's I-E-O Model for Studying Student Outcomes) ซึ่งกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า (Inputs) สภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษา (Environment) และผลการเรียนรู้ของนักศึกษา (Outcomes) ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 โมเดล I-E-O สำหรับการศึกษาค้นคว้าผลการเรียนรู้ของนักศึกษา

ที่มา : จันทรเพ็ญ หงษ์ทอง. 2545 : 20 ; อ้างอิงจาก Astin. 1971 : 7-12.

ปัจจัยนำเข้า (Inputs) หมายถึง คุณลักษณะของนิสิตนักศึกษาในด้านต่างๆ เมื่อเริ่มเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเป็นพื้นความรู้เดิม รวมทั้งประสบการณ์การเรียนรู้ใดๆ ก็ตามที่นิสิตนักศึกษาได้รับมาก่อนที่จะเข้าเรียน เช่น รายวิชาต่าง ๆ ที่ได้เรียนมาในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบิดา มารดา หรือผู้ปกครองและลักษณะส่วนตัวของนักศึกษา เช่น เพศ อายุ การนับถือศาสนา เป็นต้น

สภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษา (Environment) หมายถึง มวลประสบการณ์ การเรียนรู้ทั้งในและนอกชั้นเรียนที่นักศึกษาได้รับระหว่างที่ศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา เช่น หลักสูตร การเรียนการสอน นโยบายของสถาบัน ความสัมพันธ์กับคณาจารย์ และเพื่อนนักศึกษา

ผลการเรียนรู้ (Outcomes) หมายถึง คุณลักษณะของนักศึกษาในด้านต่างๆ หลังจากได้รับ ประสบการณ์ต่างๆ จากสภาพแวดล้อมในสถาบัน เป็นความเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการของ นักศึกษาที่เกิดขึ้นเป็นผลจากการได้รับมวลประสบการณ์ในสถาบันและปัจจัยนำเข้าของนักศึกษา แต่ละคนนั่นเอง

สำหรับทฤษฎีการฝึกฝนและเข้าร่วมนี้ แอสตินได้รวบรวมหลักการต่าง ๆ จากทฤษฎีทาง การศึกษาหลายทฤษฎี เช่น ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบคลาสสิก (Classical Learning Theory) เป็นต้น โดยแอสติน มีความมุ่งหมายต้องการพัฒนาทฤษฎีที่นักวิจัย ทั่วไปสามารถนำไปใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนานิสิตรวมทั้งผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษา และ อาจารย์ก็อาจนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพให้แก่ นิสิตได้ (จันทร์เพ็ญ หงษ์ทอง. 2545 : 20 - 22 ; อ้างอิงจาก Astin. 1971 : 7-12)

การศึกษาสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษามีเทคนิควิธีและเครื่องมือที่แตกต่างกันออกไป ตามเป้าหมายของการศึกษา โดยปัจจุบันยังไม่สามารถบอกได้ว่าวิธีใดดีที่สุด แต่จากงานวิจัยของ วิลเลอร์รอน พิธยานุวัฒน์ และสมหวัง พิธยานุวัฒน์ ที่ได้ศึกษางานเขียนที่เกี่ยวกับการประเมินสภาพ แวดล้อมมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกาโดยได้อธิบายตัวแปรต่าง ๆ ที่ใช้ในการศึกษาและจากเครื่องมือมาตรฐานที่ใช้ ผลการศึกษาพบว่ามีเทคนิคและมีวิธีการประเมิน สภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาแตกต่างกันออกไปหลายวิธีโดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 วิธีใหญ่ ๆ

1. การวัดภาพพจน์มหาวิทยาลัย(The Image Approach)กระทำโดยให้สมาชิกใน มหาวิทยาลัย ได้แก่ นิสิตนักศึกษา คณาจารย์ หรือผู้บริหารมหาวิทยาลัย ได้แสดงความรู้สึก ความ ประทับใจต่อสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยที่ตนสังกัดอยู่ ซึ่งเป็นคุณลักษณะของมหาวิทยาลัยในทัศนะ หรือความคิดเห็นของสมาชิกในสถาบันนั้น มวลสมาชิกดังกล่าวเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม สามารถบรรยายคุณภาพและคุณลักษณะสถาบันของตนได้ถูกต้องตามความเป็นจริงโดยอาศัยเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

1.1 ดัชนีวัดคุณลักษณะมหาวิทยาลัย (The College Characteristic Index หรือ CCI) ซึ่งเพสและสเตอร์น (Pase and stem.1958 : 260 - 277) เป็นผู้พัฒนาขึ้นโดยอาศัยความคิดเห็น พื้นฐานจากทฤษฎีความต้องการของมนุษย์และความกดดันจากสภาพแวดล้อม แบบสอบถามประกอบด้วยข้อคำถาม 300 ข้อ มุ่งวัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ 30 ชนิด โดยให้ผู้ตอบพิจารณาว่าแต่ละข้อถูก หรือผิดไปจากคุณลักษณะของมหาวิทยาลัยที่ตนสังกัดอยู่ เช่น ถ้าต้องการทราบถึงความเป็นระเบียบ เรียบร้อยของมหาวิทยาลัย ก็จะสามารถสรุปได้จากคำตอบที่เห็นด้วยกับข้อคำถามบางข้อ เช่น อาจารย์และผู้บริหารได้ประกาศเวลาการทำงานให้ทราบอย่างชัดเจน นักศึกษาต้องนั่งเรียนตามที่ที่ จัดไว้ให้ โดยปกติอาจารย์จะเรียกชื่อนักศึกษาก่อนสอนและข้อคำถามอื่น ๆ ในลักษณะนี้ เป็นต้น

ถ้านักศึกษาส่วนใหญ่ตอบว่าเห็นด้วยกับข้อคำถามเหล่านี้แสดงว่าลักษณะเหล่านี้บ่งถึงลักษณะของสถาบันที่ตนสังกัดอยู่

1.2 มาตรฐานวัดสภาพแวดล้อมวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย(The College and University Environment Scales หรือ CUES)การศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยวิธีนี้เป็นการศึกษาลักษณะมหาวิทยาลัย 5 ประการ คือ ความสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ ได้จริง (Practicality) ความสามารถติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน (Community) ความรับผิดชอบและสำนึกในหน้าที่ของตน (Awareness) ความเป็นผู้มีระเบียบแบบแผนและสามารถปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม(Propriety) และความเป็นผู้ใฝ่หาความรู้และค้นคว้าอยู่เสมอ (ScholarShip) แบบสอบถามมาตรฐานวัดสภาพแวดล้อมวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมีข้อคำถามครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะของมหาวิทยาลัย 5 ประการข้างต้น และให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นว่าข้อคำถามเหล่านั้นถูกหรือผิด จากสภาพความเป็นจริงของมหาวิทยาลัยเป็นข้อคำถามที่มุ่งความประทับใจเกี่ยวกับภาพพจน์ของมหาวิทยาลัยแห่งนั้นนั่นเอง

1.3 แบบสำรวจภาวะหน้าที่ของสถาบัน (The Institutional Functioning Inventory หรือ IFI) ซึ่ง เซนตรา ฮาร์ทเน็ตและปีเตอร์สัน (Centra,Hartnett and Peterson. 1970 : 405 - 416) เป็นผู้สร้างขึ้นโดยเชื่อว่าลักษณะของมหาวิทยาลัยหลายลักษณะเช่น แผนการจัดการศึกษา ซึ่งสามารถประเมินความคิดเห็นที่ได้จากอาจารย์หรือผู้บริหารของมหาวิทยาลัย แทนที่จะประเมินจากนักศึกษา นอกจากนี้ยังมีการประเมินแผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของการศึกษาในระดับต่าง ๆ ตามหลักของไอเอฟไอ (IFI) ที่มีความเชื่อมั่น (Reliability) และมีความคงที่ภายใน (Internal Consistency) ตั้งแต่ .83 ถึง .96 โดยดูได้จากคำตอบของอาจารย์ที่มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังกับเกณฑ์ของสถาบันและข้อมูลจากมาตรฐานวัดสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาในการจัดวางแผนพัฒนาการศึกษาและการผลิตนวัตกรรมทางการศึกษาของสถาบันได้อีกด้วย

2. วิธีวัดคุณลักษณะส่วนตัวของนักศึกษา(The Student Characteristics Approach) ซึ่ง แอสตินและฮอลแลนด์ (Astin and Holland.1961 : 308-316) เป็นผู้สร้างขึ้นตามความเชื่อที่ว่า บุคคลเป็นผู้สืบทอดสภาพแวดล้อม และสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมส่วนตัวของนิสิตนักศึกษา อาจารย์และผู้บริหารตลอดจนมวลสมาชิกอื่นของมหาวิทยาลัยนั้นในการประเมินสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยตามวิธีนี้ กำหนดให้นักศึกษาแต่ละคนตอบแบบสอบถามเพื่อบรรยายถึงสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับตนเองและสถาบันแล้วนำมาหาค่าเฉลี่ยคุณลักษณะส่วนตัวของนักศึกษาในแต่ละสถาบันโดยเชื่อว่าคุณลักษณะส่วนตัวของนักศึกษาจะถูกกำหนดขึ้นหรือแต่งเติมเสริมสร้างโดยสภาพแวดล้อมของสถาบัน เครื่องมือที่นิยมใช้ในการวัดคุณลักษณะตามวิธีนี้ ได้แก่ เทคนิคการประเมินสภาพแวดล้อม (The Environment Assessment Technique หรือ EAT) สภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาเป็นผลลัพธ์จากคุณลักษณะ 8 ประการ คือ

1. ระดับสติปัญญาโดยเฉลี่ยของนักศึกษาที่เข้าศึกษาในระดับปริญญาตรีในปีแรกหาได้โดยวัดจากข้อทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2. ขนาดของสถาบันเป็นที่ยอมรับกันว่าขนาดของนักศึกษาในสถาบันใดจะแปรผันตามแนวโน้มตามธรรมชาติเกี่ยวกับจำนวนนักศึกษาของสถาบันที่มีการแจกแจงเบ้มาก ดังนั้น รากที่สองของขนาดสถาบันจึงเป็นดัชนีชี้บ่งถึงขนาดของสถาบันที่แท้จริงและมีการแจกแจงเป็นโค้งปกติด้วย

3. สัดส่วนของนักศึกษาที่เลือกศึกษาวิชาที่เน้นหนักทางด้านสังคมนิยม (Realistic Orientation) คือนักศึกษาที่เลือกเรียนวิชาเกษตรศาสตร์ พลศึกษาและวิชาอื่นคล้ายคลึงกัน

4. สัดส่วนของนักศึกษาที่เลือกศึกษาวิชาที่เน้นหนักทางด้านพุทธิปัญญา (Intellectual Orientation) คือนักศึกษาที่เลือกเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี คณิตศาสตร์และวิชาอื่น ๆ ที่คล้ายกัน

5. สัดส่วนของนักศึกษาที่เลือกศึกษาวิชาที่เน้นหนักทางด้านสังคม (Social Orientation) คือนักศึกษาที่เลือกศึกษาวิชาสังคมศาสตร์ พยาบาลและวิชาอื่น ๆ ที่คล้ายกัน

6. สัดส่วนของนักศึกษาที่เลือกศึกษาวิชาที่เน้นหนักทางด้านอนุรักษนิยมหรือการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน (Conventional Orientation) หมายถึง นักศึกษาที่เลือกศึกษาวิชาเลขานุการ การบัญชีและวิชาอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกัน

7. สัดส่วนของนักศึกษาที่เลือกศึกษาวิชาที่เน้นหนักทางด้านธุรกิจการค้า (Enterprising Orientation) หมายถึง นักศึกษาที่เลือกศึกษาวิชาการบริหารโรงแรม การบริหารโรงพยาบาล รัฐศาสตร์และวิชาอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกัน

8. สัดส่วนของนักศึกษาที่เลือกศึกษาวิชาที่เน้นหนักทางด้านศิลปะ (Artistic Orientation) หมายถึง นักศึกษาเลือกศึกษาวิชาศิลปกรรม ศิลปศึกษา การศึกษาดนตรี ภาษาศาสตร์และวิชาอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกัน

3. วิธีวัดสิ่งเร้าเชิงสภาพแวดล้อม (The Stimulus Approach) เป็นการประเมินสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยโดยวัดสภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งเร้าซึ่งพัฒนามาจากความเชื่อที่ว่าอย่างน้อยที่สุดผู้วัดจะสามารถตีความหมายของข้อมูลที่วัดได้จากวิธีนี้ในเชิงเหตุผลได้ดีกว่าข้อมูลหรือสภาพแวดล้อมที่วัด โดยการวัดสภาพพจน์มหาวิทยาลัยหรือวิธีวัดคุณลักษณะส่วนตัวของนักศึกษา เครื่องมือที่ใช้ประเมินสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยในวิธีนี้ได้แก่ แบบสำรวจกิจกรรมมหาวิทยาลัย (The Inventory of College Activities หรือ ICA) เป็นแบบสำรวจที่แอสติน (Astin, 1968 : 9 -14)สร้างขึ้นเพื่อหาสิ่งเร้าเชิงสภาพแวดล้อมโดยที่แอสตินได้นิยามว่า สภาพแวดล้อมเชิงสิ่งเร้า หมายถึง พฤติกรรม เหตุการณ์หรือคุณลักษณะใดๆ ของสถาบันที่สังเกตเห็นได้ อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการรับรู้ด้านประสาทสัมผัสของมวลสมาชิกในมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาสภาพที่เป็นอยู่หรือสิ่งที่เกิดขึ้นสามารถจะตรวจสอบได้โดยการสังเกตอิสระ

แบบสำรวจกิจกรรมมหาวิทยาลัยนี้ใช้เป็นเครื่องมือสอบถามนักศึกษาระดับปริญญาตรี เพื่อหาสิ่งเร้าเชิงสภาพแวดล้อมทั้งหลาย แบบสำรวจกิจกรรมมหาวิทยาลัยมีลักษณะครอบคลุมสาระ 3 ด้าน ที่ต้องการประเมิน

1. ด้านสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย (The University Environment) แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

- 1.1 สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับกลุ่มเพื่อน (Peer Environment)
- 1.2 สภาพแวดล้อมในห้องเรียน (Classroom Environment)
- 1.3 สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการบริหาร (Administrative Environment)
- 1.4 สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับอาคารสถานที่ (Physical Environment)

2. ด้านความประทับใจมหาวิทยาลัย (The University Image) เช่น ความซาบซึ้งในมหาวิทยาลัย ความภาคภูมิใจ เป็นต้น

3. ด้านอุปนิสัยส่วนตัวของนักศึกษา (Personal Characteristics of the Students) เช่น สถิติปัญญา ลักษณะนิสัย เป็นต้น (วิไลวรรณ พิทยานุวัฒน์ ; และสมหวัง พิทยานุวัฒน์. 2519 : 22- 23)

และนอกจากนั้น อรรถพ คุณพันธ์ (ทิพย์วรรณ หันหาบุญ. 2544 : 14 ; อ้างอิงจาก อรรถพ คุณพันธ์. 2521 : 61) ก็ได้สร้างแบบสำรวจสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาโดยให้แบบสำรวจที่สร้างขึ้นมีความเที่ยงตรงตามทฤษฎีเฉพาะ (Construct Validity) ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) อยู่ในเกณฑ์สูงสำหรับเป็นเครื่องมือมาตรฐานในการประเมินผลสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย การสร้างแบบสำรวจนี้ได้ยึดหลักการแสดงตามแบบมาตราส่วนวัดสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย (The Inventory of College Activities หรือ ICA) และตั้งเป็นทฤษฎีเฉพาะ เพื่อเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกองค์ประกอบของแบบสำรวจสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยขึ้นมา 5 ทฤษฎี คือ-

ทฤษฎีเฉพาะที่ 1 มหาวิทยาลัยจะมีสภาพแวดล้อมที่ดีต่อเมื่อนักศึกษาที่เป็นมวลสมาชิกในมหาวิทยาลัยนั้น มีความรู้สึกพอใจมหาวิทยาลัยที่ตนสังกัดอยู่

ทฤษฎีเฉพาะที่ 2 บรรยากาศการเรียนการสอนเป็นส่วนหนึ่งที่เอื้ออำนวยให้นักศึกษาประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ ถ้าบรรยากาศในการเรียนการสอนดีมีประสิทธิภาพย่อมทำให้นักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้

ทฤษฎีเฉพาะที่ 3 สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยที่ดีจะต้องเป็นมหาวิทยาลัยที่มีการส่งเสริมกิจกรรมเสริมหลักสูตรทั้งในด้านวิชาการ สันทนาการ กีฬา ศิลปวัฒนธรรม อีกทั้งกิจกรรมเสริมสร้างนักศึกษาให้พัฒนาทั้งกายและจิตใจ

ทฤษฎีเฉพาะที่ 4 สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยที่ดีจะต้องเป็นมหาวิทยาลัยที่มีการบริหารที่ดีกล่าวคือนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเคารพต่อกฎ ระเบียบ ของมหาวิทยาลัยและเปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการบริหาร

ทฤษฎีเฉพาะที่ 5 อาคารสถานที่เป็นสิ่งสำคัญทางกายภาพที่จะช่วยผลักดันให้ การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยสัมฤทธิ์ผล มหาวิทยาลัยจะมีสภาพแวดล้อมที่ดีจะต้องมีอาคารสถานที่ดี ทั้งในด้านปริมาณ และคุณภาพ

การศึกษาตัวแปรที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ความสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน คือ ความสามารถที่จะเรียนจนสำเร็จการศึกษาตามจุดมุ่งหมายของตนเองที่ตั้งไว้ ความเจริญงอกงามส่วนบุคคล คือ ความเจริญงอกงามทางสติปัญญาของนักศึกษา การเปลี่ยนแปลงด้านความนึกคิดกว้างขวาง ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีอารมณ์ขัน มีความรู้สึกอบอุ่น เข้าใจและเห็นใจผู้อื่น ฉลาดรับฟังความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักแก้ไขสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความไม่สบายใจ เป็นคนเปิดเผยซื่อสัตย์ ระวังในหน้าที่มีความรับผิดชอบและรู้จักปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม(บุบผา การีเวท. 2527 :18) และเพรสคอตท์(มณฑาทิพย์ มณีโชติรัตน์. 2542 : 14 ; อ้างอิงจาก Prescott. 1961 : 14-46) ผู้อำนวยการสถาบันค้นคว้าเรื่องเด็กแห่งมหาวิทยาลัยแมริแลนด์ ได้อธิบายถึงองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนไว้ 6 ประการดังนี้ว่า (1) องค์ประกอบทางร่างกาย ได้แก่ อัตราการเจริญเติบโตของร่างกาย สุขภาพ ข้อบกพร่องและลักษณะท่าทางของร่างกาย (2) องค์ประกอบทางความรัก ได้แก่ ความสัมพันธ์ของบิดามารดา ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว (3) องค์ประกอบทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัว สภาพแวดล้อมทางบ้าน การอบรมและฐานะทางบ้าน (4) องค์ประกอบทางด้านความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน ได้แก่ ความสัมพันธ์ของผู้เรียนกับเพื่อนวัยเดียวกัน (5) องค์ประกอบทางการพัฒนาแห่งตน ได้แก่ สติปัญญา ความสนใจ เจตคติและแรงจูงใจ และ (6) องค์ประกอบทางการปรับตัว ได้แก่ ปัญหาการปรับตัว การแสดงออกทางอารมณ์ ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 6 ด้านที่กล่าวมานั้น โดยธรรมชาติแล้วบางองค์ประกอบเป็นสิ่งที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่บางองค์ประกอบเป็นอุปสรรคต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนคนหนึ่ง แต่อาจจะเป็นอุปสรรคต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอีกคนหนึ่งได้

และในเรื่องนี้ จันทรเพ็ญ หงษ์ทอง (2545 : 23) ยังได้กล่าวว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นการศึกษาตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบของการศึกษาสภาพแวดล้อม ซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาจากองค์ประกอบหลายประการ เช่น ความสามารถที่ติดตัวมาแต่กำเนิด คุณลักษณะของผู้เรียน คุณภาพของการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา และนอกจากนี้แล้วยังมีองค์ประกอบอื่นที่มีอิทธิพลต่อผลการเรียนที่อยู่นอกเหนือความสามารถทางด้านสติปัญญา ดังนี้ คือ กิจกรรมนอกห้องเรียน การปรับตัว สภาพแวดล้อม สภาพทางสังคม และความสนใจ ตลอดจนทัศนคติต่างๆ ที่มีต่ออาจารย์ผู้สอนและต่อสถาบัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อะนาสตาซี (Anastasi. 1961 : 141-142) ได้กล่าวว่าการที่นักศึกษาจะเรียนสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบใหญ่สององค์ประกอบ คือ องค์ประกอบทางด้านสติปัญญา (Intellectual Factors) กับองค์ประกอบทางด้านที่ไม่ใช่สติปัญญา (Non - Intellectual Factors) ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน

นอกจากนั้น ยังมีผู้วิจัยหลายคนที่ได้พบว่าการศึกษาแต่ละคนสอบได้คะแนนแตกต่างกันนั้น เนื่องมาจากองค์ประกอบหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ประกอบทางด้านที่ไม่ใช่สติปัญญา ทั้งนี้ เพราะองค์ประกอบทางด้านนี้จะมีผลทำให้ผู้ที่มีสติปัญญาเท่ากัน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แตกต่างกันไป และยังสอดคล้องกับ อวยชัย วยสุวรรณ (2521 : 3) ที่กล่าวว่าสภาพแวดล้อม มหาวิทยาลัยมีส่วนสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา มีนักศึกษาจำนวนมากที่มีผลการเรียนไม่เป็นไปตามความคาดหวังที่วางไว้ ตัวอย่างเช่น นักศึกษาที่สอบคัดเลือกเข้าเรียนได้ คะแนนดี แต่ผลการเรียนกลับไม่ดี ขณะที่ผู้ที่สอบคัดเลือกเข้าเรียนได้คะแนนไม่ดี แต่ผลการเรียนกลับอยู่ในเกณฑ์ดี ทั้งนี้ เพราะการศึกษาไม่ได้ขึ้นอยู่กับสติปัญญาแต่เพียงอย่างเดียว แต่มีองค์ประกอบที่สำคัญทางสภาพแวดล้อมอื่นเป็นแรงเสริม ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านกิจกรรมในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ที่พักอาศัย รวมทั้งทัศนคติของนักศึกษาด้วย ดังที่ อัจฉรวรรณ นารถพจนานนท์ (2526 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยรามคำแหง ผลการศึกษาพบว่าสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ได้แก่ สภาพแวดล้อมด้านคุณลักษณะของอาจารย์ที่เกี่ยวข้องกับการสอน ด้านพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ ด้านความเป็นอิสระของนักศึกษาต่อแนวปฏิบัติของมหาวิทยาลัย ด้านห้องสมุด ด้านการคบเพื่อน ด้านนโยบายของมหาวิทยาลัย ด้านข่าวสาร ด้านทักษะของนักศึกษาที่มีต่อการบริหารมหาวิทยาลัย ด้านการใช้เวลาในการศึกษา ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน และด้านวินัยนักศึกษา และพบว่าสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยที่สามารถทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษามี 3 ด้าน คือคุณลักษณะของอาจารย์ที่เกี่ยวข้องกับการสอน การใช้เวลาในการศึกษา และด้านวินัยนักศึกษา สอดคล้องกับ สำเนาวิ ขจรศิลป์ (2527 : 112) ที่กล่าวว่าสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษาที่ไม่ดี เป็นสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลให้นักศึกษากระทำผิดวินัยนักศึกษา เช่น สภาพแวดล้อมของหอพักนักศึกษาที่ขาดการเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ฝ่ายหอพัก ปล่อยให้หอพักนักศึกษาเป็นแหล่งมั่วสุมทางอบายมุข เช่น มีการดื่มสุรา และเล่นการพนัน อันเป็นช่องทางที่นำนักศึกษาไปสู่การกระทำที่ผิดต่อวินัย ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษาทั้งสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ เป็นต้นนั้น อันเป็นวิธีการป้องกันปัญหาทางวินัยนักศึกษาได้ผลดีอีกวิธีหนึ่งด้วย ซึ่งในเรื่องเดียวกันนี้ กู๊ด (จันทร์เพ็ญ หงษ์ทอง. 2545 : 23 ; อ้างอิงจาก Good. 1973 : 7) ยังได้ให้ทัศนะว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้นหมายถึง ทักษะอันเกิดจากการเรียนรู้หรือความรู้ที่ได้เรียนมาแล้ว ในรายวิชาต่าง ๆ ได้จากผลการทดสอบของผู้สอนหรือผู้รับผิดชอบในการสอนหรือทั้งสองอย่างรวมกัน และผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาต่าง ๆ เช่น ภาษาอังกฤษ, วิทยาศาสตร์, คณิตศาสตร์ เป็นต้น ส่วน โบว์แมน (จันทร์เพ็ญ หงษ์ทอง. 2545 : 23 ; อ้างอิงจาก Bowman. 1965 : 8) กล่าวว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมิได้ขึ้นอยู่กับสติปัญญาเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังมีตัวแปรอื่นที่นอกเหนือจากสติปัญญา เช่น ทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อวิชาการ ต่อสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษา กับอาจารย์ และความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษา กับเพื่อน และความสัมพันธ์ในหมู่เพื่อนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา พบว่านักศึกษาที่มีความพอใจในความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนในชั้นมาก

มีแนวโน้มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักศึกษาที่มีความพอใจในความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนในชั้นน้อย สอดคล้องกับผลการศึกษาของเลย์แมน (ทิพย์ววรรณ หันหาบุญ. 2544 : 15 ; อ้างอิงจาก Layman. 1975 : 7210 -A) ที่ศึกษาทัศนะของนักศึกษาใหม่ที่มีต่อสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยแห่งมลรัฐโอกลาโฮมา (Oklahoma State University) ผลการศึกษาพบว่าความเป็นเลิศทางวิชาการและการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความสัมพันธ์กับนักศึกษาที่ตั้งใจเรียนมากกว่านักศึกษาที่ไม่ตั้งใจเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่าการจัดสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยจะส่งผลต่อบุคลิกของนักศึกษาทั้งด้านความเป็นเลิศทางวิชาการและความมีระเบียบวินัย และยังสอดคล้องกับคำกล่าวของจันท์เพ็ญ หงษ์ทอง (2545 : 24 - 25) ที่ว่าสภาพแวดล้อมไม่เพียงแต่จะมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่านั้น ยังมีอิทธิพลต่อความเจริญเติบโตในการมีส่วนร่วมของแต่ละคนต่อความรู้สึกของผู้เรียนที่มีต่อตนเองและทัศนคติที่มีต่อผู้อื่น ขณะเดียวกันสภาพแวดล้อมเป็นตัวการที่หล่อหลอมพฤติกรรมทางสังคมให้แก่ผู้เรียนได้สัมผัสในขณะที่อยู่ในชั้นเรียน และสถานศึกษา รวมทั้งความสัมพันธ์กับอาจารย์ผู้สอน ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้น ซึ่งนักพฤติกรรมศาสตร์ที่มีชื่อเสียงหลายคน เช่น มูส (Moos. 1976 : Unpaged) ต่างก็มีความเชื่อว่าสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์มากและนักจิตวิทยาที่สนใจเกี่ยวกับนิเวศวิทยา เช่น เพส (Pace. 1969 : Unpaged) ก็มีความเชื่อว่าพฤติกรรมของนักศึกษา มีส่วนสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษามาก พฤติกรรมที่ไม่ดีหรือไม่พึงประสงค์ของนักศึกษาอาจเกิดจากสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีของสถาบันอุดมศึกษา

มณฑาทิพย์ มณีโชติรัตน์ (2542. 25 - 31) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พบว่าปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้นประกอบด้วย ปัจจัยต่อไปนี้

1. พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ เพราะว่าการที่อาจารย์มีความสัมพันธ์เป็นมิตรกับนักศึกษาจะช่วยให้นักศึกษาสามารถพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ได้สูงสุดและมีอิทธิพลต่อความสนใจในวิชาที่เรียนของนักศึกษา ทั้งนี้ เนื่องจากนักศึกษามีความศรัทธาในตัวอาจารย์และส่งผลให้นักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน และการมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนจะทำให้ผลการเรียนของนักศึกษาดีขึ้นตามไปด้วย และอาจารย์ที่นักศึกษาคิดว่ามีประสิทธิภาพในการสอนมีลักษณะต่อไปนี้ (1) เตรียมการเสนอบทเรียนอย่างดี (2) สามารถใช้อุปกรณ์การสอนอย่างเหมาะสม (3) สร้างข้อสอบซึ่งครอบคลุมเนื้อหา (4) แสวงหาความสนใจในตัวผู้เรียน และ(5) มีความยุติธรรมในการให้คะแนน (Grade) ส่วนลักษณะของอาจารย์ที่นักศึกษามีความคิดว่าไม่ทำให้เกิดประสิทธิภาพการสอน คือ (1) ละเลยในหน้าที่ (2) ไม่สนใจความรู้สึกของผู้เรียน (3) ใช้กระบวนการวัดผลตามอำเภอใจ และ (4) เน้นกิจกรรมที่ไม่ต้องใช้สติปัญญา

2. ความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการทางความรู้ ทักษะคิด บุคลิกภาพ และคุณธรรมของนักศึกษา นักศึกษาต้องใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในสถานศึกษา จึงต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในกลุ่มเพื่อน ซึ่งความสัมพันธ์ของนักศึกษามี 2 ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์ทางอารมณ์ และความสัมพันธ์ทางปัญญา โดยความสัมพันธ์ทางอารมณ์เป็นความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความผูกพันระหว่างเพื่อนกับเพื่อน กิจกรรมที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์แบบนี้ ได้แก่ กิจกรรมบันเทิง การเลี้ยงสังสรรค์ และการเลี้ยงรับเลี้ยงส่ง ส่วนความสัมพันธ์ทางปัญญาดังอยู่บนพื้นฐานของหลักการและเหตุผล อาศัยความรู้ ความคิด สติปัญญา และเหตุผล เป็นเครื่องเชื่อมโยง กิจกรรมที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์แบบนี้ ได้แก่ การอภิปราย การประชุม การถกเถียงทางวิชาการ และการสัมมนาเชิงวิชาการ ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาควรส่งเสริมให้นักศึกษารักใคร่กันฉันท์เพื่อน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เพื่อประโยชน์แก่ตัวนักศึกษาเอง

3. การเข้าร่วมกิจกรรมในมหาวิทยาลัย หมายถึง การที่นักศึกษาได้มีส่วนร่วมหรือเข้าร่วมกิจกรรมด้านต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย ซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นมีทั้งกิจกรรมที่จัดโดยนักศึกษาหรือกิจกรรมที่จัดโดยความร่วมมือระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา และกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยคณาจารย์ของมหาวิทยาลัย ส่วนกิจกรรมนักศึกษา หมายถึง งานต่าง ๆ ที่นักศึกษาปฏิบัติภายใต้การแนะนำของอย่างถูกวิธีและอยู่ในความรับผิดชอบของสถาบัน โดยไม่มีเรื่องของคะแนนเข้ามาเกี่ยวข้อง นิสิตนักศึกษาโดยทั่วไปเป็นหนุ่มสาวที่มีพลังกำลังทั้งร่างกาย ความคิด มีความอยากรู้อยากเห็น และเป็นผู้หวังดีต่อสังคมด้วยความบริสุทธิ์ใจ ดังนั้น กิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมนอกหลักสูตรจึงมีความสำคัญต่อนิสิตนักศึกษา ดังนี้ (1) พัฒนานิสิตนักศึกษาในด้านสังคม อารมณ์ ร่างกายและจิตใจ (2) ช่วยให้นิสิตนักศึกษาใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ (3) ช่วยให้นิสิตนักศึกษามีโอกาสใช้พลังทางร่างกายและความคิดกระทำสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อสถาบันการศึกษา และต่อประเทศชาติ เพราะว่ากิจกรรมนิตินักศึกษาเป็นกระบวนการอันสำคัญของสถาบันอุดมศึกษา ที่ใช้พัฒนานิสิตนักศึกษาให้เป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์ ทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์ ร่างกาย และจิตใจ การทำงานร่วมกันระหว่างอาจารย์และนิสิตนักศึกษาในกระบวนการกิจกรรมนิตินักศึกษาทำให้นักศึกษาเกิดความอบอุ่น และมีความเข้าใจต่ออาจารย์และสถาบันอุดมศึกษาดียิ่งขึ้น

บลูม(จันทร์เพ็ญ หงษ์ทอง. 2545 : 25 ; อ้างอิงจาก Bloom. 1976 : 167-175) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3 องค์ประกอบ ดังนี้-

1. พฤติกรรมด้านความรู้ ความคิด (Cognitive Entry Behaviors) ซึ่งหมายถึงความสามารถทั้งหมดของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยความถนัดและพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียน
2. คุณลักษณะด้านจิตพิสัย (Affective Entry Characteristics) หมายถึง สภาพการณ์หรือแรงจูงใจที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้แก่ ความสนใจและเจตคติที่มีต่อเนื้อหาวิชาโรงเรียน และระบบการเรียน ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองและลักษณะซึ่งเป็นคุณลักษณะต่าง ๆ ทางด้านจิตพิสัย ซึ่งบางอย่างอาจเปลี่ยนแปลงได้บางอย่างยังคงอยู่

3. คุณภาพการสอน(Quality of Instruction) ซึ่งได้แก่การได้รับคำแนะนำ การมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน การเสริมสร้างของครู การแก้ไขข้อผิดพลาด และรู้ผลว่าตนเองกระทำ ได้ถูกต้องหรือไม่

จึงสรุปได้ว่าองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพทางการศึกษาแบ่งได้ 2 ประการ คือ องค์ประกอบที่มาจากผู้เรียน และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับตัวผู้เรียนเองเช่น พ่อแม่ สภาพเศรษฐกิจและสังคม ความรู้ความสามารถพื้นฐานของผู้เรียน และองค์ประกอบที่มาจากการบริหารการเรียนของหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพราะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนแต่ละคนขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทาง เชาว์ปัญญาและความสามารถทางสมองร้อยละ 50 - 60 ขึ้นอยู่กับความพยายามและวิธีการศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพร้อยละ 30 - 40 และขึ้นอยู่กับโอกาสและสิ่งแวดล้อมอื่นๆ อีก ร้อยละ 10-15

องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมภายในสถาบันอุดมศึกษา

สำเนาวิ ขจรศิลป์ (2538 : 14) ได้กล่าวว่าสภาพแวดล้อมในสถาบันอุดมศึกษานั้นแบ่งได้ 2 อย่าง คือ สภาพแวดล้อมภายในสถาบันอุดมศึกษาและสภาพแวดล้อมภายนอกสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งสภาพแวดล้อมภายในสถาบันอุดมศึกษา หมายถึง สภาพแวดล้อม 2 ชนิด คือ สภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิต เช่น อาคาร สถานที่ และอุปกรณ์ต่างๆ สภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งมีชีวิต เช่น พืช สัตว์ และคน ตามด้วยสภาพแวดล้อมที่คนสร้างขึ้น เช่น กลุ่มเพื่อน กิจกรรมนักศึกษา ประเพณีการต้อนรับน้องใหม่ และระบบอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นต้น ซึ่งสภาพแวดล้อมภายในสถาบันอุดมศึกษามีความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนานักศึกษามาก เพราะสภาพแวดล้อมที่มีความสมบูรณ์ คือ มีอาคารสถานที่ มีเครื่องมือดีและมีระบบงานดีนั้น ย่อมทำให้การพัฒนานักศึกษาได้ผลดีตามไปด้วย ส่วนสภาพแวดล้อมภายนอกสถาบันอุดมศึกษานั้น หมายถึง สภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งสภาพแวดล้อมภายนอกสถาบันอุดมศึกษานั้นอาจเป็นทั้งสิ่งที่ส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนานักศึกษา เช่น สภาพเศรษฐกิจที่ดี ซึ่งมีผลให้สถาบันอุดมศึกษามีรายได้ดีและเป็นสถาบันของรัฐก็ได้งบประมาณมากขึ้น เป็นต้น และสุปรินชา หิรัญโร (2524 : 19) ยังได้อธิบายถึงสภาพแวดล้อมภายในสถาบันการศึกษานั้นว่าจะต้องประกอบไปด้วยสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.บริเวณโรงเรียน (Study Area) ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น

ก.ห้องเรียนทั่วไป (General Classroom) หมายถึง ห้องเรียนโดยทั่วไปซึ่งใช้สอนตามปกติ ไม่มีวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ปกติหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากการเรียนการสอน

ข.ห้องเรียนเฉพาะ(Specialized Classroom)หมายถึงบริเวณเพื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ หรือห้องเรียนประจำวิชาที่มีลักษณะพิเศษ ซึ่งอุปกรณ์เครื่องใช้พิเศษแตกต่างไปจากห้องเรียนอื่น เช่น ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ ห้องเรียนวิชาดนตรีนาฏศิลป์ ห้องเรียนวิชาคหกรรมศิลป์ เป็นต้น

2. บริเวณบริการและสนับสนุนการเรียน (Auxiliary Spaces) หมายถึง บริเวณที่จัดเพื่อกิจกรรมอื่น ๆ นอกเหนือจากกิจกรรมภายในห้องเรียน เพื่ออำนวยความสะดวกโดยการให้บริการแก่ครูและนักเรียนนักศึกษา ช่วยให้การดำเนินการของโรงเรียนเป็นไปโดยราบรื่น ซึ่งได้แก่ บริเวณห้องบริหารและธุรการ ห้องพัสดุ ห้องส้วม ห้องแนะแนว ห้องพยาบาล ห้องสมุด บริเวณนอกแอกประสงค์ ซึ่งใช้จัดกิจกรรมได้หลายอย่าง เช่น ประชุม เติร์มและบริการอาหารหรือฝึกซ้อมการแสดง ฝึกซ้อมวิชาพลศึกษา

3. บริเวณที่พักผ่อนหย่อนใจ (Recreation Area) หมายถึง บริเวณที่นักเรียนหรือนักศึกษาใช้พักผ่อนนันทนาการ พบปะสังสรรค์ระหว่างเพื่อนฝูง เล่นกีฬา ฟังดนตรี เช่น สโมสรนักเรียน/นักศึกษา สนามกีฬา สวนหย่อม เป็นต้น

4. บริเวณที่พักอาศัย (Residential Area) หมายถึง บริเวณที่ใช้เป็นที่พักอาศัยของนักเรียนหรือนักศึกษา ครูหรืออาจารย์ ภารโรง ในสถาบันการศึกษา เช่น หอพักนักเรียนหรือนักศึกษาประจำ เป็นต้น

ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมของสถาบันจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการพัฒนานิสิตนักศึกษาด้วย การที่จะทำให้นิสิตนักศึกษาพัฒนาได้ดีนั้นจะต้องจัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมในด้านต่าง ๆ อันได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านวิชาการ ด้านการบริหาร และด้านสังคม กลุ่มเพื่อนนั้น ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ให้เสรีภาพแก่นิสิตนักศึกษาในการที่จะเลือกทิศทางการเรียนรู้ของตนเองและเกิดพัฒนาการในด้านอื่น ๆ ด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้ นิสิตได้พัฒนาให้เป็นศึกษิตตามที่ตั้งสถาบันต้องการ (สุพร ตั้งสมวพงษ์. 2542 : 77) ซึ่งในเรื่องเดียวกันนี้ แอสติน และลี (Astin and Lee. 1972 : 67) ก็ได้กล่าวถึงสิ่งเร้าเชิงสภาพแวดล้อมของสถาบันที่จะมีผลต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาว่า หมายถึง พฤติกรรม เหตุการณ์ หรือคุณลักษณะอื่น ๆ ของสถาบันที่มีศักยภาพทำให้การรับรู้ของนักศึกษาเปลี่ยนไปซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถยืนยันได้โดยการสังเกตเห็นและแบ่งสิ่งเร้าเชิงสภาพแวดล้อมออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านการบริหาร 3) ด้านวิชาการ และ 4) ด้านสังคมและกลุ่มเพื่อน ซึ่งสอดคล้องกับสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2528 : 85) ที่กล่าวว่าสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษาเป็นสิ่งเร้าอันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความรู้สึกของนักศึกษา เพราะสภาพแวดล้อมอันเป็นสิ่งเร้าเหล่านี้สามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกตการณ์ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ 1) สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการเรียนการสอน และ 2) สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับอาคารสถานที่ เป็นต้น

1. สภาพแวดล้อมด้านการจัดการเรียนการสอน

สุพร ตั้งสมวพงษ์ (2542 : 77) กล่าวว่าสภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอนได้แก่ การจัดหลักสูตรการเรียนการสอน พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ รวมทั้งการใช้สื่อต่างๆ ในการสอน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ต้องสอดคล้องกันอย่างเหมาะสม ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนได้รับความรู้และสามารถนำไปปฏิบัติได้ ส่งผลให้นิสิตประสบความสำเร็จในด้านการเรียน และยังพัฒนาทักษะแนวคิด และอุดมการณ์ต่างๆ ให้เกิดขึ้นในตนเองได้ และนอกจากนั้น วินัย วีระวัฒนานนท์ (2542 : 22) ยังได้กล่าวว่าในปัจจุบันปัญหาสภาพเศรษฐกิจได้ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางสังคม

วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และปัญหาคุณภาพประชากรทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนทางสังคม ดังนั้น การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาควรจะต้องจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในภาวะปัจจุบัน ดังนี้

1. เนื้อหาในการเรียนการสอนต้องเป็นความรู้เกี่ยวกับตนเอง ชุมชนและภูมิภาค เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. การจัดเนื้อหาการเรียนหรือองค์ความรู้ในหลักสูตรแต่ละสาขาจะต้องบูรณาการมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน รวมทั้งสัมพันธ์กับชีวิตมากยิ่งขึ้น
3. การเรียนการสอนต้องมุ่งสร้างคุณธรรมและจริยธรรมโดยสอดแทรกอยู่ในทุกสาขาวิชาให้มากขึ้น
4. กระบวนการเรียนการสอนจะต้องสร้างให้คนมีปัญญา รู้จักคิด รู้จักใช้เหตุผล ปรับพฤติกรรมการสอน และมีการตรวจสอบติดตามการทำงานของอาจารย์ สอดคล้องกับแนวคิดของ สุทนต์ ศรีไสย์ (2539 : 26) ที่ได้กล่าวว่าการจัดสร้างหลักสูตรขึ้นใหม่หรือปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่เดิมนั้น นักพัฒนาหลักสูตรควรจะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบทั้ง 5 ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้.-

1. การพัฒนาผู้เรียนในด้านสังคม จิตวิทยา ร่างกาย และอารมณ์ ฯลฯ
2. ธรรมชาติของวิชาที่จะสอน
3. ความต้องการของตลาดแรงงานหรือผู้บริโภค เช่น ธุรกิจ อุตสาหกรรม
4. วัฒนธรรม ประเพณี เศรษฐกิจ ทรัพยากร ฯลฯ
5. ความรู้และประสบการณ์ของอาจารย์ผู้สอน

เพราะหลักสูตร คือ แผนของการเรียนการสอนที่ประกอบด้วยจุดมุ่งหมายของการศึกษา และวิธีการเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายซึ่งหมายถึง การพิจารณา คัดเลือก จัดรวบรวม เรียบเรียงเนื้อหาวิชา และประสบการณ์ ตลอดจนการประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีสติปัญญาและคุณธรรม สามารถนำความรู้มาแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ในส่วนวิชาการ วิชาชีพ การดำรงชีวิต และหลักสูตรยังเป็นหัวใจของการจัดการอุดมศึกษาที่จะเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงสภาพการจัดดำเนินการของแต่ละสถาบันที่มีความแตกต่างกันได้ด้วย ซึ่งองค์ประกอบของหลักสูตรมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การศึกษาทั่วไป (General Education) ในส่วนที่เรียกว่า หมวดวิชาศึกษาทั่วไป การศึกษาวิชาเฉพาะ (Specialized Education) ที่เรียกชื่อในหลักสูตรว่าหมวดเฉพาะหรือวิชาชีพ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญของหลักสูตรที่เน้นเพื่อการพัฒนาคนและกำลังคนตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา หลักสูตรอีกสองส่วนที่มักจะถูกมองข้ามไปก็คือ การศึกษาเพิ่มเติม (Exploratory Education) และการศึกษาเสริม (Enrichment Education) การพัฒนาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับสองส่วนนี้โดยทั่วไปมักจะจัดออกมาในลักษณะหมวดวิชาเลือกเสรี (ปทีป เมธาคุณวุฒิ. 2545 : 1)

จากงานวิจัยของนิพนธ์ วรรณเวช (2538 : 30 - 34) พบว่าองค์ประกอบทางด้านการเรียนการสอนที่มีอิทธิพลต่อการเรียนการรู้และความสำเร็จในการศึกษาของนิสิตนักศึกษานั้นมีอยู่หลายประการสามารถสรุปได้ 5 องค์ประกอบ คือ.-

1. ด้านหลักสูตรและเนื้อหา หลักสูตรและโปรแกรมการศึกษาเป็นเสมือนแนวทางในการพัฒนากำลังคนระดับสูงของประเทศให้มีความสามารถ ตลอดจนทัศนคติอันพึงประสงค์เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลและสังคม ดังนั้น หลักสูตรจึงเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนการสอน ความสำเร็จด้านการศึกษาของผู้เรียนย่อมขึ้นอยู่กับหลักสูตรเป็นประการสำคัญ เพราะหลักสูตรจะกำหนดว่าผู้เรียนจะเรียนอะไร เพื่ออะไร สำหรับหลักสูตรอุดมศึกษานั้นจะครอบคลุมเนื้อหาวิชา รายวิชาและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับเนื้อหาและรายวิชาเหล่านั้น ถ้าหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งปราศจากจุดมุ่งหมายแล้วหลักสูตรนั้นเปรียบเสมือนกับการท่องเที่ยวที่ปราศจากจุดมุ่งหมายปลายทาง ซึ่งในเรื่องนี้ อีเบล (สุทนต์ ศรีไสย์, 2539 : 30 ; อ้างอิงจาก Ebel, 1965 : Unpaged) ได้ให้เหตุผลไว้ 2 ประการสำหรับคำถามที่ว่า “ทำไมจึงต้องมีจุดมุ่งหมาย” ประการที่ 1 เพื่อเน้นทิศทางการศึกษาหรือเน้นการศึกษาให้ไปสู่ทิศทางที่ถูกต้อง และประการที่ 2 เพื่อช่วยให้กระบวนการประเมินผลมีคุณภาพและประสิทธิภาพ และนอกจากนั้น อดุลย์ วิริยเวชกุล (2542 : 36) ได้แสดงทัศนะไว้ว่า วัตถุประสงค์ที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องปฏิบัติอย่างเร่งด่วนเพื่อให้เป็นตัวอย่างเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมโดยเร็วในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์นี้ก็คือ หลักสูตรการเรียนรู้อัตนตลอดชีวิต (life-long curriculum) โดยเฉพาะปัจจัยและองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรการเรียนรู้อัตนตลอดชีวิตที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับการเรียนการสอนในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีความหลากหลาย

2. ด้านคุณลักษณะของอาจารย์ในการสอน ปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะทำให้สถาบันอุดมศึกษามีมาตรฐานการศึกษาสูงเพียงใดหรือไม่นั้นก็คือนักอาจารย์ ถ้ามีคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิพร้อมเพรียงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพแล้ว ก็เป็นที่เชื่อถือได้ว่ามาตรฐานการศึกษาจะดีตามไปด้วย เพราะมีความเชื่อและยอมรับกันว่าไม่มีสถาบันใดที่จะบริการการศึกษาให้มีคุณภาพสูงเกินกว่าคุณภาพของอาจารย์ได้ นิสิตที่ประสงค์จะศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาใด ก็มักจะให้ความนิยมกับสถาบันที่มีชื่อเสียง และพบว่าส่วนหนึ่งที่ทำให้สถาบันมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับนั้นเกี่ยวพันกับคุณภาพของอาจารย์ เพราะคุณภาพของครูอาจารย์เป็นเครื่องบ่งชี้คุณภาพของสถาบันการศึกษา ตลอดจนคุณภาพผู้เรียนในสถาบันนั้นๆ ด้วย เนื่องจากอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้กำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ในการเรียนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร

3. ด้านบุคลิกภาพของอาจารย์ ลักษณะบุคลิกภาพของอาจารย์มีอิทธิพลต่อการสอนรวมทั้งบุคลิกภาพและความสำเร็จในการศึกษาของผู้เรียน เพราะการแสดงออกของอาจารย์นอกจากจะทำให้ผู้เรียนเอาอย่างแล้วยังทำให้การสอนดำเนินไปได้ดีด้วย เนื่องจากการแสดงออกหรือบุคลิกภาพของอาจารย์ที่ดี เช่น อาจารย์มีกิริยาท่าทางดี อารมณ์ดี และมีความเห็นอกเห็นใจผู้เรียนดีแล้วจะเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในตัวอาจารย์และในวิชาที่อาจารย์สอน ซึ่งในเรื่องนี้ กาญจนนา โสภโณดร(นิพนธ์ วรรณเวช, 2538 : 32 ; อ้างอิงจาก กาญจนนา โสภโณดร, 2517 : 343) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าครูทั้งหลายควรพัฒนาบุคลิกภาพทั้ง 3 ด้าน คือ.-

1. ด้านบุคลิกภาพทางกาย ได้แก่ ลักษณะท่าทาง การแต่งกายสุภาพ แววตาที่แสดงออกถึงความพอใจ น้ำเสียงและการพูดที่มั่นใจ หนักแน่นและชัดเจนยั้งชัดคำและดังพอประมาณ

2. ด้านบุคลิกภาพทางจิต ได้แก่ มีความยุติธรรม ซื่อมั่นในตนเอง มีความเอาใจใส่ต่อสิ่งรอบตัว จะทำให้ศิษย์รักเคารพ และรักการเรียนดีขึ้น

3. ด้านอุปกรณ์การสอนหรืออุปกรณ์การศึกษา หมายถึงสื่อทุกชนิดที่นำมาประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น แบบเรียน วิทยุ โทรทัศน์ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เป็นต้น ดังนั้น อุปกรณ์การสอนจึงจัดเป็นสื่อการเรียนการสอนหรือเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้สอนสามารถถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และทักษะไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กิ่งแก้ว เอี่ยมแจ่ม (2542 : 72) ที่ได้ศึกษาเรื่องสภาพการจัดการเรียนการสอนของคณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตบพิตรพิมุข มหาเมฆ ตามทัศนะของนักศึกษา ด้านการสอน ด้านวิธีการสอน และด้านกิจกรรมการเรียนการสอนพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้วิจัยให้ข้อเสนอแนะว่าครูผู้สอนควรนำเอาเทคนิคการสอน จิตวิทยาการเรียนการสอนและจัดหากิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชามาประกอบการสอน เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพ อาจารย์ควรที่จะศึกษาหรือคิดค้นเทคนิคการสอนใหม่ๆ และควรนำเอาเทคโนโลยีและสื่อการสอนที่ทันสมัย ที่มีสภาพพร้อมใช้งานและที่เพียงพอและเหมาะสมกับจำนวนนักศึกษามาใช้ประกอบการสอน เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ให้มากขึ้น

4. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนิสิต เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญมากในกระบวนการศึกษาและมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการสอนในระดับอุดมศึกษา เพราะความสัมพันธ์อันดีระหว่างอาจารย์กับนิสิตก็มีส่วนที่จะทำให้ผลการเรียนของนิสิตดีขึ้นและยังความสัมพันธ์ดังกล่าวมีมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งจะทำให้นิสิตสามารถที่จะพัฒนาความสามารถในการเรียนให้สูงตามขึ้นไปด้วย เพราะลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนิสิตมีอิทธิพลต่อความสนใจในวิชาที่เรียน และทัศนคติที่ดีต่ออาจารย์ผู้สอน ถ้าหากนิสิตมีศรัทธาในตัวอาจารย์จะช่วยให้นิสิตมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน ซึ่งจะส่งผลทำให้นิสิตมีผลการเรียนดีขึ้น

5. ด้านการประเมินผลการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการเรียนการสอน เพราะเป็นวิธีการพิจารณาตัดสินประสิทธิภาพ และคุณค่าของการนำหลักสูตรไปใช้ ช่วยให้การไปถึงความเจริญงอกงามและความสามารถของผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ช่วยให้ผู้สอนรู้จักผู้เรียนดีขึ้น รวมถึงทำให้ทราบเกี่ยวกับการสอนของครูและข้อบกพร่องต่างๆ ในการเรียนการสอน ตลอดจนบริการต่าง ๆ ที่ทางสถาบันจัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขและปรับปรุงให้ดีขึ้น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอาจสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมด้านการจัดการเรียนการสอนมีความสำคัญ ในการกระตุ้น นิสิตให้มีการพัฒนาศักยภาพทางสติปัญญาบุคลิกภาพ ความรู้สึกต่าง ๆ การจัดสภาพแวดล้อมที่ดี จะช่วยส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการรวมทั้งช่วยให้นิสิตมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และเป็นไปตาม วัตถุประสงค์ของหลักสูตร (จันทร์เพ็ญ หงษ์ทอง. 2545 : 29)

2. สภาพแวดล้อมด้านอาจารย์ผู้สอน

การสอน (Instruction) เป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้สามารถสังเกตเห็นได้ง่าย แม้ว่าการเรียนรู้ของบุคคลนั้นอาจจะเกิดขึ้นโดยมีการสอน หรือไม่มีการสอนก็ได้ ดังนั้น การสอน (Instruction) จึงหมายถึงเหตุการณ์ทั้งหมดที่อาจจะมีผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ซึ่งอาจรวมถึงหนังสือ ตำรา เอกสาร สิ่งพิมพ์ รูปภาพ ของจริง โปรแกรม โทรทัศน์ ฯลฯ สำหรับบทบาทของครูผู้สอนในที่นี้จะเน้นเพียงผู้จัดเหตุการณ์หรือประสบการณ์หรืออำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนเท่านั้น ในทำนองเดียวกันผู้เรียนก็อาจจะเป็นผู้จัดเหตุการณ์การสอนได้ด้วยตนเองเช่นกัน ส่วนวิธีสอน (Teaching) นั้นจะหมายถึงกระบวนการหรือวิธีสอนที่ผู้เรียนกับผู้สอนจะมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดโดยในทางปฏิบัติเราจะถือว่า วิธีสอน (Teaching) นี้จะเป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของการสอน และผู้เรียนจำนวนมากมีความรู้สึกว่ามีห้องทะเลอันกว้างใหญ่ขวางกั้นระหว่างพวกเขากับครูผู้สอน ผู้เรียนมักจะอยู่กับความเงิบ ดังนั้น ผู้สอนอาจจะต้องพิจารณาหาหนทางยับยั้งด้วยตนเอง โดยการนับจำนวนการพูดหรือการออกเสียงของผู้เรียน นอกจากนี้ควรที่จะพาผู้เรียนไปสู่ลักษณะท่าทางที่เขาควรจะได้รับ การยอมรับหรือยกย่องนับถือจากสมาชิกภายในกลุ่ม การแก้ปัญหาที่ดีคือให้ผู้เรียนได้อ่านเอกสารอ้างอิงอย่างเงิบ ๆ ภายในเวลา 15 นาทีแรก เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนจะได้เริ่มอภิปรายข้อมูลที่ได้อ่านจากฐานเดียวกัน (สุทธนู ศรีไสย์. 2539 : 78 -79) รูปแบบการสอนที่ได้มีการนำมาใช้ในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาที่เหมาะสมมีหลายรูปแบบ รูปแบบหนึ่งที่ทราบกันอย่างกว้างขวางคือรูปแบบของ ดิคค์และคาเรย์ (สุทธนู ศรีไสย์. 2539 : 6 ; อ้างอิงจาก Dick and Carey, 1990 : Unpaged) ได้แก่ ระบบของการสอน 9 ขั้นตอน ดังนี้

1. เป้าหมายของการสอน (Instructional Goals)
2. การวิเคราะห์การสอน (Instructional Analysis)
3. การจัดพฤติกรรมและลักษณะของผู้เรียน (Entry Behaviors and Learner Characteristics)
4. วัตถุประสงค์ของการปฏิบัติ (Performance Objectives)
5. ข้อสอบแบบอิงเกณฑ์ (Criterion-Referenced Test Items)
6. กลยุทธ์การสอน (Instructional Strategy)
7. สื่อวัสดุอุปกรณ์การสอน (Instructional Materials)
8. การประเมินผลเพื่อพัฒนา (Formative Evaluation)
9. การประเมินผลรวม (Summative Evaluation)

สอดคล้องกับแนวความคิดของอดุลย์ วิริยเวช (2542 : 30 - 31) ที่ว่านักวิชาการศึกษามีหน้าที่ที่จะต้องคิดและแสวงหาระบบการสอนหรือวิธีการที่จะนำไปสู่การจัดการเรียนการสอน หรือ ประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมให้แก่นักศึกษา ทั้งนี้ โดยต้องคำนึงถึงปัจจัยพื้นฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นต้นว่า ระดับความรู้ความสามารถของนักศึกษา สาขาวิชาที่ศึกษา และปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการศึกษาในที่นี้คงจะต้องรวมถึงคณาจารย์ที่มีหน้าที่ในการจัดทำหลักสูตรและมีหน้าที่ในการเรียนการสอนโดยตรงด้วย ทั้งนี้ คงต้องยอมรับในเบื้องต้นเสียก่อนว่า แนวโน้มเรื่องวิธีที่อาจารย์ปฏิบัติในการเรียนการสอนนั้นได้เปลี่ยนไปจากวิธีการเรียนการสอนที่กระทำมาเป็น “แบบฉบับ” และเป็นหน้าที่ของอาจารย์ที่รับผิดชอบในการเรียนการสอนทุกระดับที่ต้องปรับเปลี่ยนและพัฒนาตนเองให้มีความทันสมัยและทันเหตุการณ์อยู่เสมอ เพราะมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาเป็นสถานที่ที่นักศึกษาเข้ามาแสวงหาความรู้เพื่อที่จะสำเร็จการศึกษาออกไปเป็นบัณฑิต คือ เป็นผู้ทรงปัญญา คณาจารย์และบุคลากรในมหาวิทยาลัยน่าจะเป็นกลุ่มบุคคลที่ควรที่จะปรับเปลี่ยนได้เร็วกว่าบุคลากรในหน่วยงานอื่นๆ อีกทั้งยังจะเป็น “แบบอย่าง” ที่ดีและเหมาะสมสำหรับผู้ปฏิบัติงานในสถานที่ที่มีการเรียนรู้และมีผู้มาแสวงหาความรู้เพื่อที่จะได้สำเร็จการศึกษาต่อไป อย่างผู้ทรงปัญญาและมีทักษะเหมาะสมกับการประกอบอาชีพต่อไปในอนาคต ในเรื่องนี้ สมสุข ชีระพิจิตร ยังได้กล่าวว่าการสอนในระดับอุดมศึกษานั้น ผู้สอนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประสิทธิภาพการสอน บทบาทของผู้สอนระดับอุดมศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องเป็นผู้มีความรู้ และประสบการณ์ในวิชาที่สอนเป็นอย่างดี รวมทั้งต้องเป็นผู้มีเหตุผล รู้จักคิดอ่าน ยอมรับในตนเอง ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมในสาขาที่สอน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน(จันทร์เพ็ญ หงษ์ทอง. 2545 : 29 ; อ้างอิงจาก สมสุข ชีระพิจิตร. ม.ป.ป. : 2 - 4) และ กู๊ด (Good. 1983 : 127-144) กล่าวว่าเพราะว่า คุณภาพของผู้สอนมีผลต่อการเรียนการสอน และการสอนอย่างตั้งใจจริง (Active Teaching) โดยเฉพาะอย่างยิ่งตอนที่เริ่มบทเรียนจะทำให้ผู้เรียนมีผลการเรียนดีขึ้น ทั้งนี้ เพราะผู้สอนที่สอนอย่างตั้งใจจริง จะมีความเข้าใจความคิดรวบยอดของสิ่งที่สอน สามารถอธิบายความหมายได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน จัดกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม เตรียมเรื่องที่จะสอนมาก่อน เอาใจใส่และสนใจการเรียนรู้ของผู้เรียนมาก หากผู้เรียนไม่เข้าใจสามารถจะสอนใหม่จนผู้เรียนเข้าใจ จากการทดลองปรากฏว่ากลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมีทัศนคติในวิชาที่เรียนดีกว่ากลุ่มควบคุม ผลการทดลองนี้ แสดงว่า พฤติกรรมการสอนของผู้สอนมีผลต่อการเรียนของผู้เรียนสูงมาก และสามารถฝึกอบรมให้ผู้สอนมีพฤติกรรมการสอนที่มีคุณภาพสูงได้

นอกจากนั้น สุพร ตั้งสมวรวงษ์ (2542 : 78 - 79) ได้ให้ความเห็นว่าอาจารย์ควรมีความเข้าใจในเรื่องพัฒนาการของนิสิต ใจกว้าง ไม่แบ่งแยกระหว่างวิชาการและกิจกรรม เปิดโอกาสให้นิสิตได้ทำกิจกรรมที่หลากหลายตามความสามารถ ความสนใจ ความถนัด ควบคู่ไปกับการเรียนการสอนในห้องเรียน เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม นอกจากนี้ ควรจัดบรรยากาศที่ส่งเสริมความสำเร็จทางวิชาการ เช่น อาจสนับสนุนส่งเสริมนิสิตที่เรียนดีโดยการให้จัดการสอนซ่อมเสริมหรือจัดโปรแกรมพิเศษ และอาจารย์ ต้องมีความรู้ทันสมัย รู้ลึก ถูกต้อง ขวนขวายหาความรู้เพิ่มเติมให้อาจารย์เอง มีการเตรียมการสอนดี กำหนดจุดมุ่งหมายในการสอนอย่างชัดเจน สนับสนุนให้นิสิตคิดเอง รวมทั้งเนื้อหา

วิชาที่บรรยายควรเป็นความรู้ที่ทันสมัยและใกล้ตัวผู้เรียน ซึ่งสามารถเป็นพื้นฐานที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสอดคล้องกับวิชาชีพ วงษ์ใหญ่และคนอื่น ๆ (จันทร์เพ็ญ หงษ์ทอง. 2545 : 31 ; อ้างอิงจาก วิชาชีพ วงษ์ใหญ่และคนอื่น ๆ. 2540 : 25) ให้ความเห็นว่าผู้สอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนต้องเป็นผู้มีความรู้ที่จะสอนเป็นอย่างดี มีทัศนคติที่ดีต่อการสอน มีความเห็นอกเห็นใจผู้เรียน มีการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมทั้งมีความจริงใจระหว่างอาจารย์ผู้สอนกับผู้เรียน

ในรายงานการประชุมระดับชาติเรื่อง “บัณฑิตไทยในอุดมคติ” ได้กล่าวว่าคุณครูในยุคโลกาภิวัตน์ควรมีคุณสมบัติ ดังนี้ (จันทร์เพ็ญ หงษ์ทอง. 2545 : 31)

1. มีความรู้ในวิชาพื้นฐานสามารถประสานสัมพันธ์ให้ศิษย์นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
2. รู้ในทิศทางของประเทศและทันเหตุการณ์ของโลก
3. สอนศิษย์ให้คิดวิเคราะห์และทำงานเป็น
4. เป็นผู้ส่งเสริมเชื่อมระหว่างวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและความเป็นเอกลักษณ์ไทย
5. เป็นผู้ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย
6. ต้องประพฤติและปรับปรุงตนเองให้เหมาะสมกับอาชีพครู
7. ต้องปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยและรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง

นิพนธ์ วรรณเวช (2538 : 35) กล่าวว่า ลักษณะของอาจารย์มหาวิทยาลัยในอุดมคติของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่จัดอันดับคุณสมบัติจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดเรียงตามลำดับพบว่า ลักษณะของอาจารย์ที่นิสิตชอบคือ มีการเตรียมการสอนดี มีความปรารถนาดีต่อศิษย์ทั้งในและนอกห้องเรียน มีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาที่ทันสมัยกว้างขวางและถูกต้อง มีการใช้ตัวอย่างข้อเปรียบเทียบและความจริงใจในการอธิบายได้อย่างเหมาะสม มีการบรรยายเรื่องที่เกี่ยวข้องแม้จะอยู่นอกเนื้อหาที่สามารถกระทำได้ถูกต้อง และท่านเจ้าคุณพระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ชัมมจิตโต. ปช.9, Ph.d. 2539. 32 - 33) ยังกล่าวว่า ผู้ที่มีวิถญาณของครูไม่ใช่แต่สอนหนังสือเท่านั้นแต่ยังจะต้องสอนจริยธรรมให้ศิษย์เป็นคนดีโดยครูสอนควรมีคุณธรรม 3 ประการกล่าวคือ 1) มีปัญญารู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ดีแล้วทำให้ถูกต้อง ดีถึงดี และพอดี 2) บริสุทธิ์ คือความบริสุทธิ์ใจในวิชาชีพ มุ่งสอนเด็กเพื่อประโยชน์ของเด็กเป็นที่ตั้ง 3) มีความกรุณา คือการเห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือศิษย์ อาจต้องลงโทษบ้างแต่ก็ต้องทำด้วยความรักและหวังดีและ อัจฉรา วัฒนาณรงค์ (2546 : 1 - 2) ยังกล่าวต่ออีกว่าลักษณะของอาจารย์ที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนาต้องมีคุณสมบัติของกัลยาณมิตร 7 ข้อ คือ

1. ปิโย เป็นผู้น่ารัก เป็นที่รักของศิษย์และคนทั่วไป คือเข้าใจคนอื่น โดยมีธรรมะด้านต่าง ๆ คือ

1.1 ทาน คือการให้ (ความรู้ ความคิด คำแนะนำสั่งสอน สิ่งของ ความรัก ความเมตตา)

1.2 ปิยวาจา คือการใช้ถ้อยคำเหมาะสม (พูดไพเราะ พูดให้กำลังใจ พูดสิ่งที่สร้างสรรค์ ไม่พูดจาต่อเสียดดูถูก ช่มชู้ เยาะเย้ย เหยียบย่ำ)

1.3 อັตถจริยา การทำประโยชน์ต่อผู้อื่นด้วยความจริงใจ (ทำความดีต่อทุกคน และมีความยุติธรรม)

1.4 สมานัตตา ทำตัวสม่ำเสมอ (เสมอต้นเสมอปลาย คงเส้นคงวา)

2. ครุ นำเคารพ มีใจคอหนักแน่น คือ ทำตนหรือประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี น่าเลื่อมใสศรัทธา และไว้วางใจ

3. ภาวนีโย นำสรรเสริญ หมั่นฝึกอบรมตนให้ก้าวหน้าทางวิชาการ คือ การที่มีความรู้จริงทางภูมิปัญญา หมั่นพากเพียรศึกษาหาความรู้เสมอ ทำให้เป็นที่ยกย่อง

4. วัตตา เป็นผู้สอน ขยันอบรมสั่งสอนศิษย์และฉลาดในการสอน คือ การรู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักอธิบาย ชี้แจงให้เข้าใจ เป็นที่ปรึกษาที่ดีได้

5. วัจนักขโม สามารถในการสอน อุดหนุนต่อถ้อยคำล่วงเกิน คือ รับฟังคำพูดจากคนทั่ว ๆ ไป อุดหนุนต่อคำวิพากษณ์วิจารณ์

6. คัมภีรญจะ กะถัง กัตตา สอนข้อความที่ลึกซึ้งได้ คือ อธิบายสิ่งที่ยากให้เข้าใจได้ง่าย

7. โน วัฏฐาเน นิโยชเน ไม่ชักชวนในทางที่ไม่สมควร คือ ไม่ชักนำไปในทางเสื่อมเสีย และโรมิเน่ (Romine. 1974 : 39 - 43) ได้อธิบายว่าบรรยากาศเกี่ยวกับการสอนที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้นั้นมีดังนี้ คือ ด้านบุคลิกภาพของผู้สอนเป็นผู้มีความกระฉับกระเฉง มีอารมณ์ขัน สนใจวิชาที่สอนมีความจริงใจและเป็นกันเองกับผู้เรียน ด้านการเตรียมการสอน เตรียมการสอนมาดี ชี้แจงวัตถุประสงค์ในวิชาที่เรียนให้แก่ผู้เรียนทราบทุกครั้ง รวมทั้งแนะนำหนังสืออ้างอิงต่างๆ ด้านผลการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้รับ ผู้เรียนได้รับผลประโยชน์สมความตั้งใจ ด้านเนื้อหาวิชา มีการอธิบายชัดเจน กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดในการแก้ปัญหา มีเทคนิคการสอนหลาย ๆ แบบที่สามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้แจ่มแจ้งและรวดเร็ว ด้านการประเมินผลการนำข้อมูลย้อนกลับ มีการเสริมแรงทางการเรียน มีการทำรายงานหรือทดสอบ เมื่อตรวจเสร็จแล้วรีบแจ้งผลการเรียนให้แก่ผู้เรียนทราบทันที ผู้สอนมีการยอมรับความคิดเห็น ตลอดจนผลงานของผู้เรียนอย่างมีเหตุผล

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาด้านอาจารย์ผู้สอน อาจสรุปได้ว่าอาจารย์ผู้สอนเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งในกระบวนการศึกษา เนื่องจากให้การสนับสนุน แนะนำ กระตุ้น และเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถทางวิชาการ และวิชาชีพได้อย่างเต็มที่ (จันทร์เพ็ญ หงษ์ทอง. 2545 : 33)

3. สภาพแวดล้อมด้านการบริการ

ศรัณย์ ดำริสุข (2517 : 1) ได้ชี้ให้เห็นว่าหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา คือ การจัดบริการนิสิตซึ่งมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้ 1) เพื่อรักษาไว้ ถ่ายทอดและพัฒนามรดกทางวัฒนธรรม 2) เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพโดยรอบด้านของนิสิต 3) เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดี และ 4) เพื่อสร้างความเป็นผู้นำ เพราะการบริการนิสิตเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยให้นิสิตมีความ

สุขสบายได้รับความสะดวก ปราศจากความกังวลในด้านการครองชีพ จึงทำให้สามารถใช้เวลาในการศึกษาได้อย่างเต็มที่ นอกจากนั้น การบริการด้านนี้ยังมีความสำคัญในอันที่จะช่วยสร้างลักษณะนิสัยและความประพฤติอันควรแก่การเป็นบัณฑิตในวันข้างหน้า ดังที่ท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก (พระมหาสุพิน ชินปัด. 2546 : 1 ; อ้างอิงจาก พระธรรมปิฎก. 2541 : 75 -76) กล่าวว่าการศึกษา นั้นมีหน้าที่หลัก 2 ประการ คือ (1) เพื่อถ่ายทอดศิลปวิทยา หมายถึง การถ่ายทอด รักษา ส่งเสริมเพิ่มพูนวิชาการและวิชาชีพ ตลอดจนสืบทอดมรดกวัฒนธรรมทางวิชาการของมนุษย์ ซึ่งมีทั้งภารกิจระยะสั้นและระยะยาว และ (2) เพื่อชี้แนะให้รู้จักการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ถูกต้องและฝึกฝน พัฒนาค้นจนถึงความเป็นคนที่สมบูรณ์ และจันทร์เพ็ญ หงษ์ทอง (2545 : 36) ยังได้กล่าวสนับสนุนต่อไปว่าสภาพแวดล้อมด้านจัดบริการนิสิตเป็นงานที่สำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้นิสิตมีประสบการณ์ นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอน การจัดดำเนินการที่เอื้ออำนวยและส่งผลต่อการเรียนการสอน นิสิตได้แก่ การจัดบริการวิชาการ การจัดบริการด้านสุขภาพ บริการให้คำปรึกษาแนะแนว บริการทุน บริการห้องสมุด บริการห้องแล็บคอมพิวเตอร์ บริการห้องปฏิบัติการ โดยคำนึงถึงความต้องการที่แท้จริงของนิสิต มิใช่เพียงแต่ให้นิสิตเกิดความพึงพอใจเท่านั้น ยังคงต้องมุ่งที่เอื้ออำนวยความสะดวกให้นิสิตเกิดการเรียนรู้มากที่สุด นอกจากนั้น สำเนาวิ ขจรศิลป์ (2525 : 50 - 81) ก็ยังได้กล่าวถึงประเภทของการบริการนิสิตพร้อมกับอธิบายถึงรายละเอียดในแต่ละด้านว่า 1) บริการจัดหา งาน ได้แก่ การให้บริการข้อมูลด้านอาชีพ ฝึกการเข้าสัมมนาแก่นักศึกษา จัดบริการหางานให้แก่ นักศึกษา จัดบริการหางานให้ผู้สำเร็จการศึกษา การให้บริการศิษย์เก่า 2) การบริการอนามัย ได้แก่ บริการคนไข้ภายใน บริการคนไข้ภายนอก บริการเวชศาสตร์กีฬา บริการด้านทันตกรรม บริการสุขภาพและความปลอดภัย บริการให้การศึกษาด้านสุขศาสตร์ บริการอาชีพบำบัด 3) การบริการให้คำปรึกษา ได้แก่ บริการให้คำปรึกษาด้านอาชีพ บริการให้คำปรึกษาด้านส่วนตัว และสังคม บริการให้คำปรึกษาด้านการศึกษา การบริการทางการศึกษา บริการพัฒนานักศึกษา บริการชุมชนในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งในเรื่องนี้มีผู้สนใจหลายท่านทำการศึกษาค้นคว้า เช่น วิภเกรณ์ (ศรัณย์ ดำริสุข. 2517 : 11-12 ; อ้างอิงจาก Vickers. 1972 : 226) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของนิสิตมหาวิทยาลัยเลวิส-คลาร์ก (Lewis-Clark) ทั้งในอดีตและปัจจุบันที่มีต่อการให้บริการนิสิตของวิทยาลัย โดยใช้แบบสอบถามให้นิสิต จำนวน 391 คนเป็นผู้ตอบ ผลการศึกษาตามความคิดเห็นของนิสิตพบว่า คุณภาพของการให้บริการนิสิตที่วิทยาลัยจัดอยู่มีความสำคัญจากคุณภาพสูงไปหาต่ำ ดังนี้ 1) บริการรับเข้าเรียนและลงทะเบียน 2) การช่วยเหลือด้านการเงิน 3) การให้บริการพิเศษ 4) บริการสุขภาพ 5) การจัดวางตัวบุคคล 6) กิจกรรมนิสิต 7) การปฐมนิเทศ 8) บริการหอพัก และอาหาร 9) วินัยนิสิต 10) บริการให้คำปรึกษา ส่วนสาสิวรรณ เลหาดีรานนท์ (2511 : 47) ได้ศึกษาทัศนคติของนิสิตวิทยาลัยวิชาการศึกษาระธานมิตร ปีการศึกษา 2510 ที่มีต่อการบริการแนะแนว พบว่า โดยทั่ว ๆ ไปแล้วนิสิตรู้ว่าบริการแนะแนวของวิทยาลัยจัดได้ดีพอประมาณ ซึ่งนิสิตชายมีทัศนคติต่อบริการแนะแนวดีกว่านิสิตหญิง นิสิตชั้นปีที่ 1 มีทัศนคติต่อบริการแนะแนวดีกว่านิสิตชั้นปีที่ 2,3,4 แต่นิสิตชั้นปีที่ 3,4 เห็นว่าบริการแนะแนวของวิทยาลัยยังจัดได้ไม่ดีพอในด้านต่าง ๆ โดยให้เหตุผลว่า 1) สถานที่ทำการแนะแนวมีขนาดแคบเกินไป ไม่เป็นสัดส่วน ไม่มิดชิด และตั้งอยู่ในที่ที่

ไม่เหมาะสม 2) เจ้าหน้าที่ที่ทำการแนะนำมีน้อยเกินไป 3) หลักในการดำเนินงานหรือปฏิบัติงานของสำนักงานแนะนำยังไม่ดี 4) บริการอบรมในด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม ไม่ได้รับความสนใจจากนิสิตเท่าที่ควร 5) การจัดหางานให้ทำค่อนข้างล่าช้าและอยู่ในวงจำกัดและ 6) นิสิตไม่ใคร่พบอาจารย์ที่ปรึกษาทางด้านวิชาการนักทำให้ขาดความสนิทสนมเท่าที่ควรในปีต่อมา วันเพ็ญ ธีรสวัสดิ์ (2512 : 41-43) ได้ศึกษาความเห็นและความต้องการของนิสิตวิทยาลัยวิชาการศึกษาบางแสน ที่มีต่อบริการแนะนำของวิทยาลัย ผลปรากฏดังนี้ 1) บริการที่พักอาศัย นิสิตส่วนมากรู้สึกพอใจ 2) นิสิตส่วนใหญ่ยังไม่พอใจในบริการสนทนา บริการสุขภาพอนามัย บริการให้คำปรึกษาหารือและการอบรม บริการจัดหางานและเงินทุนต่างๆ 3) ในด้านกิจกรรมนิสิตส่วนมากมีความรู้สึกไม่พอใจในกิจกรรมต่างๆ รู้สึกว่ากิจกรรมทำให้เสียเวลาเรียนและนิสิตส่วนมากได้รับคำชี้แจงเกี่ยวกับระเบียบแบบแผนของการจัดกิจกรรมไม่ชัดเจนพอ มีนิสิตส่วนน้อยที่เห็นว่ากิจกรรมที่จัดให้ประโยชน์ทางด้านสติปัญญา และการอยู่ร่วมกันอย่างประชาธิปไตย สอดคล้องกับแนวคิด ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ และ มัลลวิทย์ อดุลย์วัฒนศิริ (2527 : 34) ที่ว่าในบรรดาบริการนิสิตดังกล่าวนั้น การจัดบริการแนะนำและบริการให้คำปรึกษาทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นรายกลุ่ม โดยให้บริการทั้งในเรื่องส่วนตัว การศึกษาเล่าเรียน อารมณ์ การปรับตัว การเข้าสังคม การใช้ความสามารถพิเศษ การเลือกอาชีพ การเตรียมตัวสู่อาชีพ และการประกอบอาชีพด้วยความสำเร็จ การบริการต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น ตลอดจนส่งเสริมและสร้างเสริมให้ผู้รับบริการมีสุขภาพจิตดี สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้ด้วยความสุข และสำเนา ขจรศิลป์ (2525 : 86) ยังได้กล่าวเพิ่มเติมว่านอกจากการให้บริการแนะนำและให้คำปรึกษาจะเป็นสิ่งที่สำคัญต่อนิสิตนักศึกษาแล้ว การรักษาความลับของนักศึกษาผู้รับคำปรึกษานับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของการบริการให้คำปรึกษา ถ้าผู้ให้คำปรึกษาไม่รักษาความลับของผู้รับการปรึกษาแล้ว นักศึกษาก็จะไม่สบายใจที่จะมาใช้บริการ ความลับที่ผู้รับคำปรึกษาเปิดเผยให้ผู้ให้คำปรึกษาทราบจะต้องเก็บไว้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทศวรรษศรีชา ; สายชนม์ สัจจานิตย์ ; และนิมมวล อุดระ (2527 : 7) ที่กล่าวว่าอาจารย์ที่ปรึกษาที่ดีจะต้องมีคุณธรรมและจรรยาบรรณของอาจารย์ที่ปรึกษา ที่สำคัญคือการคำนึงถึงสวัสดิภาพ การเก็บรักษาความลับ การไม่วิจารณ์บุคคล หน่วยงานหรือสถาบันให้นักศึกษาที่มาขอคำปรึกษาฟัง มีความรับผิดชอบที่จะส่งผู้มาขอคำปรึกษาไปให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะกรณี ในเมื่อทราบว่าตนไม่สามารถจะให้ความช่วยเหลือได้

นอกจากนั้น ดุษฎี สรรประดิษฐ์ (2529 :19 - 21) ยังได้กล่าวถึงการบริการอื่นๆ อีกว่า สถาบันอุดมศึกษาควรจัดให้มีบริการไปรษณีย์ บริการเสียงตามสาย บริการจัดที่พักผ่อน บริการรับฝากถอนเงิน บริการที่พักอาศัยและบริการร้านค้า ทั้งนี้ นอกจากจะช่วยเสริมวัตถุประสงค์ของสถาบันแล้วยังมุ่งเน้นการพัฒนาคนที่สมบูรณ์เพิ่มเติมจากที่ศึกษาภายในชั้นเรียนที่จัดให้ โดยอ้างถึงรูปแบบการบริหารของมหาวิทยาลัยลอนดอนที่จัดรูปแบบของมหาวิทยาลัยเอื้อให้นักศึกษาทุกคนมาอยู่ประจำ เพื่อจะได้สัมผัสชีวิตความเป็นนักศึกษาที่สมบูรณ์ได้ใกล้ชิดกับอาจารย์ผู้ซึ่งคอยแนะนำสั่งสอนในการอบรมมารยาทการวางตัว ความประพฤติ จิตใจ และฝึกความเป็นสุภาพบุรุษ ส่งเสริมให้นักศึกษาได้รู้จักใช้วิธีรับประทานอาหาร วิธีอยู่ร่วมกันในหอพัก การใช้ชีวิตต่าง ๆ ตามแบบผู้ดี

ตอนกลางวันก็ไปศึกษาด้านวิชาการเต็มที่ ตอนเย็นและวันหยุดก็ได้ฝึกซ้อมกีฬา ดนตรี หัดสวดมนต์ ประกอบพิธีทางศาสนา ตลอดจนฝึกมารยาทของผู้ดีไปด้วย และเพื่อให้หอพักได้เป็นศูนย์พัฒนา วิชาการและบุคลิกภาพของผู้อยู่ในสถาบันการศึกษาพึงสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมต่างๆ อุดหนุน ให้การช่วยเหลือด้านอุปกรณ์ส่งเสริมพละนาถมาย สติปัญญา ดังนั้น อาจารย์ประจำหอพักจึงต้องเป็นผู้ ที่มีคุณลักษณะเหมาะสมที่จะเป็นผู้นำนักศึกษาให้ทำกิจกรรมจึงไม่ควรจะเป็นผู้ที่มีบ้านอยู่และนาน ๆ จึงจะมาดูแลหอพัก นอกจากนั้นระเบียบต่าง ๆ ที่ขัดต่อการส่งเสริมให้นักศึกษาเป็นผู้ใหญ่ควรจะเลิก เสีย และควรสนับสนุนให้นักศึกษาได้มีคณะกรรมการประจำหอพักที่ร่วมมือกับทางมหาวิทยาลัยใน การจัดหอพักให้เป็นที่พักที่เป็นศูนย์พัฒนาวิชาการพฤติกรรมที่ดี สอดคล้องกับ มนัส บุญประกอบ และฉันทนา ภาคบงกช ที่กล่าวว่าหอพักนิสิตยังใช้เป็นที่ดูแลพฤติกรรมนิสิตและเป็นเครื่องมือใน การพัฒนานิสิตอีกด้วยเพราะการอยู่หอพักของมหาวิทยาลัยย่อมมีโอกาสได้รับการพัฒนาบุคลิกภาพ ได้เรียนรู้สิ่งอื่น ๆ นอกเหนือจากในชั้นเรียน โดยเฉพาะทักษะทางสังคมอันได้แก่ ทักษะการอยู่ ร่วมกัน การควบคุมอารมณ์ การรับผิดชอบตนเอง การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในหอพัก ตลอด จนการให้บริการต่างๆ ที่จัดขึ้นภายในหอพักของมหาวิทยาลัยก็มีส่วนช่วยส่งเสริมการพัฒนานิสิต ด้วย (มนัส บุญประกอบ ; และฉันทนา ภาคบงกช. 2543 : 1) เพราะคำแนะนำที่นักศึกษาส่วนใหญ่ ต้องการมากที่สุดก็คือ การเสริมสร้างบุคลิกภาพ การคบเพื่อน การดำเนินชีวิตภายในมหาวิทยาลัย (ผ่องพรรณ ปัญชรานนท์. 2511 : 91) ดังนั้น การให้บริการนักศึกษาจึงเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการ ศึกษาตั้งแต่แรกเข้าตลอดจนการใช้ชีวิตอยู่ในสถาบันจนกระทั่งสำเร็จออกจากสถาบัน ขอบข่ายภาระ หน้าที่ในการดำเนินงานบริการแก่นักศึกษาจึงกว้างขวางมากตามแต่ละสถาบันนั้น ๆ จะเห็นความ สำคัญและกำหนดขึ้น ซึ่งจะเป็นไปตามความมุ่งหมาย ปรัชญา และแนวคิดในการจัดบริการให้แก่ นักศึกษาเป็นตัวกำหนดแล้ว แต่ละสถาบันที่จะจัดให้เป็นไปตามขนาดความพร้อม ความสมบูรณ์ ความจำเป็นและตามลักษณะการบริหารงานของแต่ละสถาบัน (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2521 : 6 - 7)

4.สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่

ดุขฎี สรรประดิษฐ์(2529 : 22) ได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ ว่าหมายถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อบุคคลที่อยู่ใน สภาพแวดล้อมนั้น เช่น บริเวณสภาพพื้นที่ของสถานที่ตั้ง อาคารเรียน ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ห้องสมุด สนามกีฬา ห้องอาหาร หอพัก สถานที่รับแขก สถานที่พักผ่อน การตกแต่งสถานที่ และสิ่ง อำนวยความสะดวกต่างๆ ภายในบริเวณสถาบันรวมทั้งสภาพแสงเสียงและสิ่งอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อ สภาพความเป็นอยู่ และการศึกษาในสถาบัน และสุทนต์ ศรีไสย์ (2539 : 156-157, 159) ได้กล่าว อธิบายต่อไปว่า มีวิธีการสอนหลายประเภทที่เกิดขึ้นจากความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่มีอยู่ในห้องเรียนในระดับอุดมศึกษา ซึ่งเครื่องอำนวยความสะดวกที่มีความเหมาะสมกับสภาพ สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้แก่ แสง เสียง การควบคุมบรรยากาศ (การเรียนการสอน) และการจัดหาอุปกรณ์ ที่จะใช้เป็นสื่อสัทศัพทศุปรณ์ตามความเหมาะสม และสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีความสัมพันธ์กับ สภาพห้องเรียนและวิธีสอนต่าง ๆ เช่น การสอนแบบบรรยาย สัมมนา ประชุมกลุ่มย่อย การเรียน

รายบุคคล สภาพห้องเรียนควรจะมีความสะดวกสบายกับผู้เรียนมากพอสมควร เช่น ควรมีอุณหภูมิที่เหมาะสม มีความชื้นและระบายอากาศที่ดี ส่วนเครื่องตกแต่งภายในชั้นเรียนจะรวมไปถึงที่นั่งเรียน โต๊ะสำหรับเขียนหนังสือหรือทำงาน ล้อเลื่อนสำหรับเตรียมการสอนของอาจารย์ อุปกรณ์สำหรับตกแต่งห้องเรียนเหล่านี้ควรมีเกณฑ์ขั้นต่ำคือ มีความสวยงามและเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจหรือการใช้งาน ในการจัดการตกแต่งด้วยวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เหล่านี้ จะเป็นการให้ความสะดวกกับการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก จากผลงานการวิจัยของ โฮโรวิทซ์ และออกโต (พิมศรี เปาณิล, 2530 : 29 ; อ้างอิงจาก Harowitz and Otto, 1973 : 242) ซึ่งเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่เรียนในห้องที่จัดแบบเดิม และกลุ่มที่เรียนในห้องเรียนที่จัดแบบใหม่ คือ มีสีสรรหลากหลาย ฝาห้องเคลื่อนที่ได้ ระบบแสงไฟแบบใหม่ ที่นั่งนุ่มสบายเคลื่อนย้ายได้ โดยได้ทำการประเมินผลจากรายงานประจำวิชา และผลการสอบปลายเทอม ผลจากการศึกษาพบว่า ไม่มีความแตกต่างในเรื่องการเรียน สำหรับในห้องเรียนแบบใหม่นี้ นักศึกษามาเข้าชั้นเรียนกันมากกว่านักศึกษาในห้องเรียนแบบเก่า และนักศึกษาในห้องเรียนแบบใหม่มีการเข้าพบกับอาจารย์ผู้สอน เพื่อสอบถามปัญหาต่าง ๆ มากและมีการรวมกลุ่มในหมู่นักศึกษามากกว่านักศึกษาในห้องเรียนแบบเก่า ๆ สอดคล้องกับระวี ภาวิไล (2515 : 12-13) ที่กล่าวว่าบรรยากาศทางวิชาการของมหาวิทยาลัยคือ สภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลสนับสนุน การสร้างสรรค์ การรักษาและถ่ายทอดวิชาการ และบรรยากาศทางวิชาการนี้เป็นทั้งสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติซึ่งรวมทั้งสิ่งที่สร้างขึ้นด้วยวัตถุกับสภาพทางสังคม จิตใจ และสติปัญญาของบุคคลทั้งหลายที่ประกอบการทำงานและดำเนินชีวิตร่วมกันอยู่ในมหาวิทยาลัย และดุซฐิ สรรประดิษฐ์ (2529 : 23) ได้เน้นว่าการสร้างอาคารเรียนจะต้องคำนึงถึงความสะดวกสบายในการบริหารทางการศึกษา ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงเรื่องหลักสูตรและกิจกรรมของชุมชนต่างๆ ตลอดจนกิจกรรมที่จัดขึ้นในวันหนึ่งๆ ภายในสถานศึกษา ดังนั้น ก่อนที่จะจัดวางแผนพื้นที่อาคารเรียนชั้นต่างๆ และการออกแบบก่อสร้างจะต้องคำนึงถึงเรื่องประโยชน์ใช้สอยให้ครบถ้วนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของปริญญา อังศุสิงห์ (2521 : 11) ที่ได้เสนอแนะการเลือกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาว่าควรพิจารณาจากความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างที่ดินกับบริเวณชุมชนโดยรอบ เพราะสถาบันอุดมศึกษามีความสัมพันธ์กับประชาชนในการเป็นแหล่งให้บริการด้านการศึกษา การแบ่งบริเวณต่างๆ ของสถาบันอุดมศึกษาต้องประกอบด้วยบริเวณการศึกษา ที่พักอาศัย สนามกีฬา ที่จอดรถ ที่พักผ่อนหย่อนใจ บริเวณที่เตรียมไว้สำหรับการขยายตัวในอนาคต และมีบริการสาธารณูปโภคอย่างเพียงพอ รวมทั้งคำนึงถึงสภาพการจราจรและสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ในเรื่องเดียวกันนี้ ประทีป จันทร (2510 : 50-51) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการวางแผนผังมหาวิทยาลัยว่าควรคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญดังต่อไปนี้ คือเขตบริหารมีอาคารของฝ่ายบริหารอยู่ในเขตหนึ่งโดยเฉพาะ เขตการสอนประกอบด้วยอาคารประกอบอื่นๆ เช่น คณะวิชา โรงฝึกงาน อาคารหอสมุด อาคารหอประชุม อาคารโรงอาหาร เขตบ้านพักและสังคม ได้แก่ สโมสรนักศึกษา สนามกีฬา เขตที่อยู่อาศัย เช่น หอพัก บ้านพักอาจารย์ บ้านพักคณงานภารโรง ที่จอดรถ ถนน รั้ว ควรเป็นส่วนที่เป็นอิสระแก่กัน สอดคล้องกับ ซีเกอร์ (Seager, 1961 : 5 - 6) ที่ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานศึกษาว่าควรประกอบด้วยคุณลักษณะทางสภาพแวดล้อมดังนี้ คือต้องมีขนาดกว้างพอเหมาะกับโครงการปัจจุบันและต้องขยายได้ในอนาคต

ต้องอยู่ในสภาพที่ปลอดภัย สวยงามและสามารถใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมกลางแจ้งและสันนนาการ ได้มากที่สุด การวางแผนให้สามารถเปลี่ยนแปลงได้เพื่อความเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ในอนาคต จัดส่วนที่อึกทึบและสงบเงียบแยกออกจากกัน ส่วนในด้านจรรยาบรรณ โดเบอร์ (Dober. 1968 : 127) กล่าวว่าควรคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ต้องให้ความสะดวกแก่ผู้ใช้ เช่น คนเดินเท้า ควรแยกชนิดออกจากกัน ช่องเดินเท้า จักรยานและทางรถยนต์ จุดที่เชื่อมต่อระหว่างการจราจร แต่ละจุดจะต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหาการจราจรสองข้างทางควรมีการตกแต่งประดับประดาให้เกิดความสวยงามตามธรรมชาติ และในที่สุด นาร์ตัน เครื่องคำ และจงกลณี มณีเดช (2540 : 15 -16) ได้กล่าวถึงหลักการการจัดการอาคารสถานที่และการจัดสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสมเอาไว้ 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การแบ่งสัดส่วนพื้นที่ของกิจกรรมต่างๆ ในสถาบันการศึกษาอย่างชัดเจน เช่น พื้นที่อาคารสำหรับการเรียนการสอน พื้นที่สำหรับการจัดกิจกรรมกีฬาและนันทนาการ พื้นที่สำหรับการฝึกงาน พื้นที่สำหรับกำจัดสิ่งปฏิกูล
 2. การวางผังบริเวณปลูกสร้างอาคารเรียนและอาคารประกอบ เช่น ถูกต้องตามทิศทางลม เอื้อต่อการรับแสงสว่างและป้องกันเสียงรบกวนได้
 3. การจัดให้มีทางเดินเท้าระหว่างอาคาร เช่น ทำทางเดินเท้าที่มีหรือไม่มีหลังคา เชื่อมระหว่างอาคารต่าง ๆ โดยจัดทำจากวัสดุในท้องถิ่นหรือใช้พันธุ์ไม้ให้ร่มเงา พันธุ์ไม้เลื้อยหรือพันธุ์ไม้พุ่มดอก
 4. การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมที่จะให้ความสดชื่นและร่มเงาแก่นักเรียนหรือนักศึกษา เช่น ต้นไม้ สนามหญ้า สระน้ำ ทางน้ำธรรมชาติ ไม้ดอกไม้ประดับ รวมทั้งจัดให้มีระบบการกำจัดขยะเปียก ขยะแห้งให้หมดไป หรือปรับปรุงเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ในรูปอื่น เช่น การทำปุ๋ยหมัก
- การที่อาคารสถานที่มีความสะอาด มีระเบียบ ถูกหลักและสอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอย ย่อมแสดงถึงความสามารถทางการบริหารสถาบันในการหาทรัพยากรในด้านการอำนวยความสะดวกให้แก่การเรียนการสอน การค้นคว้า และสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยอื่นๆ ด้วย ดังนั้น การที่สถาบันการศึกษามีห้องทำงานเพียงพอ ย่อมส่งเสริมสมรรถภาพการทำงานของคนในสถาบันนั้น ๆ ด้วย อาคารสถานที่จึงนับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของสถาบันอุดมศึกษา เพราะอาคารสถานที่จะช่วยอำนวยความสะดวกสบายต่อการดำเนินชีวิตและการเรียนรู้ของนักศึกษา อาคารสถานที่ที่ดีและเหมาะสม จะสามารถช่วยส่งเสริมสมรรถภาพการทำงานของบุคคลากรทุกฝ่ายในสถาบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาให้เกิดการพัฒนาทั้งทางด้านบุคลิกภาพและการเรียนรู้ ตลอดจนทำให้ผู้เรียนมีความรัก ห่วงแหนงภูมิใจในสถาบันและศึกษาอยู่ในสถาบันนั้นจนสำเร็จการศึกษา(นิพนธ์ วรรณเวช. 2538 : 19 - 20)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยหรือสถาบันระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยนั้นเดิมมีผู้สนใจศึกษากันน้อย แต่ปัจจุบันนักการอุดมศึกษาต่างเริ่มให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมภายในสถาบันระดับอุดมศึกษากันมากขึ้น และผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาสภาพแวดล้อมสถาบันระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยนั้น มีดังนี้-

ในปี พ.ศ. 2521 อรรถนพ คุณพันธ์ (2521 : 23 - 24) ได้ศึกษาวิจัยเครื่องมือประเมินสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยเพื่อสร้างแบบสำรวจจำแนกสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยไทย โดยอาศัยกฎเกณฑ์การสร้างตามแบบมาตรฐานประเมินค่าสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยและแบบสำรวจกิจกรรมมหาวิทยาลัย แบบสำรวจที่สร้างขึ้นนี้ประกอบด้วยข้อรายการสำรวจสภาพแวดล้อมด้านความประทับใจในมหาวิทยาลัย ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน ด้านบรรยากาศการบริหารและด้านอาคารสถานที่ จำนวน 112 ข้อ เมื่อนำไปทดลองประเมินสภาพแวดล้อมของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตปีที่ 1 ปรากฏว่า สภาพแวดล้อมด้านการบริหารและด้านอาคารสถานที่มีลักษณะเด่นที่สุด สภาพแวดล้อมความสัมพันธ์กับเพื่อนมีลักษณะด้อยที่สุด และในปีเดียวกันนี้ เฉลิมพล ศรีหงษ์และคนอื่นๆ (2521 : 147-153) ได้ศึกษาทัศนคติของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยรามคำแหงในด้านต่างๆ คือการประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัย ระบบการศึกษาแผนใหม่สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ ภายในสถาบัน เช่น อาคารเรียน ห้องน้ำ ร้านค้า เป็นต้น ตลอดจนจุดมุ่งหมายในปัจจุบันของนักศึกษาในการเข้ามาเป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัยรามคำแหง และจุดมุ่งหมายในการประกอบวิชาชีพภายหลังการสำเร็จการศึกษาแล้วและภาวะทางด้านรายจ่ายของนักศึกษา ในการศึกษาชั้นปีที่ 1 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงชั้นปีที่ 1 โดยเฉลี่ยแล้วมีทัศนคติต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหงอยู่ในระดับปานกลางและค่อนข้างดี และเพศของนักศึกษาไม่มีผลสัมพันธ์กับทัศนคติต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหงแต่อย่างใด

นัยนา อ่างสันติกุล (2522 : 73) ได้ศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยไทยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางวิชาการของนิสิตโดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตระดับปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรและจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่าสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางวิชาการของนิสิตนั้น ได้แก่ สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับคณาจารย์ กลุ่มเพื่อนและการบริการของมหาวิทยาลัย จากผลการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ในการปรับปรุงประสิทธิภาพการศึกษาในมหาวิทยาลัยผู้บริหารควรพิจารณาสภาพแวดล้อมเหล่านี้ควบคู่ไปด้วย เช่น จัดโครงการส่งเสริมประสิทธิภาพในการสอนของคณาจารย์ การคัดเลือกคณาจารย์ที่มีต่อบุคลิกภาพที่เหมาะสม การมองเห็นความสำคัญของการเรียนการสอน และมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู ทางด้านนิสิตนั้น ในการคัดเลือกนิสิตควรพิจารณาด้านบุคลิกภาพและความประพฤติ ควรส่งเสริมกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ในด้านการบริการของมหาวิทยาลัย ควรส่งเสริมบริการห้องสมุดให้มีหนังสือทันสมัย และจำนวนเพียงพอกับนิสิต และควรจัดให้มีทุนการศึกษากับนิสิตด้วย และในปีเดียวกันนี้ ประภาศรี สุฉันทบุตร (2522 : 52-54) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยรามคำแหงในทัศนะของนักศึกษาพบว่า นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยต่างกัน คือ นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาต่างกัน มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมในกลุ่มเพื่อนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการบริหารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนทัศนะที่มีต่อสภาพแวดล้อมในห้องเรียนและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับอาคารสถานที่ไม่แตกต่างกัน เหตุที่นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาต่างกันมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมในกลุ่มเพื่อนต่างกันอาจเป็นเพราะว่านักศึกษาชอบรวมกลุ่มอยู่ในหมู่เพื่อนที่มาจากภาคเดียวกันจังหวัดเดียวกันหรือเพื่อนที่โรงเรียนเดียวกันก็เป็นได้

จรรยา ถาวรจักร (2523 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยสภาพแวดล้อมวิทยาลัยครูในภาคกลาง 9 แห่ง จากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาและอาจารย์พบว่า นักศึกษาและอาจารย์มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมสูงกว่าค่าเฉลี่ยปานกลาง ทัศนะของอาจารย์วิทยาลัยครูเก่าที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองและอาจารย์วิทยาลัยครูที่ตั้งใหม่ในเขตนอกเมืองมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบทัศนะของนักศึกษาและอาจารย์มีต่อสภาพแวดล้อมของวิทยาลัยครูที่ตั้งก่อนและอยู่ในเขตชนบทพบว่าแตกต่างกัน แต่เมื่อเปรียบเทียบทัศนะที่มีต่อสภาพแวดล้อมวิทยาลัยครูที่ตั้งใหม่และอยู่ในเขตเมืองพบว่าไม่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะว่าผู้บริหารควรปรับปรุงสภาพแวดล้อมวิทยาลัยครูเพิ่มขึ้น

ผกาทิพย์ เกษรากล (2524 : 99) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 8 วิทยาเขต โดยศึกษาสภาพแวดล้อม 4 ด้าน คือ ด้านอาคารสถานที่ ด้านห้องเรียน ด้านกลุ่มเพื่อน และด้านการบริหาร กลุ่มตัวอย่างที่ได้ศึกษา ได้แก่ นิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 4 ผลการศึกษาพบว่าสภาพแวดล้อมด้านห้องเรียน นิสิตส่วนใหญ่เห็นว่าอาจารย์มีความเป็นกันเอง มีความตั้งใจในการสอนและมีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่ทำการสอน แต่อาจารย์เปิดโอกาสให้นิสิตมีส่วนร่วมในการประเมินผลการสอนของอาจารย์น้อย สำหรับสภาพแวดล้อมด้านบริหาร นิสิตส่วนใหญ่มีความเห็นว่าผู้บริหารยังไม่เปิดโอกาสให้นิสิตได้เข้าพบเมื่อมีปัญหาและการจัดบริหารของมหาวิทยาลัยในด้านวิชาการและธุรการยังไม่เหมาะสม และสมบัติ วัจนะสาริกากล (2524 : 40) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมสถาบันเอกชนตามทัศนะของนักศึกษา อาจารย์และผู้บริหาร พบว่านักศึกษา อาจารย์และผู้บริหาร มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมสถาบันในด้านการบริหาร ด้านอาคารสถานที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า บุคคลทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ต่างมีบุคลิกภาพ ความรับผิดชอบ และการปฏิบัติตามฐานะหน้าที่ของตนแตกต่างกัน กล่าวคือ นักศึกษาเป็นผู้ที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวกำลังมุ่งศึกษาวิชาการและวิชาชีพเพื่อเตรียมตัวไปประกอบอาชีพในอนาคต

บุบผา การิเวท (2527 : 66-67) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อนในทัศนะของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงที่คาดว่าจะสำเร็จการศึกษา โดยศึกษาสภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อน 4 ด้าน คือ ด้านการเลือกคบเพื่อน ด้านกิจกรรมสังคมในกลุ่มเพื่อน ด้านการใช้เวลาว่างในกลุ่มเพื่อน และด้านการปรับตัวในกลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาชายกับนักศึกษาหญิงมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมสังคมและกลุ่มเพื่อนด้านการเลือกคบเพื่อนและด้านกิจกรรมสังคมในกลุ่มเพื่อน ด้านการปรับตัวในกลุ่มเพื่อน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนทัศนะต่อสภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อนด้านการใช้เวลาว่างแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เหตุที่นักศึกษาที่มีเพศต่างกันมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อนแตกต่างกันในด้านการเลือกคบเพื่อน ด้านกิจกรรมสังคมในกลุ่มเพื่อน และด้านการปรับตัวในกลุ่มเพื่อน อาจเป็นเพราะนักศึกษาชายสนใจกีฬามวยปล้ำ ฟันดาบ ยิงปืน ในขณะที่นักศึกษาหญิงสนใจศิลปะ ฟ้อนรำ ร้องเพลง เป็นต้น เมื่อกิจกรรมของแต่ละเพศต่างกัน ทัศนะต่อการเลือกคบเพื่อน การเข้าร่วมกิจกรรม การปรับตัวก็อาจแตกต่างกันด้วย ส่วนด้านการใช้เวลาว่างในกลุ่มเพื่อนพบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกันมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อนไม่แตกต่างกันที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะระบบการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยรามคำแหงเปิดโอกาสให้นักศึกษาทั้งชายและหญิงได้ทำกิจกรรมร่วมกันโดยมิได้จัดกิจกรรมสำหรับเพศใดเป็นพิเศษ นักศึกษารามคำแหงส่วนใหญ่รู้จักใช้เวลาว่างร่วมกันให้เป็นประโยชน์ได้แก่ เข้าห้องสมุดเพื่อศึกษาค้นคว้าวิชาการเพิ่มเติมหรือรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและสนใจเข้าร่วมกิจกรรมกีฬาอีกด้วย

ชูชาติ ไชยเขต(2538: 17) ได้ศึกษาทัศนะของอาจารย์และนักศึกษามีต่อสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่และวิทยาเขตปัตตานีพบว่า ทัศนะที่มีต่อสภาพแวดล้อมด้านบรรยากาศการเรียนการสอน ด้านสังคมและกลุ่มเพื่อน ด้านการบริหาร และด้านอาคารสถานที่ อยู่ในระดับปานกลาง

ทิพย์วรรณ หันหาบุญ (2544 :77) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมทางวิชาการของการจัดการศึกษาในหลักสูตรวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต คณะทรัพยากรชีวภาพและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ใน 4 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดบริการทางวิชาการ และด้านความสัมพันธ์ทางวิชาการระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา โดยรวมตามความคิดเห็นของอาจารย์ นักศึกษาและผู้สำเร็จการศึกษาพบว่า อาจารย์เห็นว่ามีเหมาะสมระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าการจัดการศึกษาที่ผ่านมาได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งอาจารย์ได้ทำงานเต็มศักยภาพ นอกจากนี้ อาจเป็นเพราะคณะทรัพยากรชีวภาพและเทคโนโลยีซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษา เน้นการทำวิจัยเป็นหลัก ดังนั้น จึงให้การสนับสนุนเพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการในการประชุมวิชาการทั้งประเทศและต่างประเทศ เท่าที่ผ่านมาได้มีผลงานวิชาการของอาจารย์และนักศึกษาได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารทั้งในประเทศและต่างประเทศหลายเรื่อง อีกทั้งมีความร่วมมือทางวิชาการกับต่างประเทศในการแลกเปลี่ยนอาจารย์และนักศึกษา จึงทำให้อาจารย์เห็นว่าสภาพแวดล้อมทางวิชาการโดยรวมทุกด้านมีความเหมาะสมระดับมาก ส่วนนักศึกษาและผู้สำเร็จการศึกษาเห็นว่ามีเหมาะสมระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจเป็น

เพราะในการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา เน้นให้นักศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยอาจารย์จะเป็นผู้ชี้แนะแนวทางเท่านั้น ซึ่งนักศึกษายังไม่เข้าใจระบบการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษาที่ต้องมีความรับผิดชอบในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองสูง ทำให้นักศึกษาไม่กล้าแสดงความคิดเห็น และกลัวไม่กล้าสอบถามอาจารย์เมื่อเรียนไม่เข้าใจหรือเมื่อมีปัญหาทางวิชาการ นอกจากนี้ อาจเป็นเพราะคณะทรัพยากรชีวภาพและเทคโนโลยีเป็นคณะวิชาที่ดั่งขึ้นใหม่เมื่อ ปี พ.ศ. 2537 ทำให้ปริมาณห้องเรียนและห้องปฏิบัติการวิจัยไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอนตลอดจนการจัดหาอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการเรียนการสอนและการวิจัยไม่เพียงพอกับจำนวนนักศึกษา เนื่องจากเครื่องมือมีราคาแพงในขณะที่งบประมาณมีจำกัดและนอกจากนี้แหล่งข้อมูลเพื่อการใช้ในการศึกษาค้นคว้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยียังมีข้อมูลไม่เพียงพอต่อความต้องการในการค้นคว้า ซึ่งส่งผลให้นักศึกษาและผู้สำเร็จการศึกษาเห็นว่าสภาพแวดล้อมทางวิชาการโดยรวมทุกด้านมีความเหมาะสมระดับปานกลาง

จันทร์เพ็ญ หงษ์ทอง (2545 : 100 -101) ได้ศึกษาทัศนะของนิสิตแพทย์คณะแพทยศาสตร์ ที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ใน 6 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านกิจกรรมนิสิต ด้านบริการนิสิต ด้านอาคารสถานที่ ด้านความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน โดยรวมและในแต่ละด้านเปรียบเทียบกับเกณฑ์ พบว่านิสิตแพทย์มีทัศนะว่าสภาพแวดล้อมโดยรวมและแต่ละด้านอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งส่วนใหญ่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ยกเว้นด้านความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน ทั้งนี้เป็นเพราะว่าคณะแพทยศาสตร์เป็นคณะที่จัดตั้งเป็นระยะเวลา 16 ปี จะเห็นได้ว่าเป็นระยะเวลาไม่นานจึงอยู่ในระยะพัฒนามีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงพัฒนาสภาพแวดล้อมในทุกด้าน ขณะเดียวกันสถานที่เรียนและสำนักงานของคณะฯ กระจายหลายแห่ง หากเปรียบเทียบกับคณะแพทยศาสตร์สถาบันอื่น การดำเนินงานของคณะฯ เป็นไปด้วยความไม่คล่องตัว ขาดการประสานงานระหว่างกัน มีความล่าช้าด้านการบริหารจัดการ ด้านการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการนิสิต ด้านอาคารสถานที่ ส่วนด้านความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน นิสิตมีทัศนะว่าอยู่ในระดับสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเนื่องมาจากลักษณะการเรียนของคณะแพทยศาสตร์ที่จำเป็นต้องค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยการเรียนที่มีลักษณะแบ่งกลุ่ม นิสิตมักช่วยเหลือกันทั้งด้านการเรียนและการทำกิจกรรมร่วมกัน อีกประการหนึ่งคณะแพทยศาสตร์รับนิสิตโดยวิธีสอบตรง มักเป็นนิสิตที่มาจากต่างจังหวัดทำให้นิสิตมีความเข้าใจกัน เอื้อเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

สุมิตรา ชิตามร (2546 : 70-71) ได้ศึกษาทัศนะของนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 5 ด้าน คือ ด้านอาคารสถานที่ ด้านการเรียนการสอน ด้านสังคมกลุ่มเพื่อน ด้านการให้บริการนิสิต และด้านการจัดกิจกรรมนิสิต ผลการวิจัยพบว่านิสิตมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒโดยรวมว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้ดำเนินการจัดการศึกษามาเป็นเวลานาน ผลิตบัณฑิตรับใช้สังคมมากมายและพัฒนาสภาพแวดล้อมให้มีความก้าวหน้ามาโดยตลอด ผู้บริหารและ

คณาจารย์เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ แต่ในปัจจุบันสังคม เศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงไปมากและอย่างรวดเร็ว มหาวิทยาลัยจึงต้องปรับสภาพแวดล้อมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เช่นด้าน อาคารสถานที่ เนื่องจากมหาวิทยาลัยตั้งอยู่ในเขตชุมชนมีประชาชนอาศัยอยู่โดยรอบและยังเป็นเส้นทางคมนาคมมีรถยนต์เข้าออก จึงไม่สามารถดูแลระเบียบเรียบร้อยได้ ทำให้ไม่สามารถสร้างบรรยากาศทางการศึกษาได้เต็มที่ ส่วนด้านการเรียนการสอนก็ยังคงปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยต่อไป ในด้านนิสิตเองก็ควรปฏิบัติตนให้อยู่ในระเบียบวินัยของมหาวิทยาลัย เช่น การแต่งกายและมารยาทให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ในด้านสังคมและกลุ่มเพื่อน ควรจัดกิจกรรมนิสิตเพื่อเสริมสร้างให้นิสิตใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และเพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างรุ่นพี่กับรุ่นน้องให้มากขึ้น ในด้านการบริการนิสิต เช่น บริการห้องสมุด บริการแนะแนว ฯลฯ เพื่อบริการนิสิตบางเรื่องอาจไม่เพียงพอ ในด้านจัดกิจกรรมนิสิตบางครั้งเป็นกิจกรรมที่ทางมหาวิทยาลัยจัดให้นิสิต ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับความต้องการของนิสิต ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ทำให้นิสิตมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒโดยรวมว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

งานวิจัยในต่างประเทศ

กิลเลียม (ผดุง พรหมมูล. 2525 : 14 ; อ้างอิงจาก Guilliams. 1975 : 142) ได้ศึกษาทัศนคติของนิสิตใหม่ระดับปริญญาตรีที่มีต่อสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย (Columbia College) ผลการศึกษาพบว่าทัศนคติของนิสิตใหม่ที่มีต่อสภาพแวดล้อมของวิทยาลัยเปลี่ยนในช่วงระหว่างสองภาคเรียนแรกและทัศนคติที่มีต่อสภาพแวดล้อมของวิทยาลัยจะลดลงเรื่อย ๆ จนกระทั่งสิ้นปีการศึกษา ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้ใกล้เคียงกับผลการศึกษาของผู้ทำวิจัยในมหาวิทยาลัยอื่น ๆ และในเรื่องเดียวกันนี้ ไรซ์ (Rice. 1975 : 744) ได้ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัยเพอร์ดู (Purdue University) จากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาคณะต่าง ๆ พบว่า การรับรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม เป้าหมาย ในการศึกษากิจกรรมต่าง ๆ บุคลิกภาพและความพึงพอใจมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญและยังพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่พอใจในมหาวิทยาลัยของตนและมั่นใจว่าจะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายทางการศึกษาที่ตั้งไว้ โดยเฉพาะนักศึกษาหญิงมีความพึงพอใจมากกว่านักศึกษาชาย เลย์แมน (ทิพย์วรรณ หันหาบุญ. 2544 : 15 ; อ้างอิงจาก Layman. 1975 : 7210-A) ได้ศึกษาทัศนคติของนิสิตใหม่ที่มีต่อสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยแห่งมลรัฐโอกาโฮมา (Oklahoma State University) ผลการศึกษาพบว่าการจัดสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยมีผลต่อนิสิตในด้านความเป็นเลิศทางวิชาการและความมีระเบียบวินัย และยังพบว่าความเป็นเลิศทางวิชาการและการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความสัมพันธ์กับนักศึกษาที่ตั้งใจเรียนมากกว่านักศึกษาที่ไม่ตั้งใจเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ลอคลิน (ชนิษฐา เกื้อมี. 2530 : 33 ; อ้างอิงจาก Locklin. 1976 : 149-A) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย 4 แห่ง โดยศึกษา นโยบาย กฎระเบียบ การบริหารสถาบัน การแบ่งหน้าที่ของหน่วยงาน การปกครองของสถาบัน ที่มีผลกระทบต่อนักศึกษา ผลการวิจัยพบว่ามหาวิทยาลัยเพียง 2 แห่งที่ให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการบริหารสถาบันอย่างเต็มที่ ส่วนอีก 2

มหาวิทยาลัยให้นักศึกษามีส่วนร่วมเพียงเล็กน้อย ทั้ง 4 มหาวิทยาลัยไม่มีการรวมตัวเพื่อต่อต้านนโยบายการบริหารของมหาวิทยาลัยแต่อย่างใด เมื่อเปรียบเทียบมหาวิทยาลัยที่ให้นักศึกษาเข้าร่วมบริหารอย่างเต็มที่กับมหาวิทยาลัยที่ให้นักศึกษามีส่วนร่วมเพียงเล็กน้อย พบว่ามหาวิทยาลัยที่ให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการบริหารนั้น มีกฎ ระเบียบ รวมทั้งนโยบายในด้านสังคมและวิชาการที่เคร่งครัดเพียงส่วนน้อย การปกครองนักศึกษาทำได้ผลดี ข้อเสนอของนักศึกษาได้รับการตอบสนองจากอาจารย์เป็นอย่างดี อาจารย์และนักศึกษาได้ร่วมกันถกเถียงอภิปรายเกี่ยวกับปัญหาในด้านการเมือง การศึกษาได้มากกว่ามหาวิทยาลัยที่ให้โอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการบริหารน้อย

ในปี 1978 ฮิลล์ (Hills, 1978 : 5949-A) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยฟลอริดาแอตแลนติก (Florida Atlantic University) ในทัศนะของอาจารย์และนักศึกษา โดยใช้เครื่องมือชุด CUES ให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นต่อลักษณะของสถาบันในเกณฑ์จากสูงไปต่ำดังนี้คือ ความเป็นนักวิชาการ ความถูกต้องเหมาะสม การรู้ การมีความสัมพันธ์กับ ชุมชนในมหาวิทยาลัย และการนำความรู้จากการศึกษาไปปฏิบัติได้ ส่วนอาจารย์มีความรู้สึกต่อลักษณะของสถาบันในเกณฑ์จากสูงไปต่ำดังนี้ คือ ความมีระเบียบแบบแผน ความเป็นนักวิชาการ การรู้จักคิด การมีความสัมพันธ์กับชุมชนในมหาวิทยาลัยและการนำความรู้จากการศึกษาไปปฏิบัติได้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยแต่ละด้านมีอิทธิพลต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาทั้งด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ บุคลิกภาพและความสามารถของแต่ละบุคคลเป็นอย่างมาก สถาบันอุดมศึกษาใดจัดสภาพแวดล้อมได้อย่างดี เหมาะสมและถูกต้องตามหลักวิชาการและนักศึกษาจะมีความพอใจและศึกษาในสถาบันนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างสถาบันกับนักศึกษาก็จะมีน้อยลง ทำให้มหาวิทยาลัยสามารถพัฒนากิจการต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น การศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยทำให้ได้ข้อมูลที่มีประโยชน์ในการพัฒนาสถาบันในด้านต่างๆ ให้มีคุณภาพต่อไปได้ (สันต์ อู่อรุณ. 2530 : 33) *

ประวัติคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับการสถาปนาจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช รัชกาลที่ 5 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ เพื่อให้เป็นสถาบันการศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาการชั้นสูงขึ้นแก่พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ เมื่อพ.ศ. 2430 มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ทำพระจันทร์ พระนคร กรุงเทพฯ ในครั้งแรกได้ทรงพระราชทานนามว่า "มหาธาตุวิทยาลัย" เปิดสอนครั้งแรก เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2432 ซึ่งเป็นสถานที่ศึกษาของคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกายโดยมีสมเด็จพระวันรัต (ทิด อุทุมมหาราช) เป็นนายกสภามหาวิทยาลัยรูปแรก ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงถวายอาคาร "สังฆิกเสนาสน์ราชวิทยาลัย" เพื่อให้ใช้เป็นอาคารเรียนและทรงโปรดฯ ให้ใช้พระปรมาภิไธยของพระองค์มาเป็นนามของมหาวิทยาลัยว่า "มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย" เมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2439 เพื่อเฉลิม

พระเกียรติของพระองค์สืบมาจนถึงปัจจุบัน โดยทรงมีพระราชประสงค์ให้ใช้เป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาการชั้นสูง สำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ต่อเมื่อสิ้นรัชกาลแล้วเรื่องนี้ก็ดูเงียบหายไปราว ๆ 60 ปี (พระศรีปริยัติโมลี. 2540 : 31) คำว่า “วิชาการชั้นสูง” มิได้หมายถึงอะไร แต่เทียบที่ใช้ตามความเห็นเพื่อจัดทำการศึกษาสมัยรัตนโกสินทร์ที่กระทรวงธรรมการส่งไปขอความเห็นจากผู้จัดการศึกษาขณะนั้นหมายถึง การศึกษาระดับอุดมศึกษา ด้านการศึกษาเดิมมีสถาบันการศึกษาอยู่ 2 แห่ง คือวัดกับวัง ผลจากการพัฒนาประเทศการศึกษาได้รับการเปลี่ยนแปลงโดยแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ การศึกษาขั้นต้นคือชั้นมูลและประถมเป็นการศึกษาสำหรับมวลชนมอบให้เป็นภาระของพระสงฆ์ เน้นด้านศีลธรรมเป็นการเกื้อกูลแก่บ้านเมืองและพระพุทธศาสนา ส่วนการศึกษาขั้นสูงขึ้นไป เป็นการศึกษาสำหรับสร้างกำลังคนเพื่อปรับปรุงกิจการบ้านเมืองในด้านต่าง ๆ เพราะพระองค์ (ร.5) ทรงห่วงใยเรื่องศีลธรรมทรงปรารภว่า ผู้ที่ได้รับการศึกษาดี มิใช่เป็นหลักประกันว่าจะเป็นคนดีทุกคน ทรงย้ำถึงโทษของผู้มีแต่ปัญญาแต่ขาดหลักธรรมประจำใจ ดังพระราชปณิธานตอนหนึ่งว่า “คนไม่มีคุณธรรมเป็นเครื่องดำเนินตามคงจะหันไปทุจริต ถ้ารู้น้อยก็โกงไม่ค่อยคล่อง ถ้ารู้มากก็โกงคล่องมากขึ้น การที่จะหัดให้รู้อ่านอักขรวิธี ไม่ฝึกหัดให้คนดีหรือชั่วเป็นแต่ได้วิธีที่สำหรับจะเรียน ความดีความชั่วได้คล่องขึ้นจึงเห็นว่าถ้ามีหนังสือ อ่าน สอนธรรมะสำหรับโรงเรียนต้องสอนกัน แต่ให้เป็นอย่างใหม่ ๆ ที่คนจะเข้าใจง่าย ๆ จะเป็นคุณประโยชน์มาก” (กองบรรณาธิการ. 2540 : 55)

เพื่อสืบสานพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์

พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระพินิตธรรม (ช้อย ฐานตตตมหาเถระ) อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ รูปที่ 15 จึงได้จัดประชุมพระเถรานุเถระฝ่ายมหานิกาย จำนวน 37 รูป เมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ.2490 เพื่อดำเนินการจัดการศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาการชั้นสูงระดับมหาวิทยาลัยอย่างสมบูรณ์ ด้วยการเปิดสอนหลักสูตรปริญญาตรีครั้งแรกเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2490 คณะแรกที่เปิดสอนคือ “คณะพุทธศาสตร์” ตามมติของพระมหาเถระแห่งคณะสงฆ์ไทยฝ่ายมหานิกายทั้ง 37 รูปนั้น โดยมีพระพินิตธรรม (ช้อย ฐานตตตมหาเถระ) เป็นปฐมสภานายก และด้วยการทำงานอย่างจริงจังของคณะผู้บริหารตลอดระยะเวลากว่า 50 ปีที่เปิดสอนระดับอุดมศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยก็ได้ผลิตบัณฑิตตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยโดยเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาและให้บริการวิชาการแก่สังคม จากการที่มหาวิทยาลัยได้ผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพเพื่อรับใช้สังคมประเทศชาติและพระพุทธศาสนา จึงทำให้มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย มีพัฒนาการเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่องและด้วยอุดมการณ์อันแน่วแน่มุ่งหวังจะให้พระสงฆ์และคฤหัสถ์ประยุกต์หลักธรรมเพื่อใช้กับสถานการณ์ปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม ตลอดทั้งเผยแผ่พุทธธรรมและให้บริการด้านวิชาการพระพุทธศาสนาแก่สังคม จึงทำให้รัฐบาลเล็งเห็นความสำคัญของมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย พร้อมกับเสนอให้รัฐสภาตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย พ.ศ.2540 ให้เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐในกำกับของรัฐบาลและเป็นนิติบุคคลมีอิสระในการจัดการบริหารและการศึกษา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดชมหาราชทรงลงพระปรมาภิไธย เมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2540 และประกาศใน พระราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 114 ตอนที่ 51 ก เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2540 มหาวิทยาลัยแห่งนี้จึงมีชื่อตามกฎหมาย

ว่า “มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” เพื่อให้มหาวิทยาลัยเป็นสถานศึกษาและวิจัย มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาวิจัยส่งเสริมและให้บริการทางวิชาการพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ รวมทั้งการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และเพื่อให้เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ในส่วนของคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย ซึ่งเป็นนิกายที่มีพระภิกษุสามเณรเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา เป็นจำนวนมาก โดยบทบาทหน้าที่ของมหาวิทยาลัยแล้ว มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการผลิตและพัฒนากำลังคนระดับวิชาชีพชั้นสูงของประเทศภายใต้ตาม พันธกิจ 4 ประการคือ การผลิตบัณฑิต การวิจัยและส่งเสริมพระพุทธศาสนา การบริการวิชาการแก่ สังคมและชุมชน และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มีอำนาจให้ปริญญา อนุปริญญา ประกาศนียบัตร ซึ่งสามารถเปิดสอนได้ทั้งพระสงฆ์และคฤหัสถ์จนถึงระดับปริญญาเอก ซึ่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ได้ดำเนินการตามพันธกิจหลักเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยทั่วไปโดยถือหลักว่า “ผลิตบัณฑิตเพื่ออุทิศตน ร่วมพัฒนาคน พัฒนาชาติด้วยศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา” เพื่อสนองต่อวัตถุประสงค์และนโยบาย ของมหาวิทยาลัย คณะสงฆ์ไทย รัฐบาลไทย และที่สำคัญคือสนองต่อพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ผู้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัย เป็นเวลามากกว่า 5 ทศวรรษแล้ว(มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2540 : 9, 11)

สภาพการจัดการศึกษาของคณะพุทธศาสตร์

“คณะพุทธศาสตร์” เป็นคณะแรกของสถาบันที่เปิดสอน เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2490 ซึ่งมีพระพิมลธรรม (ช้อย ฐานตตมมหาเถระ) เป็นปฐมสภานายกมหาวิทยาลัยและ พระปริยัติโสภณ (ฟื้น ชุตินทรมหาเถระ) วัดสามพระยา เป็นปฐมอธิการบดีมหาวิทยาลัยในขณะนั้น และใน พ.ศ. 2497 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยก็ได้ผลิตพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) รุ่นแรกออกมารับใช้สังคม จำนวน 6 รูป (จำนง ทองประเสริฐ. 2532 : 37) ภาพลักษณ์ของ คณะพุทธศาสตร์ ก็ได้เป็นที่รับรู้และเข้าใจของบุคคลต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากการที่ทางคณะพุทธ ศาสตร์ได้จัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง จนมีขอบข่ายงานที่กว้างขวางเพื่อสนองต่อนโยบาย ของสถาบันและของรัฐ ที่จะให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งนี้ทำหน้าที่ในด้านการให้การศึกษาวิชาการ พระพุทธศาสนาแก่พุทธศาสนิกชน สำหรับนำไปประยุกต์เข้ากับศาสตร์สาขาต่าง ๆ อันจะอำนวย ประโยชน์แก่การดำเนินชีวิต และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคมและเพื่อผลิต บัณฑิตให้เป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสังคมไทย โดยมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีศักยภาพที่จะพัฒนา ตนเองและเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาสำหรับพัฒนาคนให้มีค่าสมดุลงบใน ด้านกายภาพ สังคม จิตใจ และปัญญาต่อไปในอนาคตได้ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย.คณะพุทธศาสตร์. 2541, ก : 3-9) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของพิชัย ฝากทอง (2546 : 54) ที่ว่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ถือกำเนิดทางการศึกษามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2490 และได้ผลิตบัณฑิตทางพระพุทธศาสนามารับใช้สังคมและประเทศชาติมาแล้วทั้งสิ้น 47 รุ่น เพราะเหตุที่ ในระยะเริ่มแรกที่มีมหาวิทยาลัยมีการเปิดดำเนินการสอนเพียงคณะเดียว คือ “คณะพุทธศาสตร์”

(Faculty of Buddhism) ดังนั้น ผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันแห่งนี้จึงได้รับปริญญาว่า
 “พุทธศาสตรบัณฑิต” หรือ พธ.บ. จนกระทั่งปัจจุบัน

ลักษณะของสภาพแวดล้อมด้านกายภาพของคณะพุทธศาสตร์

โครงสร้างการบริหารการจัดการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ปัจจุบันมีสถานที่ทำการตั้งอยู่ 2 แห่ง คือ ชั้นปีที่ 1-2 ทำการเรียนการสอนที่ศูนย์วัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ซึ่งตั้งอยู่บนเนื้อที่จำนวน 6 ไร่ ที่ทางวัดศรีสุदारามบริจาคให้มหาวิทยาลัยเป็นการเฉพาะเมื่อปี พ.ศ. 2535 ในการเตรียมความพร้อมเพื่อจัดดำเนินการด้านการเรียนการสอนนั้น จากการสำรวจวัสดุ ครุภัณฑ์ และสิ่งก่อสร้างของงานวางแผนงาน พบว่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศูนย์วัดศรีสุदारาม มีอาคารและสิ่งปลูกสร้าง ดังนี้ มีอาคารสี่ชั้นจำนวนหนึ่งหลังที่สร้างขึ้นเป็นรูปของตัวยู(U)หันหน้าไปทางทิศตะวันออกที่มีป้ายบอกชื่อของมหาวิทยาลัยอย่างชัดเจนและทางทิศใต้ด้านหน้าของมหาวิทยาลัยเป็นที่ประดิษฐานพระบรมราชานุสาวรีย์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ล้นเกล้ารัชกาลที่ 5 พระองค์ผู้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัยอีกด้วย ซึ่งส่วนต่างๆ ของอาคารเรียนใช้เป็นที่ประกอบกิจกรรมของฝ่ายต่างๆ ได้แก่ ชั้นล่างเป็นสำนักหอสมุดกลางฯ สำนักงานของคณะพุทธศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และคณะสังคมศาสตร์และห้องประชุม ชั้นที่สองและสามใช้เป็นห้องเรียนของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1-2 และห้องเรียนของพระนิสิต ชั้นปีที่ 1-4 คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และคณะสังคมศาสตร์ ส่วนชั้นที่ 4 ใช้เป็นห้องปฏิบัติการของสำนักคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการของฝ่ายต่าง ๆ และห้องเรียนพระนิสิต ชั้นปีที่ 3-4 คณะมนุษยศาสตร์และคณะสังคมศาสตร์ ด้านหลังของอาคารเรียนใช้เป็นโรงอาหารและร้านค้า ส่วนที่จอดรถใช้บริเวณหน้าอาคารเรียนของมหาวิทยาลัย บริเวณโดยรอบมหาวิทยาลัยมีรั้วเหล็กล้อมรอบ มีประตูเข้าออกเพียงด้านหน้า 2 ประตูซึ่งจัดเปิด-ปิดเป็นเวลาโดยเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย(พระสิริวัฑฒ์ สุทธิญาโณ. สัมภาษณ์. 2547) ส่วนพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 - 4 ทำการเรียนการสอนที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุฯ ท่าพระจันทร์ พระนคร กรุงเทพฯ ห่างจากศูนย์วัดศรีสุदारาม 5 กิโลเมตร ตั้งอยู่บนเนื้อที่ส่วนหนึ่งของวัดมหาธาตุฯ จำนวน 5 ไร่ มีอาคารเรียนและสิ่งปลูกสร้าง ดังนี้ อาคารสามชั้นจำนวนหนึ่งหลังที่สร้างขึ้นเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2498 ในสมัยรัฐบาล ฯพณฯ ท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตามแบบแปลนมีความยาว 80 เมตร กว้าง 10 เมตร มีมุขด้านสกัดด้านละมุข มุขกลาง 1 มุข รวมเป็น 3 มุข สูง 3 ชั้น เป็นแบบศิลปกรรมไทย หลังคาลดหลั่นเป็น 3 ชั้น มุงด้วยกระเบื้องเคลือบดินเผาสีเหลือง แบ่งเป็นห้องเรียน ห้องประชุมและห้องอื่นๆ รวม 32 ห้อง (จำนงค์ ทองประเสริฐ. 2532 : 49-59)ปัจจุบันใช้เป็นห้องเรียนของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3-4 ห้องเรียนของนิสิต (คฤหัสถ์)และพระนิสิต (พระภิกษุสามเณร) ระดับปริญญาโทและเอก สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย สำนักงานอธิการบดี และผู้บริหารระดับต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย และนอกจากนั้นยังมีตึกของสำนักหอสมุดกลางจำนวนหนึ่งหลัง มีป้ายบอกชื่อมหาวิทยาลัย แต่ไม่มีรั้ว

ล้อมรอบเพื่อแสดงบริเวณของมหาวิทยาลัยอย่างชัดเจนเพราะตั้งอยู่บนเนื้อที่ส่วนหนึ่งของ วัดมหาธาตุฯ เหตุที่ตั้งอยู่ในวัดแห่งนี้ก็เนื่องมาจากเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2432 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงรับสั่งให้ย้ายราชบัณฑิตยสถานมาตั้งที่วัดมหาธาตุฯ ต่อมาทรงปรารถนาให้พระสงฆ์ได้ศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาการชั้นสูงจึงทรงสถาปนา “มหาธาตุวิทยาลัย” ขึ้นแล้วจึงรับสั่งให้เปลี่ยนชื่อเป็น “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” โดยให้ตั้งอยู่ภายในวัดมหาธาตุฯ เพื่อพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายตั้งแต่วันที่ 13 กันยายน 2439 จนกระทั่งปัจจุบัน(พระมหาบุญชิต ญาณสั่วโร ป.ธ.9. 2541 : 11-12) การที่ผู้บริหารมหาวิทยาลัยชุดปัจจุบันให้คณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 3-4 ทำการเรียนการสอนอยู่ที่วัดมหาธาตุฯ ก็ด้วยเห็นว่าเป็นคณะแรกของมหาวิทยาลัยที่เปิดทำการเรียนการสอนในรูปแบบมหาวิทยาลัยและเพื่อเป็นการระลึกถึงความเป็นมาของมหาวิทยาลัยในอดีตด้วย (ชานะ พาศื่อ. สัมภาษณ์. 2547)

บุคลากรของคณะพุทธศาสตร์

ตามความในข้อ 3 แห่งข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการบริหารงานบุคคล (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 ได้แบ่งตำแหน่งบุคลากรของมหาวิทยาลัยไว้ 3 ประเภท (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2542, ข : 173) คือ

ก. ตำแหน่งวิชาการ ได้แก่

(1) ตำแหน่งคณาจารย์ประจำ ปัจจุบันอาจารย์ประจำคณะพุทธศาสตร์ มีจำนวน 31 รูป/คน โดยแบ่งเป็นพระภิกษุ จำนวน 23 รูป ในจำนวนคณาจารย์ประจำฝ่ายพระภิกษุ หากจำแนกตามวุฒิการศึกษา เป็นผู้ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 3 รูป ระดับปริญญาโท จำนวน 6 รูป และระดับปริญญาเอก จำนวน 14 รูป ส่วนคณาจารย์ประจำฝ่ายคฤหัสถ์ จำนวน 8 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโททั้งหมด

การสรรหาและการคัดเลือกบุคลากรประเภทตำแหน่งวิชาการนั้น ตามความใน ข้อ 2 ของประกาศมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง การสรรหา การคัดเลือก และการทดลองปฏิบัติงาน พ.ศ. 2542 ได้ดำเนินการโดยมีวิธีการและขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2542, ค. 223)

ขั้นตอนที่ 1 ดำเนินการพิจารณาประเมินคุณวุฒิการศึกษา ผลการศึกษา ประสบการณ์ ผลงานทางวิชาการ และสาขาวิชาของผู้สมัคร ให้ตรงกับลักษณะงานวิชาการของตำแหน่งที่จะบรรจุ

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อพิจารณาความเหมาะสมในด้านต่าง ๆ เช่น ทักษะคติ ความสนใจ ความจริงใจ การแสดงออก มนุษยสัมพันธ์ และบุคลิกภาพอื่น ๆ

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการจัดให้มีการทดสอบเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเมินศักยภาพในด้านต่างๆ ดังนี้ 1. ความสามารถด้านการสอน เช่น มีการวางแผนการสอนอย่างมีระบบ มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และประเมินผลการเรียน และ 2. ความสามารถด้าน

วิชาการเช่น มีความรู้กว้างขวางในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง มีความรู้ลึกซึ้งเกี่ยวกับวิชาที่สอน มีศักยภาพที่จะเป็นนักวิชาการที่ดี

(2) ตำแหน่งอื่นที่คณะกรรมการกำหนด

ข. ตำแหน่งปฏิบัติการวิชาชีพและบริหารทั่วไป ได้แก่

(1) ตำแหน่งปฏิบัติการวิชาชีพ

(2) ตำแหน่งธุรการและบริหารทั่วไป

(3) ตำแหน่งอื่นที่คณะกรรมการกำหนด

ปัจจุบันในคณะพุทธศาสตร์มีเจ้าหน้าที่ในตำแหน่งปฏิบัติการวิชาชีพและบริหารทั่วไป จำนวน 4 รูป ซึ่งการสรรหาและการคัดเลือกบุคคลากรประเภทตำแหน่งวิชาชีพและบริหารทั่วไปนั้น ตามความใน ข้อ 3 ของประกาศมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง การสรรหา การคัดเลือก และการทดลองปฏิบัติงาน พ.ศ. 2542 ให้ดำเนินการโดยมีวิธีการและขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2542,ค. 225)

1. การสอบแข่งขัน โดยกำหนดหลักสูตรการแข่งขันไว้ 2 ภาค

1.1 ภาคการสอบข้อเขียน ได้แก่วิชา ความรู้ความสามารถทั่วไป ความรู้ความสามารถเฉพาะตำแหน่ง

1.2 ภาคการประเมินความเหมาะสมกับตำแหน่ง ให้พิจารณาจากความเหมาะสมด้านต่าง ๆ เช่น เจตคติ ความสนใจ ความจริงใจ การแสดงออก มนุษยสัมพันธ์ และบุคลิกภาพอื่น ๆ โดยการสัมภาษณ์ให้ทดสอบการปฏิบัติงานตามกิจกรรมที่คณะกรรมการสรรหา กำหนด

ค. ตำแหน่งบริหารวิชาการ ได้แก่

(1) คณบดี และรองคณบดี ตามความในมาตรา 33 และ 34 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดถึงคุณสมบัติผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งคณบดี และรองคณบดีเอาไว้ว่า ต้องได้รับปริญญาชั้นใดชั้นหนึ่งหรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง และได้ทำการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่าสามปีในมหาวิทยาลัยหรือในสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรองหรือมีประสบการณ์ด้านการบริหารมาแล้วไม่น้อยกว่าสามปี รองคณบดีนั้นให้อธิการบดีแต่งตั้งโดยคำแนะนำของคณบดี และคณบดี รองคณบดีอยู่ในตำแหน่งได้คราวละ 4 ปี หรืออาจได้รับการแต่งตั้งอีกก็ได้ (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 114 ตอนที่ 51 ก. 2540 : 18)

(2) หัวหน้าภาควิชา ตามความในข้อ 8 แห่งข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการดำรงตำแหน่งหัวหน้าภาควิชา พ.ศ. 2541 ได้กำหนดถึงคุณสมบัติผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งหัวหน้าภาควิชาเอาไว้ว่า เป็นผู้มีความรู้และมีความเข้าใจในภาควิชาานั้นเป็นอย่างดีดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2541 : 129)

(3) หัวหน้าสาขาวิชา ตามความในข้อ 8 แห่งข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการดำรงตำแหน่งหัวหน้าสาขาวิชา พ.ศ. 2542 ได้กำหนดถึงคุณสมบัติผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งหัวหน้าสาขาวิชาเอาไว้ว่า เป็นผู้มีคุณสมบัติตามมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2540 และเป็นผู้มีความรู้และความเข้าใจในสาขาวิชานั้นเป็นอย่างดี ดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2542, ง : 179)

(4) ตำแหน่งอื่นที่คณะกรรมการกำหนด

การแบ่งส่วนงานภายในคณะพุทธศาสตร์ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. คณะพุทธศาสตร์. 2547, ข : ออนไลน์)

1. สำนักงานคณบดี มีภารกิจ ดังนี้

1.1 ฝ่ายบริหารงานทั่วไป

1.1.1 บริหารงานของคณะให้เป็นไปตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ

ข้อกำหนด คำสั่งประกาศของมหาวิทยาลัย

1.1.2. ควบคุมดูแลบุคลากร การเงิน พัสดุ สถานที่และทรัพย์สินของคณะให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบ ข้อกำหนด คำสั่ง ประกาศของมหาวิทยาลัย

1.1.3. งานสารบรรณ ร่างหนังสือโต้ตอบหนังสือ ของส่วนงานต่าง ๆ

1.1.4. จัดทำประกาศ คำสั่ง ระเบียบของคณะ

1.1.5. จัดทำทะเบียนประวัติเจ้าหน้าที่ในส่วนงาน

1.1.6. ดำเนินการเพื่อขอจัดพิมพ์และเก็บรักษาข้อสอบ

1.1.7. ประสานงานในคณะและคณะอื่นๆ สถาบัน ศูนย์ สำนักและวิทยาลัย

สงฆ์ ในการให้การบริการการศึกษาระดับต่าง ๆ

1.1.8. จัดวาระการประชุมและรายงานการประชุม ของคณะและกรรมการประจำคณะและประชุมอื่น ๆ

1.1.9. ให้บริการอำนวยความสะดวกแก่คณาจารย์-เจ้าหน้าที่และผู้มาติดต่อในคณะ

1.1.10. ทำสถิติการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ จัดบริการข้อมูลข่าวสารทางวิชาการ

1.1.11. ปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายและรับผิดชอบ

1.2. ฝ่ายวางแผนและวิชาการ

1.2.1. ปฏิบัติงานด้านการวางแผนจัดการศึกษาและกิจกรรมภายในคณะ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และนโยบายของมหาวิทยาลัย

1.2.2. จัดทำเอกสารวิชาการและเอกสารประกอบการศึกษา

1.2.3. จัดเก็บสถิติพระนิสิต เอกสาร หลักฐานเกี่ยวกับพระนิสิตและ เอกสารอื่น ๆ ในคณะ

1.2.4. จัดบริการห้องสมุดและเอกสารทางวิชาการของคณะ

1.2.5. ประสานงานและอำนวยความสะดวกแก่ส่วนงานที่เกี่ยวข้อง และบุคคลต่าง ๆ ที่มาติดต่อ

1.2.6. จัดเก็บสถิติเกี่ยวกับพระนิสิตด้านผลการศึกษาและจบการ ศึกษา

1.2.7. ปฏิบัติหน้าที่และดำเนินงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายและรับ ผิดชอบ

2. ภาควิชาพระพุทธศาสนา มีภารกิจและหน้าที่ ดังนี้

2.1. ดำเนินการจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีในภาควิชา พระพุทธศาสนา

2.2. วิจัยและให้บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนา

2.3. ร่วมจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาตามที่บัณฑิตวิทยาลัยได้จัดขึ้น

2.4. ประสานงานการจัดการศึกษาของวิทยาลัยสงฆ์ วิทยาเขตต่าง ๆ ในสาขา วิชาที่เกี่ยวข้อง

3. ภาควิชาศาสนาและปรัชญา มีภารกิจและหน้าที่ ดังนี้

3.1. ดำเนินการจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีในภาควิชาศาสนาและ ปรัชญา

3.2. วิจัยและให้บริการวิชาการด้านศาสนาและปรัชญา

3.3. ร่วมจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาตามที่บัณฑิตวิทยาลัยได้จัดขึ้น

3.4. ประสานงานการจัดการศึกษาของวิทยาลัยสงฆ์ วิทยาเขตต่าง ๆ ในสาขา วิชาที่เกี่ยวข้อง

4. ภาควิชาบาลีและสันสกฤต มีภารกิจและหน้าที่ ดังนี้

4.1. ดำเนินการจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีในภาควิชาบาลีและ สันสกฤต

4.2. วิจัยและให้บริการวิชาการด้านวิชาบาลีและสันสกฤต

4.3. ร่วมจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาตามที่บัณฑิตวิทยาลัยได้จัดขึ้น

4.4. ประสานงานการจัดการศึกษาของวิทยาลัยสงฆ์วิทยาเขตต่าง ๆ ในสาขาวิชา ที่เกี่ยวข้อง

การจัดการศึกษา

ในปัจจุบันคณะพุทธศาสตร์ (Faculty of Buddhism) เปิดสอน 6 สาขาวิชาเอก คือ วิชาเอกพระพุทธศาสนา วิชาเอกศาสนา วิชาเอกพระอภิธรรม วิชาเอกสันสกฤต วิชาเอกบาลีพุทธศาสตร์ และวิชาเอกปรัชญา ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. คณะพุทธศาสตร์. 2541, ข : 6 -14)

1. วิชาเอกพระพุทธศาสนา

1.1. ชื่อหลักสูตร

1.1.1 ชื่อหลักสูตรภาษาไทย : หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต

วิชาเอกพระพุทธศาสนา

1.1.2 ชื่อหลักสูตรภาษาอังกฤษ : Bachelor of Arts in Buddhism

1.2. ชื่อปริญญา

1.2.1 ชื่อปริญญาภาษาไทย

1.2.1.1 ชื่อเต็ม พุทธศาสตรบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

1.2.1.2 ชื่อย่อ พธ.บ. (พระพุทธศาสนา)

1.2.2 ชื่อปริญญาภาษาอังกฤษ

1.2.2.1 ชื่อเต็ม Bachelor of Arts in Buddhism

1.2.2.2 ชื่อย่อ B.A. (Buddhism)

1.3. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

1.3.1. ภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1.4. วัตถุประสงค์

1.4.1 เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญในพุทธธรรม

1.4.2 เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถวิเคราะห์พัฒนาการของ

พระพุทธศาสนา

1.4.3 เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถประยุกต์พุทธธรรมในการเผยแผ่

พระพุทธศาสนา

1.5. โครงสร้างหลักสูตร

แผน ก.

1.5.1 วิชาพื้นฐานทั่วไป ไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต

1.5.2 วิชาแกนพระพุทธศาสนา ไม่น้อยกว่า 50 หน่วยกิต

1.5.3 วิชาเอก ไม่น้อยกว่า 48 หน่วยกิต

1.5.3.1 วิชาบังคับ 42 หน่วยกิต

1.5.3.2 วิชาเลือก 6 หน่วยกิต

1.5.4	วิชาโท	ไม่น้อยกว่า	16	หน่วยกิต
1.5.5	วิชาเลือกเสรี	ไม่น้อยกว่า	6	หน่วยกิต
		รวมไม่น้อยกว่า	150	หน่วยกิต
	แผน ข.			
1.5.6	วิชาพื้นฐานทั่วไป	ไม่น้อยกว่า	30	หน่วยกิต
1.5.7	วิชาแกนพระพุทธศาสนา	ไม่น้อยกว่า	50	หน่วยกิต
1.5.8	วิชาเฉพาะด้าน	ไม่น้อยกว่า	64	หน่วยกิต
1.5.9	วิชาเลือกเสรี	ไม่น้อยกว่า	6	หน่วยกิต
		รวมไม่น้อยกว่า	150	หน่วยกิต

2. วิชาเอกพระอภิธรรม

2.1. ชื่อหลักสูตร

2.1.1 ชื่อหลักสูตรภาษาไทย : หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต

วิชาเอกพระอภิธรรม

2.1.2 ชื่อหลักสูตรภาษาอังกฤษ : Bachelor of Arts in Abhidhamma

Studies

2.2. ชื่อปริญญา

2.2.1 ชื่อปริญญาภาษาไทย

2.2.1.1 ชื่อเต็ม พุทธศาสตรบัณฑิต (พระอภิธรรม)

2.2.1.2 ชื่อย่อ พธ.บ. (อภิธรรม)

2.2.2 ชื่อปริญญาภาษาอังกฤษ

2.2.2.1 ชื่อเต็ม Bachelor of Arts (Abhidhamma Studies)

2.2.2.2 ชื่อย่อ B.A. (Abhidhamma Studies)

2.3. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

2.3.1. ภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2.4. วัตถุประสงค์

2.4.1 เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญในพระอภิธรรม

2.4.2 เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถวิเคราะห์ ชีวิต สังคม

และสภาพแวดล้อมตามหลักพระอภิธรรม

2.4.3 เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถนำหลักพระอภิธรรม ไปใช้ในการ

เผยแผ่พระพุทธศาสนา

2.5. โครงสร้างหลักสูตร

แผน ก.

2.5.1	วิชาพื้นฐานทั่วไป	ไม่น้อยกว่า	30	หน่วยกิต
2.5.2	วิชาแกนพระพุทธศาสนา	ไม่น้อยกว่า	50	หน่วยกิต
2.5.3	วิชาเอก	ไม่น้อยกว่า	48	หน่วยกิต
2.5.3.1	วิชาบังคับ		42	หน่วยกิต
2.5.3.2	วิชาเลือก		6	หน่วยกิต
2.5.4	วิชาโท	ไม่น้อยกว่า	16	หน่วยกิต
2.5.5	วิชาเลือกเสรี	ไม่น้อยกว่า	6	หน่วยกิต
	รวมไม่น้อยกว่า		150	หน่วยกิต

แผน ข.

2.5.6	วิชาพื้นฐานทั่วไป	ไม่น้อยกว่า	30	หน่วยกิต
2.5.7	วิชาแกนพระพุทธศาสนา	ไม่น้อยกว่า	50	หน่วยกิต
2.5.8	วิชาเอก	ไม่น้อยกว่า	64	หน่วยกิต
2.5.8.1	วิชาบังคับ		46	หน่วยกิต
2.5.8.2	วิชาเลือก		18	หน่วยกิต
2.5.9	วิชาเลือกเสรี	ไม่น้อยกว่า	6	หน่วยกิต
	รวมไม่น้อยกว่า		150	หน่วยกิต

3. วิชาเอกศาสนา

3.1. ชื่อหลักสูตร

3.1.1 ชื่อหลักสูตรภาษาไทย : หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต

วิชาเอกศาสนา

3.1.2 ชื่อหลักสูตรภาษาอังกฤษ : Bachelor of Arts in Religion

3.2. ชื่อปริญญา

3.2.1 ชื่อปริญญาภาษาไทย

3.2.1.1 ชื่อเต็ม พุทธศาสตรบัณฑิต (ศาสนา)

3.2.1.2 ชื่อย่อ พธ.บ. (ศาสนา)

3.2.2 ชื่อปริญญาภาษาอังกฤษ

3.2.2.1 ชื่อเต็ม Bachelor of Arts in Religion

3.2.2.2 ชื่อย่อ B.A. Religion

3.3. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

3.3.1 ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3.4. วัตถุประสงค์

ของศาสนาต่าง ๆ

3.4.1 เพื่อผลิตบัณฑิตให้เข้าใจความเป็นมาและหลักคำสอน

ต่อสังคม

3.4.2 เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถอธิบายให้เห็นความสำคัญของศาสนา

3.4.3 เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีโลกทัศน์กว้างไกลและสามารถสนทนาเกี่ยวกับศาสนาต่าง ๆ ด้วยท่าทีที่หนักแน่นมีเหตุผล

3.5. โครงสร้างหลักสูตร

แผน ก.

3.5.1	วิชาพื้นฐานทั่วไป	ไม่น้อยกว่า	30	หน่วยกิต
3.5.2	วิชาแกนพระพุทธศาสนา	ไม่น้อยกว่า	50	หน่วยกิต
3.5.3	วิชาเอก	ไม่น้อยกว่า	48	หน่วยกิต
3.5.3.1	วิชาบังคับ		33	หน่วยกิต
3.5.3.2	วิชาเลือก		15	หน่วยกิต
3.5.4	วิชาโท	ไม่น้อยกว่า	18	หน่วยกิต
3.5.5	วิชาเลือกเสรี	ไม่น้อยกว่า	4	หน่วยกิต
	รวมไม่น้อยกว่า		150	หน่วยกิต

แผน ข.

3.5.6	วิชาพื้นฐานทั่วไป	ไม่น้อยกว่า	30	หน่วยกิต
3.5.7	วิชาแกนพระพุทธศาสนา	ไม่น้อยกว่า	50	หน่วยกิต
3.5.8	วิชาเอก	ไม่น้อยกว่า	64	หน่วยกิต
3.5.8.1	วิชาบังคับ		47	หน่วยกิต
3.5.8.2	วิชาเลือก		17	หน่วยกิต
3.5.9	วิชาเลือกเสรี	ไม่น้อยกว่า	6	หน่วยกิต
	รวมไม่น้อยกว่า		150	หน่วยกิต

4. วิชาเอกปรัชญา

วิชาเอกปรัชญา

4.1. ชื่อหลักสูตร

4.1.1 ชื่อหลักสูตรภาษาไทย : หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต

4.1.2 ชื่อหลักสูตรภาษาอังกฤษ : Bachelor of Arts in Philosophy

4.2. ชื่อปริญญา

4.2.1 ชื่อปริญญาภาษาไทย

4.2.1.1 ชื่อเต็ม พุทธศาสตรบัณฑิต (ปรัชญา)

4.2.1.2. ชื่อย่อ พธ.บ. (ปรัชญา)

4.2.2 ชื่อปริญญาภาษาอังกฤษ

4.2.2.1 ชื่อเต็ม Bachelor of Arts in Philosophy

4.2.2.2 ชื่อย่อ B.A. (Phil.)

4.3 หน่วยงานที่รับผิดชอบ

4.3.1 ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4.4 วัตถุประสงค์

4.4.1 เพื่อผลิตบัณฑิตให้เข้าใจลักษณะเฉพาะของปรัชญา และสามารถเปรียบเทียบปรัชญาสำนักต่าง ๆ ได้

4.4.2 เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถใช้หลักเหตุผลในการอภิปรายปัญหาปรัชญาต่างๆ เพื่อหาทางออกที่เหมาะสมสำหรับข้อถกเถียงโต้แย้ง

4.4.3 เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถชี้ข้อดีข้อเสียของแนวทางให้เหตุผลทางตรรก และชี้ให้เห็นการปฏิบัติพุทธธรรมโดยไม่ติดในปัญหาเชิงปรัชญา

4.5 โครงสร้างหลักสูตร

แผน ก.

4.5.1	วิชาพื้นฐานทั่วไป	ไม่น้อยกว่า	30	หน่วยกิต
4.5.2	วิชาแกนพระพุทธศาสนา	ไม่น้อยกว่า	50	หน่วยกิต
4.5.3	วิชาเอก	ไม่น้อยกว่า	48	หน่วยกิต
	4.5.3.1 วิชาบังคับ		38	หน่วยกิต
	4.5.3.2 วิชาเลือก		10	หน่วยกิต
4.5.4	วิชาโท	ไม่น้อยกว่า	16	หน่วยกิต
4.5.5	วิชาเลือกเสรี	ไม่น้อยกว่า	6	หน่วยกิต
	รวมไม่น้อยกว่า		150	หน่วยกิต

แผน ข.

4.5.6	วิชาพื้นฐานทั่วไป	ไม่น้อยกว่า	30	หน่วยกิต
4.5.7	วิชาแกนพระพุทธศาสนา	ไม่น้อยกว่า	50	หน่วยกิต
4.5.8	วิชาเอก	ไม่น้อยกว่า	64	หน่วยกิต
	4.5.8.1 วิชาบังคับ		38	หน่วยกิต
	4.5.8.2 วิชาเลือก		26	หน่วยกิต

6. วิชาเอกบาลีพุทธศาสตร์

6.1 ชื่อหลักสูตร

6.1.1 ชื่อหลักสูตรภาษาไทย : หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต

วิชาเอกบาลีพุทธศาสตร์

6.1.2 ชื่อหลักสูตรภาษาอังกฤษ : Bachelor of Arts in Pali Buddhism

6.2 ชื่อปริญญา

6.2.1 ชื่อปริญญาภาษาไทย

6.2.1.1 ชื่อเต็มพุทธศาสตรบัณฑิต (บาลีพุทธศาสตร์)

6.2.1.2 ชื่อย่อ พธ.บ. (บาลีพุทธศาสตร์)

6.2.2 ชื่อปริญญาภาษาอังกฤษ

6.2.2.1 ชื่อเต็ม Bachelor of Arts in Pali Buddhism

6.2.2.2 ชื่อย่อ B.A. (Pali Buddhism)

6.3 หน่วยงานที่รับผิดชอบ

6.3.1 ภาควิชาภาษาบาลีและสันสกฤต คณะพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

6.4 วัตถุประสงค์

6.4.1 เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้แตกฉานในภาษาบาลี พระไตรปิฎก

6.4.2 เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

6.5 โครงสร้างหลักสูตร

6.5.1 วิชาพื้นฐานทั่วไป	ไม่น้อยกว่า	30	หน่วยกิต
6.5.2 วิชาแกนพระพุทธศาสนา	ไม่น้อยกว่า	50	หน่วยกิต
6.5.3 วิชาเอก	ไม่น้อยกว่า	48	หน่วยกิต
6.5.4 วิชาโท	ไม่น้อยกว่า	18	หน่วยกิต
6.5.5 วิชาเลือกเสรี	ไม่น้อยกว่า	4	หน่วยกิต
	รวมไม่น้อยกว่า	150	หน่วยกิต

คุณสมบัติของผู้สมัครเข้าศึกษา

ตามระเบียบการรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์เข้าศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2547, ก : ไม่มีเลขหน้า) ได้กำหนดคุณสมบัติไว้ ดังนี้

1. ผู้สมัครเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 1 ต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

1.1 เป็นผู้สอบไล่ได้เปรียญธรรม 5 ประโยค หรือ

1.2 เป็นผู้สอบไล่ได้เปรียญธรรม 3 ประโยคและเป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับ

มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือได้รับประกาศนียบัตรอื่นที่มหาวิทยาลัย รับรอง หรือ

1.3 เป็นผู้สำเร็จการศึกษาประโยคมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียน
พระปริยัติธรรมสามัญศึกษาหรือ

1.4 เป็นผู้สำเร็จการศึกษาประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือได้รับ
ประกาศนียบัตรอื่นที่มหาวิทยาลัยรับรองเมื่อได้รับการพิจารณาคัดเลือกเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย
แล้วต้องศึกษาวิชาภาษาบาลีที่มหาวิทยาลัยกำหนดไม่น้อยกว่า 24 หน่วยกิต

1.5 เป็นพระสังฆาธิการ หรือครูสอนพระปริยัติธรรมที่ผู้สำเร็จการศึกษา
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าและสอบได้นักธรรมชั้นเอก และได้รับการแต่งตั้งมาแล้วไม่น้อย
กว่า 3 ปี

2. ผู้สมัครเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 3 ทุกคณะ (เว้นคณะครุศาสตร์)
ต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

2.1 เป็นผู้สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี 9 ประโยค หรือ

2.2 เป็นผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยครูศาสนศึกษา มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2.3 เป็นผู้สอบได้ชั้นประโยคครูพิเศษมัธยม (พ.ม) หรือประกาศนียบัตรวิชา
การศึกษา ป.กศ.สูง หรือต้องเป็นเปรียญธรรม 4 ประโยค ขึ้นไป

2.4 เป็นพระสังฆาธิการ หรือครูสอนพระปริยัติธรรม ผู้สำเร็จการศึกษา
ประกาศนียบัตรประโยคครูมัธยมพิเศษ (พ.ม.) หรือ ป.กศ. สูง หรืออนุปริญญา และนักธรรมชั้นเอก
และได้รับการแต่งตั้งมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี (นับวันที่ เดือน พ.ศ. ในใบตราตั้งเป็นเกณฑ์)

3. เป็นผู้ที่มีร่างกายแข็งแรงและไม่เป็นโรค หรือภาวะอันเป็นอุปสรรคในการ
ศึกษา

4. ไม่เคยถูกคัดชื่อออก หรือถูกไล่ออกจากสถาบันการศึกษาใด ๆ เพราะความผิด
ทางความประพฤติหรือวินัย

วิชาที่สอบคัดเลือก

ตามระเบียบการรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์เข้าศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตร
บัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
2547,ก : ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้กำหนดรายวิชาไว้ ดังนี้

1. ผู้สมัครเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 1 ต้องสอบรายวิชา ดังต่อไปนี้

1.1 ภาษาบาลี	100	คะแนน
1.2 ภาษาไทย	100	คะแนน
1.3 ภาษาอังกฤษ	100	คะแนน
1.4 คณิตศาสตร์	100	คะแนน
1.5 พระพุทธศาสนา	100	คะแนน
1.6 ความรู้ทั่วไป	100	คะแนน

- 1.7 สอบสัมภาษณ์ 100 คะแนน
2. ผู้สมัครเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 3 ต้องสอบรายวิชา ดังต่อไปนี้
 - 2.1 สอบรายวิชาเหมือน ข้อ 1 ยกเว้นข้อ 1.4 ไม่ต้องสอบ

การจัดและวิธีการศึกษา

ตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2542 หมวดที่ 1 ข้อ 10,11,15 และหมวดที่ 3 ข้อ 25.4,25.5 และข้อ 32 (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2547,ช : ออนไลน์) มีการจัดและวิธีการศึกษา ดังนี้

1. ภาคการศึกษา

การจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัย ให้ใช้ระบบหน่วยทวิภาค (Semester credit System) โดยแบ่งเวลาการศึกษาในแต่ละปีการศึกษาออกเป็น 2 ภาคการศึกษาปกติ

- 1.1 ภาคการศึกษาที่หนึ่ง (First Semester) มีเวลาเรียนไม่ต่ำกว่า 16 สัปดาห์
- 1.2 ภาคการศึกษาที่สอง (Second Semester) มีเวลาเรียนไม่ต่ำกว่า 16

สัปดาห์

นอกจากนั้นจะจัดการศึกษาภาคฤดูร้อน (Summer session) ต่อจากภาคการศึกษาที่สองอีก 1 ภาคก็ได้ โดยมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 6 สัปดาห์ แต่ให้เพิ่มชั่วโมงการเรียน ในแต่ละรายวิชาให้เท่ากับภาคปกติ ภาคการศึกษาฤดูร้อนเป็นภาคการศึกษาที่ไม่บังคับ

2. ระยะเวลาการศึกษา

ระยะเวลาการศึกษาตามหลักสูตรระดับปริญญาตรีต้องไม่ต่ำกว่า 8 ภาคการศึกษาปกติ และต้องปฏิบัติงานตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยอีก 1 ภาคการศึกษา ยกเว้นในกรณีผู้เข้าศึกษาในหลักสูตรต่อเนื่องระยะเวลาการศึกษาให้เป็นไปตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด

3. หลักสูตร

แต่ละคณะจะต้องกำหนดหลักสูตรและจำนวนหน่วยกิตที่จะต้องเรียน โดยต้องมีวิชาแกนพระพุทธศาสนาและวิชาพื้นฐานทั่วไปที่มหาวิทยาลัยกำหนดในแต่ละหลักสูตร ส่วนการเลือกวิชาเอกหรือการขอเปลี่ยนวิชาเอกเมื่อนิสิตเรียนถึงชั้นปีที่ 3 ก็ให้เป็นไปตามระเบียบและหลักเกณฑ์ของแต่ละคณะ

4. เวลาเรียนแต่ละรายวิชา

พระนิสิตต้องมีเวลาเรียนในแต่ละรายวิชาที่ได้ลงทะเบียนเรียนไว้ในภาคการศึกษานั้น ๆ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมด จึงจะมีสิทธิ์สอบในรายวิชานั้น เว้นไว้แต่พระนิสิตมาลงทะเบียนช้ากว่าวันที่ลงทะเบียนและวัดผลกำหนดไว้ภายใน 10 วันแรกของการศึกษาภาคปกติ หรือ 7 วันแรกของภาคการศึกษาภาคฤดูร้อน และได้ชำระค่าธรรมเนียมเพิ่มเป็นพิเศษตามที่มหาวิทยาลัยกำหนดแล้วได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการประจำคณะ หรือคณะกรรมการประจำมหาวิทยาลัยเป็นกรณีพิเศษ ถ้าเวลาเรียนนับจากวันลงทะเบียนรายวิชาเหลืออยู่ไม่ถึงร้อยละ 80

ของภาคการศึกษานั้นก็ให้มีสิทธิเข้าสอบในรายวิชาที่ลงทะเบียนนั้นได้ แต่ทั้งนี้ ต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาที่เหลือ

การวัดผลประเมินผลการศึกษา

ตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2542 หมวดที่ 3 (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2547,ค : ออนไลน์) ได้กล่าวถึงรูปแบบของการวัดผลและประเมินผลการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

1.การวัดผลการศึกษา

1.1 สอบในระหว่างภาคการศึกษา เป็นการสอบเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจของพระนิสิตในแต่ละรายวิชาที่ได้ลงทะเบียนไว้ในภาคการศึกษานั้น

1.2 สอบในปลายภาคการศึกษา เป็นการสอบเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจของพระนิสิตในแต่ละรายวิชาที่ได้ลงทะเบียนไว้ในภาคการศึกษานั้นเป็นครั้งสุดท้าย ซึ่งเป็นพระนิสิตที่มีเวลาเรียนในแต่ละรายวิชาไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมด

2.การประเมินผลการศึกษา

2.1 ระบบการประเมินผลการศึกษาในแต่ละรายวิชานั้น ให้มีผลการศึกษา ระดับ(Grade) และค่าระดับ (Grade-Point) ดังนี้

ผลการศึกษา	ระดับ	ค่าระดับ
ดีเยี่ยม (EXCELLENT)	A	4.0
ดีมาก (VERY GOOD)	B+	3.5
ดี (GOOD)	B	3.0
ค่อนข้างดี (VERY FAIR)	C+	2.5
พอใช้ (FAIR)	C	2.0
ค่อนข้างพอใช้ (QUITE FAIR)	D+	1.5
อ่อน (POOR)	D	1.0
ตก (FAILED)	F	0

ทั้งนี้ เกณฑ์คะแนนต่ำสุดที่ถือว่าผ่านในรายวิชานั้น ๆ คือ ระดับ D

2.2 การให้ระดับ F ให้กระทำในกรณีใดกรณีหนึ่ง ดังต่อไปนี้ :-

2.2.1 พระนิสิตเข้าสอบและสอบตก

2.2.2 พระนิสิตขาดสอบโดยไม่ได้รับอนุมัติจากคณบดีหรือผู้อำนวยการ

วิทยาลัย

2.2.3 พระนิสิตไม่มีสิทธิเข้าสอบ เพราะเวลาเรียนในแต่ละรายวิชาที่ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษานั้นไม่ถึงร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมด

2.2.4 พระนิสิตไม่แก้ผลการศึกษาที่ไม่สมบูรณ์ (1) ตามกำหนดภายในระยะเวลา 15 วันเป็นอย่างช้า

2.2.5 พระนิสิตกระทำผิดระเบียบการสอบไล่และได้รับการตัดสินให้

สอบตก

3. นอกจากการประเมินผลเป็นระดับตามข้อ 2.1 แล้ว รายงานผลการศึกษา อาจจะสามารถได้ด้วยสัญลักษณ์อื่นอีก ดังนี้

สัญลักษณ์	ผลการศึกษา
I (Incomplete)	ไม่สมบูรณ์
S (Satisfactory)	สอบได้ไม่กำหนดระดับ
U (Unsatisfactory)	สอบตกไม่กำหนดระดับ
W (Withdrawn)	ถอนรายวิชาเรียน
Au (Audit)	เรียนโดยไม่นับหน่วยกิต

การสำเร็จการศึกษา

ตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาในระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2542 หมวดที่ 7 ข้อ 64 ได้กล่าวถึงคุณสมบัติพระนิสิตผู้สำเร็จการศึกษาไว้ว่า ต้องสอบได้หน่วยกิตสะสมครบตามหลักสูตรโดยมีค่าระดับเฉลี่ยสะสมตลอดทั้ง 8 ภาคการศึกษาหรือ 4 ปีนั้นไม่ต่ำกว่า 2.00 (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2547, ง : ออนไลน์) และยังคงต้องผ่านการฝึกภาคปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานทุกปีการศึกษา ตามข้อ 8 แห่งข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการฝึกภาคปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน พ.ศ. 2541 ซึ่งพระนิสิตจะต้องศึกษาหลักสูตรภาคปฏิบัติปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ตามข้อบังคับ และประกาศ ของมหาวิทยาลัย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. คณะพุทธศาสตร์. 2542 : 2,9 -10)ต่อไป

1. การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน หลังจากการสอบรายวิชาต่าง ๆ ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาที่ 2 ของปีการศึกษานั้น ๆ เสร็จสิ้นแล้วพระนิสิตชั้นปีที่ 1-4 จะต้องออกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานหรือปฏิบัติธรรม ตามสถานที่และระยะเวลาที่กำหนดตามประกาศมหาวิทยาลัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน

1.1.1 เพื่อให้เป็นไปตามหลักสูตรและนโยบายของมหาวิทยาลัย
 1.1.2 เพื่อให้พระนิสิตได้รับประสบการณ์ตรงอันเกิดจากการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน

1.1.3 เพื่อก่อให้เกิดกายสามัคคีระหว่างผู้ปฏิบัติ

1.1.4 เพื่อปรับปรุงพฤติกรรมและพัฒนาอินทรีย์ของตนเอง

1.1.5 เพื่อเสริมสร้างศรัทธาให้เกิดแก่สาธุชนทั่วไป

1.2 ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน

1.2.1 ได้แสดงออกซึ่งความจงรักภักดี และความกตัญญูกตเวทีต่อ พระองค์ผู้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัย

1.2.2 ได้ประสบการณ์ตรงอันเกิดจากการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน

1.2.3 ได้หลักการและแนวทางปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานที่ถูกต้อง

1.2.4 ได้ปรับปรุงพฤติกรรมและพัฒนาอินทรีย์ของตนเอง

ซึ่งในเรื่องนี้ องค์อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวว่าวัดในประเทศไทยมี 2 ประเภท คือ วัดป่ามีพระสายปฏิบัติทั้งสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน ซึ่งสายนี้เรียกว่า อรัญญวาสี และวัดบ้านที่มีพระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนและจะเป็นทายาทบริหารงานคณะสงฆ์ซึ่งสายนี้เรียกว่าคามวาสี การแยกวัดป่าออกจากวัดเมืองหมายความว่าพระภิกษุสามเณรที่ศึกษาเล่าเรียนแต่ไม่มีใครปฏิบัติธรรม และมีพระภิกษุสามเณรที่ปฏิบัติธรรม แต่ไม่มีใครศึกษาเล่าเรียน เราจึงพยายามที่จะรวมพระสงฆ์ทั้งสองสายนี้ โดยให้การปฏิบัติกัมมัฏฐานเป็นวิชาบังคับแก่พระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและจัดให้มีการปฏิบัติธรรม ประจำปีโดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร (พระเทพโสภณ. 2547, ก : ออนไลน์)

2. การปฏิบัติศาสนกิจ ตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการปฏิบัติศาสนกิจ ได้กล่าวไว้ว่าพระนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ คือพระภิกษุหรือสามเณรผู้ที่ศึกษาครบตามหลักสูตรพุทธศาสนศรัทธาครบถ้วนตลอดระยะเวลา 4 ปี หรือ 8 ภาคการศึกษาและกำลังออกปฏิบัติศาสนกิจในปีที่ 5 โดยการสนองงานในกิจการคณะสงฆ์และงานตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย ทั้งในและนอกประเทศ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2546: ไม่ปรากฏเลขหน้า)

2.1 สถานที่ปฏิบัติศาสนกิจ

2.1.1 ปฏิบัติศาสนกิจประจำในต่างจังหวัดตามคำสั่งของมหาวิทยาลัย

2.1.2 เป็นเจ้าหน้าที่หรืออาจารย์ในมหาวิทยาลัยตามที่มหาวิทยาลัย

จะกำหนด

2.1.3 ปฏิบัติศาสนกิจในวัดของตน โดยเจ้าอาวาสแจ้งความจำนงต่อมหาวิทยาลัยและได้รับอนุมัติจากมหาวิทยาลัย

2.2 วัตถุประสงค์ของการปฏิบัติศาสนกิจ

2.2.1 เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา

2.2.2 เพื่อการสนองงานในกิจการคณะสงฆ์

2.2.3 เพื่อพัฒนาพระนิสิตให้มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์

2.2.4 เพื่อสงเคราะห์ประชาชน

2.2.5 เพื่อสนองนโยบายและงานตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย

เพราะการแก้ปัญหาสังคมก็เป็นการปฏิบัติธรรมคณะสงฆ์ไทยได้ลงมือปฏิบัติในขณะนี้มากมาย ยกตัวอย่าง เช่นในภาคเหนือของไทยมีกิจกรรมสำคัญในการแก้ปัญหาการแพร่ของโรคเอดส์ ทั้งในด้านการต่อสู้โรคร้ายนี้โดยอาศัยการศึกษาและทั้งในด้านการเยียวยาปัญหาสังคมที่เกิด

จากโรคเอดส์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดำเนินจัดบรรพชาเยาวชนภาคฤดูร้อน เพื่อช่วยให้เยาวชนห่างไกลจากยาเสพติดและอาชญากรรมและหันไปใช้ชีวิตที่ดีงามขึ้น พระนิสิตผู้ศึกษาครบตามหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตที่จะจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัย ต้องปฏิบัติศาสนกิจช่วยเหลือสังคมเป็นเวลา 1 ปี รวมเป็น 5 ปีและยังมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่พระนิสิตร่วมงานได้ เช่น โครงการพัฒนาชาวเขาและโรงเรียน ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (พระเทพโสภณ. 2547, ข : ออนไลน์)

การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานและการปฏิบัติศาสนกิจนี้ไม่ได้กำหนดเป็นหน่วยกิต แต่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยคำนึงถึงความสมบูรณ์ 3 ชั้นของการศึกษาในพระศาสนา คือปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ เพื่อให้พระนิสิตได้ตอบแทนคุณพระพุทธศาสนาและได้มีประสบการณ์ในการปฏิบัติ จึงจะมีสิทธิ์ได้รับปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต.

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิตครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Study) โดยได้ดำเนินการตามลำดับดังนี้ คือ การกำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดกระทำข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 - 5 ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2547 จำนวนทั้งสิ้น 292 รูป ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2547 จำแนกตามชั้นปี

ชั้นปี	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
ชั้นปีที่ 1	66	66
ชั้นปีที่ 2	59	59
ชั้นปีที่ 3	46	46
ชั้นปีที่ 4	62	62
ชั้นปีที่ 5	59	59
รวม	292	292

ที่มา : เลขานุการสำนักงานคณบดีคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
2547, ข.

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาค้นคว้าทฤษฎี เอกสาร ตำรา บทความ สิ่งพิมพ์ต่างๆ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม ให้ครอบคลุมสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง

2. สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ทั้ง 4 ด้าน โดยการศึกษาแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในสถาบันอุดมศึกษาจากงานวิจัยของสมบัติ วัจนะสาริกากุล (2524:139-147) โส พัฒนสระคู (2529 :149-160) สันต์ อุ่อรุณ(2530 : 94-102) สุวรรณ สุขสมภักดิ์ (2530 : 95-102) ฉันทนา บุพวรรณ (2537 :112-124) ทิพย์วรรณ หันหาบุญ (2544 : 104-109) จันทรเพ็ญ หงษ์ทอง (2545 : 128-123) และสุมิตรา ชิตามร (2546 : 112-116) นั้น มาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดเป็นประเด็นคำถามในแบบสอบถามให้ครอบคลุม ทั้ง 4ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการ และด้านอาคารสถานที่

3. นำแบบสอบถาม จำนวน 97 ข้อ ที่สร้างเสร็จแล้วเสนอต่อประธานและกรรมการควบคุมปริญญาโท เพื่อตรวจสอบและพิจารณาแก้ไขข้อบกพร่องในด้านภาษาและความถูกต้องในด้านเนื้อหาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4. นำแบบสอบถามที่ได้รับการแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน (ภาคผนวก ข) ตรวจสอบความเที่ยงตรง(Validity) ของเนื้อหาและความชัดเจนของภาษา และขอข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น

5. ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่านแล้ว นำกลับไปเสนอต่อประธานและกรรมการควบคุมปริญญาโท เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์เรียบร้อยร่วมกันอีกครั้ง

6. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้(try - out) กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 30 รูป เพื่อตรวจสอบหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination Power) ของแบบสอบถามเป็นรายข้อ โดยใช้วิธีการหาค่าร้อยละ 25 ของกลุ่มสูง และร้อยละ 25 ของกลุ่มต่ำ โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) วิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก จากนั้นเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 1.75 ขึ้นไป ซึ่งถือว่ามีความอำนาจจำแนกอยู่ในเกณฑ์สูงมาใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง สำหรับข้อคำถามที่มีอำนาจจำแนกต่ำกว่า 1.75 นั้น ผู้วิจัยได้นำไปปรึกษากับประธานและกรรมการควบคุมปริญญาโทเพื่อปรับปรุงสำนวนและเนื้อหา จึงได้ข้อคำถามที่จะนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด 97 ข้อ (ภาคผนวก ก)

7. นำแบบสอบถามที่มีอำนาจค่าจำแนกตามเกณฑ์ไปวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha-Coefficient) ตามแบบของครอนบาค (Cronbach, 1984 : 160) ซึ่งแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 (ภาคผนวก ค)

8. เมื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามเรียบร้อยแล้วนำเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตร เพื่อพิจารณาปรับปรุงก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้คือ

แบบสอบถามทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการ และด้านอาคารสถานที่ โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของพระนิสิตมีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (checklist) ได้แก่ สถานภาพ จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่กำลังศึกษา วิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษา สาขาวิชาเอกที่กำลังศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอน 26 ข้อ ด้านอาจารย์ผู้สอน 25 ข้อ ด้านการบริการ 27 ข้อ และด้านอาคารสถานที่ 19 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของไลเคิร์ต (Likert's Scale) ซึ่งในแต่ละระดับผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของการให้คะแนน ดังนี้

5	คะแนน	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด
4	คะแนน	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
3	คะแนน	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
2	คะแนน	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
1	คะแนน	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด

การแปลความหมายค่าคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นของพระนิสิตผู้ตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังนี้.-

ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.51 - 5.00 หมายความว่า พระนิสิตคณะพุทธศาสตร์มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.51 - 4.50 หมายความว่า พระนิสิตคณะพุทธศาสตร์มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 2.51 - 3.50 หมายความว่า พระนิสิตคณะพุทธศาสตร์มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.51 - 2.50 หมายความว่า พระนิสิตคณะพุทธศาสตร์มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย

ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.00 - 1.50 หมายความว่า พระนิสิตคณะพุทธศาสตร์มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนท้ายของแบบสอบถามตอนที่ 2 ในแต่ละด้านเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ทั้ง 4 ด้าน เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบในการอภิปรายผล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขอนหนังสือแนะนำตัวจากคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ถึงคณบดีคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือและขออนุญาตให้พระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ส่วนกลาง ชั้นปีที่ 1-5 เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในวันและเวลาที่ผู้วิจัยได้รับอนุญาตจากคณบดีคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามพร้อมด้วยหนังสือแนะนำตัวให้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ส่วนกลาง ชั้นปีที่ 1-4 และรับแบบสอบถามกลับคืนด้วยตนเอง ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ส่วนกลาง ชั้นปีที่ 5 ที่อยู่ในช่วงของการออกปฏิบัติศาสนกิจตามส่วนต่าง ๆ ของประเทศทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคนั้น ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์พร้อมแนบซองติดดวงตราไปรษณีย์ และเจ้าหน้าที่ของถึงผู้วิจัย เพื่อส่งกลับคืน

การจัดกระทำข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดกระทำข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับที่ได้รับกลับคืนทั้งหมดและที่หาคำน่าหนักเป็นคะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งแบบสอบถามที่แจกไปทั้งหมด จำนวน 292 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามคืนมาและที่มีความสมบูรณ์ จำนวน 224 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 76.71 ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนร้อยละของแบบสอบถามที่ส่งไปและได้รับกลับคืน จำแนกตามชั้นปี

ชั้นปี	จำนวนแบบสอบถามที่ส่งไป	จำนวนแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนและที่มีความสมบูรณ์	ร้อยละ
ชั้นปีที่ 1	66	43	65.15
ชั้นปีที่ 2	59	43	72.88
ชั้นปีที่ 3	46	38	82.60
ชั้นปีที่ 4	62	61	98.38
ชั้นปีที่ 5	59	39	66.10
รวม	292	224	76.71

2. นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนและที่มีความสมบูรณ์นั้นไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรม SPSS(Statistical Package for Social Sciences -version 11.5)

3. ตรวจสอบแบบสอบถามปลายเปิด และนำเสนอข้อมูลเชิงบรรยายเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบในการอภิปรายผลของการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถามด้วยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ
2. ตามความมุ่งหมายของการวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาทัศนคติของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการ ด้านอาคารสถานที่ โดยการวิเคราะห์หาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. ตามความมุ่งหมายของการวิจัยข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบทักษะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามตัวแปรอิสระที่ศึกษา ได้แก่ สถานภาพ จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่กำลังศึกษา วิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษา สาขาวิชาเอกที่กำลังศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้วิธีการทดสอบค่าความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way Analysis of Variance) ในกรณีพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงจะทำการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe')

4. ตามความมุ่งหมายของการวิจัยข้อที่ 3 เพื่อประเมินทักษะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้าน โดยการทดสอบค่าที่ (One Sample t-test) เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้

ถ้าค่าคะแนนเฉลี่ยทักษะของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ สูงกว่า 3.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ถือว่า สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง มีความเหมาะสมสูงกว่าเกณฑ์

ถ้าค่าคะแนนเฉลี่ยทักษะของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ต่ำกว่า 3.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ถือว่า สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง มีความเหมาะสมต่ำกว่าเกณฑ์

ถ้าค่าคะแนนเฉลี่ยทักษะของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ เท่ากับ 3.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ถือว่า สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ไม่แตกต่างจากเกณฑ์

5. รวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากแบบสอบถามปลายเปิดที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในทักษะของพระนิสิต เป็นรายด้านด้านโดยใช้วิธีการแจกแจงความถี่และจัดเรียงลำดับตามความถี่ของจำนวนคำตอบแล้ว นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายและนำไปประกอบการอภิปรายผลของการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน

1.1 ค่าความถี่ (frequency)

1.2 ค่าร้อยละ (Percentage)

1.3 ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean)

1.4 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของแบบสอบถาม

2.1 หาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination Power) โดยใช้ t - test

2.2 หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha - Coefficient)

ของครอนบาค (Cronbach.1984 : 160)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

3.1 ทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า 2 กลุ่ม โดยใช้วิธีการทดสอบค่าความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way Analysis of Variance) ในกรณีพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงจะทำการทดสอบเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของเซฟเฟ้ (Scheffe's Method) (Ferguson.1981 : 190 ,308)

3.2 ทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างค่าคะแนนเฉลี่ยที่คะแนนของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์กับเกณฑ์ที่กำหนดคือค่าคะแนนเฉลี่ย 3.00 โดยทดสอบด้วยค่าที (t-test for one sample) เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด.

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิต เพื่อให้การแปลความหมายและการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นที่เข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดสัญลักษณ์ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

n	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
f	แทน	ค่าความถี่
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t – distribution
F	แทน	ค่าที่ใช้พิจารณาใน F – distribution
df	แทน	ระดับชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degrees of Freedom)
SS	แทน	ผลบวกของค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานยกกำลังสอง (Sum of Square)
MS	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ยของผลรวมของกำลังสองของค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Mean Square)
p	แทน	ค่าความน่าจะเป็นที่ค่าสถิติที่ใช้ทดสอบจะตกอยู่ในช่วงปฏิเสธสมมุติฐาน
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 5 ตอน ดังนี้
ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามตัวแปรอิสระที่ศึกษา โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 การศึกษาทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการ และด้านอาคารสถานที่ โดยการวิเคราะห์ค่าคะแนนเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามตัวแปรอิสระที่ศึกษา ได้แก่ สถานภาพ จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่กำลังศึกษา วิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษา สาขาวิชาเอกที่กำลังศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า 2 กลุ่ม โดยใช้วิธีการทดสอบค่าความแปรปรวนแบบทางเดียว(One - way Analysis of Variance) ในกรณีพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงจะทำการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของเซฟเฟ่ (Scheffe')

ตอนที่ 4 ประเมินทัศนะของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดโดยการทดสอบค่าทีของกลุ่มตัวอย่างเดียว (One Sample t - test)

ตอนที่ 5 สรุปความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากแบบสอบถามปลายเปิดที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิต เป็นรายด้านโดยใช้วิธีการแจกแจงความถี่

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามตัวแปรอิสระที่ศึกษา โดยการแจกแจงความถี่และการหาค่าร้อยละ ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 3-8

ตาราง 3 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	จำนวนพระนิสิต (รูป) (n=224)	ร้อยละ (%)
สามเณร	20	8.9
สามเณรเปรียญ	8	3.6
พระภิกษุ	113	50.4
พระมหาเปรียญ	83	37.1
รวม	224	100.0

จากตาราง 3 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ส่วนกลาง มีจำนวนทั้งสิ้น 224 รูป จำแนกตามสถานภาพแล้ว เป็นพระภิกษุมากที่สุดมีจำนวน 113 รูป คิดเป็นร้อยละ 50.4 รองลงมาเป็นพระมหาเปรียญมีจำนวน 83 รูป คิดเป็นร้อยละ 37.1 เป็นสามเณรมีจำนวน 20 รูป คิดเป็นร้อยละ 8.9 และเป็นสามเณรเปรียญน้อยที่สุด มีจำนวน 8 รูป คิดเป็นร้อยละ 3.6

ตาราง 4 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ

จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ	จำนวนพระนิสิต (รูป) (n=224)	ร้อยละ (%)
น้อยกว่า 5 ปี/พรรษา	56	25.0
5 – 10 ปี/พรรษา	100	44.6
มากกว่า 10 ปี/พรรษา	67	30.4
รวม	224	100.0

จากตาราง 4 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ส่วนกลาง มีจำนวนทั้งสิ้น 224 รูป จำแนกตามจำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศแล้ว ส่วนมากเป็นผู้ที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนา ระหว่าง 5 – 10 ปี/พรรษา มีจำนวน 100 รูป คิดเป็นร้อยละ 44.6 รองลงมาเป็นผู้ที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้วมากกว่า 10 ปี/พรรษา มีจำนวน 67 รูป คิดเป็นร้อยละ 30.4 นอกจากนั้น ก็เป็นผู้ที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาน้อยกว่า 5 ปี/พรรษา มีจำนวน 56 รูป คิดเป็นร้อยละ 25.0

ตาราง 5 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามชั้นปีที่กำลังศึกษา

ชั้นปีที่กำลังศึกษา	จำนวนพระนิสิต (รูป) (n=224)	ร้อยละ (%)
ชั้นปีที่ 1	43	19.2
ชั้นปีที่ 2	43	19.2
ชั้นปีที่ 3	38	17.0
ชั้นปีที่ 4	61	27.2
ชั้นปีที่ 5	39	17.4
รวม	224	100.0

จากตาราง 5 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ส่วนกลาง มีจำนวนทั้งสิ้น 224 รูป จำแนกตามชั้นปีที่กำลังศึกษาแล้วเป็นพระนิสิตชั้นปีที่ 4 มากที่สุด มีจำนวน 61 รูป คิดเป็นร้อยละ 27.2 รองลงมาเป็นพระนิสิตชั้นปีที่ 1 มีจำนวน 43 รูป และชั้นปีที่ 2 มีจำนวน 43 รูป คิดเป็นร้อยละ 19.2 เท่ากัน และพระนิสิตชั้นปีที่ 5 มีจำนวน 39 รูป คิดเป็นร้อยละ 17.4 ส่วนพระนิสิตชั้นปีที่ 3 น้อยที่สุด มีจำนวน 38 รูป คิดเป็นร้อยละ 17.0

ตาราง 6 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษา

วิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษา	จำนวนพระนิสิต (รูป) (n=224)	ร้อยละ (%)
ประโยคมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ม.6)	171	76.3
เปรียญธรรม 5 – 8 ประโยค (ประโยค ป.ธ. 5-8)	45	20.1
เปรียญธรรม 9 ประโยค (ประโยค ป.ธ.9)	8	3.6
รวม	224	100.0

จากตาราง 6 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ส่วนกลาง มีจำนวนทั้งสิ้น 224 รูป จำแนกตามวิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษาแล้ว พบว่าส่วนมากพระนิสิตจะใช้วุฒิการศึกษาระดับประโยคมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ม.6) เป็นหลักฐานในการสมัครเข้าศึกษา มีจำนวน 171 รูป คิดเป็นร้อยละ 76.3 รองลงมาใช้วุฒิการศึกษาทางบาลีระดับเปรียญธรรม 5 – 8 ประโยค (ประโยค ป.ธ. 5-8) มีจำนวน 45 รูป คิดเป็นร้อยละ 20.1 ส่วนผู้ที่ใช้วุฒิการศึกษาทางบาลีระดับเปรียญธรรม 9 ประโยค (ประโยค ป.ธ. 9) น้อยที่สุด มีจำนวน 8 รูป คิดเป็นร้อยละ 3.6 เท่านั้น

ตาราง 7 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสาขาวิชาเอกที่กำลังศึกษา

สาขาวิชาเอกที่กำลังศึกษา	จำนวนพระนิสิต (รูป) (n=224)	ร้อยละ (%)
สาขาวิชาเอกสันสกฤต	11	4.9
สาขาวิชาเอกพระพุทธศาสนา	41	18.3
สาขาวิชาเอกศาสนา	21	9.4
สาขาวิชาเอกปรัชญา	28	12.5
ไม่สังกัดสาขาวิชาเอก	123	54.9
รวม	224	100.0

จากตาราง 7 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ส่วนกลาง มีจำนวนทั้งสิ้น 224 รูป จำแนกตามสาขาวิชาเอกที่กำลังศึกษาแล้ว ส่วนมากเป็นพระนิสิตที่ไม่สังกัดสาขาวิชาเอกที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 1 ชั้นปีที่ 2 ซึ่งยังไม่มีสิทธิ์เลือกสาขาวิชาเอก และชั้นปีที่ 5 ที่ศึกษาครบตามหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตแล้วและกำลังปฏิบัติศาสนกิจ มีจำนวน 123 รูป คิดเป็นร้อยละ 54.9 รองลงมาเป็นพระนิสิตสาขาวิชาเอกพระพุทธศาสนา มีจำนวน 41 รูป คิดเป็นร้อยละ 18.3 สาขาวิชาเอกปรัชญา มีจำนวน 28 รูป คิดเป็นร้อยละ 12.5 สาขาวิชาเอกศาสนา มีจำนวน 21 รูป คิดเป็นร้อยละ 9.4 และสาขาวิชาเอกสันสกฤตน้อยที่สุด มีจำนวน 11 รูป คิดเป็นร้อยละ 4.9

ตาราง 8 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	จำนวนพระนิสิต (รูป) (n=224)	ร้อยละ (%)
คะแนนเฉลี่ยสะสม 2.50 หรือต่ำกว่า	45	20.1
คะแนนเฉลี่ยสะสม 2.51 – 3.00	80	35.7
คะแนนเฉลี่ยสะสม 3.00 ขึ้นไป	94	42.2
รวม	224	100.0

จากตาราง 8 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ส่วนกลาง มีจำนวนทั้งสิ้น 224 รูป จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแล้วพบว่า เป็นผู้ที่มึผลคะแนนเฉลี่ยสะสมตั้งแต่ 3.00 ขึ้นไป มีจำนวน 94 รูป คิดเป็นร้อยละ 42.2 รองลงมาเป็นผู้ที่มีผลคะแนนเฉลี่ยสะสม 2.51-3.00 มีจำนวน 80 รูป คิดเป็นร้อยละ 35.7 และเป็นผู้ที่มีผลคะแนนเฉลี่ยสะสม 2.50 หรือต่ำกว่า มีจำนวน 45 รูป คิดเป็นร้อยละ 20.1

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิต ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการ ด้านอาคารสถานที่ โดยรวมและเป็นรายด้าน โดยการวิเคราะห์ค่าคะแนนเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 9 -13

ตาราง 9 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้าน

ทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง	พระนิสิต (รูป) (n = 224)		ระดับความเหมาะสม
	\bar{X}	S.D.	
ด้านการจัดการเรียนการสอน	3.53	0.98	มาก
ด้านอาจารย์ผู้สอน	3.62	0.83	มาก
ด้านการบริการ	3.25	0.92	ปานกลาง
ด้านอาคารสถานที่	3.36	0.78	ปานกลาง
รวม	3.44	0.91	ปานกลาง

จากตาราง 9 แสดงว่าพระนิสิตมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลางโดยรวมทุกด้านว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = 0.91) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าสภาพแวดล้อมด้านการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 0.98) ด้านอาจารย์ผู้สอน ($\bar{X} = 3.62$, S.D. = 0.83) มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการบริการ ($\bar{X} = 3.25$, S.D. = 0.92) ด้านอาคารสถานที่ ($\bar{X} = 3.36$, S.D. = 0.78) มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 10 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ด้านการจัดการเรียนการสอน เป็นรายชื่อ

ข้อ	ด้านการจัดการเรียนการสอน	พระนิสิต (n=224)		ระดับความ เหมาะสม
		\bar{X}	S.D.	
1.	โครงสร้างของหลักสูตรคณะพุทธศาสตร์สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสถาบัน.....	3.89	0.93	มาก
2.	รายวิชาต่าง ๆ ที่จัดให้เรียนมีเนื้อหาครอบคลุมความรู้ที่สำคัญต่อการผลิตพุทธศาสตรบัณฑิต.....	3.88	0.85	มาก
3.	ปริมาณเนื้อหาวิชาที่จัดให้เรียนในแต่ละภาคเรียนสัมพันธ์กับระยะเวลาที่กำหนดในแต่ละภาคเรียน.....	3.48	0.86	ปานกลาง
4.	เนื้อหาแต่ละรายวิชาที่จัดให้เรียนแต่ละภาคเรียนมีความต่อเนื่องและมีความสัมพันธ์กัน.....	3.54	0.84	มาก
5.	ปริมาณเนื้อหาเกี่ยวกับจำนวนหน่วยกิตของแต่ละรายวิชาที่จัดให้เรียนมีความเหมาะสมไม่มากไม่น้อยไปกว่ากัน...	3.61	0.79	มาก
6.	เนื้อหาของแต่ละรายวิชาที่จัดให้เรียนมีความทันสมัยและสอดคล้องต่อสภาพการณ์ของสังคมและของพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน.....	3.55	0.90	มาก
7.	ตำรา เอกสาร วารสาร ประกอบการเรียนการสอนรายวิชาต่าง ๆ มีอยู่ในห้องสมุดอย่างเพียงพอ.....	3.00	1.12	ปานกลาง
8.	ตำรา เอกสารประกอบการเรียนการสอนได้มาตรฐานเช่นมีเนื้อหาสาระที่ดีหรือเหมาะสม.....	3.40	0.87	ปานกลาง
9.	สื่อการเรียนการสอนที่ประกอบการสอนมีความทันสมัย.....	3.15	0.86	ปานกลาง
10	อาจารย์แจกคำอธิบายรายวิชาให้พระนิสิตเพื่อใช้เป็นแนวทางการเรียนการสอนชัดเจนตั้งแต่ชั่วโมงแรกของการเรียน.....	3.41	0.90	ปานกลาง

ตาราง 10 (ต่อ)

ข้อ	ด้านการจัดการเรียนการสอน	พระนิสิต (n=224)		ระดับ ความเหมาะสม
		\bar{X}	S.D	
11.	อาจารย์อธิบายให้พระนิสิตเข้าใจเนื้อหาอย่างชัดเจน...	3.54	0.83	มาก
12.	อาจารย์มุ่งสอนให้พระนิสิตสามารถนำความรู้ไปใช้ใน สถานการณ์จริงได้.....	3.67	0.89	มาก
13.	อาจารย์สอนโดยคำนึงถึงตามความสามารถที่แตกต่าง กันของพระนิสิต.....	3.41	0.93	ปานกลาง
14.	อาจารย์เข้าใจความรู้สึกและปัญหาของพระนิสิตแต่ละ รูป.....	3.25	0.92	ปานกลาง
15.	อาจารย์เสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ในวิชาโดย การนำพระนิสิตไปศึกษาดูงานนอกสถานที่.....	2.95	1.10	ปานกลาง
16.	อาจารย์ใช้วิธีการสอนที่กระตุ้นให้พระนิสิตคิดและ ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง.....	3.58	0.94	มาก
17.	อาจารย์มีวิธีการสอนที่มุ่งส่งเสริมให้พระนิสิตร่วม ทำงานกัน เป็นกลุ่ม เช่น การทำรายงาน/ทำการ ศึกษาค้นคว้าเป็นกลุ่ม นำเสนอรายงานและผลงานการ ศึกษาค้นคว้าเป็นกลุ่ม เป็นต้น.....	3.83	0.91	มาก
18.	ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของแต่ละรายวิชาที่เรียน ได้รับจากการศึกษาค้นคว้าเพื่อทำรายงานประกอบ รายวิชา.....	3.66	0.85	มาก
19.	ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของแต่ละรายวิชาที่เรียน ได้รับจากการบรรยายของอาจารย์ประจำวิชา.....	3.51	0.78	มาก
20.	การจัดตารางการสอนแต่ละวันมีความเหมาะสม.....	3.42	0.93	ปานกลาง
21.	การจัดตารางการสอบปลายภาคการศึกษามีความ เหมาะสม.....	3.48	0.91	ปานกลาง
22.	ข้อสอบมุ่งวัดความคิดเห็นและวิเคราะห์วิจารณ์.....	3.57	0.98	มาก

ตาราง 10 (ต่อ)

ข้อ	ด้านการจัดการเรียนการสอน	พระนิสิต (n=224)		ระดับ ความเหมาะสม
		\bar{X}	S.D.	
23.	ข้อสอบครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดของรายวิชานั้น ๆ.....	3.57	0.85	มาก
24.	ปริมาณข้อสอบที่ออกให้สอบมีความเหมาะสมกับระยะเวลาที่กำหนดให้ทำการสอบ.....	3.66	0.87	มาก
25.	คณะกรรมการควบคุมห้องสอบปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับมหาวิทยาลัยโดยเคร่งครัดทุกครั้ง.....	3.83	0.98	มาก
26.	อาจารย์มีหลักเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ.....	3.75	0.88	มาก
	รวม	3.53	0.98	มาก

จากตาราง 10 แสดงว่าพระนิสิตมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยรวมมีความเหมาะสมระดับมาก ($\bar{X} = 3.53, S.D. = 0.98$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าส่วนใหญ่มีความเหมาะสมระดับมาก ยกเว้น ข้อ 3 ปริมาณเนื้อหารายวิชาที่จัดให้เรียนในแต่ละภาคเรียนสัมพันธ์กับระยะเวลาที่กำหนดในแต่ละภาคเรียน ($\bar{X} = 3.48, S.D. = 0.86$) ข้อ 7 ตำรา เอกสาร วารสาร ประกอบการเรียนการสอน รายวิชาต่าง ๆ มีอยู่ในห้องสมุดอย่างเพียงพอ ($\bar{X} = 3.00, S.D. = 1.12$) ข้อ 8 ตำรา เอกสารประกอบการเรียนการสอนได้มาตรฐาน เช่นมีเนื้อหาสาระที่ดีหรือเหมาะสม ($\bar{X} = 3.40, S.D. = 0.87$) ข้อ 9 สื่อการเรียนการสอนที่ประกอบการสอนมีความทันสมัย ($\bar{X} = 3.15, S.D. = 0.86$) ข้อ 10 อาจารย์แจกคำอธิบายรายวิชาให้พระนิสิตเพื่อใช้เป็นแนวทางการเรียนการสอนชัดเจนตั้งแต่ชั่วโมงแรกของการเรียน ($\bar{X} = 3.41, S.D. = 0.90$) ข้อ 13 อาจารย์สอนโดยคำนึงถึงตามความสามารถที่แตกต่างกันของพระนิสิต ($\bar{X} = 3.41, S.D. = 0.93$) ข้อ 14 อาจารย์เข้าใจความรู้สึกและปัญหาของพระนิสิตแต่ละรูป ($\bar{X} = 3.25, S.D. = 0.92$) ข้อ 15 อาจารย์เสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ในวิชาโดยการนำพระนิสิตไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ ($\bar{X} = 2.95, S.D. = 1.10$) ข้อ 20 การจัดตารางการสอนแต่ละวันมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.42, S.D. = 0.93$) และข้อ 21 การจัดตารางสอบปลายภาคการศึกษามีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.48, S.D. = 0.91$) ที่พระนิสิตมีทัศนคติว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 11 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ด้านอาจารย์ผู้สอน เป็นรายข้อ

ข้อ	ด้านอาจารย์ผู้สอน	พระนิสิต (n=224)		ระดับ ความเหมาะสม
		\bar{X}	S.D.	
27.	อาจารย์มีบุคลิกภาพเหมาะสมที่จะเป็นครู.....	3.88	0.79	มาก
28.	อาจารย์มีการเตรียมการสอนในวิชาที่สอนทุกครั้งที่เข้าสอน.....	3.63	0.82	มาก
29.	อาจารย์มีความรู้ความชำนาญในเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นอย่างดี.....	3.74	0.84	มาก
30.	อาจารย์มีเทคนิคในการถ่ายทอดวิชาความรู้.....	3.61	0.82	มาก
31.	อาจารย์มีประสบการณ์ในการสอน.....	3.86	0.79	มาก
32.	อาจารย์สอนเนื้อหาตามลำดับขั้นตอนอย่างเหมาะสม..	3.64	0.83	มาก
33.	อาจารย์มีความเป็นกันเองกับพระนิสิตทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน.....	3.93	0.92	มาก
34.	อาจารย์แนะนำตำรา วารสารและเอกสารต่าง ๆ ทางวิชาการเพื่อประกอบการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม.....	3.80	0.88	มาก
35.	อาจารย์จัดทำเอกสารทางการสอนที่เป็นประโยชน์แก่พระนิสิต.....	3.56	0.90	มาก
36.	อาจารย์มีความรู้ ความชำนาญในการใช้สื่อการเรียนการสอน.....	3.51	0.91	มาก
37.	อาจารย์เข้าและออกจากห้องเรียนตรงตามเวลาที่กำหนดในตารางการเรียนการสอนเสมอ.....	3.51	0.98	มาก
38.	อาจารย์แจ้งให้พระนิสิตทราบล่วงหน้าทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงวันและเวลาจากตารางการเรียนการสอน..	3.42	1.01	ปานกลาง
39.	อาจารย์สร้างบรรยากาศในการสอนให้มีชีวิตชีวน่าสนใจ.....	3.43	0.94	ปานกลาง
40.	อาจารย์มีวิธีการนำเข้าสู่บทเรียนอย่างน่าสนใจ.....	3.52	0.83	มาก

ตาราง 11 (ต่อ)

ข้อ	ด้านอาจารย์ผู้สอน	พระนิสิต (n=224)		ระดับ ความเหมาะสม
		\bar{X}	S.D.	
41.	อาจารย์สอดแทรกความรู้ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เข้ากับเนื้อหารายวิชาที่สอนได้อย่างเหมาะสม.....	3.55	0.92	มาก
42.	อาจารย์เปิดโอกาสให้พระนิสิตมีส่วนร่วมในการจัด แผนการเรียนการสอน.....	3.42	2.97	ปานกลาง
43.	อาจารย์เปิดโอกาสให้พระนิสิตได้ร่วมแสดงความคิด เห็นในชั้นเรียน.....	3.79	0.91	มาก
44.	อาจารย์ส่งเสริมให้พระนิสิตได้ใช้ความคิดวิเคราะห์ใน ขณะสอน.....	3.63	0.92	มาก
45.	อาจารย์ใช้ภาษาพูดที่ทำให้พระนิสิตเข้าใจได้ง่าย.....	3.74	0.85	มาก
46.	อาจารย์ยอมรับความแตกต่างทางด้านความรู้ความ สามารถของพระนิสิตแต่ละรูป.....	3.75	0.86	มาก
47.	อาจารย์ตรวจผลงานทุกชิ้นที่พระนิสิตส่งให้ตรวจ.....	3.76	0.90	มาก
48.	อาจารย์ตีชมและวิจารณ์ผลงานของพระนิสิตอย่างยุติ ธรรม.....	3.61	0.90	มาก
49.	อาจารย์ให้ข้อติชมที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนให้แก่ พระนิสิต.....	3.54	0.94	มาก
50.	อาจารย์เปิดโอกาสให้พระนิสิตประเมินผลการสอนของ ตนเมื่อเสร็จสิ้นจากการสอนในภาคเรียนนั้น ๆ.....	3.30	1.05	ปานกลาง
51.	อาจารย์ติดตามผลการเรียนของพระนิสิตทุกครั้งหลัง การสอนและหลังการสอบ.....	3.36	1.09	ปานกลาง
	รวม	3.62	0.83	มาก

จากตาราง 11 แสดงว่าพระนิสิตมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียน การสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วน ด้านอาจารย์ผู้สอน โดยรวมมีความเหมาะสมระดับมาก ($\bar{X} = 3.62, S.D. = 0.83$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่มีความเหมาะสมระดับมาก ยกเว้น ข้อ 38 อาจารย์แจ้งให้พระนิสิตทราบล่วงหน้าทุกครั้ง ที่มีการเปลี่ยนแปลงวันและเวลาจากตารางการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.42, S.D. = 1.01$) ข้อ 39

อาจารย์สร้างบรรยากาศในการสอนให้มีชีวิตชีวน่าสนใจ ($\bar{X} = 3.43, S.D. = 0.94$) ข้อ 42 อาจารย์เปิดโอกาสให้พระนิสิตมีส่วนร่วมในการจัดแผนการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.42, S.D. = 2.97$) ข้อ 51 อาจารย์เปิดโอกาสให้พระนิสิตประเมินผลการสอนของตนเมื่อเสร็จสิ้นจากการสอนในภาคเรียนนั้น ๆ ($\bar{X} = 3.36, S.D. = 1.09$) และข้อ 52 อาจารย์ติดตามผลการเรียนของพระนิสิตทุกครั้งหลังการสอนและหลังการสอบ ($\bar{X} = 3.85, S.D. = 1.04$) ที่พระนิสิตมีทัศนะว่ามีความเหมาะสมระดับปานกลาง.

ตาราง 12 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ด้านการบริการ เป็นรายข้อ

ข้อ	ด้านการบริการ	พระนิสิต (n=224)		ระดับ ความเหมาะสม
		\bar{X}	S.D.	
52.	คณะฯ จัดปฐมนิเทศพระนิสิตเกี่ยวกับหลักสูตร การเรียนการสอน การเลือกสาขาวิชาเอก ระเบียบการปฏิบัติตนในมหาวิทยาลัยให้แก่พระนิสิตเข้าใจทุกครั้ง ที่เปิดปีการศึกษาใหม่.....	3.85	1.04	มาก
53.	พระนิสิตมีความเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ที่ทางคณะฯ ชี้แจงในวันปฐมนิเทศเป็นอย่างดี.....	3.54	0.95	มาก
54.	สถานที่ที่คณะฯ ใช้ปฐมนิเทศพระนิสิตมีความเหมาะสม	3.52	1.03	มาก
55.	คณะฯ มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลให้พระนิสิต เช่น การลงทะเบียน เป็นต้น.....	3.44	1.11	ปานกลาง
56.	คณะฯ แจ้งผลการสอบแต่ละรายวิชาในภาคการศึกษานั้นๆ ได้รวดเร็วและถูกต้อง.....	2.98	1.16	ปานกลาง
57.	คณะฯ มีการบริการน้ำดื่มสะอาดตามบริเวณห้องเรียนอย่างเหมาะสม.....	3.02	1.17	ปานกลาง
58.	พระนิสิตได้รับบริการเกี่ยวกับเอกสาร จุลสาร ตำรา หรือสิ่งพิมพ์จากคณะฯ อย่างครบถ้วนเสมอ.....	3.18	1.11	ปานกลาง
59.	พระนิสิตได้รับความช่วยเหลือและคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาที่คณะฯ ตั้งให้ทุกครั้งที่มีปัญหาการเรียน.....	3.25	1.00	ปานกลาง
60.	เจ้าหน้าที่ภายในคณะฯ อำนวยความสะดวกให้การแนะนำและช่วยเหลือในการศึกษาค้นคว้านอกชั้นเรียน.....	3.20	1.00	ปานกลาง
61.	จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ในห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์เพียงพอกับจำนวนพระนิสิต.....	2.88	1.17	ปานกลาง

ตาราง 12 (ต่อ)

ข้อ	ด้านการบริการ	พระนิสิต (n=224)		ระดับ ความเหมาะสม
		\bar{X}	S.D.	
62.	ร้านค้าที่ให้บริการเครื่องดื่มแก่พระนิสิตภายในมหาวิทยาลัย มีความเหมาะสม.....	3.22	1.04	ปานกลาง
63.	อุปกรณ์และภาชนะต่าง ๆ เกี่ยวกับการให้บริการของร้านค้ามีความสะอาดและถูกสุขลักษณะ.....	3.13	0.98	ปานกลาง
64.	สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมีจำนวนหนังสือตำราเอกสารและวารสารเพื่อการศึกษาค้นคว้าเพียงพอ.....	3.14	1.09	ปานกลาง
65.	อุปกรณ์สำหรับใช้ในการค้นหาหนังสือของสำนักหอสมุดมีความทันสมัย.....	3.15	0.98	ปานกลาง
66.	สำนักหอสมุดมีจำนวนเจ้าหน้าที่เพียงพอกับการให้บริการ.....	3.12	1.02	ปานกลาง
67.	เจ้าหน้าที่สำนักหอสมุดกลางให้การบริการที่เหมาะสมตามหลักวิชาการบรรณารักษ์.....	3.13	1.10	ปานกลาง
68.	การให้บริการของเจ้าหน้าที่สำนักหอสมุดกลางรวดเร็วและมีอัธยาศัยดี.....	3.15	1.10	ปานกลาง
69.	กำหนดระยะเวลาของการยืม/คืนหนังสือมีความเหมาะสม.....	3.36	1.08	ปานกลาง
70.	ภายในสำนักหอสมุดมีการบริการถ่ายเอกสารที่สะดวก.....	2.76	1.21	ปานกลาง
71.	ราคาค่าบริการถ่ายเอกสารภายในสำนักหอสมุดกลางมีความเหมาะสม.....	3.07	1.18	ปานกลาง
72.	พระนิสิตได้รับการบริการที่สะดวกและรวดเร็วจากร้านถ่ายเอกสารที่ตั้งอยู่ภายในบริเวณมหาวิทยาลัย.....	3.20	1.09	ปานกลาง
73.	ราคาค่าบริการถ่ายเอกสารของร้านที่ตั้งอยู่ภายในบริเวณมหาวิทยาลัยมีความเหมาะสม.....	3.40	1.05	ปานกลาง
74.	จำนวนกิจกรรมที่ทางคณะฯ จัดทำในรอบปีหนึ่ง ๆ เช่นกิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นต้น นับว่าเพียงพอ.....	3.25	0.98	ปานกลาง

ตาราง 12 (ต่อ)

ข้อ	ด้านการบริการ	พระนิสิต (n=224)		ระดับ ความเหมาะสม
		\bar{X}	S.D.	
75.	กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางคณะฯ จัดทำไปแล้ว เป็นประโยชน์ แก่พระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ทุกรูป.....	3.42	1.02	ปานกลาง
76.	กิจกรรมต่าง ๆ ที่คณะฯ จัดขึ้นดำเนินไปอย่างมีระเบียบและกฎเกณฑ์ที่ดี.....	3.47	0.93	ปานกลาง
77.	กิจกรรมช่วยให้พระนิสิตและอาจารย์ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างใกล้ชิด.....	3.37	1.02	ปานกลาง
78	กิจกรรมช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างพระนิสิตกับอาจารย์.....	3.41	1.06	ปานกลาง
รวม		3.25	0.92	ปานกลาง

จากตาราง 12 แสดงว่าพระนิสิตมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ด้านการบริการโดยรวมมีความเหมาะสมระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.25, S.D. = 0.92$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าส่วนใหญ่มีความเหมาะสมระดับปานกลาง ยกเว้น ข้อ 52 คณะฯ จัดปฐมนิเทศพระนิสิตเกี่ยวกับหลักสูตร การเรียนการสอน การเลือกสาขาวิชาเอก ระเบียบการปฏิบัติตนในมหาวิทยาลัยให้แก่พระนิสิตเข้าใจทุกครั้งที่เปิดปีการศึกษาใหม่ ($\bar{X} = 3.85, S.D. = 1.04$) ข้อ 53 พระนิสิตมีความเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ที่ทางคณะฯ ชี้แจงในวันปฐมนิเทศเป็นอย่างดี ($\bar{X} = 3.54, S.D. = 0.95$) และข้อ 54 สถานที่ที่คณะฯ ใช้ปฐมนิเทศพระนิสิตมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.52, S.D. = 1.03$) ซึ่งพระนิสิตมีทัศนคติว่ามีความเหมาะสมในระดับมาก.

ตาราง 13 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ด้านอาคารสถานที่ เป็นรายข้อ

ข้อ	ด้านอาคารสถานที่	พระนิสิต (n=224)		ระดับ ความเหมาะสม
		\bar{X}	S.D.	
79.	ขนาดห้องเรียนเหมาะสมกับจำนวนพระนิสิต.....	3.33	1.08	ปานกลาง
80.	สภาพห้องเรียนมีบรรยากาศที่เหมาะสม เช่น มีแสงสว่างเพียงพอ.....	3.49	1.22	ปานกลาง
81.	สภาพห้องเรียนมีบรรยากาศที่เหมาะสม เช่น เย็นสบายไม่อับทึบ.....	3.23	1.09	ปานกลาง
82.	ภายในห้องเรียนมีอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ของอาจารย์และของพระนิสิต เครื่องเสียง กระดาน เป็นต้น อยู่ในสภาพที่ดีพร้อมใช้งาน.....	3.36	1.06	ปานกลาง
83.	การบรรยายของอาจารย์ปราศจากเสียงรบกวน.....	3.14	0.97	ปานกลาง
84.	สำนักหอสมุดฯ ตั้งอยู่ในสถานที่ที่สะดวกแก่การไปศึกษาค้นคว้า.....	3.45	0.96	ปานกลาง
85.	บรรยากาศภายในสำนักหอสมุดฯ เงียบสงบปราศจากเสียงรบกวน.....	3.40	1.02	ปานกลาง
86.	สำนักหอสมุดฯ มีแสงสว่างเพียงพอ.....	3.50	0.98	ปานกลาง
87.	สำนักหอสมุดฯ มีอุณหภูมิที่เหมาะสมเย็นสบาย.....	3.50	1.05	ปานกลาง
88.	อากาศภายในสำนักหอสมุดฯ มีการถ่ายเทอย่างเหมาะสม.....	3.23	1.01	ปานกลาง
89.	ห้องน้ำ ห้องสุขา มีจำนวนเพียงพอกับจำนวนพระนิสิต	3.33	1.09	ปานกลาง
90.	ห้องน้ำ ห้องสุขา มีความสะอาดถูกสุขลักษณะ.....	3.53	0.96	มาก
91.	สถานที่พักผ่อนนอกเวลาเรียนที่คณะฯ จัดให้พระนิสิตมีเพียงพอกับจำนวนพระนิสิต.....	3.06	1.15	ปานกลาง
92.	ทำเลที่ตั้งของคณะพุทธศาสตร์ ศูนย์วัดศรีสุदारามเหมาะสมแก่การเป็นสถาบันอุดมศึกษา.....	3.38	1.01	ปานกลาง

ตาราง 13 (ต่อ)

ข้อ	ด้านอาคารสถานที่	พระนิสิต (n=224)		ระดับ ความเหมาะสม
		X	S.D.	
93.	ทำเลที่ตั้งของคณะพุทธศาสตร์ ศูนย์วัดศรีสุदारาม ปราศจากสิ่งรบกวนต่างๆ เช่น เสียง กลิ่น ฝุ่น เป็นต้น	3.20	0.97	ปานกลาง
94.	การเดินทางไปยังคณะพุทธศาสตร์ ศูนย์วัดศรีสุदारาม มีความสะดวก.....	3.22	1.01	ปานกลาง
95.	ทำเลที่ตั้งของคณะพุทธศาสตร์ วัดมหาธาตุฯ เหมาะสมแก่การเป็นสถาบันอุดมศึกษา.....	3.52	0.97	มาก
96.	ทำเลที่ตั้งของคณะพุทธศาสตร์ วัดมหาธาตุฯ ปราศจากสิ่งรบกวนต่างๆ เช่น เสียง กลิ่น ฝุ่น เป็นต้น	3.28	0.89	ปานกลาง
97.	การเดินทางไปยังคณะพุทธศาสตร์ วัดมหาธาตุฯ มีความสะดวก.....	3.69	0.92	มาก
	รวม	3.36	0.78	ปานกลาง

จากตาราง 13 แสดงว่าพระนิสิตมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ด้านอาคารสถานที่ โดยรวมมีความเหมาะสมระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.36, S.D. = 0.78$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าส่วนใหญ่มีความเหมาะสมระดับปานกลาง ยกเว้น ข้อ 90 ห้องน้ำ ห้องสุขา มีความสะอาดถูกสุขลักษณะ ($\bar{X} = 3.53, S.D. = 0.96$) ข้อ 95 ทำเลที่ตั้งของคณะพุทธศาสตร์ วัดมหาธาตุฯ เหมาะสมแก่การเป็นสถาบันอุดมศึกษา ($\bar{X} = 3.52, S.D. = 0.97$) และข้อ 97 การเดินทางไปยังคณะพุทธศาสตร์ วัดมหาธาตุฯ มีความสะดวก ($\bar{X} = 3.69, S.D. = 0.92$) ซึ่งพระนิสิตมีทัศนคติที่มีความเหมาะสมในระดับมาก.

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ สถานภาพ จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่กำลังศึกษา วิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษา สาขาวิชาเอกที่กำลังศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้การทดสอบค่าความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way Analysis of Variance) ในกรณีพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงจะทำการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe') ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 14 -22

ตาราง 14 การเปรียบเทียบทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามสถานภาพ

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
ด้านการจัดการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	3	11.76	3.92	2.72	0.34
	ภายในกลุ่ม	220	284.92	1.30		
	รวม	223	296.67			
ด้านอาจารย์ผู้สอน	ระหว่างกลุ่ม	3	11.43	3.81	2.99	0.77
	ภายในกลุ่ม	220	280.25	1.28		
	รวม	223	291.67			
ด้านการบริการ	ระหว่างกลุ่ม	3	10.41	3.47	2.47	0.04*
	ภายในกลุ่ม	220	240.94	1.10		
	รวม	223	251.35			
ด้านอาคารสถานที่	ระหว่างกลุ่ม	3	6.62	2.20	2.56	0.63
	ภายในกลุ่ม	220	190.15	0.87		
	รวม	223	196.77			
รวมทุกด้าน	ระหว่างกลุ่ม	3	10.05	3.64	2.64	0.21
	ภายในกลุ่ม	220	260.59	1.19		
	รวม	223	271.51			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 14 แสดงว่า พระนิสิตที่มีสถานภาพต่างกัน มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง โดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า พระนิสิตที่มีสถานภาพต่างกัน มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมด้านการบริการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ พระนิสิตที่มีสถานภาพต่างกันมีทัศนคติไม่แตกต่างกัน

ดังนั้น จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีการของ เชฟเฟ้(Scheffe's Method) ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 15

ตาราง 15 การทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของทัศนคติพระนิสิตต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ด้านการบริการ จำแนกตามสถานภาพ เป็นรายคู่

สถานภาพ	\bar{X}	สามเณร	สามเณรเปรียญ	พระภิกษุ	พระมหาเปรียญ
		3.32	3.25	3.66	3.55
สามเณร		3.32			
สามเณรเปรียญ		3.25			
พระภิกษุ		3.66			*
พระมหาเปรียญ		3.55			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 15 แสดงว่าพระนิสิตที่มีสถานภาพเป็นพระภิกษุมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ด้านการบริการ แตกต่างจากพระนิสิตที่มีสถานภาพเป็นพระมหาเปรียญ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 16 การเปรียบเทียบทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามจำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
ด้านการจัดการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	2	13.87	6.94	5.42	0.34
	ภายในกลุ่ม	221	282.81	1.29		
	รวม	223	296.67			
ด้านอาจารย์ผู้สอน	ระหว่างกลุ่ม	2	11.31	5.66	4.47	0.42
	ภายในกลุ่ม	221	280.36	1.27		
	รวม	223	291.67			
ด้านการบริการ	ระหว่างกลุ่ม	2	11.75	5.88	5.42	0.40
	ภายในกลุ่ม	221	239.60	1.09		
	รวม	223	251.35			
ด้านอาคารสถานที่	ระหว่างกลุ่ม	2	7.23	3.62	4.22	0.43
	ภายในกลุ่ม	221	189.55	0.83		
	รวม	223	196.77			
รวมทุกด้าน	ระหว่างกลุ่ม	2	11.53	5.77	4.95	0.25
	ภายในกลุ่ม	221	259.98	1.81		
	รวม	223	271.51			

จากตาราง 16 แสดงว่าพระนิสิตที่มีจำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศต่างกัน มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกัน

ตาราง 17 การเปรียบเทียบทัศนคติของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามชั้นปีที่กำลังศึกษา

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
ด้านการจัดการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	4	170.31	2.58	0.80	0.33
	ภายในกลุ่ม	219	126.36	0.58		
	รวม	223	296.67			
ด้านอาจารย์ผู้สอน	ระหว่างกลุ่ม	4	153.88	3.47	1.14	0.52
	ภายในกลุ่ม	219	137.80	1.54		
	รวม	223	291.67			
ด้านการบริการ	ระหว่างกลุ่ม	4	144.24	1.98	2.47	0.89
	ภายในกลุ่ม	219	107.11	0.52		
	รวม	223	251.35			
ด้านอาคารสถานที่	ระหว่างกลุ่ม	4	76.59	1.56	1.06	0.26
	ภายในกลุ่ม	219	120.18	1.74		
	รวม	223	196.77			
รวมทุกด้าน	ระหว่างกลุ่ม	4	149.60	2.29	1.37	0.44
	ภายในกลุ่ม	219	123.27	1.06		
	รวม	223	271.51			

จากตาราง 17 แสดงว่าพระนิสิตที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีต่างกัน มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าไม่แตกต่างกัน เดียวกัน

ตาราง 18 การเปรียบเทียบทัศนคติของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามวิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษา

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
ด้านการจัดการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	2	6.11	3.06	2.33	0.92
	ภายในกลุ่ม	221	290.56	1.32		
	รวม	223	296.67			
ด้านอาจารย์ผู้สอน	ระหว่างกลุ่ม	2	5.20	2.60	2.00	0.74
	ภายในกลุ่ม	221	286.48	1.30		
	รวม	223	291.67			
ด้านการบริการ	ระหว่างกลุ่ม	2	5.37	2.69	2.42	0.31
	ภายในกลุ่ม	221	254.98	1.12		
	รวม	223	251.35			
ด้านอาคารสถานที่	ระหว่างกลุ่ม	2	1.85	0.93	1.05	0.62
	ภายในกลุ่ม	221	194.92	0.89		
	รวม	223	196.77			
รวมทุกด้าน	ระหว่างกลุ่ม	2	5.29	2.65	2.17	0.53
	ภายในกลุ่ม	221	270.73	2.16		
	รวม	223	271.51			

จากตาราง 18 แสดงว่าพระนิสิตที่มีวิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษาต่างกัน มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าไม่แตกต่างกันเช่นเดียวกัน

ตาราง 19 การเปรียบเทียบทัศนคติของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามสาขาวิชาเอกที่กำลังศึกษา

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
ด้านการจัดการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	4	29.10	7.28	5.96	0.63
	ภายในกลุ่ม	219	267.57	1.23		
	รวม	223	296.67			
ด้านอาจารย์ผู้สอน	ระหว่างกลุ่ม	4	26.08	6.52	5.38	0.52
	ภายในกลุ่ม	219	266.60	1.22		
	รวม	223	292.67			
ด้านการบริการ	ระหว่างกลุ่ม	4	24.58	6.15	5.94	0.91
	ภายในกลุ่ม	219	226.77	1.04		
	รวม	223	251.35			
ด้านอาคารสถานที่	ระหว่างกลุ่ม	4	12.59	3.15	3.75	0.85
	ภายในกลุ่ม	219	184.19	0.85		
	รวม	223	196.77			
รวมทุกด้าน	ระหว่างกลุ่ม	4	9.45	3.08	3.42	0.65
	ภายในกลุ่ม	219	142.74	1.29		
	รวม	223	131.59			

จากตาราง 19 แสดงว่าพระนิสิตที่ศึกษาอยู่ในสาขาวิชาเอกที่ต่างกัน มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกัน

ตาราง 20 การเปรียบเทียบทัศนคติของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
ด้านการจัดการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	2	1.91	0.96	0.72	0.82
	ภายในกลุ่ม	221	294.77	1.34		
	รวม	223	296.67			
ด้านอาจารย์ผู้สอน	ระหว่างกลุ่ม	2	2.55	1.28	0.98	0.05
	ภายในกลุ่ม	221	298.13	1.31		
	รวม	223	291.67			
ด้านการบริการ	ระหว่างกลุ่ม	2	1.80	0.90	0.80	0.38
	ภายในกลุ่ม	221	249.55	1.13		
	รวม	223	251.35			
ด้านอาคารสถานที่	ระหว่างกลุ่ม	2	0.56	0.28	0.32	0.04*
	ภายในกลุ่ม	221	196.21	0.89		
	รวม	223	196.77			
รวมทุกด้าน	ระหว่างกลุ่ม	2	1.86	0.93	0.76	0.03*
	ภายในกลุ่ม	221	272.16	1.22		
	รวม	223	217.51			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 20 แสดงว่าพระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า พระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ ด้านอาคารสถานที่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้น จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe's Method) ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 21-22

ตาราง 21 การทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง
 กับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัยส่วนกลาง ด้านอาคารสถานที่ จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นรายคู่

ผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน	\bar{X}	2.50 หรือต่ำกว่า	2.51 – 3.00	3.00 ขึ้นไป
		3.43	3.24	3.43
2.50 หรือต่ำกว่า	3.43			
2.51 – 3.00	3.24			*
3.00 ขึ้นไป	3.43			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 21 แสดงว่าพระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ระดับ 2.51-3.00 มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ด้านอาคารสถานที่ แตกต่างจากพระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ระดับ 3.00 ขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 22 การทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมทั้ง 4 ด้าน จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นรายคู่

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	X	2.50 หรือต่ำกว่า	2.51 – 3.00	3.00 ขึ้นไป
		3.51	3.40	3.43
2.50 หรือต่ำกว่า	3.51			*
2.51 – 3.00	3.40			*
3.00 ขึ้นไป	3.43			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 22 แสดงว่าพระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ระดับ 2.50 หรือต่ำกว่า และ 2.51-3.00 มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมทั้ง 4 ด้าน แตกต่างจากพระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ระดับ 3.00 ขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตอนที่ 4 ผลการประเมินทักษะของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดโดยการทดสอบค่าของกลุ่มตัวอย่างเดี่ยว(One sample t - test) ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 23

ตาราง 23 การประเมินทักษะของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ โดยรวมและเป็นรายด้านเปรียบเทียบกับเกณฑ์

ทักษะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์	พระนิสิต (รูป) (n = 224)		เกณฑ์	t	P
	\bar{X}	S.D.			
ด้านการจัดการเรียนการสอน	3.53	0.98	3.00	5.49	.00
ด้านอาจารย์ผู้สอน	3.62	0.83	3.00	3.29	.00
ด้านการบริการ	3.25	0.92	3.00	3.07	.00
ด้านอาคารสถานที่	3.36	0.78	3.00	2.40	.00
รวมทุกด้าน	3.44	0.91	3.00	4.94	.00

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 23 แสดงว่าพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1-5 มีทักษะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านมีความเหมาะสมอยู่ในระดับสูงกว่าเกณฑ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 5 สรุปความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในแต่ละด้านโดยใช้วิธีการแจกแจงความถี่ ดังแสดงในตาราง 24

ตาราง 24 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง จากแบบสอบถามปลายเปิด

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ความถี่
ด้านการจัดการเรียนการสอน	
1. คณะจารย์ประจำคณะฯควรเป็นผู้ที่มีความรู้เฉพาะทางที่จบมาจากหลากหลายสถาบันที่ได้มาจากการจัดสอบแข่งขันมากกว่าการจัดให้ศิษย์เก่าของสถาบันเข้ามาสอนในลักษณะพี่สอนน้องซึ่งขาดการกระตือรือร้นและไม่มีการแข่งขันทางวิชาการ	9
2. ข้อสอบวัดผลประเมินผลปลายภาคการศึกษาควรเป็นแนวที่มุ่งวัดความคิดเห็นและวิเคราะห์วิจารณ์มากกว่าการวัดความจำ	9
3. อาจารย์ประจำแต่ละรายวิชาไม่ควรเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการบริหารกิจการของคณะฯหรือของมหาวิทยาลัย	8
4. หลักสูตรของคณะฯควรเพิ่มเนื้อหาที่เกี่ยวกับพระไตรปิฎกให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน	7
5. อาจารย์ควรมีความกระตือรือร้นในการสอน	7
6. เนื้อหาของรายวิชาควรจัดให้สอดคล้องกับระยะเวลาในแต่ละภาคการศึกษา	7
7. ควรจัดให้มีอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยให้เพียงพอกับจำนวนพระนิสิต	7
8. ควรเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ในรายวิชาโดยการนำพระนิสิตไปศึกษาดูงานนอกสถานที่	6
9. อาจารย์ควรสอนให้ตรงตามเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของวิชาและควรใช้สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนให้มากกว่าการบรรยายเพียงอย่างเดียว	5
10. อาจารย์ควรแนะนำหนังสือค้นคว้าเพิ่มเติมหรือควรใช้ตำราเล่มใดเล่มหนึ่งให้พระนิสิตยึดเป็นแนวทางในการศึกษาและการสอนมากกว่าการใช้ซีดี	5
11. ควรย่นระยะเวลาในการจัดสอบปลายภาคการศึกษาให้สั้นลง	5

ตาราง 24 (ต่อ)

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ความถี่
ด้านอาจารย์ผู้สอน	
1. อาจารย์ควรเตรียมการสอนในวิชาที่สอนทุกครั้ง	12
2. คณะฯควรจัดอาจารย์ที่มีความรู้ความชำนาญในเนื้อหาวิชาที่สอน	10
3. อาจารย์ควรเพิ่มเทคนิคในการถ่ายทอดวิชาความรู้	10
4. อาจารย์ที่มีสถานภาพเป็นพระภิกษุควรเพิ่มสร้างสัมพันธภาพกับพระนิสิตให้มากกว่าในปัจจุบันทั้งในและนอกห้องเรียน	9
5. อาจารย์ควรมีความกระตือรือร้นที่จะสอนโดยการเข้าและออกจากห้องเรียนตรงตามเวลาที่กำหนดตารางการเรียนการสอน	9
6. อาจารย์ควรแจ้งให้พระนิสิตทราบทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงวันและเวลาจากตารางการเรียนการสอน	9
7. อาจารย์ควรสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนให้มีชีวิตชีวาและน่าสนใจ	8
8. อาจารย์ควรเปิดโอกาสให้พระนิสิตมีส่วนร่วมในการจัดแผนการเรียนการสอน	8
9. อาจารย์ควรให้ความสำคัญกับการค้นคว้าวิจัยผลิตสื่อการเรียนการสอนมากกว่าการทำหน้าที่สอนเพียงอย่างเดียว	5
ด้านการบริการ	
1. คณะฯควรแจ้งผลการสอบปลายภาคของแต่ละรายวิชาให้รวดเร็วกว่าในปัจจุบัน	23
2. ควรปรับปรุงรูปแบบการบริการของเจ้าหน้าที่สำนักหอสมุดฯโดยให้มีอัธยาศัยที่ดีต่อพระนิสิต	21
3. ควรจัดให้มีเครื่องถ่ายเอกสารและเจ้าหน้าที่ไว้คอยบริการพระนิสิตให้เพียงพอ	20
4. ควรปรับสภาพรถและควรเพิ่มจำนวนรถที่บริการรับส่งพระนิสิตไปและกลับระหว่างท่าเรือกับศูนย์วัดศรีสุदारาม	17
5. การจัดกิจกรรมของคณะฯควรเน้นให้พระนิสิตทุกชั้นปีและคณาจารย์มีส่วนร่วมและมีความใกล้ชิดกัน	9
6. อาจารย์ที่ปรึกษาควรเอาใจใส่และเป็นกันเองกับพระนิสิต	8
7. ควรเพิ่มจำนวนคอมพิวเตอร์ให้เพียงพอกับจำนวนพระนิสิตและเจ้าหน้าที่ ควรมาปฏิบัติงานให้ตรงตามเวลาที่กำหนด	6

ตาราง 24 (ต่อ)

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ความถี่
8. ควรปรับปรุงการบริการของร้านค้าให้บริการน้ำดื่มแก่พระนิสิตที่วัดมหาธาตุฯ ให้สะอาดและถูกสุขลักษณะ	5
9. ควรเพิ่มจำนวนหนังสือภายในสำนักหอสมุดกลางฯ ให้เพียงพอต่อจำนวนพระนิสิตและให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่เรียน	5
ด้านอาคารสถานที่	
1. ตู้เก็บหนังสือควรเปิดให้พระนิสิตได้ค้นคว้าอย่างสะดวกโดยไม่ต้องถือกุญแจอย่างเช่นปัจจุบัน	17
2. ภายในสำนักหอสมุดฯ วัดมหาธาตุฯ ควรติดตั้งเครื่องปรับอากาศหรือเครื่องระบายอากาศเพิ่มแสงสว่าง และเพิ่มการรักษาความสะอาดทั้งภายในและภายนอกของห้องสมุด	13
3. ควรเพิ่มสวนหย่อมและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ	12
4. ควรเพิ่มขนาดห้องเรียนให้เหมาะสมกับจำนวนพระนิสิตโดยเฉพาะห้องเรียนของพระนิสิตชั้นปีที่ 1 ศูนย์วัดศรีสุदारาม ควรติดตั้งเครื่องปรับอากาศทุกห้องเรียน เพราะอากาศร้อนและแสงแดดส่อง	9
5. ควรเพิ่มการรักษาความสะอาดของอาคารเรียนและภายในห้องเรียน	8
6. ที่วัดมหาธาตุฯ ควรแยกกระหว่างสำนักงานคณะฯ กับห้องเรียนให้เป็นสัดส่วนชัดเจน ภายในห้องเรียนไม่ควรนำวัสดุสิ่งของอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากอุปกรณ์หรือสื่อการเรียนการสอนเข้ามาเก็บ	5
7. ควรจัดให้พระนิสิตชั้นปีที่ 1-4 ได้เรียนในอาคารเรียนเดียวกัน ที่วัดมหาธาตุฯ	3
8. ควรปรับปรุงบริเวณร้านค้าและสถานที่นั่งจมน้ำดื่มหรือน้ำปานะให้กว้างยิ่งขึ้น	2

จากตาราง 24 แสดงว่าพระนิสิตมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในแต่ละด้านดังนี้

ด้านการจัดการเรียนการสอน คณะอาจารย์ประจำคณะฯ ควรเป็นผู้ที่มีความรู้เฉพาะทางที่จบมาจากหลากหลายสถาบันซึ่งมาจากการจัดสอบแข่งขันมากกว่าการจัดให้ศิษย์เก่าของสถาบันเข้ามาสอนในลักษณะพี่สอนน้องซึ่งขาดการกระตือรือร้นและไม่มีการแข่งขันทางวิชาการ (f = 9) ข้อสอบวัดผลประเมินผลปลายภาคการศึกษาควรเป็นแนวที่มุ่งวัดความคิดเห็นและวิเคราะห์วิจารณ์มากกว่าการวัดความจำ (f = 9) อาจารย์ประจำแต่ละรายวิชาไม่ควรเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการบริหารกิจการของคณะฯหรือของมหาวิทยาลัย (f = 8) หลักสูตรของคณะฯควรเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับพระไตรปิฎกให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (f = 7) อาจารย์ควรมีความกระตือรือร้นในการสอน (f = 7) ควรจัดเนื้อหาของรายวิชาให้สอดคล้องกับระยะเวลาในแต่ละภาคการศึกษา (f = 7) ควรจัดให้มีอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยให้เพียงพอกับจำนวนพระนิสิต (f = 7) ควรเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ในรายวิชาโดยการนำพระนิสิตไป ศึกษาดูงานนอกสถานที่ (f = 6) อาจารย์ควรสอนให้ตรงตามเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของวิชาและควรใช้สื่อ หรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนให้มากกว่าการบรรยายเพียงอย่างเดียว (f = 5) อาจารย์ควรแนะนำหนังสือค้นคว้าเพิ่มเติมหรือควรใช้ตำราเล่มใดเล่มหนึ่งให้พระนิสิตยึดเป็นแนวทางในการศึกษาและการสอนมากกว่าการใช้ซีดี (f = 5) ควรย่นระยะเวลาในการจัดสอบปลายภาคการศึกษาให้สั้นลง (f = 5)

ด้านอาจารย์ผู้สอน อาจารย์ควรเตรียมการสอนในวิชาที่สอนทุกครั้ง (f = 12) คณะฯ ควรจัดอาจารย์ที่มีความรู้ความชำนาญในเนื้อหาวิชาที่สอน (f = 10) อาจารย์ควรเพิ่มเทคนิคในการถ่ายทอดวิชาความรู้ (f = 10) อาจารย์ที่มีสถานภาพเป็นพระภิกษุควรเพิ่มสร้างสัมพันธภาพกับพระนิสิตให้มากกว่าในปัจจุบันทั้งในและนอกห้องเรียน (f = 9) อาจารย์ควรมีความกระตือรือร้นที่จะสอนโดยการเข้าและออกจากห้องเรียนตรงตามเวลาที่กำหนดตารางการเรียนการสอน (f = 9) อาจารย์ควรแจ้งให้พระนิสิตทราบทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงวันและเวลาจากตารางการเรียนการสอน (f = 9) อาจารย์ควรสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนให้มีชีวิตชีวาและน่าสนใจ (f = 8) อาจารย์ควรเปิดโอกาสให้พระนิสิตมีส่วนร่วมในการจัดแผนการเรียนการสอน อาจารย์ควรให้ความสำคัญกับการค้นคว้าวิจัยผลิตสื่อการเรียนการสอนมากกว่าการทำหน้าที่สอนเพียงอย่างเดียว (f = 5)

ด้านการบริการ คณะฯควรแจ้งผลการสอบปลายภาคของแต่ละรายวิชาให้รวดเร็วกว่าในปัจจุบัน (f = 23) ควรปรับปรุงรูปแบบการบริการของเจ้าหน้าที่หอสมุดฯโดยให้มีอัตราที่ติดต่อพระนิสิต (f = 21) ควรจัดให้มีเครื่องถ่ายเอกสารและเจ้าหน้าที่ไว้คอยบริการพระนิสิตให้เพียงพอ (f = 20) ควรปรับสภาพรถและควรเพิ่มจำนวนรถที่บริการรับส่งพระนิสิตไปและกลับระหว่างท่าเรือกับศูนย์วัดศรีสุदारาม (f = 17) การจัดกิจกรรมของคณะฯควรเน้นให้พระนิสิตทุกชั้นปีและคณะอาจารย์มีส่วนร่วมและมีความใกล้ชิดกัน (f = 9) อาจารย์ที่ปรึกษาควรเอาใจใส่และเป็นกันเองกับพระนิสิต (f = 8) ควรเพิ่มจำนวนคอมพิวเตอร์ให้เพียงพอกับจำนวนพระนิสิตและเจ้าหน้าที่ควรมาปฏิบัติงานให้ตรงตามเวลาที่กำหนด (f = 6) ควรปรับปรุงการบริการของร้านค้าให้บริการน้ำดื่มแก่พระนิสิตที่

วัดมหาธาตุฯ ให้สะอาดและถูกสุขลักษณะ (f = 5) ควรเพิ่มจำนวนหนังสือภายในสำนักหอสมุดกลางฯ ให้เพียงพอต่อจำนวนพระนิสิตและให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่เรียน (f = 5)

ด้านอาคารสถานที่ ตู้อเก็บหนังสือควรเปิดให้พระนิสิตได้ค้นคว้าอย่างสะดวกโดยไม่ต้อง ล็อคกุญแจอย่างเช่นปัจจุบัน (f = 17) ภายในสำนักหอสมุดฯ วัดมหาธาตุฯ ควรติดเครื่องปรับอากาศ หรือเครื่องระบายอากาศเพิ่มแสงสว่าง และเพิ่มการรักษาความสะอาดทั้งภายในและภายนอกของห้อง สมุด (f = 13) ควรเพิ่มสวนหย่อมและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ (f = 12) ควรเพิ่มขนาดห้องเรียนให้ เหมาะสมกับจำนวนพระนิสิตโดยเฉพาะห้องเรียนของพระนิสิตชั้นปีที่ 1 ศูนย์วัดศรีสุदारามควรติด เครื่องปรับอากาศทุกห้องเรียนเพราะอากาศร้อนและแสงแดดส่อง (f = 9) ควรเพิ่มการรักษาความ สะอาดของอาคารเรียนและภายในห้องเรียน (f = 8) ที่วัดมหาธาตุฯ ควรแยกกระหว่างสำนักงานคณะฯ กับห้องเรียนให้เป็นสัดส่วนชัดเจนภายในห้องเรียนไม่ควรนำวัสดุสิ่งของอื่น ๆ ที่นอกเหนือจาก อุปกรณ์หรือสื่อการเรียนการสอนเข้ามาเก็บ (f = 5) ควรจัดให้พระนิสิตชั้นปีที่ 1-4 ได้เรียนในอาคาร เรียนเดียวกัน ที่วัดมหาธาตุฯ (f = 3) ควรปรับปรุงบริเวณร้านค้าและสถานที่นั่งจมน้ำดื่มหรือน้ำ ปานะให้กว้างยิ่งขึ้น (f = 2)

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ

1. ศึกษาทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการ และด้านอาคารสถานที่
2. เปรียบเทียบทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านจำแนกตาม สถานภาพ จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่กำลังศึกษา วิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษา สาขาวิชาเอกที่กำลังศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
3. ประเมินทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านด้าน เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

สมมุติฐานของการวิจัย

ผู้วิจัยตั้งสมมุติฐานของการวิจัยเรื่อง สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิต ไว้ดังนี้

1. พระนิสิตที่มีสถานภาพเป็นสามเณร สามเณรเปรียญ พระภิกษุ และพระมหาเปรียญ มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน
2. พระนิสิตที่มีจำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศต่างกันมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน
3. พระนิสิตที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีต่างกันมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน
4. พระนิสิตที่มีวิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษาแตกต่างกันมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน

5. พระนิสิตที่ศึกษาอยู่ในสาขาวิชาเอกต่างกันมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน

6. พระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านต่างกัน

7. ทัศนคติของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 - 5 ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2547 จำนวนทั้งสิ้น 224 รูป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอน 26 ข้อ ด้านอาจารย์ผู้สอน 25 ข้อ ด้านการบริการ 27 ข้อ และด้านอาคารสถานที่ 19 ข้อ รวมข้อคำถามทั้งหมด จำนวน 97 ข้อ และลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของไลเคิร์ท ในตอนท้ายของแบบสอบถามเป็นคำถามปลายเปิดให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม โดยแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 ซึ่งแบบสอบถามที่แจกไปทั้งหมด จำนวน 292 ฉบับ แต่ได้รับแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์คืนมา จำนวน 224 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 76.71

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาทัศนคติของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการ และด้านอาคารสถานที่ โดยใช้สถิติค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. เปรียบเทียบทัศนคติของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านจำแนกตามตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ สถานภาพ จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่กำลังศึกษา

วิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษา สาขาวิชาเอกที่กำลังศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้วิธีการทดสอบค่าความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - way Analysis of Variance) ในกรณีพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงจะทำการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของเซฟเฟ (Scheffe')

3. ประเมินทัศนคติของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้าน โดยใช้การทดสอบค่าที (One Sample t - test) เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

4. สรุปความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากแบบสอบถามปลายเปิดที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในทัศนคติของพระนิสิตเป็นรายด้านโดยใช้วิธีการแจกแจงความถี่ และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายและนำไปประกอบการอภิปรายผลของการวิจัย

สรุปผลของการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในทัศนคติของพระนิสิต สรุปได้ดังนี้

1. การศึกษาทัศนคติของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการ และด้านอาคารสถานที่ พบว่าพระนิสิตมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ โดยรวมว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1.1. ด้านการจัดการเรียนการสอน พระนิสิตมีทัศนคติว่ามีความเหมาะสมในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่มีความเหมาะสมระดับมาก ยกเว้น ในเรื่องดังต่อไปนี้ที่พระนิสิตเห็นว่ามีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ได้แก่ ปริมาณเนื้อหาวิชาที่จัดให้เรียนในแต่ละภาคเรียนสัมพันธ์กับระยะเวลาที่กำหนดในแต่ละภาคเรียน ตำรา เอกสาร วารสาร ประกอบการเรียนการสอน วิชาต่าง ๆ มีอยู่ในห้องสมุดอย่างเพียงพอ ตำรา เอกสารประกอบการเรียนการสอนได้มาตรฐาน เช่น มีเนื้อหาสาระที่ดีหรือเหมาะสม สื่อการเรียนการสอนที่ประกอบการสอนมีความทันสมัย อาจารย์แจกคำอธิบายรายวิชาให้พระนิสิตเพื่อใช้เป็นแนวทางการเรียนการสอนชัดเจนตั้งแต่ชั่วโมงแรกของการเรียน อาจารย์สอนโดยคำนึงถึงตามความสามารถที่แตกต่างกันของพระนิสิต อาจารย์เข้าใจความรู้สึกและปัญหาของพระนิสิตแต่ละรูป การจัดทำตารางการสอนแต่ละวันมีความเหมาะสม และการจัดทำตารางสอบปลายภาคการศึกษาที่มีความเหมาะสม

1.2 ด้านอาจารย์ผู้สอน พระนิสิตมีทัศนคติว่ามีความเหมาะสมในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อก็ยังพบว่าส่วนใหญ่มีความเหมาะสมระดับมาก ยกเว้น ในเรื่องดังต่อไปนี้ที่พระนิสิตเห็นว่ามีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ได้แก่ อาจารย์มีบุคลิกภาพเหมาะสมที่จะเป็นครู

อาจารย์แจ้งให้พระนิสิตทราบล่วงหน้าทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงวันและเวลาจากตารางการเรียนการสอน อาจารย์สร้างบรรยากาศในการสอนให้มีชีวิตชีวาน่าสนใจ อาจารย์เปิดโอกาสให้พระนิสิตมีส่วนร่วมในการจัดแผนการเรียนการสอน อาจารย์เปิดโอกาสให้พระนิสิตประเมินผลการสอนของตนเมื่อเสร็จสิ้นจากการสอนในภาคเรียนนั้นๆ และอาจารย์ติดตามผลการเรียนของพระนิสิตทุกครั้งหลังการเรียนการสอนและหลังการสอบ

1.3 ด้านการบริการ พระนิสิตมีทัศนะว่ามีความเหมาะสมระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อก็ยังพบว่าส่วนใหญ่มีความเหมาะสมระดับปานกลาง ยกเว้นในเรื่องดังต่อไปนี้ที่พระนิสิตเห็นว่ามีเหมาะสมในระดับมาก ได้แก่ คณะฯ จัดปฐมนิเทศพระนิสิตเกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอน การเลือกสาขาวิชาเอก ระเบียบการปฏิบัติตนในมหาวิทยาลัยให้แก่พระนิสิตเข้าใจ ทุกครั้งที่เปิดปีการศึกษาใหม่ พระนิสิตมีความเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ที่ทางคณะฯ ชี้แจงในวันปฐมนิเทศเป็นอย่างดี สถานที่ที่คณะฯ ใช้ปฐมนิเทศพระนิสิตมีความเหมาะสม

1.4 ด้านอาคารสถานที่ พระนิสิตมีทัศนะว่ามีความเหมาะสมระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อก็ยังพบว่าส่วนใหญ่มีความเหมาะสมระดับปานกลาง ยกเว้นในเรื่องดังต่อไปนี้ที่พระนิสิตเห็นว่ามีเหมาะสมในระดับมาก ได้แก่ ห้องน้ำ ห้องสุขา มีความสะอาดถูก สุขลักษณะ ทำเลที่ตั้งของคณะพุทธศาสตร์ วัดมหาธาตุฯ เหมาะสมแก่การเป็นสถาบันอุดมศึกษา และการเดินทางไปยังคณะพุทธศาสตร์ วัดมหาธาตุฯ มีความสะดวก

2. การเปรียบเทียบทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านจำแนกตามตัวแปรอิสระที่ศึกษา ได้แก่ สถานภาพ จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่กำลังศึกษา วิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษา สาขาวิชาเอกที่กำลังศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า

2.1 พระนิสิตที่มีสถานภาพเป็นสามเณร สามเณรเปรียญ พระภิกษุ และพระมหาเปรียญ มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระนิสิตที่มีสถานภาพเป็นพระภิกษุมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ด้านการบริการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน และด้านอาคารสถานที่ พระนิสิตมีทัศนะไม่แตกต่างกัน

ด้านการบริการ พระนิสิตที่มีสถานภาพเป็นพระภิกษุมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ด้านการบริการ แตกต่างจากพระนิสิตที่มีสถานภาพเป็นพระมหาเปรียญ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

2.2 พระนิสิตที่มีจำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศต่างกัน มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.3 พระนิสิตที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีต่างกัน มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.4 พระนิสิตที่มีวิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษาต่างกัน มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.5 พระนิสิตที่ศึกษาอยู่ในสาขาวิชาเอกที่ต่างกัน มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.6 พระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน และด้านการบริการ พระนิสิตมีทัศนคติไม่แตกต่างกัน

ด้านอาคารสถานที่ พระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ระดับ 2.51-3.00 มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ด้านอาคารสถานที่ แตกต่างจากพระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ระดับ 3.00 ขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมทั้ง 4 ด้าน พบว่า พระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ระดับ 2.50 หรือต่ำกว่าและ 2.51-3.00 มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมทั้ง 4 ด้าน แตกต่างจากพระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ระดับ 3.00 ขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

3. การประเมินทักษะของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 4 ด้านเปรียบเทียบกับเกณฑ์ พบว่าพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1-5 มีทักษะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับที่สูงกว่าเกณฑ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาทักษะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน พบว่าพระนิสิตมีทักษะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ โดยรวมว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเนื่องมาจากการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมของคณะพุทธศาสตร์ยังคงไม่เป็นที่พึงพอใจของพระนิสิตจำนวนมาก เพราะปัญหาบางสิ่งบางอย่างก็เกี่ยวเนื่องกับผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยที่ต้องตัดสินใจร่วมกัน ลำพังผู้บริหารของคณะฯ เองก็ไม่สามารถที่จะปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปตามความต้องการได้ ดังนั้น ผู้บริหารคณะฯ ควรเปิดรับฟังความคิดเห็นและความรู้สึกของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมของคณะฯ ที่กำลังเผชิญอยู่บ้างและควรชี้แจงให้พระนิสิตทราบถึงเหตุผลของปัญหาบางเรื่องที่คณะฯ ไม่อาจแก้ไขได้ ดังนี้ เป็นต้น ในรูปของวารสาร แลกเปลี่ยน แบบสอบถามความคิดเห็นและความต้องการหรือแผนพับ ซึ่งก็จะช่วยให้พระนิสิตกับผู้บริหารมีความรู้สึกที่ดีต่อกันและผู้บริหารเองก็จะได้ดำเนินการตามความต้องการของพระนิสิตอันเป็นการแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดที่พอดี

แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการบริการและด้านอาคารสถานที่นั้น มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลเป็นรายด้าน ดังต่อไปนี้

1.1. ด้านการจัดการเรียนการสอน จากการศึกษาพบว่าพระนิสิตมีทัศนะว่าสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากพระนิสิตเคยชินกับรูปแบบของการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนก ธรรมและแผนกบาลี ที่เน้นการท่องจำหลักสูตรของแต่ละชั้นที่มีประมาณ 2-5 วิชาเท่านั้น ใครขยันท่องหรือแปลก็จะท่องหรือแปลได้มากเท่านั้น ไม่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเนื้อหาวิชาที่เรียนเท่าไรนัก ซึ่งผู้เรียนจะคอยฟังคำแนะนำจากอาจารย์ประจำวิชาเสียเป็นส่วนใหญ่ สิ่งใดที่อาจารย์เห็นว่าถูกผู้เรียนก็เห็นพ้องไปด้วย และอุปกรณ์การเรียนการสอนก็มีไม่มากนัก เพียงแค่กระดาน ชอล์ค หรือปากกาไวท์บอร์ดเท่านั้น ก็ทำการเรียนการสอนได้แล้ว และเนื้อหาของหลักสูตรพระปริยัติธรรมที่จัดให้เรียนก็นั้นเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาและผู้เรียนเองก็ถูกปลูกฝังว่า เรียนนักธรรมหรือบาลีเพื่อรักษาพระพุทธพจน์คือหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า หรือหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ถูก

บันทึกเอาไว้ในพระไตรปิฎกที่สอนสืบต่อกัน ในขณะที่เดียวกันหลักสูตรของคณะพุทธศาสตร์ส่วนใหญ่ ก็เน้นหนักไปในทางพระพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน ดังนั้น จึงอาจเป็นเหตุผลที่ทำให้พระนิสิตมีความ เห็นว่า สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ โดยรวมมีความ เหมาะสมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ประสงค์ วงศ์สาโรจน์ (2541 : 87) ที่ทำการ ศึกษาสภาพแวดล้อมของวิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร ในทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์และ นักศึกษาพบว่า ในสภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอนนั้นนักศึกษาเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ใน ระดับมาก อาจเนื่องมาจากนักศึกษาไม่เคยมีประสบการณ์ด้านการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา มาก่อน เคยชินกับรูปแบบที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากอาจารย์มาโดยตลอด สิ่งใดที่อาจารย์เสนอ ให้หรือวิทยาลัยจัดให้นักศึกษาก็เห็นว่าดีแล้ว และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ทิพย์วรรณ หันหาบุญ (2544 : 79) ที่ทำการศึกษาสภาพแวดล้อมทางวิชาการของการจัดการศึกษาในหลักสูตร วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ในทัศนะของอาจารย์และ นักศึกษาพบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอน อาจารย์และนักศึกษาเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ใน ระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า ส่วนใหญ่พระนิสิตเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ใน ระดับมาก ยกเว้น ปริมาณเนื้อหารายวิชาที่จัดให้เรียนในแต่ละภาคเรียนสัมพันธ์กับระยะเวลาที่ กำหนดในแต่ละภาคเรียน ตำรา เอกสาร วารสาร ประกอบการเรียนการสอนรายวิชาต่าง ๆ มีอยู่ใน ห้องสมุดอย่างเพียงพอ ตำรา เอกสารประกอบการเรียนการสอนได้มาตรฐาน เช่น มีเนื้อหาสาระที่ดี หรือเหมาะสม สื่อการเรียนการสอนที่ประกอบการสอนมีความทันสมัย อาจารย์แจกคำอธิบายราย วิชาให้พระนิสิตเพื่อใช้เป็นแนวทางการเรียนการสอนชัดเจนตั้งแต่ชั่วโมงแรกของการเรียน การจัด ตารางการสอนแต่ละวันมีความเหมาะสม การจัดตารางการสอนปลายภาคการศึกษามีความเหมาะสม ที่พระนิสิตเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนการสอน บางรายวิชาในปัจจุบันไม่มีหนังสือหรือตำราที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับรายวิชานั้นโดยตรง อาจารย์หรือ พระนิสิตจะใช้เอกสาร (Cheet) ที่ค้นคว้าหรือสำเนาจากหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องมาประกอบการ เรียนการสอน จึงอาจทำให้พระนิสิตเกิดความรู้สึกที่ว่าปริมาณเนื้อหากว้างไม่ได้มาตรฐาน ไม่ทันสมัย เรียนไม่จบตามระยะเวลาที่กำหนดในภาคการศึกษานั้นๆ ส่วนการจัดตารางการสอนแต่ละวันและ การจัดทำตารางสอบปลายภาคนั้น อาจเป็นเพราะทางมหาวิทยาลัย/คณะฯ จัดรูปแบบการเรียนการสอน ไม่เหมือนมหาวิทยาลัยทั่ว ๆ ไป ตรงที่ไม่มีกิจกรรมการเรียนการสอนในช่วงเช้า เพราะไม่สะดวก สำหรับพระนิสิตและคณาจารย์ฝ่ายบรรพชิตที่ต้องปฏิบัติศาสนกิจประจำแต่ละวัน ภายในวัดที่พักของ แต่ละรูป เช่น การทำวัตรเช้า การฉันภัตตาหารเพล เป็นต้น ที่พระนิสิตจะต้องฉันในวัดที่พักของตน ก่อนมาเรียน เพราะทางมหาวิทยาลัยไม่มีโรงฉันหรือไม่มีร้านขายอาหารไว้คอยบริการพระนิสิต จึงเริ่มกิจกรรมการเรียนการสอนของแต่ละวันในเวลา 13.00 น. – 20.00 น. โดยประมาณ ซึ่งอาจจะ ทำให้พระนิสิตที่วัดที่พักอยู่ไกลจากมหาวิทยาลัยไม่ได้รับความสะดวกใน การเดินทางกลับในช่วง เวลาเช่นนี้ สำหรับการ จัดตารางสอบปลายภาคนั้นคงเนื่องมาจากทางมหาวิทยาลัย/คณะฯ มีสถานที่ ไม่เพียงพอที่จะจัดให้พระนิสิตทุกชั้นปีสอบพร้อมกันได้ทางมหาวิทยาลัย/คณะฯ จึงจัดให้สอบสลับวัน

กันไปจนครบทุกชั้นปีและจนกว่าจะครบทุกวิชา ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ระยะเวลาของการสอบปลายภาค ต้องใช้เวลานาน

1.2 ด้านอาจารย์ผู้สอน จากการศึกษาพบว่าพระนิสิตมีทัศนคติว่าสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะอาจารย์ที่สอนในคณะฯ ส่วนใหญ่ ทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นศิษย์เก่าของสถาบันและเคยถือเพศบรรพชิตมาก่อนแล้ว ก็มาสอน ช่วยมหาวิทยาลัยตั้งแต่ยังไม่ได้เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐและยังไม่ได้รับเงินงบประมาณอุดหนุนจากรัฐบาลและระบบการสอนก็เป็นไปในลักษณะที่สอนน้องหรือไม่ก็เป็นผู้ที่พระนิสิตรู้จักและได้ยินชื่อเสียงของอาจารย์บางรูป/ท่านนั้นมาก่อน จึงทำให้พระนิสิตชื่นชมในตัวอาจารย์และอาจารย์ก็เข้าใจถึงสภาพความเป็นอยู่ของพระนิสิต และปฏิบัติต่อกันด้วยความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพราะเคยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่คล้ายคลึงกันมาก่อน

แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า ส่วนใหญ่พระนิสิตก็เห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ยกเว้นประเด็นต่อไปนี้คือ อาจารย์มีบุคลิกภาพเหมาะสมที่จะเป็นครู อาจารย์แจ้งให้พระนิสิตทราบล่วงหน้าทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงวันและเวลาจากตารางการเรียนการสอน อาจารย์สร้างบรรยากาศในการสอนให้มีชีวิตชีวน่าสนใจ อาจารย์เปิดโอกาสให้พระนิสิตมีส่วนร่วมในการจัดแผนการเรียนการสอน อาจารย์เปิดโอกาสให้พระนิสิตประเมินผลการสอนของตนเมื่อเสร็จสิ้นจากการสอนในภาคเรียนนั้นๆ และอาจารย์ติดตามผลการเรียนของพระนิสิตทุกครั้งหลังการสอนและหลังการสอบ ที่พระนิสิตเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะในอดีตนั้น มหาวิทยาลัยยังไม่เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ไม่ได้รับเงินงบประมาณอุดหนุนจากรัฐบาล จึงขาดเงินทุนหมุนเวียนในการจ้างอาจารย์ผู้สอนและไม่มีการประกาศรับสมัครหรือสอบคัดเลือกอาจารย์ในสาขาที่ต้องการได้และไม่เป็นที่สนใจของบุคคลทั่วไปเนื่องจากมหาวิทยาลัยยังไม่มีพระราชบัญญัติหรือไม่มีกฎหมายรับรอง ลักษณะการจัดการเรียนการสอนมีปัญหาและอุปสรรคมาก มหาวิทยาลัยจึงแก้ปัญหาการขาดแคลนอาจารย์ด้วยการส่งศิษย์เก่าไปเรียนต่อที่ประเทศอินเดียในสาขาที่ขาดแคลนแล้วก็บรรจุเป็นอาจารย์ประจำสาขาวิชาต่าง ๆ โดยไม่มีการสอบคัดเลือกและไม่คำนึงถึงส่วนประกอบอื่นๆ มากไปกว่าความรู้ ความถนัดในสาขาวิชาของอาจารย์แต่ละท่านและปัญหาการขาดแคลนอาจารย์ ปัจจุบันอาจารย์ส่วนมากของมหาวิทยาลัยจะเป็นศิษย์เก่าและที่ช่วยสอนคำขุสถาบันมาก่อนซึ่งมีความสนิทคุ้นเคยกัน จึงไม่ค่อยมีการแข่งขันทางวิชาการและไม่กระตือรือร้นกันมากนัก ทำให้อาจารย์มีบุคลิกภาพทำทางแตกต่างกันไปทั้งบุคลิกภาพการสอนและการวางตัว และอาจารย์ผู้สอนบางท่านยังปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้บริหารและคณะกรรมการงาน/โครงการต่าง ๆ ของคณะ มีภารกิจเพิ่มเติมนอกจากการสอน จึงไม่ค่อยเข้าสอนตรงตามเวลาที่ระบุในตารางการเรียนการสอนและไม่มีโอกาสที่จะพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนคติในการวางแผนการเรียนการสอนกับพระนิสิตมากนัก ดังนั้น อาจารย์ควรมีการบริหารเวลาสอนให้เหมาะสม รวมทั้งแจ้งให้พระนิสิตทราบล่วงหน้าก่อนทุกครั้งหากมีการเปลี่ยนแปลง ดังที่ จันทรเพ็ญ หงษ์ทอง (2545 : 91) ได้กล่าวถึง

บทบาทของอาจารย์ผู้สอนว่า อาจารย์ผู้สอนควรเข้าใจบทบาทและวิธีการสอนรวมทั้งเตรียมตัวก่อนการสอน และต้องมีทักษะทางสัมพันธภาพที่ดีกับผู้เรียน จึงจะประสบผลสำเร็จในการสอนได้

1.3 ด้านการบริการ จากการศึกษาพบว่าพระนิสิตมีทัศนคติว่าสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากคณะฯ แจกผลการสอบแต่ละรายวิชาในภาคการศึกษานั้นๆ ได้ไม่รวดเร็ว บางวิชาเปิดภาคการศึกษาใหม่แล้วยังไม่ทราบผลการเรียนที่แน่นอน อาจเป็นเพราะคณาจารย์มีภาระหน้าที่มากสอนหลายวิชาและหลายแห่ง เจ้าหน้าที่สำนักหอสมุดกลางฯ ให้การบริการที่ไม่เหมาะสมและไม่เป็นไปตามหลักวิชาบรรณารักษศาสตร์ตลอดจนขาดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ใช้บริการ และภายในสำนักหอสมุดฯ ไม่มีการบริการถ่ายเอกสารที่สะดวก พระนิสิตต้องยืมก่อนแล้วค่อยเอาออกไปถ่ายเอกสารที่ร้านข้างนอกทำให้ไม่ได้รับความสะดวกเป็นอย่างยิ่ง แต่ที่สำนักหอสมุดกลางฯ วัดมหาธาตุฯ พระนิสิตไม่ได้รับความสะดวกในการเลือกค้นคว้าหนังสือเพราะตู้เก็บหนังสือใส่กุญแจ ก่อนจะหยิบต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่ก่อน ดังนั้นอาจารย์ควรที่จะประกาศผลการสอบแต่ละภาคการศึกษาให้เร็วขึ้นและเจ้าหน้าที่สำนักหอสมุดกลางควรมีอัธยาศัยที่ดีกับพระนิสิต ควรจัดให้มีเครื่องถ่ายเอกสารและเจ้าหน้าที่ถ่ายเอกสารไว้คอยบริการพระนิสิตและผู้เข้าไปใช้บริการภายในสำนักหอสมุดฯ และที่วัดมหาธาตุฯ ตู้เก็บหนังสือไม่ควรใส่กุญแจควรที่จะเปิดให้พระนิสิตได้ศึกษาค้นคว้าตำราต่าง ๆ ได้อย่างสะดวก สอดคล้องกับ วิจิตร วรุตบางกูร (2524 : 41) กล่าวว่าห้องสมุดนั้นมีความสำคัญกับนิสิตและอาจารย์มาก เพราะเป็นแหล่งบริการวิชาการแก่อาจารย์และนิสิตที่สามารถเข้าศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเองและตามความพึงพอใจ ห้องสมุดที่ดีนั้นจะต้องมีหนังสือที่ดีและหลากหลายเหมาะสมกับรายวิชา และความสนใจนิสิตสภาพห้องต้องสะอาด ปลอดภัยและสะดวกสบายในการเข้าศึกษาค้นคว้า และในเรื่องเดียวกันนี้ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530 : 101-102) กล่าวว่าในการจัดบริการต่างๆ แก่นักศึกษาควรจัดให้มีความเหมาะสม มีความสะดวกสบายและเพียงพอ รวมทั้งด้านการประชาสัมพันธ์ งานบริการนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยจัดให้ เพื่อให้นักศึกษาได้รับข้อมูลข่าวสารและบริการนักศึกษาได้อย่างครบถ้วน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของจันทร์เพ็ญ หงษ์ทอง (2545 : 93) ที่ทำการศึกษาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒตามทัศนะของนิสิตแพทย์ และสุนทร เอี่ยมเกษมสิน (2547 : 56) ที่ทำการศึกษาสภาพแวดล้อมภายในสถาบันราชภัฏสวนดุสิต ตามความคิดเห็นนักศึกษาในด้านการบริการนักศึกษา พบว่าอยู่ในระดับปานกลางทั้งสองเรื่อง

และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วยังพบว่าส่วนใหญ่พระนิสิตเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นการจัดปฐมนิเทศพระนิสิตเกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอน การเลือกสาขาวิชาเอก ระเบียบการปฏิบัติตนในมหาวิทยาลัยให้แก่พระนิสิตเข้าใจทุกครั้งที่เปิดปีการศึกษาใหม่ พระนิสิตมีความเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ที่ทางคณะฯ ชี้แจงในวันปฐมนิเทศเป็นอย่างดีและสถานที่ที่คณะฯ ใช้ปฐมนิเทศพระนิสิตมีความเหมาะสม ที่พระนิสิตเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

อาจเป็นเพราะพระนิสิตได้รับความสะดวกและมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมและอีกประการหนึ่งในวันเข้าร่วมกิจกรรมนั้นเป็นวันแรกที่พระนิสิตชั้นปีที่ 1 ได้เข้ามาสู่ระบบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ยังมองในสิ่งที่ปัญหาว่าไม่เป็นปัญหาหรือยังมองปัญหาไม่เห็น จึงคิดว่าสิ่งที่ได้รับนั้นเป็นสิ่งที่ดีและเหมาะสมแล้ว

1.4 ด้านอาคารสถานที่ จากการศึกษาค้นคว้าพบว่าพระนิสิตมีทัศนคติว่าสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเนื่องมาจากสถานที่ตั้งของคณะฯ ที่ตั้งอยู่ในวัดซึ่งมีเนื้อที่จำกัดและคับแคบขยายไม่ได้จึงทำให้พระนิสิตไม่ได้รับความสะดวกในการเรียนการสอน เนื่องจากห้องเรียนแออัดเกินมาตรฐานโดยเฉพาะพระนิสิตชั้นปีที่ 1 ศูนย์วัดศรีสุตาราม มีมากถึง 66 รูปในห้องเดียว ทำให้พระนิสิตที่อยู่ด้านหลังห้องไม่ได้ยินเสียงการบรรยายของอาจารย์ แสงสว่างไม่เพียงพอ มองไม่เห็นกระดาน และอากาศก็ร้อนอบอ้าว สอดคล้องกับแนวความคิดของ บุญช่วย จินดาประพันธ์ (2536 : 153) ที่กล่าวว่าห้องเรียนเป็นส่วนที่สำคัญสำหรับการจัดการเรียนการสอน จึงควรจัดให้เป็นสัดส่วน สะอาดเรียบร้อย ควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ครบครัน และมีบรรยากาศที่น่าเรียน เช่น ต้องไม่ร้อนอบอ้าว อากาศถ่ายเทได้ดี แสงสว่างเหมาะสม ปราศจากสิ่งรบกวนเช่น เสียง ผุ่น ควันและกลิ่นต่าง ๆ เป็นต้น อีกประการหนึ่งคณะพุทธศาสตร์ไม่มีอาคารเรียนเฉพาะต้องใช้อาคารเรียนร่วมกับคณะอื่น ๆ และยังเป็นที่ตั้งสำนักงานคณะฯ และห้องทำงานของผู้บริหารฝ่ายต่าง ๆ ทำให้มีเสียงรบกวนมาก และนอกจากนั้นคณะพุทธศาสตร์ทั้งที่วัดมหาธาตุฯ และที่ศูนย์วัดศรีสุตาราม ขาดที่นั่งพักผ่อนหย่อนใจที่เพียงพอสำหรับพระนิสิต และขาดการประดับตกแต่งภูมิทัศน์ด้วยไม้ดอกไม้ประดับ และไม่ยั้งต้นที่ให้ร่มเงา แต่ถ้าเปรียบเทียบกันแล้วที่ศูนย์วัดศรีสุตาราม ถึงแม้สถานที่จะคับแคบแต่ก็เป็นระเบียบเรียบร้อยและเป็นสัดส่วนดีกว่าที่วัดมหาธาตุฯ ที่บริเวณโดยรอบอาคารเรียนและสำนักหอสมุดกลางฯ ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและไม่เป็นสัดส่วนหน้าอาคารเรียนเต็มไปด้วยรถยนต์ของผู้ที่มาเสียค่าบริการจอดรถกับทางวัด ดังนั้น ผู้บริหารมหาวิทยาลัยควรเร่งดำเนินก่อสร้างสถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัยแห่งใหม่ที่กำลังระดมทุนการสร้างอยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้แล้วเสร็จโดยเร็วแล้วย้ายส่วนงานต่าง ๆ ไปที่นั่นซึ่งมีสถานที่ที่พร้อมกว่านี้ ดังที่ เชอซิลล์ (สมิตรา ชิตามร. 2546 : 72 ; อ้างอิงจาก Shershill. n.d.) กล่าวว่ามนุษย์จัดสร้างอาคารสถานที่อย่างไรก็ได้ แต่อาคารสถานที่เหล่านั้นมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ที่อยู่อาศัยไม่ว่าจะเป็นอาคารเรียน ห้องปฏิบัติการ และห้องสมุดที่ทันสมัย

และในบางประเด็นพระนิสิตเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นห้องน้ำ ห้องสุขา มีความสะอาดถูกสุขลักษณะ ทำเลที่ตั้งของคณะพุทธศาสตร์ วัดมหาธาตุฯ เหมาะสมแก่การเป็นสถาบันอุดมศึกษา และการเดินทางไปยังคณะพุทธศาสตร์ วัดมหาธาตุฯ มีความสะดวก ที่พระนิสิตเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะห้องน้ำ ห้องสุขา ตั้งอยู่บนตึกอาคารเรียนทำให้ปราศจากฝุ่นและละอองต่าง ๆ จึงทำให้แลดูสะอาดอยู่เสมอ และอาคารเรียนวัดมหาธาตุฯ ตั้งอยู่กลางพระนครสามารถเดินทางไปและกลับได้ทั้งทางรถยนต์โดยสารที่มีหลายชนิด

ให้เลือกใช้บริการและทั้งทางเรือโดยสารซึ่งก็สะดวกเช่นเดียวกัน ส่วนที่ศูนย์วัดศรีสุदारาม ทางเข้ามหาวิทยาลัยคับแคบรถวิ่งสวนกันไม่ได้และการคมนาคมไปกลับค่อนข้างลำบาก ผลการวิจัยในด้านนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จันท์เพ็ญ หงษ์ทอง (2545 : 94) ที่ทำการศึกษาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตามทัศนะของนิสิตแพทย์ด้านอาคารสถานที่พบว่านิสิตแพทย์มีทัศนะว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผู้วิจัยอภิปรายว่าอาจเนื่องมาจากอาคารที่ตั้งของคณะแพทยศาสตร์ตั้งอยู่ในสถานที่ที่ไม่เหมาะสมแก่การเป็นสถาบันอุดมศึกษาและเช่นเดียวกันกับ สุนทร เอี่ยมเกษมสิน (2547 : 54) ที่ทำการศึกษาเรื่องสภาพแวดล้อมในสถาบันราชภัฏสวนดุสิต ในความคิดเห็นของนักศึกษาพบว่ามีความเหมาะสมในระดับปานกลาง

2. การเปรียบเทียบทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านจำแนกตามตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ สถานภาพ จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่กำลังศึกษา วิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษา สาขาวิชาเอกที่กำลังศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการเปรียบเทียบพบว่า

2.1 พระนิสิตที่มีสถานภาพต่างกัน มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบริการมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยที่สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งเอาไว้ ยกเว้นด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน และด้านอาคารสถานที่ พบว่าพระนิสิตมีทัศนะไม่แตกต่างกัน

ด้านการบริการ พระนิสิตที่มีสถานภาพเป็นพระภิกษุมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง แตกต่างจากพระนิสิตที่มีสถานภาพเป็นสามเณร สามเณรเปรียญ และพระมหาเปรียญอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าพระนิสิตที่มีสถานภาพเป็นสามเณร สามเณรเปรียญ เป็นผู้ที่คอยให้การอุปฐากพระ(พระภิกษุและพระมหาเปรียญ)มาก่อนเป็นต้นว่า จัดที่ฉัน ตั้งน้ำใช้น้ำฉัน ต้มน้ำร้อนน้ำชา และพระมหาเปรียญส่วนใหญ่ก็จะเคยเป็นสามเณรเปรียญมาก่อนและได้เคยถือปฏิบัติเช่นนี้เหมือนกัน อีกประการหนึ่ง สามเณรเปรียญและมหาเปรียญจะเคยอยู่ในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่มีกฎ ระเบียบ อันเคร่งครัดที่เจ้าสำนักเรียนและประธานสามเณรตั้งขึ้น เช่น ทำวัตรเช้า-เย็น ฉันเช้า-เพลพร้อมกัน ตื่นเป็นเวลานอนเป็นเวลา ล้างถ้วยชาม ปิดกวาดลานวัด รดน้ำต้นไม้ และตัดหญ้าช่วยกันตามวาระ เป็นต้น ส่วนพระนิสิตที่มีสถานภาพเป็นพระภิกษุส่วนใหญ่แล้วจะไม่เคยผ่านชีวิตของการเป็นสามเณรมาก่อน เมื่ออายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ก็อุปสมบทเป็นพระภิกษุซึ่งเป็นอุดมเพศที่ต้องมีผู้คอยให้การอุปฐาก เช่น การประเคนภัตตาหาร เป็นต้น ที่จะต้องมีสามเณรหรือฆราวาสยกประเคนเสียก่อนจึงจะฉันได้ ซึ่งเป็นการถือปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ดังนั้น สิ่งเหล่านี้อาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พระนิสิตที่มีสถานภาพเป็นพระภิกษุมีความคาดหวังต่อการให้บริการของคณะฯ สูงกว่าพระนิสิตที่มีสถานภาพเป็นสามเณร สามเณรเปรียญ

และพระมหาเปรียญ ดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น แต่ถึงจะอย่างไรก็ตามพระนิสิตเหล่านั้นถึงแม้จะมีสถานภาพที่แตกต่างกันในมหาวิทยาลัย แต่สิ่งที่ทุกรูปเหมือนกันคือความเป็นพุทธสาวกของพระพุทธองค์ที่จะต้องปฏิบัติตนให้เสมอเหมือนกัน(สมานัตตดา)ตามพระธรรมวินัย สอดคล้องกับคำกล่าวของพระธรรมปิฎก (2539 : 18) ที่ว่าพระนิสิตมีภารกิจที่จะต้องปฏิบัติเช่นเดียวกันกับพระสงฆ์ทั่วไป คือ การฝึกฝนตนเองตามหลักไตรสิกขากล่าวคือ 1. ศีล ฝึกปฏิบัติตนให้ตั้งามสุจริตและเกื้อหนุนต่อสังคม 2. สมาธิ ฝึกสมาธิให้จิตใจสงบ มีสติมั่นคงและเจริญอกงามในคุณธรรม 3. ปัญญา พิจารณาเรื่องราวต่าง ๆ อย่างมีเหตุมีผล ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ พระมหาสุพิน ชินนะปัด (2546 : 89) ที่ทำการศึกษาคูณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่าพระนักศึกษามีสถานภาพต่างกันมี คุณลักษณะในด้านการศึกษาไม่แตกต่างกัน เพราะนักศึกษาไม่ว่าจะมีอายุมากหรือน้อยกว่ากัน เมื่อได้เข้ามาศึกษาในระดับอุดมศึกษาแล้วทุกรูปต่างต้องการที่จะแสวงหาความรู้ใส่ตัว โดยการศึกษาในตำรา และจากการทำกิจกรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาที่จะต้องจัดเตรียมเอาไว้รองรับพระนักศึกษา เพื่อขัดเกลาสติปัญญาและทัศนคติของผู้เรียนและเพื่อสนับสนุนให้ พระนักศึกษาได้ใช้ชีวิตในสถาบันให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ทั้งทางด้านการศึกษาเล่าเรียน การพัฒนาความคิด บุคลิกภาพและการเตรียมพร้อมที่จะเป็นบัณฑิตที่มีคุณค่าในอนาคต

2.2 พระนิสิตที่มีจำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศต่างกันมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งเอาไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะระบบการเรียนการสอนของคณะฯ ที่ไม่แบ่งแยกตามอายุพรรษา พระนิสิตทุกรูปมีความเสมอภาคกันด้วยสถานภาพของความเป็นพระนิสิตในขณะที่ทำการเรียนการสอน และอาจารย์ส่วนใหญ่จะมอบหมายงานให้พระนิสิตทำรายงานเป็นกลุ่ม โดยแบ่งกลุ่มตามลำดับเลขที่ประจำตัวพระนิสิต ไม่ได้แบ่งตามจำนวนอายุพรรษาและในขณะที่นำเสนอผลการทำรายงานหน้าชั้นเรียนของแต่ละกลุ่มก็ยังเปิดโอกาสให้พระนิสิตกลุ่มอื่นๆ ได้ซักถามกันได้ตามอัธยาศัย ทำให้พระนิสิตมีความสนิทสนมคุ้นเคยพูดคุยกันอยู่เสมอ จึงสามารถรับรู้ถึงสภาพปัญหาของสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย/คณะฯ ได้ตรงกัน จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พระนิสิตที่มีจำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ต่างกันมีทัศนะไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ พระมหาสุพิน ชินนะปัด (2546 : 89) ที่ทำการศึกษาคูณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยพบว่า พระนักศึกษามีจำนวนปีอยู่ในสมณเพศต่างกัน มีคุณลักษณะในด้านการศึกษา เป็นต้น โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน เพราะพระนักศึกษาไม่ว่าจะบวชใหม่หรือบวชมานานแล้ว จะต้องประพฤติตามหลักพระธรรมวินัย อันเดียวกันที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้

2.3 พระนิสิตที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีต่างกัน มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งเอาไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระนิสิตทุกชั้นปีที่เข้ามาศึกษาในคณะพุทธศาสตร์ได้มีโอกาสร่วมทำกิจกรรมกันบ่อย เช่น การออกฝึกภาคปฏิบัติในการปฏิบัติพระวิปัสสนากัมมัฏฐานตามสถานที่ต่าง ๆ ที่ทางมหาวิทยาลัยกำหนดให้พระนิสิตชั้นปีที่ 1-5 ไปทำกิจกรรมส่วนนี้ร่วมกันเป็นระยะเวลา 15 วัน หลังสิ้นภาคการศึกษาที่สองของแต่ละปี การศึกษา ตลอดระยะเวลาที่ทำกิจกรรมร่วมกันก็มีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างพระนิสิตของแต่ละชั้นปี และได้ประสบปัญหาที่เหมือนกัน ๆ จึงมีความเข้าใจร่วมกันถึงสภาพปัญหา และมีความต้องการที่จะให้ผู้บริหารปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่เห็นว่าเป็นปัญหานั้นด้วยกัน จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พระนิสิตที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีต่างกันมีทัศนคติไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลงานการวิจัยของขวัญฤดี ขำช่อนสัตย์ (2542 : 78) ที่ทำการศึกษาศฤติกรรมความรับผิดชอบของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดลพบว่า นักศึกษาที่ศึกษาในชั้นปีที่แตกต่างกันมีพฤติกรรมการรับผิดชอบโดยรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน แต่แตกต่างจากผลงานการวิจัยของ พระมหาสุพิน ชินนะปัด (2546 : 90) ที่ทำการศึกษาคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า พระนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่แตกต่างกัน มีคุณลักษณะโดยรวมในด้านการเรียนเป็นต้น แตกต่างกัน เพราะพระนักศึกษาแต่ละชั้นปีมีกิจกรรมที่จะต้องทำแตกต่างกัน

2.4 พระนิสิตที่มีวิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษาต่างกัน มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะก่อนที่จะเข้ามาสู่การศึกษาระดับอุดมศึกษา พระนิสิตส่วนใหญ่ก็เคยผ่านระบบการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมมาแผนกธรรม แผนกบาลีและแผนกสามัญ มาก่อนแล้ว ซึ่งมีระบบการเรียนการสอนไม่แตกต่างกันมากนัก จึงทำให้พระนิสิตสามารถปรับตัวเข้ากับระบบการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาได้เร็วและมีความเข้าใจต่อระบบการเรียนการสอนได้ดี อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พระนิสิตที่มีวิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษาต่างกันมีทัศนคติไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ พระมหาสุพิน ชินนะปัด (2546 : 94) ที่ทำการศึกษาคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า พระนักศึกษามีวิทยฐานะเดิมต่างกัน มีคุณลักษณะโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน เพราะพระนักศึกษาสามารถปรับตัวให้เข้ากับความรู้ใหม่ วิชาการใหม่ อาจารย์และเพื่อน ๆ อีกทั้งพร้อมที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่มหาวิทยาลัยจัดขึ้นร่วมกันได้ จึงทำให้พระนักศึกษารู้จักการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดี

2.5 พระนิสิตที่ศึกษาอยู่ในสาขาวิชาเอกที่ต่างกัน มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ บางวิชาที่ต้องเรียนเหมือนกันอาจารย์ประจำวิชาก็จะให้พระนิสิตที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 3-4 ที่เรียนต่างสาขาวิชาเอกกันนั้นไปเรียนร่วมกัน จึงทำให้พระนิสิตมีโอกาสได้ทำกิจกรรมการเรียน

การสอนร่วมกัน ปรีक्षाหรือกันเป็นประจำและบางวันพระนิสิตชั้นปีที่ 3-4 ต้องไปเรียนที่อาคารเรียนของศูนย์ศรีสุदारามซึ่งใช้เป็นห้องเรียนของพระนิสิตชั้นปีที่ 1-2 ก็ได้มีโอกาสพบปะกับพระนิสิตชั้นปีที่ 1 และ ชั้นปีที่ 2 ที่เคยร่วมทำกิจกรรมเสริมหลักสูตรและกิจกรรมภาคปฏิบัติในการฝึกพระวิปัสสนากัมมัฏฐานด้วยกันมาแล้ว ทำให้เห็นสภาพการจัดการเรียนการสอนของกันและกัน พระนิสิตที่เรียนในชั้นปีที่สูงกว่าก็จะให้คำแนะนำพระนิสิตรุ่นน้องอยู่เสมอ ๆ ประกอบกับองค์ประกอบของบรรยากาศการจัดการเรียนการสอนของแต่ละชั้นปีก็มีความคล้ายคลึงกัน เช่น อาจารย์ผู้สอน เป็นต้น ซึ่งอาจารย์บางท่านอาจทำหน้าที่สอนมากกว่า 2 ชั้นปี ดังที่พิมพ์ศรี เปานิล (2530 : 2) กล่าวว่า บรรยากาศการเรียนการสอนที่ดีจะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบหลายอย่าง เป็นต้นว่าลักษณะของหลักสูตร วิธีการสอนของอาจารย์ กิจกรรมการเรียนการสอน การบริหารทางวิชาการ การประเมินผล การเรียนและสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน สิ่งเหล่านี้อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้พระนิสิตที่ศึกษาอยู่ในสาขาวิชาเอกต่างกันมีทัศนคติไม่แตกต่างกัน

2.6 พระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง โดยรวมพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านอาคารสถานที่ที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ยกเว้นด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน และด้านการบริการพบว่า พระนิสิตมีทัศนคติไม่แตกต่างกัน

ด้านอาคารสถานที่ พระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ระดับ 2.50 หรือต่ำกว่าและ 2.51-3.00 มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ด้านอาคารสถานที่แตกต่างจากพระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ระดับ 3.00 ขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ พระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ระดับ 2.51-3.00 มีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ของคณะพุทธศาสตร์น้อย ซึ่งอาจจะบั่นทอนความรู้สึกทำให้ความรู้สึกที่อยากจะเรียนมีน้อยลงและขาดความกระตือรือร้นในการที่จะค้นคว้าหาความรู้ เนื่องจากสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ไม่เอื้ออำนวยสอดคล้องกับ อวยชัย วิสุวรรณ (2521 : 3) ที่กล่าวว่าสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยมีส่วนสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ซึ่งมีนักศึกษาจำนวนมากที่มีผลการเรียนไม่เป็นไปตามความคาดหวังที่วางไว้ ตัวอย่างเช่น นักศึกษาที่สอบคัดเลือกเข้าเรียนได้คะแนนดี แต่ผลการเรียนกลับไม่ดี ขณะที่ผู้ที่สอบคัดเลือกเข้าเรียนได้คะแนนไม่ดี แต่ผลการเรียนกลับอยู่ในเกณฑ์ดี ทั้งนี้ เพราะการศึกษาไม่ได้ขึ้นอยู่กับสติปัญญาแต่เพียงอย่างเดียว แต่มีองค์ประกอบที่สำคัญทางสภาพแวดล้อมอื่นเป็นแรงเสริม ได้แก่สภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านกิจกรรมในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ที่พักอาศัย รวมทั้งทัศนคติของนักศึกษาด้วย ในทางตรงกันข้ามพระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ระดับ 3.00 ขึ้นไปมีพื้นฐานทางสติปัญญาดีอุปถัมภ์กับความขยันหมั่นเพียร ซึ่งเป็นพื้นฐานเดิมของพระนิสิตเหล่านั้นอยู่แล้ว จึงมีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและมีความกระตือรือร้นค้นหาความรู้อยู่เสมอ ถึงแม้จะอยู่ใน

สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่เป็นต้น ที่ไม่เอื้ออำนวยมากนักก็ตาม และอีกประการหนึ่งพระนิสิตที่ศึกษาอยู่ในคณะพุทธศาสตร์เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจถึงเนื้อหาของหลักสูตรที่คณะฯ จัดให้เรียนพอสมควร เพราะเป็นความรู้ที่เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอน และปรัชญาศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหาของหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา ที่พระนิสิตส่วนใหญ่มีโอกาสได้ศึกษาและเรียนมาก่อนที่จะเข้าสู่ระดับอุดมศึกษาแล้ว ประกอบกับความวิริยะอุตสาหะสติปัญญา ของพระนิสิตเองด้วยที่มุ่งจะเรียนให้จบหลักสูตร จึงทำให้พระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีทัศนคติแตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับผลงาน การวิจัยของ พระมหาสุพิน ชินนะปัด (2546 : 94) ที่ทำการศึกษาคูณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยพบว่า พระนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีคุณลักษณะโดยรวมไม่แตกต่างกัน เพราะวาระบบการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นแบบพึ่งพาอาศัยกัน วิชาหลักที่สอนส่วนมากเป็นวิชาการทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นวิชาที่พระนักศึกษาคุ่นเคยกันดีอยู่แล้ว

3. การประเมินทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 4 ด้านเปรียบเทียบกับเกณฑ์ พบว่า พระนิสิตคณะพุทธศาสตร์มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมโดยรวมและเป็นรายด้าน ว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับที่สูงกว่าเกณฑ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคณะพุทธศาสตร์เป็นคณะแรกของสถาบันที่เปิดสอนมาตั้งแต่วันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2490 เป็นระยะเวลา 58 ปีแล้ว ถึงแม้การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนของคณะฯ ในระยะแรกๆ เป็นไปด้วยความลำบากขาดสนขาดแคลนทุนทรัพย์อุดหนุน เนื่องจากมหาวิทยาลัยไม่มีพระราชบัญญัติรับรองสถานภาพ การจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมามีดำเนินไปได้ด้วยความศรัทธาและความเสียสละของคณาจารย์และศิษย์เก่าที่ช่วยกันประคับประคองให้มีการจัดการเรียนการสอนมาโดยลำดับ จนกระทั่งปีพุทธศักราช 2540 รัฐสภาจึงได้ตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยขึ้น ทำให้สถานภาพของมหาวิทยาลัยเปลี่ยนไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลและได้รับเงินงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลปีละ 450-500 ล้านบาท แต่เนื่องจากมหาวิทยาลัยมีวิทยาเขตการศึกษาที่ตั้งอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของประเทศ จำนวน 11 วิทยาเขตที่กำลังต้องการการพัฒนาด้วยเช่นกัน จึงต้องเกลี้ยเงินงบประมาณที่มีจำนวนจำกัดไปให้วิทยาเขตต่าง ๆ นั้นด้วย เหตุที่มหาวิทยาลัยมีวิทยาเขตมากถึงขนาดนี้ก็เพื่อสนองต่อความต้องการของพระภิกษุสามเณรที่อยู่ในส่วนภูมิภาคที่ไม่สามารถเข้ามาศึกษาในศูนย์กลางได้ เนื่องด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น ไม่มีวัดที่พักอาศัย และหน้าที่การงานที่รับผิดชอบอยู่ในที่นั้นอยู่แล้วไม่อาจที่จะละทิ้งได้ จึงจะเห็นได้ว่าคณะพุทธศาสตร์ส่วนกลางถึงแม้จะตั้งมาเป็นเวลานานคู่กับมหาวิทยาลัย แต่มีความพร้อมน้อยหากเปรียบเทียบกับจัดการเรียนของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐบาลแห่งอื่น ซึ่งถือได้ว่าอยู่ในระยะเริ่มต้นในการพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมในทุกด้านมาโดยลำดับ สิ่งที่เป็นปัญหาในปัจจุบันคือสถานที่เรียนหรือห้องเรียนของ

พระนิสิตชั้นปีที่ 1-4 และสำนักงานของคณะฯ ที่ไม่ได้ตั้งอยู่ในที่เดียวกัน ที่วัดมหาธาตุฯ ทำพระจันทร์ เป็นสถานที่ตั้งสำนักงานคณะฯ และเป็นสถานที่เรียนของพระนิสิตชั้นปีที่ 3-4 ส่วนที่ศูนย์วัดศรีสุดาราม บางขุนนนท์ เป็นสถานที่ตั้งของสำนักงานคณะฯ และเป็นสถานที่เรียนของพระนิสิตชั้นปีที่ 1-2 ดังนั้น การดำเนินงานของคณะฯ จึงเป็นไปด้วยความไม่คล่องตัว ขาดการประสานงานที่รวดเร็ว ระหว่างกัน มีความล่าช้าในการบริหารการจัดการสภาพแวดล้อม ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการ และด้านอาคารสถานที่ เพราะการคมนาคมไม่สะดวกอันเนื่องมาจากปัญหาการจราจรและสถานที่ตั้งคับแคบขยายไม่ได้ เพราะตั้งอยู่ในเนื้อที่ของวัดซึ่งมีปริมาณเนื้อที่จำกัด แต่อย่างไรก็ตามในอนาคตอันใกล้นี้ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยมีนโยบายที่จะให้ทุกส่วนงานของมหาวิทยาลัยรวมทั้งคณะพุทธศาสตร์ส่วนกลาง ไปรวมอยู่ในที่เดียวกันที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งจะทำให้สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์มีความพร้อมและมีความทัดเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาอื่นมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้มากขึ้น สอดคล้องกับผลงานการวิจัยของพระสมณิก ติระรังษี (2530 : บทคัดย่อ) ที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในสภาพการศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า สภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยค่อนข้างแออัด ขาดอาจารย์ผู้สอนที่มีความรู้วิชาเฉพาะ ห้องสมุดมีหนังสือค่อนข้างเก่า และหนังสือที่มีอยู่ตามหลักสูตรใหม่ไม่เพียงพอ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การวิจัยทัศนะของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมทั้ง 4 ด้าน พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการจัดการเรียนการสอนและด้านอาจารย์ผู้สอน พระนิสิตมีทัศนะว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการบริการและด้านอาคารสถานที่ มีทัศนะว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่าพระนิสิตมีทัศนะที่ดีต่อสภาพแวดล้อมด้านต่างๆ ที่คณะพุทธศาสตร์ดำเนินการไปแล้วนั้นอยู่ในระดับหนึ่ง แต่เพื่อให้สภาพแวดล้อมในแต่ละด้านที่คณะฯ จัดให้พระนิสิตมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น คณะฯ ควรปรับปรุงบางส่วนเพิ่มเติม ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1.1 สภาพแวดล้อมด้านการจัดการเรียนการสอน ควรปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรของคณะพุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมปัจจุบัน โดยมุ่งให้พระนิสิตสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนและการดำเนินชีวิตได้ อาจารย์ประจำรายวิชาต่าง ๆ ไม่ควรเป็นผู้ที่มีตำแหน่งทางการบริหารซึ่งมีภาระงานมากอยู่แล้วควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านและมีเวลาให้กับการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่ ควรปรับปรุงอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนภายในห้องเรียนให้มีความทันสมัยและเพียงพอกับจำนวนพระนิสิต เช่น ปรับปรุงเครื่องขยายเสียง ติดม่านกันแดดในห้องเรียนที่มีแสงแดดส่อง และติดตั้งเครื่องปรับอากาศ เป็นต้น การจัดห้องเรียนควรคำนึงถึงคุณภาพของการจัดการเรียนการสอน ปริมาณของพระนิสิตในห้องหนึ่งๆ ไม่ควรเกิน 30 รูป ต่อ 1 ห้องเรียน หนังสือและตำราเรียนที่ใช้ประกอบการเรียน

การสอนตามหลักสูตรของคณะพุทธศาสตร์โดยตรงยังมีน้อย ปัจจุบันบางรายวิชาอาจารย์และพระนิสิตใช้เอกสาร (Cheet) ที่สำคัญจากหนังสือที่เกี่ยวข้องมาประกอบการเรียนเสียเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น คณะฯ ควรสร้างความกระตือรือร้นและสร้างบรรยากาศการแข่งขันทางวิชาการให้เกิดขึ้นในหมู่คณาจารย์ ด้วยการส่งเสริมให้อาจารย์ได้มีโอกาสค้นคว้าวิจัย ผลิตเอกสารตำราทางวิชาการและสื่อประกอบ การเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนให้มากขึ้น การจัดการสอบปลายภาคการศึกษาไม่ควรใช้เวลาทำการสอบนานเกินไป

1.2 สภาพแวดล้อมด้านอาจารย์ผู้สอน อาจารย์ควรเตรียมแผนการสอนทุกครั้งก่อนที่จะเข้าสอนโดยมุ่งเข้าสู่เนื้อหาสำคัญของรายวิชาให้มากขึ้นในขณะสอน โดยเน้นให้พระนิสิตได้เห็นและเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่พระนิสิตจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนได้ และควรเพิ่มเทคนิคในการถ่ายทอดวิชาความรู้ด้วยการสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนให้มีชีวิตชีวามากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างแรงจูงใจให้พระนิสิตเกิดความกระตือรือร้นที่อยากจะเรียน และอาจารย์ก็ควรมีความกระตือรือร้นที่จะสอนด้วยการเข้าและออกจากห้องเรียนตรงตามเวลาที่กำหนดในตารางการเรียนการสอน หากมีการเปลี่ยนแปลงวันและเวลาจากตารางการเรียนการสอนอาจารย์ควรแจ้งให้พระนิสิตทราบทุกครั้ง นอกจากนั้น ก็ควรเปิดโอกาสให้พระนิสิตมีส่วนร่วมในการจัดแผนการเรียนการสอนด้วย สำหรับอาจารย์ที่มีสถานภาพเป็นพระภิกษุควรสร้างสัมพันธภาพกับพระนิสิตให้มากกว่าในปัจจุบันทั้งในและนอกห้องเรียนเพราะที่ผ่านมาพระนิสิตจะไม่ค่อยเข้าพบอาจารย์ที่ปรึกษาหรืออาจารย์ประจำวิชา เนื่องจากขาดความสนิทสนมคุ้นเคย ส่วนอาจารย์ฝ่ายฆราวาสบางท่านควรใช้คำพูดที่เหมาะสมกับพระนิสิตในขณะทำการสอน และที่สำคัญอาจารย์ควรให้ความสำคัญกับการศึกษาค้นคว้าทำวิจัยเพื่อผลิตตำรา ผลงานทางวิชาการ และสื่อการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับรายวิชาที่เปิดสอนในคณะฯ ให้มากกว่าการทำหน้าที่สอนเพียงอย่างเดียว

1.3 สภาพแวดล้อมด้านการบริการ คณะฯ ควรแจ้งผลการสอบปลายภาคของแต่ละรายวิชาให้พระนิสิตทราบรวดเร็วยิ่งขึ้นกว่าในปัจจุบัน ควรปรับปรุงรูปแบบการให้บริการของเจ้าหน้าที่สำนักหอสมุดฯ ให้มีอัธยาศัยที่ดีต่อพระนิสิต ภายในสำนักหอสมุดกลางฯ ควรจัดให้มีเครื่องถ่ายเอกสารและเจ้าหน้าที่ไว้คอยบริการถ่ายเอกสารแก่พระนิสิต การจัดกิจกรรมของคณะฯ ควรเน้นให้พระนิสิตทุกชั้นปีและคณาจารย์มีส่วนร่วมในการดำเนินงานกันอย่างใกล้ชิดกว่าปัจจุบัน ทั้งนี้ เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน อาจารย์ที่ปรึกษาควรติดตามผลการเรียนและเป็นกันเองกับ พระนิสิตให้มากขึ้น ควรเพิ่มจำนวนคอมพิวเตอร์ให้เพียงพอกับจำนวนพระนิสิตและเจ้าหน้าที่ควรมาปฏิบัติงานให้ตรงตามเวลาที่กำหนด ควรเพิ่มจำนวนหนังสือภายในสำนักหอสมุดกลางฯ ให้เพียงพอต่อจำนวนพระนิสิตและให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่เรียน ตูเก็บหนังสือที่สำนักหอสมุดกลางฯ วัดมหาธาตุฯ ไม่ควรใส่กุญแจ ควรเปิดให้พระนิสิตได้ศึกษาค้นคว้าด้วยความสะดวกโดยไม่ต้องลือคฤณแจ้อย่างเช่นปัจจุบัน

1.4 สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ ภายในสำนักหอสมุดฯ วัดมหาธาตุฯ ควรติดตั้งเครื่องปรับอากาศหรือเครื่องระบายอากาศ พร้อมกับเพิ่มแสงสว่างและการรักษาความสะอาดทั้งภายในและภายนอกของสำนักหอสมุดฯ บริเวณโดยรอบอาคารเรียนควรจัดให้มีสวนหย่อมหรือประดับประดาด้วยไม้ดอกไม้ประดับและจัดสถานที่พักผ่อนหย่อนใจให้เพียงพอกับจำนวนพระนิสิต ควรปรับปรุงขนาดห้องเรียนให้เหมาะสมกับจำนวนพระนิสิตไม่ให้คับแคบและแออัดจนเกินไป ควรเสริมสร้างบรรยากาศภายในห้องเรียนให้พระนิสิตรู้สึกสบายในขณะที่ทำกิจกรรมการเรียนการสอน ด้วยการติดตั้งเครื่องปรับอากาศทุกห้องเรียนเพราะอากาศร้อนและแสงแดดส่องทำให้ความสนใจต่อเนื้อหาของบทเรียนลดลง ควรเพิ่มการทำมาความสะอาดบริเวณอาคารเรียนให้ทั่วถึงทั้งภายนอกและภายในห้องเรียน แต่ที่วัดมหาธาตุฯ ควรแยกกระหว่างสำนักงานคณะฯ กับห้องเรียนให้เป็นสัดส่วนชัดเจน และภายในห้องเรียนไม่ควรนำวัสดุสิ่งของอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากอุปกรณ์หรือสื่อการเรียนการสอนเข้ามาเก็บ ควรจัดให้ห้องเรียนของพระนิสิตชั้นปีที่ 1-4 และสำนักงานคณะฯ ตั้งอยู่ในสถานที่เดียวกันและที่วัดมหาธาตุฯ ควรปรับปรุงบริเวณร้านค้าและสถานที่นั่งฉันน้ำดื่มหรือน้ำปานะให้กว้างยิ่งขึ้น

2. จากการเปรียบเทียบทัศนะของพระนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านจำแนกตามตัวแปรอิสระที่ศึกษาได้แก่ สถานภาพ จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่กำลังศึกษา วิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษา สาขาวิชาเอกที่กำลังศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพบว่า พระนิสิตที่มีสถานภาพที่ต่างกันมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมโดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการบริการ พระนิสิตมีทัศนะที่แตกต่างกัน และพระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่างกันมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมโดยรวมแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านอาคารสถานที่พระนิสิตก็มีทัศนะที่แตกต่างกัน ซึ่งพระนิสิตส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่าคณะฯ แจ้งผลการสอบปลายภาคการศึกษาของวิชาต่าง ๆ ล่าช้ามาก เป็นต้น และสถานที่ก็คับแคบไม่กว้างขวางเหมือนสถาบันการศึกษาอื่น ดังนั้น คณะพุทธศาสตร์ควรพิจารณาปรับปรุงสภาพแวดล้อมในทุกด้านโดยเฉพาะด้านการบริการ และด้านอาคารสถานที่ ให้เป็นไปตามข้อเสนอแนะและความต้องการของพระนิสิตที่ได้สะท้อนผ่านผลงานการวิจัยครั้งนี้ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและที่มีความจำเป็นต่อการศึกษาเล่าเรียนของพระนิสิตต่อไปในอนาคตด้วย

3. การประเมินทัศนะของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยรวมและเป็นรายด้านเปรียบเทียบกับเกณฑ์พบว่า พระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1-5 มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมโดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 4 ด้าน ว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับที่สูงกว่าเกณฑ์ เนื่องจากคณะพุทธศาสตร์เป็นคณะแรกที่เปิดทำการเรียนการสอนมาคู่กับมหาวิทยาลัยแห่งนี้ ตั้งแต่วันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2490 จนกระทั่งปัจจุบันก็เป็นระยะเวลา 58 ปีแล้ว ตลอดระยะเวลาที่จัดการเรียนการสอนมานั้น ถึงแม้จะเป็นไปด้วยความไม่คล่องตัวเพราะขาดงบประมาณที่จะใช้การพัฒนาได้อย่างเพียงพอก็ตาม แต่มหาวิทยาลัยก็ยังสามารถจัดระบบการเรียนการสอนให้ดำเนินไป

แบบประทับประคองให้คงอยู่ได้ โดยอาศัยแรงศรัทธาและความเสียสละของคณาจารย์และศิษย์เก่าในอดีตที่ช่วยกันบริหารสืบต่อกันมาโดยลำดับ จนกระทั่งปี พ.ศ.2540 รัฐสภาจึงได้ตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยขึ้น จึงได้รับเงินงบประมาณสนับสนุนจากคณะรัฐบาลของ ฯพณฯ พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ ผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น สิ่งทีกล่าวมากก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คณะพุทธศาสตร์มีพัฒนาการที่ล่าช้า หากเปรียบเทียบกับสถาบันการศึกษาของรัฐอื่นๆ แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน คณะพุทธศาสตร์ก็กำลังปรับปรุงและพัฒนาสภาพแวดล้อมด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการบริการ ด้านอาคารสถานที่ ให้มีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้นและเพื่อให้ทัดเทียมกับสถาบันการศึกษาของรัฐแห่งอื่น ดังจะเห็นได้จากการที่คณะผู้บริหารได้มีนโยบายที่จะย้ายส่วนงานต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยมีสำนักงานอธิการบดี สำนักงานคณะพุทธศาสตร์ เป็นต้น ไปตั้งอยู่ในสถานที่แห่งใหม่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งในขณะนี้กำลังดำเนินการก่อสร้างอยู่ เมื่อถึงวันนั้นสภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ คงจะดีกว่าเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันอย่างแน่นอน

ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. เพื่อให้การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลางครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ควรที่จะศึกษาทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์ และนิสิตฝ่ายฆราวาสด้วย เพื่อรับฟังทัศนะของหลาย ๆ ฝ่ายแล้วนำมาเป็นข้อมูลในการกำหนดเป็นแผนพัฒนาคณะฯ ต่อไป
2. ควรทำการวิจัยสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในด้านอื่นๆ ที่ยังไม่ได้ทำการวิจัยในครั้งนี้ เช่น ด้านวิชาการ ด้านการบริหาร ด้านการบริการวิชาการแก่สังคมและชุมชน และด้านกิจกรรมพระนิสิต เป็นต้น
3. เพื่อให้ครอบคลุมการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์และมหาวิทยาลัยมากยิ่งขึ้น ควรศึกษาเปรียบเทียบทัศนะของพระนิสิตทุกคณะ คณาจารย์ และผู้บริหาร ที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในด้านต่างๆ เช่น ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน เป็นต้นเพราะในบางเรื่องลำพังทัศนะของคณะผู้บริหาร คณาจารย์ และพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์เพียงอย่างเดียว ก็ไม่สามารถที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีได้.

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กองบรรณาธิการ. (2540, พฤศจิกายน). สืบสานพระราชปณิธาน ร 5. ใน *นิตยสารพุทธจักร ฉบับที่ 11*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กึ่งแก้ว เอี่ยมแจ่ม. (2542). *สภาพแวดล้อมการเรียนการสอนของคณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตบพิตรพิมุข มหาเมฆ ตามทัศนะของนักศึกษา*. ปรินูญานิพนธ์. กศ.ม.(การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ขนิษฐา เกื้อมี. (2530). *สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตพลศึกษา ในทัศนะของนิสิต และอาจารย์*. ปรินูญานิพนธ์ . กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ขวัญฤดี ขำช่อนสัตย์. (2542). *การศึกษาพฤติกรรมการรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล*. ปรินูญานิพนธ์ . กศ.ม.(การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2532). ตอนที่ 7 การสร้างดีกรีเรียน มจร. ใน *มหาจุฬาฯ ในอดีต*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จรรยา ถาวรจักร. (2523). *การศึกษาสภาพแวดล้อมวิทยาลัยครูภาคกลาง*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (ภาควิชาอุดมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- จันทร์เพ็ญ หงษ์ทอง. (2545) . *สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของคณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตามทัศนะของนิสิตแพทย์*. ปรินูญานิพนธ์. กศ.ม.(การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เฉลิมพล ศรีหงษ์ และคนอื่น ๆ. (2521). *ทัศนคติของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงปีที่ 1 ที่มีต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหง*. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ฉันทนา บุพวรรณ. (2537). *สภาพแวดล้อมวิทยาลัยพยาบาลเกี่ยวกับการรู้ณย์ในทัศนะของนักศึกษา อาจารย์ และผู้บริหาร*. ปรินูญานิพนธ์. กศ.ม.(การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชานะ พาเชื้อ. ผู้ให้สัมภาษณ์, พระมหาปราโมทย์ วงศ์ราพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ 9 กันยายน 2547.
- ดุษฐ์ สรรประดิษฐ์. (2529). *สภาพแวดล้อมสถาบันการศึกษาพยาบาลในกรุงเทพมหานคร ในทัศนะของนักศึกษา และอาจารย์พยาบาล*. ปรินูญานิพนธ์ . กศ.ม.(การอุดมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.ถ่ายเอกสาร.

- ทิพย์วรรณ หันหาบุญ. (2544). *สภาพแวดล้อมทางวิชาการของการจัดการศึกษาในหลักสูตรวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต คณะทรัพยากรชีวภาพและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ตามความคิดเห็นของอาจารย์ นักศึกษา และผู้สำเร็จการศึกษา*. ปรินญาณิพนธ์ . กศ.ม.(การอุดมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.ถ่ายเอกสาร.
- ทศพร มณีศรีขำ ; สายชนม์ สัจจานิตย์ ; และนิมนวล อุตระ. (2527). การศึกษาบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาในมหาวิทยาลัยศิลปากร. ใน *รายงานการวิจัย*. กรุงเทพฯ : สำนักทะเบียนการศึกษาและหน่วยวิจัยสถาบัน มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตวังท่าพระ.
- นวรรตน์ เครื่องคำ และจงกลณี มณีเดช. (2540). *สภาพปัญหาและแนวทางการใช้อาคารสถานที่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*. ใน *รายงานการวิจัย*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิพนธ์ วรรณเวช. (2538). *สภาพแวดล้อมสถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงในทัศนะผู้บริหาร อาจารย์ และนิสิต*. ปรินญาณิพนธ์ . กศ.ม.(การอุดมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.ถ่ายเอกสาร.
- นัยนา อ่างสันติกุล. (2522). *การวิเคราะห์ห้องค้ประกอบสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยไทย*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.ถ่ายเอกสาร.
- นงลักษณ์ สันติวิณชัย. (2535). *สภาพแวดล้อมวิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดชุมพร ในทัศนะของ ผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา*. ปรินญาณิพนธ์ . กศ.ม.(การอุดมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.ถ่ายเอกสาร.
- บุบผา การีเวท. (2527). *สภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อนในทัศนะของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่คาดว่าจะสำเร็จการศึกษา*. ปรินญาณิพนธ์. กศ.ม.(การอุดมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.ถ่ายเอกสาร.
- ประเวศ ะสี. (2540). *พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.
- ประสาร อุพารธรรม. (2539). *สภาพแวดล้อมสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ*. ปรินญาณิพนธ์ . กศ.ม.(การอุดมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.ถ่ายเอกสาร.
- ปทีป เมธาคุณวุฒิ. (2545). *หลักสูตรอุดมศึกษา : การประเมินและการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภาศรี สัจันทบุตร. (2522). *สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยรามคำแหงในทัศนะของนักศึกษา*. ปรินญาณิพนธ์ . กศ.ม.(การอุดมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.ถ่ายเอกสาร.

- ปริญญา อังศุสิงห์. (2521). *การบริหารอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม*. ปริญญาานิพนธ์ . กศ.ม. (การอุดมศึกษา).กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ประทีป จันทร. (2510). *การบริหารอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ผกาทิพย์ เกษรากุล. (2524). *สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในทัศนะของนิสิต*. ปริญญาานิพนธ์ . กศ.ม.(การอุดมศึกษา).กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ และมัลลวีย์ อดุลย์วัฒนศิริ. (2527). *สิ่งแวดล้อมและสุขภาพจิตของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น*. ใน รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ผ่องพรรณ ปิ่นทรานนท์. (2521). *ความต้องการความช่วยเหลือของนักศึกษาวิทยาลัยครูมหาสารคาม ปี พ.ศ. 2521 ที่หวังจะได้รับจากบริการและแนะแนวของวิทยาลัย*. ปริญญาานิพนธ์ . กศ.ม.(การอุดมศึกษา).กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พระธรรมปิฎก (ประยูร ปยุตโต ป.ธ.9). (2538). *บทบาทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในการเป็นผู้นำทางการศึกษาพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลี้ยงช้าง.
- (2541, มกราคม). *การศึกษาเครื่องพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา*. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต ป.ธ.9, Ph.d.). (2547, ก). *พระพุทธศาสนาในประเทศไทยสมัยปัจจุบัน*. ปาฐกถา ณ เมืองโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา ใน งานฉลองครบ 250 ปี แห่งการสถาปนาคณะสงฆ์สยามนิการในศรีลังกา.(ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.mcu.ac.th/article/html/buddhism_contemporary_thailand.html. วันที่สืบค้น 3 เมษายน 2547.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต ป.ธ.9, Ph.d.). (2547, ข). *การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน*. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://buddhism.mcu.ac.th/>. วันที่สืบค้น 3 เมษายน 2547.
- พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต ป.ธ.9, Ph.d.). (2539). *ครูที่ดีต้องมีธรรมะ*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต ป.ธ.9, Ph.d.). (2540, พฤศจิกายน). *สาระสำคัญของ พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ... ใน นิตยสารพุทธจักรฉบับพิเศษ ฉบับที่ 11 เรื่อง 50 ปี อุดมศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : กองประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระครูสังฆรักษ์โสภณ เดชโสภโณ. ผู้ให้สัมภาษณ์, พระมหาปราโมทย์ วงศ์รำพันธ์
เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
วันที่ 29 มีนาคม 2547.
- พระมหาบุญชิต ญาณส่วโร. (2541, สิงหาคม). พระสุเมธาธิบดีกับวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ใน
นิตยสารพุทธจักร ฉบับที่ 8. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองประชาสัมพันธ์และเผยแผ่
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุพิน ชินะปัด . (2546). *คุณลักษณะของพระนิสิตของมหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัยในทัศนะของพระนิสิต*. ปริญญาโท. กศ.ม.(การอุดมศึกษา)
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.ถ่ายเอกสาร.
- พระมหาไพรัช ธนปญโญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พระมหาปราโมทย์ วงศ์รำพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ 26 มีนาคม 2547.
- พระมหาสุรพงษ์ เดชพล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พระมหาปราโมทย์ วงศ์รำพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ 29 มีนาคม 2547
- พระมหาชันแก้ว อธิปญโญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พระมหาปราโมทย์ วงศ์รำพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ 28 มีนาคม 2547
- พระมหาศรานนท์ ญาณเปโม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พระมหาปราโมทย์ วงศ์รำพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ 29 มีนาคม 2547.
- พระมหาสุนทร สุนทรโร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พระมหาปราโมทย์ วงศ์รำพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ 29 มีนาคม 2547.
- พระชิตพันธ์ จิตโสภโณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พระมหาปราโมทย์ วงศ์รำพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ 26 มีนาคม 2547.
- พระสิริวัฒน์ สุทธิญาโณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พระมหาปราโมทย์ วงศ์รำพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่สำนักงานคณบดีคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วันที่ 15 กันยายน 2547.
- พิชัย ผกาทอง. (2546, พฤษภาคม). พุทธศาสตร์บัณฑิตกับมิติใหม่ทางสังคม. ใน
นิตยสารพุทธจักร ฉบับที่ 4. กรุงเทพฯ : รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแผ่
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไพฑูริย์ สินลารัตน์. (2542, มิถุนายน). สถาบันอุดมศึกษากับการพัฒนาชุมชนแนวทางที่ควรทบทวน.
ใน *วารสารอุดมศึกษาสัมพันธ์ เรื่อง อุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : פרินด์โพร.
พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540. (2540 , 1 ตุลาคม).
ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 114 ตอนที่ 51 ก. หน้า 18.

- พิมพ์ศรี เปานิล. (2530). *บรรยากาศการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตรตามทัศนะของนิสิตและอาจารย์*. ปริญญาโท. กศ.ม.(การอุดมศึกษา).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2540). *50 ปี อุดมศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร)*. กรุงเทพฯ : คณะจารย์-เจ้าหน้าที่ภายในมหาวิทยาลัย มหาวิทยลัยฯ.
- (2541). *ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วย การดำรงตำแหน่ง หัวหน้าภาควิชา พ.ศ. 2541 ใน พระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย* กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยฯ.
- (2542,ก). *รายงานประจำปี 2542*. กรุงเทพฯ : กองแผนงาน มหาวิทยาลัยฯ.
- (2542,ข). *ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วย การบริหารงาน บุคคล (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 ในพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยฯ.
- (2542,ค). *ประกาศมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง การสรรหา การคัดเลือกและการทดลองปฏิบัติงาน พ.ศ. 2542 ใน พระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยฯ.
- (2542,ง). *ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการดำรงตำแหน่ง หัวหน้าสาขาวิชา พ.ศ. 2542 ใน พระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยฯ.
- (2546). *ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการปฏิบัติ ศาสนกิจ พ.ศ. 2546*. กรุงเทพฯ : กองกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยฯ.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2547,ก). *ระเบียบการรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ เข้าศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต ปีการศึกษา 2547. (แผ่นพับ) ไม่ปรากฏเลขหน้า*.
กรุงเทพฯ : กองทะเบียนและวัดผล มหาวิทยาลัยฯ.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2547,ข). *ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2542 หมวดที่ 1 วิธีการจัดการศึกษา. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.mcu.ac.th/rule/reg42/page160.html>. วันที่สืบค้น 3 เมษายน 2547.*
- (2547,ค). *ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2542 หมวดที่ 3 การวัดผลและประเมินผลการศึกษา. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.mcu.ac.th/rule/reg42/page160.html>. วันที่สืบค้น 3 เมษายน 2547.*

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2547,ง). *ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2542 หมวดที่ 7 การสำเร็จการศึกษา.* (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.mcu.ac.th/rule/reg42/page160.html>. วันที่สืบค้น 3 เมษายน 2547.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. คณะพุทธศาสตร์. (2541, ก, กรกฎาคม). *ประวัติคณะพุทธศาสตร์. ใน อนุสรณ์งาน 50 ปีคณะพุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ :*
คณะกรรมการจัดงานฝ่ายวิชาการ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยฯ.
 ----- (2541,ข). *คู่มือแนะแนวการศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2541.*
กรุงเทพฯ : คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยฯ.
 ----- (2542,17-18 มีนาคม). *คู่มือแนะแนวการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1-4. กรุงเทพฯ : คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยฯ.*
 ----- (2547,ก). *สถิตินิสิตคณะพุทธศาสตร์ ปีการศึกษา 2547. กรุงเทพฯ :*
เลขานุการสำนักงานคณบดีคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยฯ.
 ----- (2547,ข). *การแบ่งส่วนงานในคณะพุทธศาสตร์. (ออนไลน์). แหล่งที่มา :*
<http://buddhism.mcu.ac.th/>. วันที่สืบค้น 1 เมษายน 2547.
- มันัส บุญประกอบ และฉันทนา ภาคบงกช. (2543). *ความคิดเห็นและเจตคติของนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์. ใน รายงานการวิจัย ฉบับที่ 77. นครนายก : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์.*
- มณฑาทิพย์ มณีโชติรัตน์. (2542). *ปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ปริญญาโท. กศ.ม.(การอุดมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- มันทนา แขวงโสภา. (2538). *สภาพแวดล้อมวิทยาลัยพยาบาลและผดุงครรภ์ กระทรวงสาธารณสุขในทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา. ปริญญาโท. กศ.ม.(การอุดมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- ระวี ภาวิไล. (2515). *ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิตการเป็นนิสิตในมหาวิทยาลัย. ใน วารสารจามจุรีฉบับรวมทัศนคติ. กรุงเทพฯ : หน่วยเผยแพร่ทัศนคติกลุ่มก้าวหน้าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- วิชัย วงษ์ใหญ่ . (2542,มิถุนายน). *บุคคลที่มีศักยภาพกับการพึ่งพาตนเอง : จุดเน้นในแผนพัฒนา ระยะที่ 9. ใน วารสารอุดมศึกษาสัมพันธ์ เรื่อง อุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21 (เอกสารการสัมมนาทางวิชาการอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : พรินด์โปรด.*
- วินัย วีรวัฒนานนท์. (2542,มิถุนายน). *ความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวของการอุดมศึกษา. ใน วารสารอุดมศึกษาสัมพันธ์ เรื่อง อุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : พรินด์โปรด.*
- วิจิตร สิ้นสิริ. (2534). *การอุดมศึกษาเชิงรุก. กรุงเทพฯ : เม็ดทรายพรินต์ติ้ง.*

- วิจิตร วรดบางกูร. (2524). *การวางแผนผังพัฒนาและพัฒนาสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ :
 ชนิษฐ์การพิมพ์.
- วิไลวรรณ พิธิยานุวัฒน์ และสมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2519). *วิธีการประเมินสภาพแวดล้อม
 มหาวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันเพ็ญ ชีสวัสดิ์. (2512). *ความคิดเห็นและความต้องการของนิสิตวิทยาลัยวิชาการศึกษาบางแสน
 ปีการศึกษา 2510 เกี่ยวกับบริการแนะแนวของวิทยาลัยในปัจจุบัน*. ปรินญาณินพนธ์
 กศ.ม.(การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร.
- วชิรญา บัวศรี. (2528). *กิจกรรมกับการพัฒนานิสิตนักศึกษา*. ใน *เอกสารประกอบการอภิปราย
 ในการประชุมวิชาการ*. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรัณย์ ดำริสุข. (2517). *การศึกษาสภาพการให้บริการนิสิตของวิทยาลัยวิชาการศึกษาพิษณุโลก
 และมหาสารคาม*. ปรินญาณินพนธ์. กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สามเนตรเศรษฐ หมีนแพน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พระมหาปราโมทย์ วงศ์รำพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ที่คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ 29 มีนาคม 2547.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). *หลักการและยุทธศาสตร์การปฏิรูปอุดมศึกษาไทย.
 ใน เอกสารประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี เรื่อง หลักการและยุทธศาสตร์
 การปฏิรูปอุดมศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักงาน.
- สุทนต์ ศรีไสย์. (2539). *การสอนระดับอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาติ ไชยเขตต์. (2538). *สภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยสยามตามทัศนะของนักศึกษา.
 ปรินญาณินพนธ์. กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*.
- สุคนธ์ วิเชียรรัตน์. (2528). *สภาพแวดล้อมศูนย์ฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการ
 ของวิทยาลัยครูภูเก็ตตามทัศนะของผู้เข้าอบรมและผู้ให้การอบรม*. ปรินญาณินพนธ์. กศ.ม.
 (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุพร ตั้งสมวรพงษ์. (2542,มิถุนายน). *การพัฒนาบัณฑิตในยุคโลกาภิวัตน์*. ใน *วารสารอุดมศึกษา
 สัมพันธ์ เรื่อง อุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : พรินด์โพร.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2528). *ความพึงพอใจที่มีต่อสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยของนิสิต
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. ใน *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ :
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สำเนาวิ ขจรศิลป์. (2525). *หลักการกิจการนักศึกษา*. กรุงเทพฯ : กองกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- (2527). *หลักการกิจการนักศึกษา*. กรุงเทพฯ : กองกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- (2538). *มิติใหม่ของกิจการนักศึกษา 2 : การพัฒนานักศึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สาลิ่ววรรณ เลหาดีรานนท์. (2511). *ทัศนคติของนิสิตวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ปีการศึกษา 2510 ที่มีต่อบริการแนะแนวของวิทยาลัย*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร.
- โส พัฒนสระคู. (2521). *สภาพแวดล้อมวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือในทัศนะของนักศึกษาและอาจารย์*. ปรินญานิพนธ์. กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุปริษา หิรัญโร. (2524). *การวางแผนอาคารสถานที่ของโรงเรียน*. ใน *เอกสารประกอบการสอน 521*. ชลบุรี : ภาควิชาการบริหาร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตบางแสน. ถ่ายเอกสาร.
- สมบัติ วิจารณ์สาริกากุล. (2524). *สภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ตามทัศนะของนักศึกษา อาจารย์ และผู้บริหาร*. ปรินญานิพนธ์. กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สันต์ อู่อรุณ. (2530). *สภาพแวดล้อมวิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ในทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา*. ปรินญานิพนธ์. กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุวรรณ สุขสมภักดิ์. (2530). *สภาพแวดล้อมวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตเกษตรกรรม นครศรีธรรมราชในทัศนะของนักศึกษา อาจารย์ และผู้บริหาร*. ปรินญานิพนธ์. กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุมิตรา ชิตามร. (2546). *ทัศนะของนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. ปรินญานิพนธ์. กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุนทร เอี่ยมเกษมสิน. (2547). *สภาพแวดล้อมสถาบันราชภัฏสวนดุสิต ตามทัศนะของนักศึกษา*. ปรินญานิพนธ์. กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรรณพ คุณพันธ์. (2521). *การสร้างแบบสำรวจจำแนกสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยไทย*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

- อวยชัย วัชรวรรณ. (2521). *การพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาโดยใช้องค์ประกอบ
ที่อยู่นอกเหนือความสามารถทางด้านสติปัญญา*. ปรินซ์ตันนิพนธ์. กศ.ม.(การอุดมศึกษา).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อัจฉราวรรณ นารถพจนานนท์ . (2536). *ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย
กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยรามคำแหง*.
วิทยานิพนธ์ ค.ม. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรวิชัย นาครทรรพ. (2542, มิถุนายน). *วิถีทรรศน์เพื่อพัฒนาอุดมศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21*.
ใน *วารสารอุดมศึกษาสัมพันธ์ เรื่อง อุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : พรินต์โพร.
อดุลย์ วิริยเวชกุล . (2542,มิถุนายน). *หลักสูตรเรียนรู้อัตโนมัติ*. ใน *วารสารอุดมศึกษาสัมพันธ์
เรื่อง อุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พรินต์โพร.
- อัจฉรา วัฒนานรงค์. (2546?). *จรรยาบรรณและจริยธรรมของอาจารย์. (เอกสารประกอบคำสอน
วิชาสัมมนาปัญหาทางวิชาการในระดับอุดมศึกษา)*. กรุงเทพฯ : สาขาวิชาการอุดมศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- Astin, Alexander W. (1964). *The Educational and Vocational Development of College
Students*. New York : American Council on Education.
- .(1971). *The College Environment*. Washington, D.C. : American Council on
Education.
- Astin, Alexander W. (1993). *What Masters in College Four Critical Years Revisited*.
San Francisco : Josser-Bass.
- Astin, Alexander W. and B.T. Calvin Lee. (1972). *The Student. The Invisible Colleges*.
Washington,D.C. : United States of America.
- Anastasi,Anne. (1961). *Psychological Testing*. New York : the Macmillian Co.
- Bowman, Paul H. (1965). *Family Role in the Mental Health of School*. In *Mental
Health and Achievement*. New York : John Wiley & Sons.
- Bloom, Benjamin S. (1976). *Human Characteristic and School learning*. New York :
McGraw -Hill.
- Cronbach, Lee Josheph. (1984). *Essentials of Phychological Testing*. 4th ed.,
New York : Harpar & Row.
- Centra, J.u., R.T. Hartnett and R.E. Peterson. (1970). *Faculty View of Institutional
Functioning : A New Measure of College Environment*. Journal of
Educational and Psychological Measurement.
- Dick, W, & Carey, L. (1990). *The Systemsatic Design Of Instruction*. Z 3rd ed.) Glenview,
Illinois,Scott,Foresman.

- Dober, Richard P. (1968). *Campus Planning*. New York, Reinhold Book Corporation
- Ebel, R. L. (1965). *Measuring Educational Achievement*. New York : Prentice - Hall.
- Ferguson, George Andrew. (1981). *Statistical Analysis in Psychological and Education*.
5 th ed. New York : Mcg Hill Book.
- Gulliams, Donald Lee. *Environmental Perceptions of Upperclassmen, Admissions Staff, Faculty, and Entering Freshmen at Columbia College*. Dissertation Abstracts.
- Good, Cater V. (1973). *Dictionary of Education*. New York : McGraw - Hill.
- Good, Thomas L. (1983). *Classroom Research : A Decade of Progress*. Educational Psychologist.
- H. Stroup. (1964). *Toward a Philosophy of Organized Student Activities*. Minneapolis : University of Minnesota Press.
- Harold, Webster. (1964). Personality Change in College Students. in *College and Character*. New York : Nevitt Sanford.
- Harowitz & D. Otto. (1973). *The Teaching Effectiveness of an Alternative Teaching Facility*. Alberta, Canada, University of Alberta.
- Hills, George Wayne. (1978). *A Study of Campus Environment : A Study of Perception of the Campus Environment at Florida Atlantic University*. Dissertation Abstracts.
- Layman, Barbara Jean. (1975). *Perception of College Environment at Oklahoma State University by Incoming Freshman Students*. Dissertation Abstracts International.
- Locklin, Ralph Howard. (1976). *Institutional Tension : A Multiple Case Study of Four Campuses Using the Transactional Analysis of Personality and Environment (Tape)*. Dissertation Abstracts.
- Moos. R.H. (1976). *The Human Context : Environmental Determinants of Behavior*. New York : Wileyinterscience.
- Prescott, Donail A. (1961). *A Report of Conferences on Child Study*. Educational Bulletin. Bangkok : Chulalongkorn University.
- Pace, C.R., & Stern, G. (1958). An Approach to the Measurement of Psychological Characteristics of College Environment. In *The Journal of Educational psychology*.
- Pace. C.R. (1969). *College and University Environment Scales Technical Manual (2 nd ed.)*. Princeton, NJ : Educational Testing Service.
- Pascalella and Terenzini. (1991). *How College Affects Student*. San Fransisco : Jossey-Bass.

- Romine, Stephen. (1974, December). Student and Faculty Perception of Effective University Instructional Climates. In *The Journal of Educational Research*.
- Rice, Janet Carol. (1975). *Relationship among Major Education Goals Perception of Campus Environment and Personality for Juniors College*. Dissertation Abstracts International.
- Seager Paul W. (1961). *Proposed the School Building Code for Thailand*. Indiana : Indiana University.
- Vickers, Lee A.(1972). *Student Perception of Student Personal Services at Lewis-Clark College*. Dissertation Abstracts International.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
หนังสือนำและแบบสอบถาม

ที่ ศธ 0519.12/ 1๐55 ๕

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๖๘ ตุลาคม 2547

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

นมัสการ คณะบดีคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย พระมหาปราโมทย์ วงศ์ราพันธ์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญาานิพนธ์ เรื่อง “สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลางในทัศนะของพระนิสิต” โดยมี อาจารย์อรรถนพ โพธิสุข และ อาจารย์ราชชัย บุญธิมา เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญาานิพนธ์ ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขอให้พระนิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-5 คณะพุทธศาสตร์ จำนวน 30 รูป เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลางในทัศนะของพระนิสิต ในระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2547

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากพระคุณเจ้า ได้โปรดพิจารณาให้ พระมหาปราโมทย์ วงศ์ราพันธ์ ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญาานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

นมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญสิริ จิระเดชากุล)

คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-6212143 มือถือ 07-1570042

ที่ ศธ 0519.12/11126

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

/2 พฤศจิกายน 2547

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

นมัสการ คณะบดีคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย พระมหาปราโมทย์ วงศ์ราพันธ์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปฏิญานิพนธ์ เรื่อง “สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลางในทัศนะของพระนิสิต” โดยมี อาจารย์อรรถนพ โพธิสุข และ อาจารย์รัชชัยย์ บุญธิมา เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปฏิญานิพนธ์ ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้พระนิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-5 ทุกสาขาวิชา จำนวน 320 รูป ตอบแบบสอบถามสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลางในทัศนะของพระนิสิต ในระหว่างเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม 2547

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากพระคุณเจ้า ได้โปรดพิจารณาให้ พระมหาปราโมทย์ วงศ์ราพันธ์ ได้เก็บข้อมูลในการทำปฏิญานิพนธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

นมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-6212143 มือถือ 07-1570042

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง “สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิต”

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำปฏิญานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต เรื่อง สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิต ซึ่งอยู่ในการควบคุมดูแลของคณะกรรมการควบคุมปฏิญานิพนธ์ ดังต่อไปนี้

- 1.1 อาจารย์ ดร.อรรถพร โพธิสุข ประธานคณะกรรมการควบคุมปฏิญานิพนธ์
- 1.2 อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา กรรมการควบคุมปฏิญานิพนธ์

2. แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจทัศนะของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง 4 ด้าน คือ

- 2.1. ด้านการจัดการเรียนการสอน
- 2.2. ด้านอาจารย์ผู้สอน
- 2.3. ด้านการบริการ
- 2.4. ด้านอาคารสถานที่

3. ขอให้ท่านตอบข้อคำถามทุกข้อให้ตรงกับความคิดเห็นที่แท้จริงของท่าน คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้บริหาร คณาจารย์และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่จะใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและแผนงานการบริหารและจัดการ ที่จะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์นั้น ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่เอื้ออำนวยต่อการผลิตพระพุทธศาสนบัณฑิตที่มีคุณภาพ เพื่อเป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนา และของสังคมต่อไป โดยแบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้-

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของพระนิสิตมีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) ได้แก่ สถานภาพ จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่กำลังศึกษา วิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษา สาขาวิชาเอกที่กำลังศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับทัศนะของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ทั้ง 4 ด้าน คือ- 1. ด้านการจัดการเรียนการสอน 2. ด้านอาจารย์ผู้สอน 3. ด้านการบริการ 4. ด้านอาคารสถานที่ จำนวน 97 ข้อคำถาม

ตอนที่ 1 สถานภาพของพระนิสิตที่ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความข้างท้ายแล้วเขียนเครื่องหมายถูก (✓) ลงในวงเล็บ () หน้าข้อความที่ตรงกับสถานภาพที่เป็นจริงของท่าน ดังต่อไปนี้.-

1. สถานภาพ
 - () สามเณร
 - () สามเณรเปรียญ
 - () พระภิกษุ
 - () พระมหาเปรียญ
2. จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ
 - () น้อยกว่า 5 ปี/พรรษา
 - () 5 – 10 ปี/พรรษา
 - () มากกว่า 10 ปี/พรรษา
3. ชั้นปีที่กำลังศึกษา
 - () ชั้นปีที่ 1
 - () ชั้นปีที่ 2
 - () ชั้นปีที่ 3
 - () ชั้นปีที่ 4
 - () ชั้นปีที่ 5
4. วิทยฐานะเดิมที่ใช้ในการสมัครเข้าศึกษา
 - () ประโยคมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ม.6)
 - () เปรียญธรรม 5-8 ประโยค (ประโยค ป.ช. 5-8)
 - () เปรียญธรรม 9 ประโยค (ประโยค ป.ช. 9)
5. สาขาวิชาเอกที่กำลังศึกษา
 - () สาขาวิชาเอกสันสกฤต
 - () สาขาวิชาเอกพระพุทธศาสนา
 - () สาขาวิชาเอกศาสนา
 - () สาขาวิชาเอกปรัชญา
 - () ไม่สังกัดสาขาวิชาเอก
6. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - () คะแนนเฉลี่ยสะสม 2.50 หรือต่ำกว่า
 - () คะแนนเฉลี่ยสะสมระหว่าง 2.51-3.00
 - () คะแนนเฉลี่ยสะสมมากกว่า 3.00 ขึ้นไป

- ตอนที่ 2** ข้อคำถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน
ของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง
- คำชี้แจง** โปรดพิจารณาข้อความในแต่ละข้อแล้วเขียนเครื่องหมายถูก (/) ลงในช่องระดับความคิดเห็นตามความคิดเห็นที่เป็นจริงของท่านโดยพิจารณาตามเกณฑ์ ดังต่อไปนี้
- 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
4 หมายถึง เห็นด้วยมาก
3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย
1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด 5	เห็น ด้วย มาก 4	เห็น ด้วย ปาน กลาง 3	เห็น ด้วย น้อย 2	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด 1
สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียน การสอน ของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิต					
ด้านการจัดการเรียนการสอน					
1. โครงสร้างของหลักสูตรคณะพุทธศาสตร์สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของสถาบัน.....					
2. รายวิชาต่าง ๆ ที่จัดให้เรียนมีเนื้อหาครอบคลุมความรู้ที่ สำคัญต่อการผลิตพุทธศาสตรบัณฑิต.....					
3. ปริมาณเนื้อหาวิชาที่จัดให้เรียนในแต่ละภาคเรียน สัมพันธ์กับระยะเวลาที่กำหนดในแต่ละภาคเรียน.....					
4. เนื้อหาแต่ละรายวิชาที่จัดให้เรียนแต่ละภาคเรียนมีความ ต่อเนื่องและมีความสัมพันธ์กัน.....					
5. ปริมาณเนื้อหากับจำนวนหน่วยกิตของแต่ละรายวิชาที่จัด ให้เรียนมีความเหมาะสมไม่มากไม่น้อยไปกว่ากัน.....					
6. เนื้อหาของแต่ละรายวิชาที่จัดให้เรียนมีความทันสมัยและ สอดคล้องต่อสภาพการณ์ของสังคมและของ พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน.....					
7. ตำรา เอกสาร วารสาร ประกอบการเรียนการสอน รายวิชาต่าง ๆ มีอยู่ในห้องสมุดอย่างเพียงพอ.....					

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียน การสอน ของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิต	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด 5	เห็น ด้วย มาก 4	เห็น ด้วย ปาน กลาง 3	เห็น ด้วย น้อย 2	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด 1
8. ตำรา เอกสารประกอบการเรียนการสอนได้มาตรฐาน เช่น มีเนื้อหาสาระที่ดีหรือเหมาะสม.....					
9. สื่อการเรียนการสอนที่ประกอบการสอนมีความทันสมัย.....					
10. อาจารย์แจกคำอธิบายรายวิชาให้พระนิสิตเพื่อใช้เป็นแนวทาง การเรียนการสอนชัดเจนตั้งแต่ชั่วโมงแรกของการเรียน.....					
11. อาจารย์อธิบายให้พระนิสิตเข้าใจเนื้อหาอย่างชัดเจน.....					
12. อาจารย์มุ่งสอนให้พระนิสิตสามารถนำความรู้ไปใช้ใน สถานการณ์จริงได้.....					
13. อาจารย์สอนโดยคำนึงถึงตามความสามารถที่แตกต่างกัน ของพระนิสิต.....					
14. อาจารย์เข้าใจความรู้สึกและปัญหาของพระนิสิตแต่ละรูป.....					
15. อาจารย์เสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ในวิชาโดยการนำ พระนิสิตไปศึกษาดูงานนอกสถานที่.....					
16. อาจารย์ใช้วิธีการสอนที่กระตุ้นให้พระนิสิตคิดและศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง.....					
17. อาจารย์มีวิธีการสอนที่มุ่งส่งเสริมให้พระนิสิตร่วมทำงานกัน เป็นกลุ่ม เช่น การทำรายงาน/ทำการศึกษาค้นคว้าเป็นกลุ่ม นำเสนอรายงานและผลงานการศึกษาค้นคว้าเป็นกลุ่ม เป็นต้น.....					
18. ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของแต่ละรายวิชาที่เรียนได้รับ จากการศึกษาค้นคว้าเพื่อทำรายงานประกอบรายวิชา.....					
19. ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของแต่ละรายวิชาที่เรียนได้รับ จากการบรรยายของอาจารย์ประจำวิชา.....					
20. การจัดการตารางสอนแต่ละวันมีความเหมาะสม.....					
21. การจัดการตารางสอบปลายภาคการศึกษามีความเหมาะสม.....					
22. ข้อสอบมุ่งวัดความคิดเห็นและวิเคราะห์วิจารณ์.....					

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียน การสอน ของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิต	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด 5	เห็น ด้วย มาก 4	เห็น ด้วย ปาน กลาง 3	เห็น ด้วย น้อย 2	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด 1
23. ข้อสอบครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดของรายวิชานั้น ๆ.....					
24. ปริมาณข้อสอบที่ออกให้สอบมีความเหมาะสมกับระยะเวลา ที่กำหนดให้ทำการสอบ.....					
25. คณะกรรมการควบคุมห้องสอบปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับมหาวิทยาลัยโดยเคร่งครัดทุกครั้ง.....					
26. อาจารย์มีหลักเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลการเรียน การสอนอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ.....					

โปรดแสดงความคิดเห็นและเสนอข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมด้านการจัด
การเรียนการสอน ของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง

.....

.....

.....

.....

.....

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียน การสอน ของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิต	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด 5	เห็น ด้วย มาก 4	เห็น ด้วย ปาน กลาง 3	เห็น ด้วย น้อย 2	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด 1
ด้านอาจารย์ผู้สอน					
27. อาจารย์มีบุคลิกภาพเหมาะสมที่จะเป็นครู.....					
28. อาจารย์มีการเตรียมการสอนในวิชาที่สอนทุกครั้งที่เข้าสอน.....					
29. อาจารย์มีความรู้ความชำนาญในเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นอย่างดี.....					
30. อาจารย์มีเทคนิคในการถ่ายทอดวิชาความรู้.....					
31. อาจารย์มีประสบการณ์ในการสอน.....					
32. อาจารย์สอนเนื้อหาตามลำดับขั้นตอนอย่างเหมาะสม.....					
33. อาจารย์มีความเป็นกันเองกับพระนิสิตทั้งในชั้นเรียน และ นอกชั้นเรียน.....					
34. อาจารย์แนะนำตำรา วารสารและเอกสารต่าง ๆ ทางวิชาการ เพื่อประกอบการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม.....					
35. อาจารย์จัดทำเอกสารทางการสอนที่เป็นประโยชน์แก่พระนิสิต.....					
36. อาจารย์มีความรู้ ความชำนาญในการใช้สื่อการเรียน การสอน.....					
37. อาจารย์เข้าและออกจากห้องเรียนตรงตามเวลาที่กำหนด ในตารางการเรียนการสอนเสมอ.....					
38. อาจารย์แจ้งให้พระนิสิตทราบล่วงหน้าทุกครั้งที่มีการ เปลี่ยนแปลงวันและเวลาจากตารางการเรียนการสอน.....					
39. อาจารย์สร้างบรรยากาศในการสอนให้มีชีวิตชีวน่าสนใจ.....					
40. อาจารย์มีวิธีการนำเข้าสู่บทเรียนอย่างน่าสนใจ.....					
41. อาจารย์สอดแทรกความรู้ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เข้ากับเนื้อหารายวิชาที่สอนได้อย่างเหมาะสม.....					
42. อาจารย์เปิดโอกาสให้พระนิสิตมีส่วนร่วมในการจัดแผน การเรียนการสอน.....					
43. อาจารย์เปิดโอกาสให้พระนิสิตได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ในชั้นเรียน.....					
44. อาจารย์ส่งเสริมให้พระนิสิตได้ใช้ความคิดวิเคราะห์ในขณะสอน.....					

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียน การสอน ของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิต	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
	5	4	3	2	1
45. อาจารย์ใช้ภาษาพูดที่ทำให้พระนิสิตเข้าใจได้ง่าย.....					
46. อาจารย์ยอมรับความแตกต่างทางด้านความรู้ความ สามารถของพระนิสิตแต่ละรูป.....					
47. อาจารย์ตรวจผลงานทุกชิ้นที่พระนิสิตส่งให้ตรวจ.....					
48. อาจารย์ติชมและวิจารณ์ผลงานของพระนิสิตอย่างยุติธรรม.....					
49. อาจารย์ให้ข้อติชมที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนให้แก่พระนิสิต.....					
50. อาจารย์เปิดโอกาสให้พระนิสิตประเมินผลการสอนของตน เมื่อเสร็จสิ้นจากการสอนในภาคเรียนนั้น ๆ					
51. อาจารย์ติดตามผลการเรียนของพระนิสิตทุกครั้งหลัง การสอนและหลังการสอบ.....					

โปรดแสดงความคิดเห็นและเสนอข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม
ด้านอาจารย์ผู้สอน ของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียน การสอน ของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิต	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด 5	เห็น ด้วย มาก 4	เห็น ด้วย ปาน กลาง 3	เห็น ด้วย น้อย 2	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด 1
<u>ด้านการบริการ</u>					
52. คณะฯ จัดปฐมนิเทศพระนิสิตเกี่ยวกับหลักสูตร การเรียน การสอน การเลือกสาขาวิชาเอก ระเบียบการปฏิบัติตน ในมหาวิทยาลัยให้แก่พระนิสิตเข้าใจทุกครั้งที่เปิดปีการ ศึกษาใหม่.....					
53. พระนิสิตมีความเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ที่ทางคณะฯ ชี้แจง ในวันปฐมนิเทศเป็นอย่างดี.....					
54. สถานที่ที่คณะฯ ใช้ปฐมนิเทศพระนิสิตมีความเหมาะสม.....					
55. คณะฯ มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลให้พระนิสิต เช่น การลงทะเบียน เป็นต้น.....					
56. คณะฯ แจ้งผลการสอบแต่ละรายวิชาในภาคการศึกษานั้นๆ ได้รวดเร็วและถูกต้อง.....					
57. คณะฯ มีการบริการน้ำดื่มสะอาดตามบริเวณห้องเรียน อย่างเหมาะสม.....					
58. พระนิสิตได้รับบริการเกี่ยวกับเอกสาร จุลสาร ตำรา หรือ สิ่งพิมพ์จากคณะฯ อย่างครบถ้วนเสมอ.....					
59. พระนิสิตได้รับความช่วยเหลือและคำแนะนำจากอาจารย์ ที่ปรึกษาที่คณะฯ ตั้งให้ทุกครั้งที่มีปัญหาการเรียน.....					
60. เจ้าหน้าที่ภายในคณะฯ อำนวยความสะดวกให้การแนะนำและ ช่วยเหลือในการศึกษาค้นคว้านอกชั้นเรียน.....					
61. จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ในห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ เพียงพอกับจำนวนพระนิสิต.....					
62. ร้านค้าที่ให้บริการเครื่องดื่มแก่พระนิสิตภายในมหาวิทยาลัย มีความเหมาะสม.....					
63. อุปกรณ์และภาชนะต่าง ๆ เกี่ยวกับการให้บริการของร้านค้า มีความสะอาดและถูกสุขลักษณะ.....					

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียน การสอน ของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิต	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด 5	เห็น ด้วย มาก 4	เห็น ด้วย ปาน กลาง 3	เห็น ด้วย น้อย 2	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด 1
	64. สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมีจำนวนหนังสือ ตำราเอกสาร และวารสารเพื่อการศึกษาค้นคว้าเพียงพอ.....				
65. อุปกรณ์สำหรับใช้ในการค้นหาหนังสือของสำนักหอสมุดฯ มีความทันสมัย.....					
66. สำนักหอสมุดฯมีจำนวนเจ้าหน้าที่เพียงพอกับการให้บริการ.....					
67. เจ้าหน้าที่สำนักหอสมุดกลางให้บริการที่เหมาะสมตามหลัก วิชาบรรณารักษ์.....					
68. การให้บริการของเจ้าหน้าที่สำนักหอสมุดกลางรวดเร็ว และมีอัธยาศัยดี.....					
69. กำหนดระยะเวลาของการยืม/คืนหนังสือมีความเหมาะสม.....					
70. ภายในสำนักหอสมุดฯมีการบริการถ่ายเอกสารที่สะดวก.....					
71. ราคาค่าบริการถ่ายเอกสารภายในสำนักหอสมุดกลาง มีความเหมาะสม.....					
72. พระนิสิตได้รับการบริการที่สะดวกและรวดเร็วจากร้านถ่าย เอกสารที่ตั้งอยู่ภายในบริเวณมหาวิทยาลัย.....					
73. ราคาค่าบริการถ่ายเอกสารของร้านที่ตั้งอยู่ภายในบริเวณ มหาวิทยาลัยมีความเหมาะสม.....					
74. จำนวนกิจกรรมที่ทางคณะฯ จัดทำในรอบปีหนึ่ง ๆ เช่น กิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นต้น นับว่าเพียงพอ.....					
75. กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางคณะฯ จัดทำไปแล้ว เป็นประโยชน์ แก่พระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ทุก रूप.....					
76. กิจกรรมต่าง ๆ ที่คณะฯ จัดขึ้นดำเนินไปอย่างมีระเบียบ และกฎเกณฑ์ที่ดี.....					

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียน การสอน ของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิต	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด 5	เห็น ด้วย มาก 4	เห็น ด้วย ปาน กลาง 3	เห็น ด้วย น้อย 2	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด 1
77. กิจกรรมช่วยให้พระนิสิตและอาจารย์ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกันอย่างใกล้ชิด.....					
78. กิจกรรมช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างพระนิสิต กับอาจารย์.....					

โปรดแสดงความคิดเห็นและเสนอข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม
ด้านการบริการ ของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง

.....

.....

.....

.....

.....

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียน การสอน ของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิต	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด 5	เห็น ด้วย มาก 4	เห็น ด้วย ปาน กลาง 3	เห็น ด้วย น้อย 2	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด 1
ด้านอาคารสถานที่					
พระนิสิตชั้นปีที่ 1-2 (ศูนย์วัดศรีฯ) ตอบข้อคำถาม 79-94					
พระนิสิตชั้นปีที่ 3-5 (วัดมหาธาตุฯ)ตอบข้อคำถามทุกข้อ					
79. ขนาดห้องเรียนเหมาะสมกับจำนวนพระนิสิต.....					
80. สภาพห้องเรียนมีบรรยากาศที่เหมาะสม เช่น มีแสงสว่าง เพียงพอ.....					
81. สภาพห้องเรียนมีบรรยากาศที่เหมาะสม เช่น เย็นสบาย ไม่อับทึบ.....					
82. ภายในห้องเรียนมีอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการจัดการเรียน การสอน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ของอาจารย์และของพระนิสิต เครื่องเสียง กระดาน เป็นต้น อยู่ในสภาพที่ดีพร้อมใช้งาน.....					
83. การบรรยายของอาจารย์ปราศจากเสียงรบกวน.....					
84. สำนักหอสมุดฯ ตั้งอยู่ในสถานที่ที่สะดวกแก่การไปศึกษาค้นคว้า.....					
85. บรรยากาศภายในสำนักหอสมุดฯ เงียบสงบปราศจากเสียง รบกวน.....					
86. สำนักหอสมุดฯ มีแสงสว่างเพียงพอ.....					
87. สำนักหอสมุดฯ มีอุณหภูมิที่เหมาะสมเย็นสบาย.....					
88. อากาศภายในสำนักหอสมุดฯมีการถ่ายเทอย่างเหมาะสม.....					
89. ห้องน้ำ ห้องสุขา มีจำนวนเพียงพอกับจำนวนพระนิสิต.....					
90. ห้องน้ำ ห้องสุขา มีความสะอาดถูกสุขลักษณะ.....					
91. สถานที่พักผ่อนนอกเวลาเรียนที่คณะฯ จัดให้พระนิสิตมี เพียงพอกับจำนวนพระนิสิต.....					
92. ทำเลที่ตั้งของคณะพุทธศาสตร์ ศูนย์วัดศรีสุदारาม เหมาะสมแก่การเป็นสถาบันอุดมศึกษา.....					
93. ทำเลที่ตั้งของคณะพุทธศาสตร์ ศูนย์วัดศรีสุदारาม ปราศจากสิ่งรบกวนต่าง ๆ เช่น เสียง กลิ่น ฝุ่น เป็นต้น.....					

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียน การสอน ของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิต	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด 5	เห็น ด้วย มาก 4	เห็น ด้วย ปาน กลาง 3	เห็น ด้วย น้อย 2	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด 1
94. การเดินทางไปยังคณะพุทธศาสตร์ ศูนย์วัดศรีสุตาราม มีความสะดวก.....					
95. ทำเลที่ตั้งของคณะพุทธศาสตร์ วัดมหาธาตุฯ เหมาะสมแก่การเป็นสถาบันอุดมศึกษา.....					
96. ทำเลที่ตั้งของคณะพุทธศาสตร์ วัดมหาธาตุฯ ปราศจากสิ่งรบกวนต่าง ๆ เช่น เสียง กลิ่น ฝุ่น เป็นต้น.....					
97. การเดินทางไปยังคณะพุทธศาสตร์ วัดมหาธาตุฯ มีความสะดวก.....					

โปรดแสดงความคิดเห็นและเสนอข้อเสนอนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่
ของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1-5 ส่วนกลาง ภาคการศึกษาที่ 2/2547 ทุกท่าน
ที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถามนี้

ภาคผนวก ข
รายนามผู้เชี่ยวชาญและหนังสือเชิญ

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

1. ชื่อ-ชื่อสกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา สุธรรมรักษ์
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ
สังกัด คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ชื่อ-ชื่อสกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา วัฒนารงค์
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ
สังกัด คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. ชื่อ-ชื่อสกุล ดร.สุพร ตั้งสมรพงษ์
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ
สังกัด คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. ชื่อ-ชื่อสกุล ดร.จารุวรรณ สกุลคู
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ
สังกัด คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. ชื่อ-ชื่อสกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชำนะ พาชี
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ
สังกัด คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มศว โทร. 5731, 5618

ที่ ศธ 0519.12/10368

วันที่ 19 ตุลาคม 2547

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

เนื่องด้วย พระมหาปราโมทย์ วงศ์ราพันธ์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปฏิญานิพนธ์ เรื่อง “สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลางในทัศนะของพระนิสิต” โดยมี อาจารย์อรณพ โพธิสุข และ อาจารย์รัชชัย บุญธิมา เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปฏิญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาดา สุธรรมรักษ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัจฉรา วัฒนามรงค์ อาจารย์สุวพร ตั้งสมวรพงษ์ และ อาจารย์จรรุวรรณ สกลกู เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลางในทัศนะของพระนิสิต

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามให้ พระมหาปราโมทย์ วงศ์ราพันธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ที่ ศธ 0519 121/๕๖18

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๑๑ ตุลาคม 2547

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

นั้สการ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย พระมหาปราโมทย์ วงศ์ราพันธ์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลางในทัศนะของพระนิสิต” โดยมี อาจารย์อรรถพร โพธิสุข และ อาจารย์ราชย์ชัช บุญธิมา เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชานะ พาชื้อ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลางในทัศนะของพระนิสิต

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากพระคุณเจ้า ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามให้ พระมหาปราโมทย์ วงศ์ราพันธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

นั้สการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)

คณะศึกษาศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณะศึกษาศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-6212143 มือถือ 07-1570042

ภาคผนวก ค
ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ
และค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ (t)

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามและค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ (t)

1. ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิตทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98
2. ค่าอำนาจจำแนก (t) ของแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ในทัศนะของพระนิสิตเป็นรายข้อและรายด้าน

ด้านการจัดการเรียนการสอน

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก(t)	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก(t)	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก(t)
1	2.996	10	3.600	19	3.901
2	2.762	11	2.758	20	2.183
3	2.646	12	2.966	21	3.667
4	2.393	13	2.411	22	2.688
5	3.556	14	3.389	23	6.242
6	3.742	15	0.693	24	4.194
7	2.505	16	5.461	25	2.256
8	3.454	17	3.631	26	3.795
9	4.333	18	3.813		

ด้านอาจารย์ผู้สอน

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก(t)	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก(t)	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก(t)
27	2.729	36	2.523	45	3.121
28	3.194	37	3.550	46	3.416
29	2.302	38	3.144	47	6.481
30	2.762	39	2.646	48	5.789
31	3.051	40	3.901	49	3.795
32	2.925	41	2.688	50	3.972
33	3.144	42	2.853	51	3.600
34	1.342	43	3.211		
35	2.614	44	2.497		

ด้านการบริการ

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก(t)	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก(t)	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก(t)
52	3.424	61	4.848	70	4.513
53	3.035	62	2.236	71	2.600
54	4.710	63	2.100	72	4.000
55	2.743	64	5.463	73	1.198
56	3.862	65	4.822	74	2.714
57	2.743	66	4.989	75	2.614
58	3.775	67	6.333	76	2.175
59	5.856	68	5.667	77	3.688
60	4.320	69	2.582	78	3.416

ด้านอาคารสถานที่

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก(t)	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก(t)	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก(t)
79	3.144	86	2.376	93	3.121
80	2.750	87	2.183	94	1.712
81	2.668	88	1.712	95	3.424
82	2.621	89	5.584	96	7.729
83	5.557	90	2.393	97	0.914
84	2.434	91	3.005		
85	3.035	92	3.211		

ภาคผนวก ง หนังสือเชิญคณะกรรมการภายนอก

ที่ ศธ 0519 12/ 1397

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

/๕ มีนาคม 2548

เรื่อง ขอเชิญข้าราชการในสังกัดเป็นกรรมการเพิ่มเติมสอบปากเปล่าปริญญาโท

นมัศการ พระสุธีธรรมานุวัตร (คณบดีคณะพุทธศาสตร์)

ด้วย พระมหาปราโมทย์ วงศ์รำพันธ์ พระนิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการ
อุดมศึกษา ได้ทำปริญญาโทเรื่อง “สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของคณะ
พุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลางในทัศนะของพระนิสิต” ได้รับอนุมัติ
ให้สอบปากเปล่าปริญญาโท ในวันที่ 31 มีนาคม 2548 เวลา 9.00 น. ณ ห้อง 3-327 มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ บัณฑิตวิทยาลัยพิจารณาเห็นว่า ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชานะ พาซื่อ เป็นผู้มีความรู้และ
ประสบการณ์ในเรื่องดังกล่าว จึงขออนุญาตให้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชานะ พาซื่อ เป็นกรรมการเพิ่มเติมสอบ
ปากเปล่าปริญญาโทของนิสิตผู้นี้ ตามวัน เวลาและสถานที่ดังกล่าว

จึงนมัศการมาเพื่อโปรดพิจารณาและโปรดแจ้งให้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชานะ พาซื่อ
ทราบด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

นมัศการมาด้วยความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญสิริ จิระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร.02-6641000 ต่อ 5646

โทรสาร. 02-2584119

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ – ชื่อสกุล, ฉายา	พระมหาปราโมทย์ วงศ์ราพันธ์ (โพธิวิไล)
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ 8 เดือน พฤษภาคม พุทธศักราช 2518
สถานที่เกิด	บ้านเลขที่ 109 หมู่ที่ 6 บ้านโพนบก ตำบลบ้านแป้น อำเภอโพนนาแก้ว จังหวัดสกลนคร 47230
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร (ภูเขาทอง) คณะ 15 ถนนจักรพรรดิพงษ์ แขวงบ้านบาตร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร 10100 โทร. 02-621-2143
ประวัติการศึกษา	
แผนกสามัญ	
พ.ศ. 2531	ประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนโพนบกผดุงศาสตร์ บ้านโพนบก ตำบลบ้านแป้น อำเภอโพนนาแก้ว จังหวัดสกลนคร
พ.ศ. 2544	ปริญญาตรี ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชาปรัชญา จากคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กทม.
พ.ศ. 2548	ปริญญาโท ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาการอุดมศึกษา จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร กทม.
แผนกธรรม	
พ.ศ. 2534	นักธรรมชั้นตรี (น.ธ.ตรี) จากสำนักเรียนวัดอินทร์ทรงสมณฐิติ บ้านหนองผือ ตำบลนาแก้ว อำเภอโพนนาแก้ว จังหวัดสกลนคร
พ.ศ. 2535	นักธรรมชั้นโท (น.ธ.โท) จากสำนักเรียนวัดเหนือในเมืองสกลนคร ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
พ.ศ. 2536	นักธรรมชั้นเอก (น.ธ.เอก) จากสำนักเรียนวัดเหนือฯ
แผนกบาลี	
พ.ศ. 2535	ประโยค 1-2 จากสำนักเรียนวัดเหนือในเมืองสกลนคร ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
พ.ศ. 2536	เปรียญธรรม 3 ประโยค (ป.ธ.3) จากสำนักเรียนวัดเหนือฯ
พ.ศ. 2537	เปรียญธรรม 4 ประโยค (ป.ธ.4) จากสำนักเรียนวัดเหนือฯ
พ.ศ. 2538	เปรียญธรรม 5 ประโยค (ป.ธ.5) จากสำนักเรียนวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร แขวงบ้านบาตร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2539	เปรียญธรรม 6 ประโยค (ป.ธ.6) จากสำนักเรียนวัดสระเกศฯ